

وزارت معارف

معینیت انکشاف نصاب تعلیمی
و تربیة معلم
ریاست عمومی انکشاف نصاب
تعلیمی و تألیف کتب درسی

جغرافیه

صف ۱۲

کتاب های درسی متعلق به وزارت معارف بوده خرید و فروش آن جداً ممنوع است. با متخلفین برخورد قانونی صورت می گیرد.

سرود ملی

دا عزت د هـر افغان دى
هر بچى يې قهرمان دى
د بلوڅو د ازبكو
د تركمنو د تاجكو
پاميريان، نورستانيان
هم ايماق، هم پشه پان
لكه لمر پر شنه آسمان
لكه زړه وي جاويدان
وايو الله اكبر وايو الله اكبر

دا وطن افغانستان دى
كور د سولې كور د تورې
دا وطن د ټولو كور دى
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هيواد به تل ځليږي
په سينه كې د آسيا به
نوم د حق مودى رهبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت معارف

معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و تربیة معلم
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی
و تألیف کتب درسی

جغرافیه

صنف دوازدهم

سال چاپ: ۱۳۹۶ هـ. ش

مؤلفان:

سر مؤلف الحاج نجيب الله (امين افغان)

معاون سر مؤلف محمد رفيق (مهمند)

محمد رازق بهير

ايديت علمي:

پوهاند غلام جيلاني (عارض)

ايديت زباني:

الحاج محمد عظيم صادقيار

کميته ديني، سياسي و فرهنگي:

مولوي عبدالوکیل

حبيب الله راحل مشاور علمي نصاب تعليمي

کميته نظارت:

دکتور اسدالله محقق معين انکشاف نصاب تعليمي و تربيه معلم

دکتور شیر علی ظریفی رئیس پروژه انکشاف نصاب تعليمي

سر مؤلف عبدالظاهر گلستاني رئیس عمومي انکشاف نصاب تعليمي و تأليف کتب درسي

طرح و ديزاين: حميد کريمي

تنظيم امور چاپ: محمد کبير حقمل رئیس نشرات و اطلاعات وزارت معارف.

بسم الله الرحمن الرحيم

پیام وزیر معارف

سپاس بی کران آفریدگاری را که انسان را در احسن تقویم آفرید و او را قدرت بیان بخشید و به زیور علم و اندیشه آراست و درود بی پایان بر پیامبر مکرم اسلام حضرت محمد مصطفی - صلی الله علیه وسلم - که معلم بزرگ انسانیت است و پیام آور رحمت و هدایت و روشنایی.

تعلیم و تربیت نقطه آغاز هر تحول و سنگ بنای توسعه در هر جامعه است. هدف اصلی تعلیم و تربیت به فعلیت رساندن نیروهای بالقوه انسان و شگوفای کردن استعدادهای درونی وی است.

کتاب درسی یکی از ارکان مهم در فرایند تعلیم و تربیت محسوب می شود که هم گام با تحولات و پیشرفت های علمی نوین و مطابق با نیازمندی های جامعه تهیه و تألیف می گردد و باید دارای ظرفیت و ظرفیتی باشد که بتواند آموزه های دینی و اخلاقی را توأم با فرآورده های علوم جدید با روش های نوین به شاگردان منتقل کند.

کتابی که اکنون در اختیار شما قرار دارد، بر اساس همین ویژه گی ها تهیه و تألیف شده است. سعی وزارت معارف همواره براین بوده که نصاب تعلیمی و کتب درسی معارف کشور، متکی بر مبانی تعلیم و تربیت اسلامی و حفظ هویت ملی، مطابق با معیارهای علمی و روش های تربیتی نوین بوده، استعدادهای دانش آموزان را در همه زمینه های اخلاقی و علمی شگوفای گرداند و قدرت تفکر، ابتکار و حس جستجوگری را در آنها تقویت بخشد. ترویج فرهنگ گفتگو و رواداری، تقویت حس وطن دوستی، مهربانی، گذشت و همبستگی از خواست های دیگر وزارت معارف است که باید در کتب درسی متبلور باشد.

کتاب های درسی بدون داشتن معلم خوب و مسلکی نمی تواند اهداف مورد نظر را برآورده سازد. معلم یکی از ارکان مهم تعلیم و تربیت و مجری برنامه های آموزشی و تربیتی است. از معلمان و آموزگاران خوب، متعهد و دلسوز کشورم که ستیزه با سیاهی و نادانی را پیشه خود ساخته اند، صمیمانه آرزومندم که با تطبیق دقیق و مخلصانه نصاب تعلیمی، کودکان و جوانان میهن را به سوی فتح قله های رفیع دانش، اخلاق و معنویت رهنمون گردند.

کامیابی نظام آموزشی کشور بدون همکاری جدی مردم غیر ممکن است. ازین رو از همه اقشار و افراد ملت شریف افغانستان، به خصوص از خانواده ها و اولیای محترم شاگردان خواشتمندم که از هیچ گونه همکاری در جهت تحقق اهداف معارف دریغ نورزند. همچنان از همه نویسندگان، دانشمندان، متخصصان تعلیم و تربیت و اولیای محترم شاگردان تقاضا می شود که با ارائه نظریات و پیشنهادات سالم و نقدهای سازنده خود وزارت معارف را در بهبود هر چه بیشتر کتاب های درسی همکاری نمایند.

لازم می دانم از تمام مؤلفان دانشمند و کارمندان اداری و فنی وزارت معارف که در تهیه، تألیف، طبع و

توزیع این کتاب زحمت کشیده اند و از همه نهادهای ملی و بین المللی که در زمینه چاپ و توزیع کتب درسی همکاری نموده اند، قدردانی و تشکر نمایم.

در اخیر از خداوند منان استدعا دارم که به لطف بی پایان خود، ما را در تحقق آرمان های مقدس معارف یاری رساند. إنه سمیع قریب مجیب.

دکتور اسدالله حنیف بلخی

وزیر معارف

فصل اول - سرحدات و تشکیلات اداری

۱	درس اول - حدود اربعه و موقعیت
۵	درس دوم ۱-۲ سرحدات شمالی
۹	درس سوم ۱-۳ سرحدات شمال شرقی
۱۳	درس چهارم ۱-۴ سرحدات شرقی و جنوبی
۱۴	درس پنجم ۱-۵ سرحدات غربی
۲۱	درس ششم ۱-۶ تشکیلات اداری

فصل دوم نفوس و ترکیب قومی در افغانستان

۲۵	درس هفتم ۱-۲ نفوس و اهمیت آن در انکشاف کشور
۲۹	درس هشتم ۲-۲ احصائیه و توزیع جغرافیای نفوس
۲۹	درس نهم ۲-۳ رشد نفوس و اوسط عمر
۳۳	درس دهم ۲-۴ کیفیت نفوس و ترکیب قومی در کشور
۳۷	درس یازدهم ۲-۵ مهاجرت های داخلی و خارجی و جابه جاشدن نفوس

فصل سوم - دین و زبان؛

۴۱	درس دوازدهم ۳-۱ دین
۴۵	درس سیزدهم ۳-۲ زبان

فصل چهارم - مواصلات و ارتباطات

۴۹	درس چهاردهم ۴-۱ اهمیت مواصلات
۵۳	درس پانزدهم ۴-۲ حمل و نقل زمینی
۵۷	درس شانزدهم الف) چند نوع وسایل حمل و نقل زمینی را می شناسید؟
۶۱	درس هفدهم ب) راجع به شاهراه های مهم کشور چه می دانید؟
۶۷	درس هجدهم ۴-۳ راجع به حمل و نقل هوایی چه می دانید؟
۷۱	درس نوزدهم الف) میدان های هوایی کشور
۷۵	درس بیستم ۴-۴ ارتباطات (Communication)
۷۹	درس بیست و یکم ب) پُست post در افغانستان
۸۳	درس بیست دوم ج) تیلیفون و موبایل در افغانستان
۸۷	درس بیست سوم د) انترنت، ایمیل و فکس

فصل پنجم نفوس و نژاد

۹۱	درس بیست و چهارم ۵-۱ توزیع و تراکم نفوس در جهان
۹۷	درس بیست و پنجم ۵-۲ مشکلات افزایش و کمبود نفوس جهان
۱۰۳	درس بیست و ششم مشکلات و کمبود نفوس فعال اقتصادی در بعضی کشورهای جهان
۱۰۷	درس بیست و هفتم ۵-۳ مهاجرت ها و عوامل آن
۱۱۱	درس بیست و هشتم مهاجرت های جهان و عواقب آن

۱۱۵	درس بیست و نهم (الف) نژاد
۱۱۹	درس سی ام (ب) تقسیمات جغرافیایی نژاد ها
	فصل ششم - ادیان و زبان های جهان
۱۲۵	درس سی و یکم ۶-۱ راجع به ادیان مهم جهان چه می دانید؟
۱۲۷	درس سی و دوم (الف) دین اسلام
۱۳۱	درس سی و سوم (ب) راجع به دین مسیحیت چه می دانید؟
۱۳۵	درس سی و چهارم (ج) راجع به آیین تائوئیسم Taoism و شنتوئیسم چه می دانید؟
۱۳۷	درس سی و پنجم (د) راجع به آیین های بودایی و هندوئیسم چه می دانید؟
۱۳۹	درس سی و ششم ۶-۲ زبان های مهم جهان
۱۴۵	درس سی و هفتم (الف) زبان عربی
۱۴۹	درس سی و هشتم (ب) زبان انگلیسی
۱۵۳	درس سی و نهم (ج) زبان لاتینی (فرانسوی، اسپانوی و پرتگالی)
۱۵۷	درس چهل و یکم (د) زبان جرمنی
۱۵۹	درس چهل و یکم - راجع به زبان های چینی، جاپانی و اندونیزیایی چه می دانید؟
۱۶۱	درس چهل و دوم و - زبان بالتیک - لیتوانی و سلاوی
۱۶۳	درس چهل و سوم ز - زبان هندی و اردو
	فصل هفتم - ارتباطات
۱۶۵	درس چهل و چهارم ۷-۱ ارتباطات و جهانی شدن
۱۶۷	درس چهل و پنجم انواع عمده وسایل ارتباطی یا (Telecommunication)
۱۶۹	درس چهل و ششم پُست post در جهان
۱۷۱	درس چهل و هفتم تلفون و مایل در جهان
۱۷۳	درس چهل و هشتم فکس Fax در سطح جهان
۱۷۵	درس چهل و نهم اینترنت و ایمل در سطح جهان
۱۷۹	درس پنجاهم ۷-۲ شبکه ماهواره یی
	فصل هشتم مشکلات جهانی محیط زیست
۱۸۳	درس پنجاه و یکم ۸-۱ مشکلات جهانی محیط زیست
۱۸۷	درس پنجاه و دوم وسایط نقلیه
۱۸۹	درس پنجاه و سوم تأثیر فابریکه ها بالای محیط زیست
۱۹۳	درس پنجاه و چهارم ۸-۲ زباله های صنعتی
۱۹۷	درس پنجاه و پنجم ۸-۳ خطرات نازک شدن طبقه اوزون
۲۰۱	درس پنجاه و ششم تخریش طبقه اوزون
۲۰۵	درس پنجاه و هفتم ۸-۴ قطع جنگلات
۲۰۹	اصطلاحات

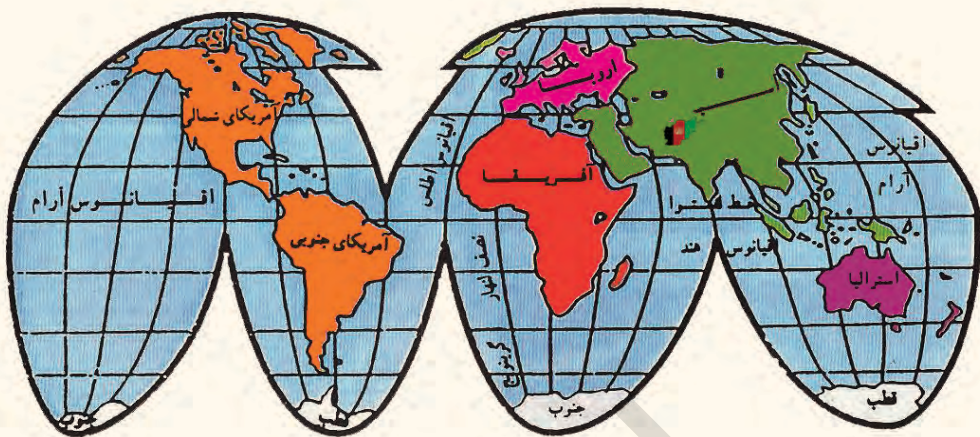
۱- حدود اربعه و موقعيت

در مورد موقعيت و حدود افغانستان چه مى دانيد؟

در براعظم آسيا دوازده کشور محاط به خشکه واقع است؛ يکى از آن ها جمهورى اسلامى افغانستان مى باشد، که با خصوصيات برجسته طبيعى خويش يک کشور کوهستانى را در آسياى جنوبى تشکيل داده و با داشتن قدامت تاريخى و مدنيت پنج هزار ساله خود کشور باستانى را در آسيا معرفى مى دارد. افغانستان در نيم کره شمالى بين عرض البلد هاى ۲۹ درجه ۲۲ دقيقه و ۵۳ ثانيه و ۳۸ درجه، ۲۹ دقيقه و ۲۸ ثانيه شمالى و در نيم کره شرقى بين طول البلد هاى ۶۰ درجه، ۲۸ دقيقه و ۴۱ ثانيه و ۷۴ درجه، ۵۱ دقيقه و ۴۷ ثانيه شرقى موقعيت دارد. مساحت افغانستان ۶۵۲۰۰۰ كيلومتر مربع است که از نظر مساحت بزرگتر از هريک از کشور هاى اروپايى مى باشد. افغانستان در براعظم آسيا از لحاظ مساحت به درجه دوازدهم ۱ قرار مى گيرد. نفوس افغانستان در سال ۱۳۸۸ هـ ش در حدود ۲۶ ميليون نفر تخمين شده است. طول اعظمى افغانستان از نقطه شرقى يعنى دره يولى الی غربى ترين نقطه يعنى ذوالفقار ۱۲۰۰ كيلومتر و عرض اعظمى آن از منطقه خماب در شمال الی کوه هاى چگايى در جنوب ۹۱۲ كيلومتر مى باشد.

۱- کشور هاى که در براعظم آسيا بزرگتر از افغانستان است عبارت اند از: روسيه، چين، هند، عربستان سعودى، ايران، منگوليا، قزا قستان، اندونيزيا، پاکستان، ترکيه و برما.

موقعیت افغانستان در جهان

نزدیک‌ترین فاصله افغانستان با بحر هند به صورت مستقیم از جنوب غرب کوتل مزاری واقع در کشتگان غر و لایت هلمند الی نزدیکترین ساحل بحیره عرب در حدود ۳۹۰ کیلومتر است. جمهوری اسلامی افغانستان از طرف شمال متصل است به جمهوری‌های تاجکستان، ازبکستان و ترکمنستان آسیای میانه. از طرف غرب متصل است به جمهوری اسلامی ایران، از طرف شرق و جنوب سرحدات کشورما متصل است با جمهوری اسلامی پاکستان که به واسطه خط تحمیلی دیورند که از قلب قبایل پشتون ها می‌گذرد، نشانی شده است از این لحاظ مردم افغانستان آن را به رسمیت نشناخته اند. ۱. به طرف شمال شرق، افغانستان در یک فاصله تقریباً ۹۲ کیلومتر با ولایت سنکیانگ جمهوری مردم چین هم سرحد می‌باشد. عرض افغانستان در قسمت پامیر در حدود ۲۴ کیلومتر میرسد که تاجکستان را از کشمیر پاکستان جدا می‌سازد.

موقعیت جغرافیایی افغانستان در سر راه آسیای مرکزی از نظر سیاست و اقتصاد این منطقه بسیار

۱- سرحد طبیعی بین افغانستان و دولت هند بر تانوی دریای سند و سواحل جنوبی بلوچستان بود، اما بر اساس دسیسه انگلیس ها توسط معاهده گندمک و دیورند قسمتی از خاک افغانستان، از پیکر آن جدا گردید و سرحد افغانستان از پامیر وواخان تا بلوچستان تعیین شد که بر اساس آن مناطق چمن، پشین، وزیرستان، کرم، پاره چنار، افریدی، باجور، سوات و چترال از خاک افغانستان جدا و ضمیمه دولت هند بریتانوی آن وقت گردید. بعد از به وجود آمدن پاکستان مناطق متذکره به پاکستان تعلق گرفت که برای افغانها قابل قبول نمی‌باشد.

مهم است؛ زیرا افغانستان محل اتصال سه حوزه ایران، هند و پاکستان و کشورهای آسیای مرکزی است.

کشورهای آسیای میانه هم به بحر آزاد راه ندارند. ازین سبب تجارت آنها از راه افغانستان با ممالک جنوبی قاره آسیا صورت می گیرد که این موضوع به موقعیت افغانستان اهمیت زیادی می دهد.

فعالیت داخل صنف:

- شاگردان به گروه های مناسب تقسیم گردیده هریک از گروه ها درباره یکی از موارد ذیل باهم بحث نموده یکنفر از هر گروه موضوع خویش را در پیش روی صنف شرح دهد.
- افغانستان در کدام قسمت کره زمین موقعیت داشته با ذکر خطوط طول البلد و عرض البلد معلومات دهید.
- نقشه افغانستان را رسم نموده طول و عرض اعظمی آن را با در نظر داشت مناطق آن بر روی نقشه نشان دهید.
- نقشه افغانستان را رسم نموده نزدیکترین فاصله افغانستان را با آب های آزاد با ذکر مناطق و فاصله آن بیان دارید.
- نقشه افغانستان را رسم نموده حدود افغانستان را در روی آن نشان دهید.

سؤال ها:

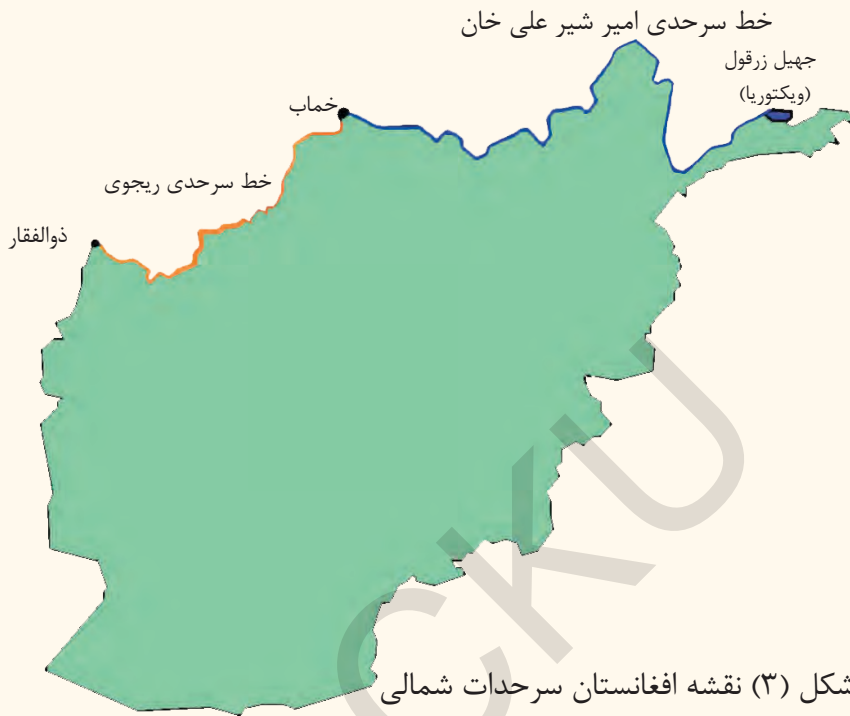
- ۱- افغانستان چگونه خصوصیات طبیعی را دارا می باشد؟
- ۲- پنج کشوری که از لحاظ مساحت بزرگتر از افغانستان اند نام ببرید.
- ۳- کشور ما از بحر چقدر فاصله دارد؟
- ۴- صرف درجه طول البلد ها و عرض البلد های اطراف افغانستان را یاد آوری کنید.
- ۵- مساحت افغانستان چقدر است؟
- ۶- چرا مردم افغانستان خط تحمیلی دیورند را به رسمیت نشناخته اند؟

فعالیت خارج از صنف:

نقشه افغانستان را رسم نموده مناطق دره یولی، ذوالفقار، پامیر، خما ب و موقعیت همسایه های افغانستان را در روی نقشه تعیین نمایید.

الف - خط سرحدی امیر شیر علی خان

شکل (۳) نقشه افغانستان سرحدات شمالی

- کدام سرحد افغانستان توسط دریای پنج و آمو تعیین شده است؟

در قرن ۱۹ بر اثر سیاست پیشروی انگلیس ها و روسیه تزاری قسمت های زیاد و مهم این سرزمین از پیکر افغانستان جدا گردید.

تعیین سرحدات شمالی افغانستان قبلاً بین حکومت های محلی افغانستان و خان های کشورهای آسیای مرکزی و یا حکومت های مرکزی افغانستان و امرای ماورالنهر صورت می گرفت، اما از وقتی که پیشروی روسیه تزاری در جریان قرن ۱۹ آغاز و فتوحات را در آسیای مرکزی شروع کردند. انگلیس ها برای آنکه منافع استعماری خود را در شمال هند نگهدارند از سیاست روس های تزاری وقت در هراس افتاده خواستند هرچه زودتر مقابل حملات روس های تزاری مانعی به وجود آورند. بنابر آن در مرحله اول انگلیس ها امیر شیر علی خان را تشویق کردند تا سرحدات سیاسی خود را با قلمرو تزاری تعیین نماید. روی این منظور مذاکره بین دولتین آغاز یافت. وزیر خارجه انگلستان لاردر گرینویل Lord Granvill و وزیر خارجه روسیه تزاری

تصویر امیر شیر علی خان

پرنس گورچکوف Prince Gorchakove جهت تثبیت سرحدات بین افغانستان و روسیه تزاری تعیین شدند.

در نتیجه در سال ۱۸۷۳م مطابق سال ۱۲۵۱ هـ ش سرحد شمالی افغانستان را از زرقول تا خماب که مسیر دریای پنج و آمو است به نام خط سرحدی امیر شیرعلی خان تعیین و تثبیت کردند. خط سرحدی امیر شیر علی خان ۱۲۰۰ کیلومتر طول دارد. به اساس معاهده ۲۲ جوزای ۱۳۲۵ هـ ش مطابق جون ۱۹۴۶م که بین مولوتوف وزیر خارجه شوروی وقت و سلطان احمدخان شیرزوی سفیر افغانستان در مسکو صورت گرفت فیصله به عمل آمد تا خط وسط دریای آمو به حیث سرحد شناخته شده و جزیره درقند که در حدود ۴۲۲ کیلومتر مربع مساحت دارد و در شمال ولایت تخار واقع است جز خاک افغانستان شمرده شد. در سال ۱۳۴۲ هـ ش مطابق سال ۱۹۶۴ م موافقت نامه درباره استفاده مشترک از آب دریای پنج و آمو به امضا رسید.

ب) خط سرحدی ریجوی

وقتی که امیر عبدالرحمن خان به قدرت رسید در صدد بر آمد تا بقیه سرحدات شمالی بر روی

اراضی تعیین و تثبیت گردد به این اساس بین دول روسیه تزاری و برتانیه مذاکرات دوباره آغاز گردیده فیصله شد که هیأت‌های سه کشور افغانستان، برتانیه و روسیه در نومبر سال ۱۸۸۴ م به سرخس حاضر گردند. هیأت روسی در وقت معینه به محل مذکور حاضر نگردیده؛ بلکه عساکر روسی برخلاف برحلات خود در آسیای مرکزی ادامه دادند. تا آنکه به نزدیکی پنجه رسیدند و از پل خاتون که بالای دریای هریرود موقعیت داشت به حیث پایگاه نظامی کار گرفتند. سربازان افغانی که تعداد آنها به دو هزار نفر میرسید و برای حفظ پنجه در آنجا به سر می‌بردند، تصادم بین عساکر افغانی به

سر کرده گی جنرال غوث الدین خان با قوای روسی که به سر کرده گی علی خانوف بود، واقع شد. سربازان افغانی به نسبت تعداد کم آنها، که تجهیزات محاربوی هم نداشتند از پنجه دفاع کرده نتوانستند. پنجه و آق تپه در سال ۱۸۸۵ م مطابق ۱۲۶۳ هـ. ش توسط روس‌های تزاری اشغال گردید.

ازین واقعه به بعد به نسبت تلگرام تهدید آمیز ملکه ویکتوریا، ملکه آن وقت انگلستان برای الکساندر دوم تزار روس، عساکر روسی از پیشروی زیاد صرف نظر کردند. باردیگر مذاکرات سرحدی بین نماینده‌های روسیه تزاری و انگلستان در لندن آغاز یافت تا سرحد شمال غربی افغانستان و روسیه تزاری را تعیین کنند. هیأت‌های مختلف به مذاکرات پرداختند تا که در سال ۱۸۸۷ م مطابق سال ۱۲۶۵ هـ. ش پروتوکول شش فقره‌یی به امضا رسید و سرحد شمال غربی که به نام خط سرحدی ریجوی Riage Way یاد می‌شود روی نقشه تثبیت گردید. این خط سرحدی بعداً توسط چارلس پت Charles Pate نماینده انگلیس و کاپیتان کامروف Capitan Kameronve نماینده روسیه تزاری در مدت چهار سال به طول ۵۴۰ کیلومتر از دره ذوالفقار تا خماب به یک خط قوسی تثبیت شد که طی ۳۰ کیلومتر توسط دریای مرغاب و بقیه آن توسط پیلرها علامه گذاری گردید.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شده هر گروه در مورد یکی از موضوعات زیر باهم بحث نموده یک نفر از هر گروه موضوع خویش را در پیش روی صنف شرح دهد.

- نقشه افغانستان را رسم نموده خط سرحدی امیر شیرعلی خان را بالای آن نشانی کرده در مورد معلومات دهید.

- نقشه افغانستان را رسم نموده خط سرحدی ریجوی را بالای آن نشان داده در مورد آن معلومات دهید.

سؤال‌ها:

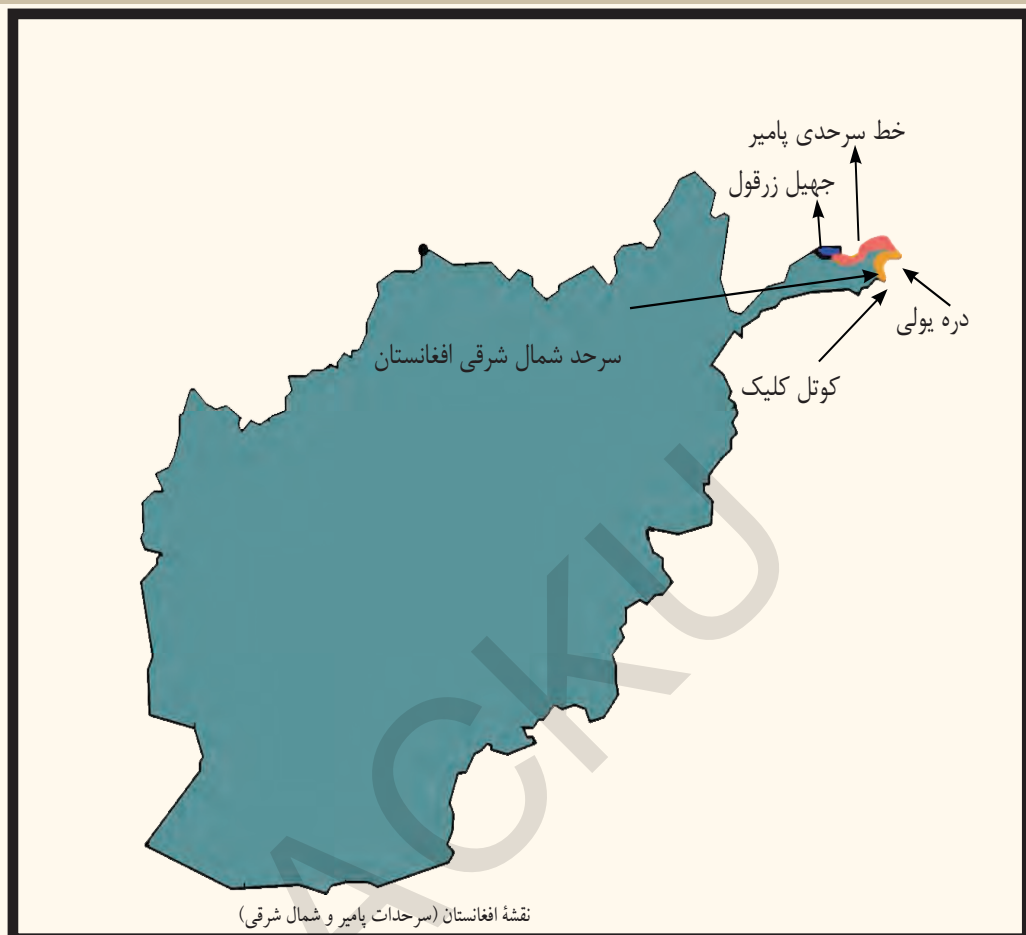

- ۱- سرحدات شمالی افغانستان چگونه تعیین گردید؟
- ۲- چرا انگلیس‌ها از قصد روس‌های تزاری در مورد فتوحاتی که در آسیای مرکزی داشتند، در هراس بودند.
- ۳- در حال حاضر کدام کشورها می‌توانند از آب دریای پنج و آمو استفاده مشترک نمایند؟
- ۴- پنجاه را چگونه روسها تصرف نمودند؟
- ۵- چرا روسها به پیشروی زیاد در خاک افغانستان ادامه ندادند.
- ۶- خط سرحدی ریجوی از کدام منطقه تا کجا امتداد دارد؟

فعالیت خارج از صنف:

نقشه افغانستان را رسم نموده، جهیل زرقول (ویکتوریا)، خماب، ذوالفقار، خط سرحدی امیر شیرعلی خان و خط ریجوی را بالای آن نشانی نموده در ساعت آینده جغرافیه آن را به هم صنفان خود نشان دهید.

در شمال شرق افغانستان دو خط سرحدی وجود دارد. خط سرحدی پامیر بین افغانستان و تاجکستان و سرحد شمال شرقی بین افغانستان و جمهوری مردم چین .

سطح مرتفع پامیر و واخان که در حدود ۶۰۰۰ متر از سطح بحر ارتفاع دارد ساحه آب بخش شاخه‌های دریای آمو و دریای سند را که از یخچال‌های دایمی این ساحه سرچشمه می‌گیرد، تشکیل می‌دهد. از همین سبب سطح مرتفع پامیر به نام بام دنیا شهرت دارد. این ساحه کم عرض افغانی که بین روسیه تزاری، چین و هند برتانوی آن زمان موقعیت داشت. تثبیت سرحدات در این ساحه از مدت زیادی مورد بحث بود. در سال‌های ۱۸۷۳ - ۱۸۸۷ م زمانی که سرحدات شمالی افغانستان تثبیت می‌گردید مذاکرات درباره سرحدات شمال شرقی نیز به عمل آمد؛ اما به نسبت

واضح نبودن منبع و سرچشمه دریای آمو مشکلات در زمینه وجود داشت؛ زیرا عده‌یی عقیده داشتند که دریای آمو از جهیل زرقول سرچشمه می‌گیرد و بعضی‌ها می‌گفتند که منبع دریای آمو از آب آقسو که از جهیل چقمقتین سرچشمه می‌گیرد، می‌باشد.

از این سبب تعیین و ترسیم خط سرحدی افغانستان درین منطقه ضرور بود. در اواخر دورهٔ امیر عبدالرحمن خان در سال ۱۸۹۵ م مطابق سال ۱۲۷۴ هـ ش نماینده‌های سه مملکت از افغانستان غلام محی الدین خان حکمران آن وقت ولایت قطغن و بدخشان، مجر جرو Major Gerlow رئیس هیئات انگلیس و فیفرو شوایکووسکی Fifroshouikoisky رئیس هیئات روسیه تزاری در منطقه پامیر خورد و کلان شروع به مذاکره نمودند. این مذاکرات مدت نه ماه طول کشید در نتیجه، سرحد پامیر در شرق تا سرحد چین بین افغانستان و روسیه تزاری تعیین گردید.

عده‌یی از سیاستمداران انگلیس علاقمند یک ساحه حایل متصرفات خود و امپراتوری روسیه تزاری بودند. در ساحهٔ پامیر و واخان که هر دو امپراتوری انگلیس و روس باهم اتصال می‌یافت برای آنکه یک منطقه حایل (بی طرف) بین آنها واقع شود واخان را ناخواسته به افغانستان دادند. خط سرحدی پامیر از شرق جهیل زرقول تا درهٔ یولی در شرق امتداد دارد. دولت روسیه در مارچ ۱۸۹۶ این خط را تایید نموده به این ترتیب وابسته‌گی واخان به افغانستان توسط یک قرار داد بین المللی مسجل گردید. در اکتوبر همین سال امیر عبدالرحمن خان درواز را تصرف نموده و روسها روشن و شغان آن طرف آمو را که از جانب نیروی افغانستان تخلیه شده بود به امیر بخارا سپردند.

بعد از تأسیس جمهوری مردم چین در سال ۱۹۴۹ م مذاکرات سرحدی بار دیگر در دورهٔ سلطنت محمد ظاهر شاه بین دولت افغانستان و جمهوری مردم چین آغاز یافت. در سال ۱۳۳۶ هـ ش مطابق ۱۹۵۷ م موافقت به عمل آمد تا سرحد بین هردو مملکت تعیین و بر روی اراضی تثبیت گردد. بناءً سرحد شمال شرقی که از درهٔ یولی به شکل یک قوس تا کوتل کلیک که در جنوب شرق کوتل واخجیر امتداد دارد بین پامیر افغانی و ولایت سنکیانگ چین به طول ۹۲ کیلومتر در ماه اسد سال ۱۳۴۳ هـ ش به صورت فنی با نصب پیلرها علامه گذاری و تثبیت گردید.

فعالیت داخل صنف:

- شاگردان به گروه‌ها تقسیم شده هر یک از گروه‌ها در مورد یکی از موضوعات ذیل باهم بحث نموده یک نفر به نماینده گی از گروه خویش موضوع را در پیش روی صنف تشریح نماید.
- درباره سطح مرتفع پامیر و حدود قبلی و امروزی آن بحث کنید.
  - خط سرحدی پامیر چگونه تعیین و تثبیت گردید؟
  - هدف از یک ساحة حایل چه بود؟
  - نقشه منطقه پامیر را رسم نموده خط سرحدی شمال شرقی را بالای آن نشان داده در مورد معلومات دهید.

سؤال‌ها:

- ۱- حدود منطقه پامیر و واخان را در قرن ۱۹ بیان دارید.
- ۲- حدود منطقه پامیر و واخان امروزه را شرح دهید.
- ۳- خط سرحدی پامیر بین کدام کشورها موقعیت دارد؟
- ۴- دریای آمو از کجا سرچشمه می‌گیرد؟
- ۵- کدام اشخاص از کدام کشورها در تعیین خط سرحدی پامیر فیصله کردند؟
- ۶- سرحد شمال شرقی بین کدام کشورها واقع بوده و چقدر طول دارد؟

فعالیت خارج از صنف:

نقشه منطقه پامیر و واکان افغانستان را رسم نموده جهیل ویکتوریا، جهیل چقمقتین، دره یولی، کوتل کلیک، کوتل واقجیر، خط سرحدی پامیر و خط سرحدی شمال شرقی را بالای آن نشان دهید.

از دوره زمامداری احمد شاه بابا تا اوایل دوره محمد زایی ها، افغانستان به طرف شرق و جنوب تا کشمیر، لاهور، پنجاب، پشاور، بلوچستان، دیره اسماعیل خان، دیره غازی خان، شکار پور، سند، ملتان و بالاخره بحیره عرب وسعت داشت؛ اما به اساس نفاق داخلی برادران شاه محمود سدوزایی و محمد زایی ها و رقابت خانواده سدوزایی ها و محمد زایی ها بعضی از مناطق فوق به مرور زمان به دست انگلیس ها افتاده کدام سرحد بین تصرفات انگلیس در منطقه و کشور ما وجود نداشت.

در سال ۱۸۹۳ م انگلیس ها قوای زیادی را به استقامت افغانستان سوق داده و به امیر عبدالرحمن خان یاد داشتی روان کردند که هیئات سیاسی جنرال رابرت را بایک فرقه عسکر در جلال آباد قبول کند. امیر عبدالرحمن خان به خشم آمده عسکر یک لک نفری خویش را امر تیاری داد و اراده اعلان جهاد کرد؛ لیکن انگلیس ها که این مقاومت را دیدند از تصمیم خود منصرف شده و به این قناعت کردند که هیئات سیاسی پانزده نفری خود را به سرکرده گی مارتیمر دیورند به کابل بفرستند. دیورند به کابل آمد مواد معاهده دیورند را که قبلاً از طرف

انگلیس ها ترتیب شده بود به امیر عبدالرحمن خان ارائه کرده بعد از مذاکرات زیاد آن را بالای امیر عبدالرحمن خان در قصر چهلستون امضا نمودند (۱۲ نومبر ۱۸۹۳ مطابق ۲ جمادی الاول ۱۳۱۱ هـ.ق). امیر عبدالرحمن خان بدون مشوره با اراکین دولتی خویش معاهده را امضا کرد و یک مسؤولیت بزرگ تاریخی را به عهده گرفت. در نتیجه این معاهده، خط سرحدی دیورند از کوتل کلیک جنوب شرق کوتل واخجیر و اخان و چترال تا حدود بلوچستان و کوه ملک سیاه در زاویه جنوب غرب کشور به طول ۱۹۲۰ کیلومتر تعیین شده سرزمین های چمن، پشین، وزیرستان، کرم، پاره چنار، افریدی، باجور، سوات و چترال از خاک افغانستان جدا و ضمیمه خاک هند برتانوی آن وقت گردید. از طرف رئیس هیأت هند برتانوی فیصله صادر شد که بر اساس آن مناطق روشن و شغان در شمال آب پنج و قسمت بالایی دریای آمو که در تصرف افغانستان بود مطابق فیصله های گور چکوف و گرینویل که در سال ۱۸۷۳ صادر شده بود واپس به روسیه تزاری سپرده شود و در مقابل آن و اخان و اسمار جزء خاک افغانستان گردد. فیصله دیورند که بر روی کاغذ تحریر یافته بود و هنوز روی اراضی تعیین نشده بود، باعث بروز مشکلات و اختلافات گردید. این فیصله مورد قبول مردم افغانستان نبود؛ زیرا از یک طرف این فیصله در روی زمین به طور عملی قابل تطبیق نبود و ایجاب می نمود هیأت دیگری این معاهده را سر از نو مورد بحث و تحقیق قرار بدهد؛ ولی متأسفانه مشاهدات و نظریات هیأت های بعدی نیز یک طرفه و غیر عادلانه بود. زمانی که حکومت افغانستان از حقایق موضوع مطلع گشت از طرف دیگر ترسیم خط سرحدی دیورند اقوام و قبایل این منطقه را که دارای دین، زبان، کلتور، ثقافت و رسم و رواج ها و سایر ممیزات بشری مشابه با ما می باشند به دو حصه تقسیم نموده و نقاط حاکم استراتژیک هم به جانب هند برتانوی تعلق گرفت. بعد از امضای معاهده دیورند در تمام قبایل خصوصاً در قبایل وزیر و مسود شورش های پی هم آغاز یافت. آنها از امیر عبدالرحمن خان می خواستند که ایشان را از انگلیس ها خلاص و با افغانستان یکجا باشند. اما امیر در این مورد کدام اقدام نکرد.

انگلیس ها، با جبر و ستم نه تنها قبایل را قناعت داده نتوانستند؛ بلکه مشکلات زیادی را به وجود آوردند. انگلیس ها برای روابط دوستانه خوب با امیر عبدالرحمن خان سالانه ۱۲ لک روپیه که

برای امیر میدادند بعد از معاهده دیورند سالانه شش لک روپیه دیگر هم به آن اضافه کردند. بعد از استقلال افغانستان در سال ۱۹۱۹ م بازهم مسأله سرحد دیورند حل نشده ماند و قتیکه دولت پاکستان در سال ۱۹۴۷ میلادی به وجود آمد، این موضوع بازهم با دولت پاکستان لاینحل و بدون فیصله مانده است.

فعالیت داخل صنف:

- شاگردان به گروه ها تقسیم گردیده هر گروه در مورد یکی از موضوعات ذیل باهم بحث نموده نتیجه بحث خود را در پیش روی صنف شرح نمایند.
- مناطقی که از دوره احمد شاه بابا، تا اوایل دوره محمد زایی ها جزء خاک افغانستان بود و اکنون از خاک افغانستان جدا شده نام بگیرید.
- جریان تعیین خط سرحدی دیورند چگونه بود؟
- نقشه افغانستان را رسم و خط سرحدی دیورند، واخان، چترال، بلوچستان و کوه ملک سیاه، را بالای نقشه نشان دهند.
- کدام مناطق توسط خط سرحدی دیورند از پیکر افغانستان جدا شد؟

سؤال ها:

- ۱- خط سرحدی دیورند در کدام تاریخ به امضا رسید؟
- ۲- معاهده دیورند از طرف کی تحریر یافته بود؟
- ۳- چگونه انگلیس ها معاهده دیورند را بالای امیر عبدالرحمن خان تحمیل کردند؟
- ۴- کشور ما با امضای این معاهده چگونه حالت را به خود گرفت؟
- ۵- چرا مردم افغانستان فیصله خط سرحدی دیورند را قبول ندارند؟
- ۶- مردم دو طرف خط دیورند چه مشابهت های فرهنگی را دارند؟
- ۷- انگلیس ها چرا و چه مقدار پول به امیر عبدالرحمن خان می دادند.

فعالیت خارج از صنف

نقشه افغانستان را رسم نموده خطوط سرحدی امیر شیر علی خان، پامیر، سرحد شمال شرقی و خط دیورند را بالای آن نشان داده در ساعت درسی آینده جغرافیه با خود به صنف بیاورید.

دربارهٔ سرحدات غربی کشور چه می‌دانید؟

به طرف غرب کشور ما دو خط سرحدی بین جمهوری اسلامی افغانستان و جمهوری ایران واقع است، که عبارت اند از خط سرحدی مکمهان و خط سرحدی فخری که هر یک را به تفصیل می‌خوانیم.

الف) خط سرحدی مکمهان:

منطقه سیستان که در جنوب غرب کشور واقع است در دوره‌های مختلف تاریخ گاهی به تصرف افغانستان و زمانی هم تحت اداره ایران بود.

از زمان احمد شاه بابا سال ۱۷۴۷ میلادی مطابق ۱۱۲۵ هـ ش تا اواسط قرن ۱۹ میلادی سیستان جزو خاک افغانستان بود.

در زمان امیر شیرعلی خان سرکردهٔ قبیلهٔ سربندی به نام علی خان با مردم قبیلهٔ خود تابعیت دولت

ایران را قبول نموده و خود را با قبیله خود به دولت ایران تسلیم نمود. از آن به بعد مشکلات سرحدی بین افغانستان و ایران به وجود آمد، لازم شد تا سرحد بین افغانستان و ایران تعیین گردد. حکومت‌های افغانستان و ایران نظر به مشکلات سرحدی نتوانستند به کدام فیصله برسند. بناءً به وایسرای هند تماس گرفته برای حل مشکل سرحدی افغانستان و ایران طالب حکمیت شدند. وایسرای هند، فریدریک گولدسمت Sir Fridric Goldsmith را به حیث حکم در ناحیه سیستان تعیین نمود تا میان افغانستان و ایران به حیث میانجی کار نموده موضوع را فیصله نماید. گولدسمت رئیس هیئات انگلیس با سران هیأت افغانی و ایرانی مدت دو سال در سرحدات سیستان به تحقیق پرداخت و در سال ۱۸۷۳ میلادی مطابق ۱۲۵۲ هـ ش چنین فیصله به عمل آمد: حوزه سیستان در قسمت آخر دریای هلمند به دو قسمت تقسیم گردیده مناطقی که به طرف غرب رود نادعلی قرار دارد به نام سیستان خاص و سرزمین‌های شرقی آن به ماورای سیستان یاد گردید.

سیستان خاص به ایران و ماورای سیستان به افغانستان تعلق گرفت.

در سال ۱۲۷۴ هـ ش دریای هلمند از مسیر اصلی خود که رود نادعلی است و سرحد بین افغانستان و ایران بود منحرف شده و قسمت زیاد آب آن از مجرای دیگری که به نام رود پریان یاد می‌شود و در غرب رود نادعلی موقعیت دارد به هامون هلمند داخل می‌شد. چون در زمان گولدسمت خط سرحدی در روی اراضی علامه گذاری نشده بود لذا تغییر مسیر هلمند دوباره باعث مناقشه افغانستان و ایران شد. دولت افغانستان رود نادعلی را مجرای اصلی دریای هلمند میدانست و دولت ایران تغییر مسیر دریای هلمند را به نفع ایران در نظر می‌گرفت.

بار دیگر از انگلستان کمک خواسته شد. حکومت انگلستان مکهمان Mac Mahan را با پانزده هزار نفر افسران انگلیسی و هندی توظیف این کار ساخت. هیأت سه کشور افغانستان، ایران و انگلستان با تمام وسایل تحقیق مجهز بودند. آنها مدت دو سال و سه ماه از سال ۱۹۰۲ - ۱۹۰۵ م، ۱۲۸۰ - ۱۲۸۲ هـ ش (زمان حکومت امیر حبیب الله خان) تحقیق و مطالعه کرده و خط سرحدی را از کوه ملک سیاه تا سیاه کوه که به نام خط مکهمان یاد می‌شود تعیین و تثبیت کردند.

وقتی که حکومت افغانستان پروژه انکشافی وادی هلمند و ارغنداب را روی دست گرفت. دولت ایران به شورای امنیت ملل متحد نسبت کمی آب شکایت کرد. در نتیجه، ایالات متحده امریکا در زمینه خواهش و ساطت را نمود. مذاکرات بین نماینده‌های افغانی، ایرانی و امریکایی در واشنگتن آغاز گردید. ایالات متحده امریکا پیشنهاد نمود که یک کمیسیون فنی تعیین گردد تا موضوع فوق را در منطقه تحت مطالعه قرار داده و فیصله خود را به هر دو کشور ابراز دارد.

متخصصین فنی از پوهنتون‌های معتبر ایالات متحده امریکا، کانادا و چیلی انتخاب شدند. آن‌ها از پروژه انکشافی وادی هلمند بازدید کردند. اسناد تاریخی گولدسمت و مکهمان را دوباره تحت بازرسی قرار دادند. در نتیجه چنین ابراز داشتند که اعمار پروژه‌های وادی هلمند به غرض کنترل سیلابها و تنظیم جریان دریای هلمند در ظرف سال ساخته شده و آب دریا را کم نساخته، بلکه در طول سال آن‌را به یک اندازه معین نگاه میدارد. باید سهم ایران مطابق تفاوت جریان آب در طول سال برای هر ماه تعیین گردد.

دولت افغانستان در سال ۱۳۲۱ هـ.ش راپور کمیسیون سه نفری را قبول و برای آغاز مذاکرات آماده گی خود را به اطلاع دولت شاهنشاهی آن وقت ایران رسانید.

ب) خط سرحدی فخری:

از سیاه کوه تا دره ذوالفقار که در شمال غرب کشور ما واقع است، چندین بار سرحد بین افغانستان و ایران تعیین گردیده؛ اما در زمینه کدام فیصله قاطع حاصل نشد، تا آنکه هر دو دولت در سال ۱۳۱۳ هـ.ش از دولت ترکیه طالب وساطت گردیدند. دولت ترکیه جنرال فخرالدین التایی را برای حل اختلافات سرحدی تعیین نمود. جنرال فخرالدین التایی بعد از تحقیق و مطالعات زیاد فیصله خود را برای هر دو کشور افغانستان و ایران ابلاغ نمود. که به این ترتیب سرحد غربی افغانستان که به نام خط فخری یاد می‌گردد از منطقه سیاه کوه به استقامت شمال تا دره ذوالفقار تعیین و تثبیت گردید. از سیاه کوه تا اسلام قلعه خط سرحدی بر روی اراضی و از اسلام قلعه تا دره ذوالفقار حد فاصل بین کشور ما و ایران دریای هریرود می‌باشد.

فعالیت داخل صنف:

- شاگردان به گروه ها تقسیم گردیده هر گروه در مورد یکی از مطالب زیر باهم بحث نموده نمایندۀ گروه نتیجه بحث را در پیش روی صنف شرح دهد.
- معلومات در مورد چگونه گی منطقه سیستان.
  - چرا دولت های افغانستان و ایران از وایسرای هند کمک خواستند و نتیجه کار گولد سمت چگونه شد؟
  - انحراف مسیر اصلی رود نادعلی چه مشکلات را به بار آورده و چگونه موضوع حل شد؟
  - چرا دولت ایران به شورای امنیت ملل متحد شکایت کرده و نتیجه آن چه شد؟
  - چگونه خط سرحدی فخری تعیین شد؟

سؤال ها:

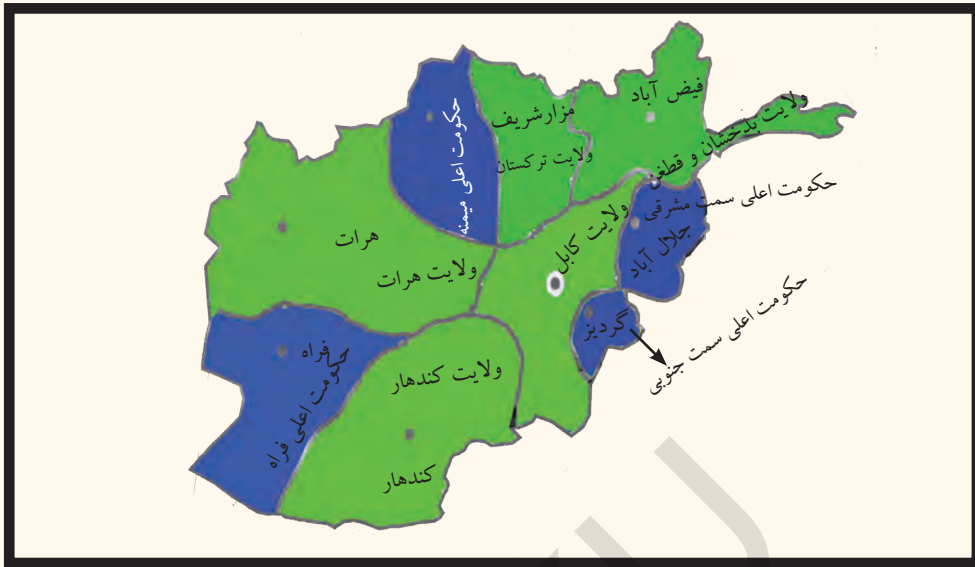

- ۱- چرا اختلاف بین افغانستان و ایران در منطقه سیستان واقع شد؟
- ۲- در مورد حوزه سیستان معلومات دهید.
- ۳- درباره رود نادعلی معلومات دهید.
- ۴- خط سرحدی مکمهان بین کدام مناطق واقع است؟
- ۵- خط سرحدی فخری بین ( ) و ( ) واقع است.

فعالیت خارج از صنف:

نقشه افغانستان را رسم نموده خطوط سرحدی مکمهان و فخری را بالای آن نشان دهید.

تقسیمات ملکی افغانستان در وقت امیر امان الله خان

افغانستان بر اساس تشکیلات واحدهای اداری دورهٔ امان الله خان به پنج ولایت و چهار حکومت اعلیٰ تقسیم شده بود. ولایات افغانستان عبارت بودند از: ولایت کابل، قندهار، هرات، ترکستان و ولایت قطغن و بدخشان.

حکومت‌های اعلیٰ عبارت بودند از حکومت اعلیٰ سمت مشرقی، حکومت اعلیٰ سمت جنوبی، حکومت اعلیٰ میمنه و حکومت اعلیٰ فراه.

قبل از سال ۱۳۴۳ هـ ش وسعت بعضی ولایات آنقدر زیاد بود که اداره آن با در نظر داشت موانع طبیعی از قبیل کوه‌ها، دشت‌های وسیع و سوزان و دره‌های تنگ و صعب العبور با وسایط دست داشته‌آن وقت مشکلات زیادی را به بار آورده بود. مصروفیت‌های اشخاص اداری و کارکنان دولت آنقدر زیاد بود که به مشکل به عرایض و شکایات مردم رسیده گی صورت می گرفت. به موضوعات عرفانی و اجتماعی کمتر توجه می شد. بنابر آن در سال ۱۳۴۳ هـ ش برای اولین مرتبه جهت تطبیق قانون اساسی و تعمیم دیموکراسی در تشکیلات اداری کشور تغییرات اساسی به وجود آمده افغانستان به ۲۹ واحد اداری یا ولایت تقسیم گردید.

هر ولایت تحت نظر والی که با مرکز رابطهٔ مستقیم دارد، اداره و کنترل می شود. امور اداری و قضایی هر ولایت به نوبهٔ خود غرض آرامی و سهولت مردم به واحدهای اداری کوچکتر که به نام ولسوالی یاد می شود تقسیم گردیده است. در رأس هر ولایت والی که نمایندهٔ بزرگ قوهٔ اجرائیه می باشد، اجرای وظیفه می کند. هر ولایت به ولسوالی ها و قریه ها تقسیم شده است. علاقه داری ها اکنون از بین رفته و به ولسوالی ها تبدیل شده اند. در رأس هر ولسوالی ولسوال ها قرار دارند.

اداره ولسوالی ها به ولایات و از ولایات با مرکز ارتباط دارد. سایر اعضای قوای اجرائیه توسط وزارتخانه های مختلف تعیین و وظایف خود را در ولایات تحت نظر والی و در ولسوالی ها تحت نظر ولسوال ها انجام می دهند.

والی در رابطه با اجرای امور قانونی در برابر ریاست ارگانه های محل و ریاست جمهوری مسؤولیت داشته و جوابگو می باشد.

تقسیمات اداری ملکی کشور در سال ۱۳۷۰ هـ. ش شامل ۳۲ ولایت ۹۴ ساحت شهری و ۲۹۴ ولسوالی و ۳۳۵۰۰ قریه اصلی و فرعی بود. از سال ۱۳۸۵ هـ. ش به بعد دو ولسوالی که یکی پنجشیر و دیگری دایکندی بود جدیداً به ولایت ارتقا نموده است.

در سال های اخیر جمهوری اسلامی افغانستان به ۳۴ ولایت و ۳۶۴ ولسوالی تقسیم شده است. بزرگترین شهر افغانستان شهر کابل پایتخت آن می باشد. جدول زیر ولایات و مراکز آن را نشان می دهد.

شماره	اسم ولایت	مرکز	مساحت ولایات به کیلو متر مربع
۱	کابل	شهر کابل	۴۵۲۳/۵۸
۲	قندهار	شهر قندهار	۵۴۸۴۴/۵
۳	هرات	شهر هرات	۵۵۸۶۸/۵۳
۴	بلخ	شهر مزار شریف	۲۰۷۹۷/۶۳
۵	ننګرهار	شهر جلال آباد	۷۶۴۱/۰۵
۶	پکتیا	شهر گردیز	۵۵۸۳/۱۵
۷	غزنی	شهر غزنی	۲۲۴۶۰/۵۳
۸	پروان	شهر چاریکار	۵۷۱۵/۰۵
۹	هلمند	شهر لشکرگاه	۵۸۳۰۵/۰۷
۱۰	بغلان	شهر پلخمری	۱۸۲۵۵/۲۴
۱۱	فاریاب	شهر میمنه	۲۰۷۹۷/۶۳
۱۲	نیمروز	شهر زرنج	۴۲۴۰۹/۵۳
۱۳	بدخشان	شهر فیض آباد	۴۴۸۳۵/۹۱
۱۴	جوزجان	شهر شبرغان	۱۱۲۹۱/۵۲

۱۵	بامیان	شهر بامیان	۱۸۰۲۹/۱۶
۱۶	زابل	شهر قلات	۱۷۴۷۱/۸۰
۱۷	غور	فیروز کوه چغچران	۳۶۶۵۷/۴۲
۱۸	بادغیس	شهر قلعه نو	۲۰۷۹۴/۰۱
۱۹	سمنگان	شهر ایبک	۱۳۴۳۷/۸۱
۲۰	تخار	شهر تالقان	۱۲۴۵۷/۸۲
۲۱	کندهار	شهر کندز	۸۰۸۰/۸۶
۲۲	لغمان	شهر مهترلام (قلعه سراج)	۳۹۷۷/۰۸۷
۲۳	فراه	شهر فراه	۴۹۳۳۹/۱۱
۲۴	پکتیکا	شهر شرنه	۱۹۵۱۵/۸۶
۲۵	کنر	شهر اسعد آباد	۴۹۲۵/۹۰
۲۶	لوگر	شهر پل علم	۴۵۶۸
۲۷	وردک	میدان شهر	۱۰۳۴۸/۳۲
۲۸	کاپیسا	شهر محمود راقی	۱۹۰۸
۲۹	نورستان	شهر پارون	۹۲۶۶/۷۴
۳۰	خوست	شهر متون	۴۲۳۵/۲۶
۳۱	سرپل	شهر سرپل	۱۶۳۸۵/۵۷
۳۲	ارزگان	شهر ترین کوت	۱۱۴۷۳/۶۷
۳۳	پنجشیر	شهر بازارک	۳۷۷۱/۶۲
۳۴	دایکندی	شهر نیلی	۱۷۵۰۱/۳۶

فعالیت داخل صنف:

- شاگردان به گروه ها تقسیم شوند هر گروه در مورد یکی از موضوعات زیر باهم بحث نموده یک نفر به نماینده گی از گروه خویش موضوع را در پیش روی صنف شرح دهد.
- تشکیلات اداری دوره امانی
- چرا در سال ۱۳۴۳ هـ ش در تشکیلات اداری تغییر به وجود آمد؟
- طرز اداره ولایات و ولسوالی ها چگونه است؟
- تعداد ولایات، ولسوالی ها و قریه های کشور به چه تعداد بوده آخرین ولایاتی که به سطح ولایت ارتقا نموده نام گیرید.

سؤال ها:

- ۱- ولایات دوره امان الله خان را نام گیرید.
- ۲- حکومت های اعلی دوره امان الله خان کدام ها اند؟
- ۳- کدام ولایات در سمت شمال کشور واقع اند؟
- ۴- ولایات مرکزی افغانستان را نام گیرید.
- ۵- مرکز ولایات کابل، بلخ، ننگرهار و هرات را نام گیرید.
- ۶- ولایات غربی کشور را بر روی نقشه نشان دهید.

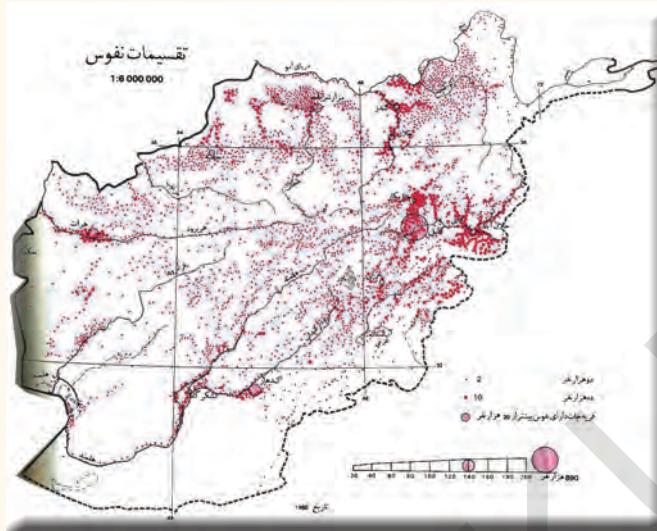
فعالیت خارج از صنف:

نقشه افغانستان را رسم نموده موقعیت ولایات و شهرهای بزرگ کشور را بالای آن تعیین کنید.

۱-۲ نفوس و اهمیت آن در انکشاف کشور

- نفوس در انکشاف کشور چه اهمیت دارد؟

نفوس عبارت از مجموع تعداد باشنده گان یک کشور است که در محلات مختلف بنا بر عوامل جداگانه سکونت اختیار کرده اند. تعداد نفوس در بعضی جاها کم و در بعضی جاها اضافه تر می باشد بناً تناسب نفوس به محل زیست قابل اهمیت می باشد. برای محاسبه تراکم نفوس باید تعداد نفوس آن ساحه را بر مساحت آن تقسیم کرد.

نفوس افغانستان در حدود (۲۶) میلیون نفر تخمین شده است، که در سراسر کشور زنده گی می کنند نفوس موجوده در تمام کشور یک سان نبوده؛ بلکه شرایط اقلیمی، ساختمان اراضی و دیگر عوامل اقتصادی، بشری و سیاسی بالای تمرکز نفوس تأثیر دارد.

همچنان با در نظر داشت عوامل فوق در سرزمین های حاصل خیز؛ مانند: ننگرهار، لوگر، کاپیسا، لغمان و پروان تعداد زیاد نفوس جابه جا شده اند، در حالی که در دشت های سوزان و صحرائی؛ مانند: بکوا و مارکو تعداد نفوس به حد اقل آن میرسد. پلان های انکشافی در کشور با در نظر داشت ازدیاد نفوس در نظر گرفته شده است.

- نفوس افغانستان در مراکز صنعتی، مناطق اقلیمی، شهرها و دهات به طور مختلف جابه جا شده است، بنا بر انکشاف زراعت و تولید مواد اولیه به منظور معیشت مردم، اکثریت نفوس (۸۰٪) در دهکده ها و ۲۰٪ در شهرها امرار حیات داشتند؛ اما با گذشت زمان و تحولات سیاسی در این اواخر

تراکم نفوس در شهرهای کابل، جلال آباد، مزار شریف، هرات و غیره شهرها بیشتر شده است.

- از لحاظ عامل اقتصادی و صنعتی تعدادی از نفوس کشور در مراکز صنعتی زنده گی می کنند؛ مثلاً: در اطراف فابریکه نساجی پلخمری، قند بغلان و غیره .

- فارم های هده و غازی آباد، پروژه های هلمند و نادعلی و غیره به حیث پروژه های زراعتی باعث استقرار نفوس زیاد شده اند.

- موجودیت دریا ها به غرض آبیاری زمین های زراعتی باعث انکشاف دهکده های زراعتی گردیده اند . به همین ترتیب بندرهای تجارتی از قبیل تورخم، اسلام قلعه، حیرتان، سپین بولدک و امثال آن در جابه جا شدن نفوس رول بر جسته دارند.

خلاصه آن که در سرزمین های هموار و اقلیم مناسب تمایل بود و باش انسان ها بیشتر می باشد نه در ریگستان های گرم و سوزان یا نقاط مرتفع و کوهستانی .

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه ها تقسیم شده هر گروه در مورد یکی از مسایل ذیل باهم صحبت نموده و نتیجه را در صنف شرح دهند.

- ۱- تراکم نفوس از لحاظ سیاسی.
- ۲- تراکم نفوس از لحاظ اقتصادی.
- ۳- تراکم نفوس از لحاظ طبیعی.

سؤال ها:

- ۱- نفوس را تعریف کنید.
- ۲- ولایات ذیل تراکم نفوس بیشتر را دارند:
الف) کابل، کاپیسا، ننگرهار، لوگر و پروان   ب) تخار، کنر و لغمان
ج) لوگر، میدان وردگ و غزنی   د) دای کندی، خوست و پکتیا
- ۳- آیا آب و هوا و خاک خوب در تراکم نفوس تأثیر دارد؟
- ۴- تراکم نفوس در دشت های سوزان چگونه بوده با مثال ذکر کنید.

فعالیت خارج از صنف:

در توزیع و تراکم نفوس کدام عوامل شامل است، نام بگیرید؟

درباره محل زیست تان فکر نموده بگویید که نفوس آن محل چطور انکشاف کرده است؟ کشور ما از دوره‌های قدیم محل زنده گی مردم بوده و تعداد زیاد نفوس را در دامنه‌های سرسبز، جویبارها و سواحل دریا ها جا داده و بنای مدنیت‌های کهن آریایی را در ادوار تاریخی گذاشته است که جغرافیای تاریخی گواه این حقیقت می‌باشد.

استقرار نفوس با تأسیس مدنیت‌های بزرگ و شهرهای تاریخی؛ مانند بلخ در کشور آغاز گردید.

در حدود ۸۵۸۰ فیصد نفوس کشور به کشت و کار زراعت و فعالیت‌های مربوط به آن اشتغال دارند، هنوز هم زراعت از عوامل عمده توزیع و تمرکز نفوس به‌شمار می‌رود، بناءً ساختمان محیط فیزیکی، نوعیت اقلیم و خصوصیات‌های درو گرافی منابع اقتصادی زمینه زیست و تمرکز نفوس بشری را به‌وجود آورده است. در کشور ما نیز؛ مانند سایر مناطق جهان، نفوس به تناسب مختلف مسکن گزین شده است. دره‌ها، وادی‌ها، جلگه‌ها و سواحل دریا ها از زمانه‌های گذشته به این طرف محیط مساعد را برای استقرار گروه‌های مختلف مردم و نقاط مساعد را برای زراعت و زنده گی مساعد ساخته است که در توسعه زراعت، صنعت و مالداری و توسعه فعالیت‌های صنعتی مفید می‌باشد که نقاط غیر مسکون را تا حد امکان به مناطق مسکون مبدل ساخته است.

در کشور تمرکز نفوس در نقاط بلندتر از ۲۵۰۰ متر محدود بوده؛ اما مناطقی که دارای شرایط مساعد اقلیمی، خاک خوب، آب فراوان است، تعداد زیاد مردم در آنجا مسکن گزین شده اند، به‌همین ترتیب مناطقی که کمتر از ۱۰۰۰ متر ارتفاع دارند، در سراسر کشور شامل حوزه‌های وسیع و هموار می‌گردند، که زمینه استقرار نفوس را فراهم ساخته است، به استثنای مناطق صحرایی اکثریت نفوس این مناطق به شغل زراعت، مالداری و سایر کارهای تجارتي و صنعتی اشتغال دارند.

واحدهای اداری افغانستان که از لحاظ زراعت حایز اهمیت بوده نفوس بیشتر را به‌خود جلب کرده و متراکم ترین نقاط را به مقایسه سایر مناطق افغانستان نشان می‌دهد؛ همچنان در نقاط متذکره بناهای شهرهای بزرگ، معاملات تجارتي، اقتصادی و صنعتی نیز به تمرکز نفوس بیشتر مؤثر می‌باشد.

صنایع و تأسیس فابریکات، بناهای عرفانی و فرهنگی، واحدهای اداری و نظامی و توریستی نیز باعث تمرکز و تجمع نفوس می‌شود که می‌توان از شهر کابل، جلال آباد، هرات، مزار شریف،

قندهار و سایر شهرها نام برد و همچنان موجودیت آب در تراکم نفوس تأثیر مهم دارد هرگاه سواحل دریا ها، کنار چشمه ها و کاریزها را مورد بررسی قرار دهیم این نواحی نظر به سایر جا ها تا اندازه زیاد نفوس بشری را به خود جلب کرده است. امتداد دریا ها، اطراف کاریزها، چاه ها و چشمه ها در تجمع نفوس نقش بارز دارند.

فعالیت داخل صنف:

اولاً به گروه ها تقسیم شده، سپس هر گروه درباره سؤال زیر فکر نموده و نتیجه را نماینده گروه به دیگران تشریح کند که نظر به کدام دلایل تراکم نفوس در یک منطقه وجود دارد، با دلایل مقنع با یکدیگر بحث کنند.

سؤال ها:

۱- دریای هلمند دارای اهمیت ذیل می باشد:

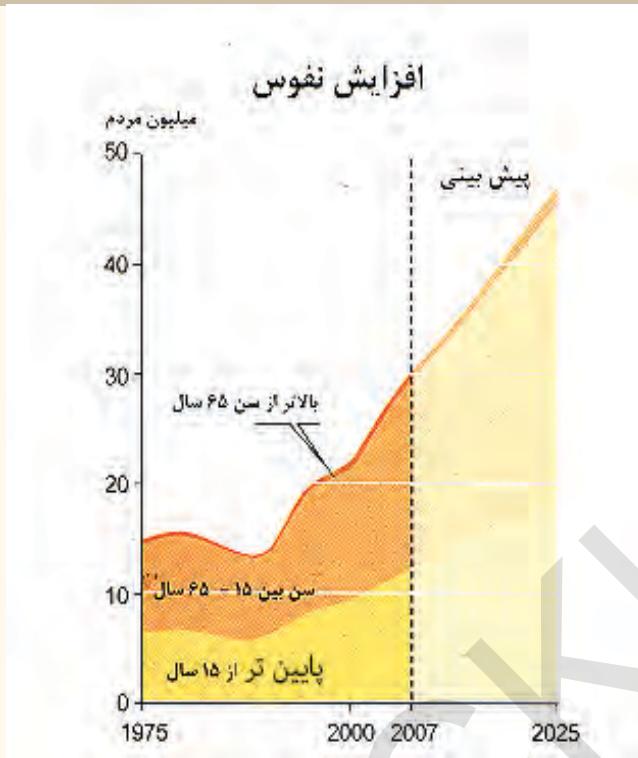
الف) اقتصادی، زراعتی، صنعتی و تولیدی   ب) اقتصادی و انرژی   ج) اقتصادی و شخصی
د) همه صحیح است.

۲- مناطقی که بالا تر از ۲۵۰۰ متر ارتفاع دارند تمرکز نفوس در آن چگونه است ؟
۵- نقش کاریز را در جابه جاشدن نفوس بیان دارید .

فعالیت خارج از صنف:

کدام شرایط جغرافیایی باعث تشکیل شهرها و تراکم نفوس شده است درین مورد مقاله مختصری بنویسید.

- آیا می دانید که رشد نفوس و اوسط عمر در کشور عزیز ما چگونه است؟

رشد نسبی نفوس افزایش و زیاد شدن افراد کشور را گویند، تهیه ارقام و سروی اساسی درباره تعداد و رشد نسبی نفوس از ضرورت اساسی به شمار می رود تا از نظر دیموگرافی رشد، وفيات (مرد و زن) و باقی ارقام را همه وقت در اختیار محققین و مؤسسات بگذارند.

رشد نفوس در کشورهای روبه انکشاف تابع مقررات اجتماعی، مذهبی و اقتصادی قرار دارد.

- از لحاظ اجتماعی و صحی رشد عادی در نظر است.

بنابر آن رشد وسطی و عادی در افغانستان ۲،۰۳ فیصد محاسبه شده است؛ اگرچه احصائی دقیق وجود ندارد.

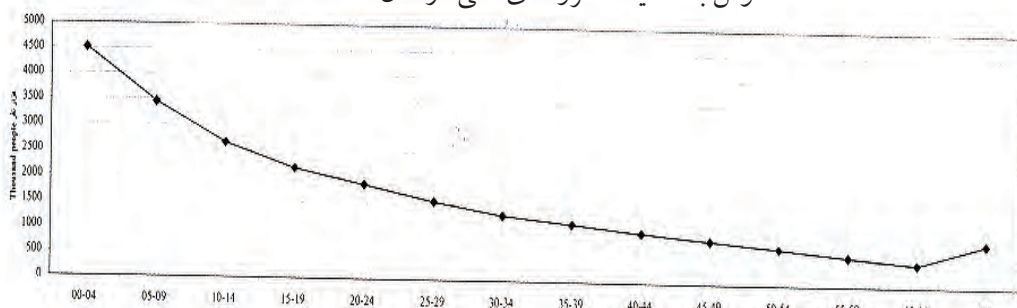
ارقام تخمینی دربارهٔ نفوس افغانستان و رشد آن به صورت رسمی برای اولین بار در سال ۱۳۱۵ هـ. ش انتشار یافت که مجموعهٔ نفوس افغانستان در این سال به ده میلیون و هفتاد هزار ۱۰,۰۷۰,۰۰۰ نفر گزارش داده شده بود. در حالیکه نفوس سال ۱۳۸۸ هـ. ش مطابق ۲۰۰۹ م افغانستان ۲۶ میلیون ۲۶,۰۰۰,۰۰۰ نشان داده شده است.

وزارت پلان قرار احصائیه سال ۱۳۲۹ هـ. ش نفوس تمام کشور را دوازده میلیون ۱۲,۰۰۰,۰۰۰ نفر تخمین نموده است و رشد نفوس سال‌های یاد شده روی تخمین استوار می‌باشد.

اولین سروی نمونوی نفوس در سال ۱۳۳۲ هـ. ش از کابل، پایتخت کشور توسط موسسهٔ صحتی جهان صورت گرفت و در ۸۵ قریه مربوط ده ولایت به صورت پراکنده در مورد ترکیب (سن، جنس، شغل و غیره) مشخصات نفوس معلومات جمع آوری نموده بعد از آن سروی نمونوی دیگری از قریه‌های کابل (ده خدای داد) در سال ۱۳۳۸ هـ. ش صورت گرفت، که این عملیه مطابق علم دیموگرافی Demography نسبت محدود بودن ساحه و تعداد نفوس فاقد ارزش لازمه احصایوی بوده و از آن نتیجهٔ درست و علمی گرفته نمی‌شود.

سرشماری کامل کشور در ۲۵ جوزای سال ۱۳۵۸ هـ. ش آغاز و در ۱۴ سرطان خاتمه یافت،

نفوس به تفکیک گروه‌های سنی در سال ۱۳۸۶

با وجود احصائیه گیری دقیق نتوانستند تمام نقاط کشور را احصائیه گیری کنند. قرار احصائیه سال ۱۳۵۹ هـ ش مجموع نفوس افغانستان ۱۵,۹۴ میلیون نفر بوده که از آن جمله ۱۳,۴ میلیون نفر نفوس ساکن و ۲,۵۶ میلیون نفر دیگر آن را نفوس کوچی ها تشکیل میداد. از جمله نفوس ساکن آن ۱۵,۴ فیصد در محلات شهری ۸۴,۶ فیصد دردهات و روستا ها امرار حیات داشته اند. مجموع نفوس ساکن کشور در این سال شامل ۲,۱ میلیون خانواده بوده و تعداد وسطی اعضای هر خانواده در حدود ۶ نفر ثبت شده است..

جدول معلوماتی از دایاد نفوس از سال (۱۳۴۰ - ۱۳۷۰ هـ ش) معلومات اضافی.

شماره	سال	فیصدی رشد نفوس
۱	۱۳۴۰	۳,۱
۲	۱۳۴۸	۳
۳	۱۳۵۰	۲,۸
۴	۱۳۵۹	۲,۶
۵	۱۳۷۰	۱,۹
۶	۱۳۸۶	۲,۰۳

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه ها تقسیم شوند، هر گروه درباره اهمیت نفوس بحث نموده و تأثیر آن را درباره انکشاف نفوس باهمدیگر شریک سازند.

سؤال ها:

۱- رشد نفوس در کشورهای روبه انکشاف چگونه می باشد؟

۲- رشد نفوس چه مفهوم دارد؟

۳- نفوس افغانستان احصائی واقعی است یا تخمینی؟

۴- در کدام کشور ها کنترل نفوس مجاز نیست؟

فعالیت خارج از صنف:

رشد نفوس در کشور ما تابع کدام عوامل می باشد دلایل تان را در کتابچه های تان بنوسید.

کیفیت نفوس را می‌توان در افغانستان به اساس مطالب ذیل مورد مطالعه و ارزیابی قرار داد.

• از لحاظ سن

• از لحاظ جنسیت

مطالعه کیفیت نفوس از لحاظ خدمات اجتماعی و اقتصادی (زراعت، معادن و غیره).

از سال ۱۳۵۸ هـ ش به این طرف کدام سرشماری نفوس که به سطح کشور باشد مورد اجرا قرار نگرفته است. بنابر آن احصائیه در مورد توزیع، ترکیب، میزان، رشد و مشخصات اقتصادی و اجتماعی نفوس افغانستان در دسترس نیست؛ اما در سال ۱۳۸۳ اولویت‌های کیفیت نفوس از لحاظ ترکیب ذکور و اناث مورد مطالعه قرار گرفته است.

اینک در گراف جداگانه که معلومات اضافی برای شاگردان است، مطالعه کیفیت نفوس را از لحاظ سن به وضاحت دیده می‌توانیم.

• در سال ۱۳۸۳ اولویت‌های کیفیت نفوس از لحاظ جنس احساس گردید. توجه بیشتر در آغاز دهه هشتاد درباره قشر اناث مبذول گردیده که سهم فعال آنها را در تمام عرصه‌ها به وضاحت دیده می‌توانیم. فعلاً تعداد قابل ملاحظه زنان در شورای ملی ایفای وظیفه می‌نمایند، همچنان سهم زنان در ادارات دولتی بالخصوص در ساحة معارف و سکتورهای مختلف اقتصادی افزایش یافته است.

در جدول ذیل نفوس فعال اقتصادی سال‌های (۵۳، ۵۶ و ۵۷) است که مشخصات نفوس را به وضاحت نشان می‌دهد.

وطن ما از جمله کشورهای روبه انکشاف بوده که مجموع نفوس آن از (تولد- ۱۵) ساله ۴۴،۶٪ و از (۱۶- ۶۰) ساله ۵۲،۹٪ و از ۶۵ ساله بالاتر ۲،۶٪ تخمین گردیده است.

نفوس فعال اقتصادی در کشور بین سنین (۱۵- ۶۵) ساله گی^۱ بوده که از آن جمله ۸۰٪ در بخش زراعت و مالداري مشغول می‌باشند و متباقی در بخش‌های صنایع، معادن و خدمات اجتماعی مشغول کار اند و از ۶۵ ساله گی بالاتر نیز نفوس غیر فعال اقتصادی می‌باشند.

۱- از نظر سازمان حقوق بشر و اشتغال وظیفه سن طفولیت تا ۱۸ سالگی قبول شده است.

کیفیت ترکیب سن و جنس در افغانستان

نفوس دهاتی		نفوس شهری		سال
ذکور	اناث	ذکور	اناث	۱۳۸۸
۹۱۲۷۴۰۰	۸۷۵۲۳۰۰	۲۶۵۶۲۰۰	۲۵۰۳۰۹۰	
۱۷۸۷۹۷۰۰		۵۱۵۹۲۰۰		

اما از لحاظ سن تعداد اطفال زیر سن ۵ سال ۲۰٪

زیر سن ۲۵ سال ۸٪

زیر سن ۴۰ سال ۵٪

و زیر سن ۶۵ سال ۴٪ تمام نفوس افغانستان را نشان می‌دهد.

توزیع جغرافیایی اقوام ساکن افغانستان چگونه است؟

ساکنین و یا اتباع کشور عزیز ما مطابق عنعنات تاریخی و به اساس قانون اساسی افغانستان، همه افغان اند؛ اما از نظر جغرافیای بشری در کشور ما اقوام مختلف زنده گی می‌کند که به صورت اجمالی درباره آن‌ها اشاره می‌شود.

- پشتونها مطابق اسناد تاریخی از قدیم ترین نژاد آریایی در این سرزمین اند. پشتون‌ها در سراسر افغانستان سکونت دارند، بیشتر در مناطق شرقی، جنوبی و جنوب غربی کشور در کابل و ولایات همجوار آن زنده گی می‌نمایند.

- تاجکها، مانند پشتون‌ها از جمله اقوام بسیار سابقه آریایی این سرزمین می‌باشند که در سرتاسر کشور به خصوص در صفحات شمال مملکت از بدخشان تا هرات و جنوب هندوکش از پروان تا کابل زنده گی می‌کنند، تاجک‌ها به صورت عموم به لسان دری تکلم می‌کنند.

- اوزبیکها و ترکمنها از جمله ساکنین کشور عزیز ما اند. آنها در مناطق شمال و شمال غرب کشور سکونت دارند. اوزبیکها، ترکمنها، قرغزها و قزاقها به لسان اوزبیک، ترکی قرغزی و قزاقی تکلم می‌کنند.

- هزاره‌ها نیز از جمله باشندگان وطن ما بوده که به لسان دری به لهجه هزاره گی صحبت

می‌کنند و در بامیان و سطوح مرتفع مرکزی زنده گی دارند .

- نورستانی ها از اقوام آریایی ها می‌باشند و از زمره باشندگان کشور محسوب می‌گردند . منطقه سکونت آن ها نورستان بوده و زبان ایشان نورستانی می‌باشد . قوم دیگری که نژاد آریایی دارد، پشه یی ها هستند که در کنر، لغمان و کاپیسا زنده گی دارند زبان آنها پشه یی می‌باشد .

- بلوچها هم از جمله اقوام آریایی اند که در جنوب قندهار و چخانسور زنده گی دارند . زبان ایشان بلوچی بوده به زبان‌های پشتو و دری نیز تکلم می‌توانند . به همین ترتیب در کشور عزیز ما یک تعداد از قبایل قزل باش، عرب، گوجرو پامیری نیز سکونت دارند، همچنان یک تعداد هندوها و سک ها هم در کابل، ننگرهار، قندهار، گردیز و غزنی نیز زنده گی نموده از باشندگان این سرزمین اند .

فعالیت داخل صنف :

هر گروه در باره کیفیت نفوس بحث نموده نماینده گروه ها معلومات شان را در صنف شرح دهند .

سؤال ها :

- ۱- کدام اقوام در افغانستان سکونت دارند، نام ببرید .
- ۲- از روی جدول (معلومات اضافی) نفوس مشغول به کار را به فیصدی در یابید .
- ۳- کدام سنین را نفوس فعال اقتصادی گفته می‌توانیم ؟

فعالیت خارج صنف :

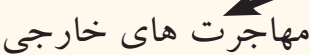
در باره اقوام ساکن در افغانستان با استفاده از منابع مختلف یک مقاله بنوسید .

معلومات اضافی :

توزیع سن (به سال)	۱۳۸۶ (۲۰۰۷-۲۰۰۸)			
	مجموع نفوس مسکون			
	فیصدی	مجموع	اناث	ذکور
	۱۰۰	۲۳۰۳۸۹۰۰	۱۱۲۵۵۳۰۰	۱۱۷۸۳۶۰۰
۰۴-۰۰	۲۰	۴۵۱۴۵۶۲	۲۳۲۱۸۷۱	۲۱۹۲۶۹۱
۰۹-۰۵	۱۵	۳۴۴۵۶۷۹	۱۶۹۴۹۶۲	۱۷۵۰۷۱۷
۱۴-۱۰	۱۱	۲۶۵۳۱۴۳	۱۲۵۳۶۸۷	۱۳۹۹۴۵۶
۱۹-۱۵	۹	۲۱۶۵۸۸۱	۱۰۱۷۴۴۴	۱۱۴۸۴۳۷
۲۴-۲۰	۸	۱۸۶۰۸۹۸	۹۰۴۷۱۲	۹۵۶۱۸۶
۲۹-۲۵	۷	۱۵۴۰۶۹۳	۷۷۹۷۲۱	۷۶۰۹۷۲
۳۴-۳۰	۵	۱۲۸۷۲۲۳	۶۷۶۸۰۵	۶۱۰۴۱۸
۳۹-۳۵	۵	۱۱۳۴۶۸۴	۵۹۵۲۷۱	۵۳۹۴۱۳
۴۴-۴۰	۴	۹۸۱۲۷۷	۴۸۶۵۳۴	۴۹۴۷۴۳
۴۹-۴۵	۴	۸۵۲۶۸۲	۴۰۲۴۶۱	۴۵۰۲۲۱
۵۴-۵۰	۳	۷۲۰۶۱۳	۳۲۳۹۲۵	۳۹۶۶۸۸
۵۹-۵۵	۳	۵۸۰۱۷۴	۲۵۱۶۲۶	۳۲۸۵۴۸
۶۴-۶۰	۲	۴۴۷۱۶۴	۱۹۰۹۰۶	۲۵۶۲۵۸
۶۵ ساله و بالاتر از آن	۴	۸۵۴۲۲۷	۳۵۵۳۷۵	۴۹۸۸۵۲

نوت : نفوس کوچی (۱/۵) میلیون شامل نمی باشد .

در کشور ما مهاجرت ها از اثر رویدادهای تاریخی و مشکلات سیاسی، اجتماعی و حوادث طبیعی صورت گرفته است، که انگیزه ها و عوامل آن قرار ذیل می باشد:

0 مهاجرت‌های سیاسی: مهاجرت‌های سیاسی وقتی صورت می‌گیرد که آزادی فکری و عقیدتی تحت فشار قرار گیرد؛ به‌طور مثال مهاجرت افغان‌ها که در اثر تهاجم شوروی وقت صورت گرفت و به کشورهای و براعظم‌های مختلف جهان مهاجر شدند، تعدادشان از پنج میلیون نفر تجاوز می‌کند.

0 مهاجرت‌های اقتصادی: مردم از شهرهای کوچک و دهکده‌ها به شهرهای بزرگ و صنعتی برای دریافت شغل و وظیفه مناسب، به‌خاطر امرار حیات و زنده‌گی مرفه و داشتن حیات مصئون مهاجرت می‌کنند. بنابر عوامل فوق مردم دهات به شهرهایی؛ چون کابل، کندهار، هرات، مزارشریف و شهرهای صنعتی کشور به مهاجرت پرداختند و تا اکنون ادامه دارد.

0 مهاجرت‌های تاریخی: در زمان‌های قدیم آریایی‌ها از بخدی (بلخ) به سرزمین‌های اطراف آن‌الی هند و فارس مهاجرت نمودند، بعداً مهاجرت یونانی‌ها، کوشانی‌ها، و مسلمان‌ها یکی بعد دیگر به این سرزمین صورت گرفت.

0 مهاجرت‌هایی که به اثر آفات طبیعی منجمله خشک سالی‌ها صورت گرفته است، مثلاً در سال ۱۳۴۹هـ. ش هموطنان عزیز ما به اثر خشک سالی مجبور به ترک محلات و خانه‌های شان شدند که شامل مردم ولایات بادغیس، ارزگان و سطح مرتفع هزاره جات می‌باشد.

0 مهاجرت‌های موسمی بین نقاط گرمسیر و سردسیر صورت می‌گیرد، یعنی مهاجرین در ایام تابستان غرض پرورش مواشی خویش و همچنان به منظور زراعت به نواحی مجاور مهاجرت می‌نمایند، که مهاجرت کوچی‌ها بهترین مثال آن می‌باشد.

• اثرات مهاجرت‌ها:

مهاجرت‌ها بالای مهاجرین افغان اثرات مثبت و منفی گذاشته است. اثرات منفی مانند:

- تحت نفوذ فرهنگ بیگانه قرار گرفتن.
- فرار مغزها.
- از دست دادن نیروی جوان (نفوس فعال اقتصادی).
- انتقال سرمایه به خارج کشور.
- زیر پا شدن حقوق انسانی شان.
- سلو کهای منفی؛ چون مبتلا شدن به مرض (HIV)، امراض جلدی، مواد مخدر و غیره.

فعالیت داخل صنف:

- شاگردان به گروه‌ها تقسیم شوند. هر گروه در باره سؤالات ذیل بحث نموده، نماینده هر گروه معلومات شان را در صنف ارائه نماید.
- در باره مهاجرت سیاسی و انگیزه آن بحث کنید.
  - چرا هموطنان ما به شهرهای بزرگ و صنعتی مهاجرت کرده اند؟
  - آیا مهاجرت‌های تاریخی در کشور ما صورت گرفته است؟

سؤال ها:

- ۱- چرا هموطنان ما از قصبات و دهات به شهر ها مهاجرت می کنند؟
- ۲- اثرات منفی مهاجرت را بیان کنید.
- ۳- آیا تا هنوز مهاجرت افغان ها به کشورهای دیگر ادامه دارد ؟ چرا؟

فعالیت خارج صنف:

چرا هموطنان ما به کشورهای دیگر مهاجر شدند. تحت این عنوان مقاله یی نوشته و در ساعت آینده مضمون جغرافیه برای همصنفان تان ارائه کنید.

۱,۳ - دین

خانه کعبه شریف

اکثریت مردم افغانستان پیرو کدام دین و مذهب اند؟

انسان ها همراه با اعتقادات خود زنده گی می کنند. مردم ما قبل از اسلام پیرو آیین و دین های مختلف بودند.

اجداد ما آریایی ها پیش از کوچ کردن به سرزمین های جدید آیین بدوی داشتند. عناصر طبیعت را که در زنده گی شان مؤثر بود مقدس می شمردند.

مردم افغانستان با وجود بقایای عقاید کهن ویدی و برهمنی قدیم که در شرق مملکت مروج بود، آیین زردشتی هم در شمال و غرب مملکت رواج داشت؛ ولی هنگامیکه در سال ۲۰۶ ق.م آشوکا به تبلیغ و نشر آیین بودا کمر بست در مدت هزار سال مابعد آن عقاید و آیین آن در شرق و شمال کشور رواج تام یافت که از نظر حیاتی، فکری، هنری و فرهنگی تأثیرات عمیقی را در زنده گانی مردم این سرزمین گذاشت. دیانت بودایی با نفوذ سلطه آشوکا از جنوب هندو کش تا قندهار انتشار یافت.

در آستانه ظهور دین مقدس اسلام دین و آیین های مختلفی نظیر آیین زردشتی، بودایی و کمی هم از ادیان آسمانی یهودیت و مسیحیت در خراسان (افغانستان) پیروان و طرفدارانی داشتند؛ اما چنان دینی که در سراسر افغانستان رواج عام داشته و به عنوان دین ملی پذیرفته شده باشد وجود نداشت. بنابراین خراسان آن عهد یا افغانستان امروز آماده پذیرفتن دین مقدس اسلام بود.

در عهد حضرت عثمان (رض) بعد از سال ۲۵ هجری فتوحات اسلامی در خاک افغانستان پیشرفت کرد. احنف بن قیس شهر هرات را به زور و جنگ تصرف نموده مردم را به دین اسلام مشرف ساخت. خلیفه سوم حضرت عثمان (رض)، عبدالله بن عامر بن کریم را که جوان ۲۵ ساله بود به عوض ابو موسی اشعری تعیین نمود. عبدالله بن عامر دامنه اسلام را تا نواحی شرقی امپراتوری اسلامی گسترش داد. او سرخس، فاریاب، تالقان، کندهار و غزنی را فتح کرده دین اسلام را در آن منتشر کرد. کابل را یکسال محاصره کرده و به مشکل آنرا تصرف کرد. به مرور زمان تمام نواحی افغانستان به دین اسلام مشرف شدند. تنها مردم کافرستان که بعداً به نورستان یاد شد تا مدت زیادی دین سابقه خود را نگهداشتند که در قرن ۱۹ میلادی در

زمان امیر عبدالرحمن خان به دین اسلام مشرف شدند.

دین رسمی دولت جمهوری اسلامی افغانستان دین مقدس اسلام است. پیروان سایر ادیان در پیروی از دین و اجرای مراسم دینی شان در حدود احکام قانون آزاد می‌باشند. در افغانستان هیچ قانونی نمی‌تواند مخالف معتقدات و احکام دین مقدس اسلام باشد.

در حال حاضر ۹۹,۶٪ مردم افغانستان پیرو دین مقدس اسلام می‌باشند. یک تعداد اهل هنود و سکها هم در افغانستان بود و باش دارند. اهل هنود و سکهای افغانستان در شهرهای کابل، جلال آباد، کندهار، چاریکار، غزنی، گردیز و دیگر شهرها زنده گی می‌کنند و اکثراً تجارت پیشه اند.

اکثریت مردم افغانستان پیرو مذهب حنفی و بقیه آن پیرو مذاهب تشیع می‌باشند. اهل تشیع افغانستان با مذاهب تشیع جعفری و اسماعیلیه تقسیم شده اند.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌ها تقسیم شوند هر گروه در مورد یکی از موضوعات ذیل باهم بحث نموده نتیجه بحث خویش را در صنف شرح دهند:

- آریایی‌ها چه آیین داشتند؟
- آیین بودایی چه وقت و در کدام نواحی انتشار زیاد یافت؟
- دین مقدس اسلام چگونه در افغانستان منتشر گردید؟

سؤال ها:

پرسش های صحیح و غلط زیر را از هم تشخیص دهید:

- ۱- آریایی ها عناصر طبیعت را که در زنده گی شان مؤثر بود مقدس می شمردند.
- ۲- تمام مردم افغانستان پیرو یک مذهب اسلامی اند.
- ۳- کدام اشخاص در انتشار دین اسلام در افغانستان نقش داشتند؟
- ۴- در حال حاضر مردم افغانستان پیرو کدام ادیان و مذاهب هستند؟

فعالیت خارج از صنف:

مزیت اسلام را در بهبود اجتماعی در طی چند سطر بنویسید و در ساعت آینده مضمون جغرافیه به هم صنفان ارائه نمایید ..

در افغانستان بیش از سی زبان مستقل وجود دارد که در نقاط مختلف مردم با زبان‌ها و لهجه‌های مختلف به وسیله آن تکلم می‌کنند.

اهمیت زبان‌های افغانستان؛ مانند سایر زبان‌های دنیا مربوط به تعداد گوینده گان آن می‌باشد. طور مثال زبان‌های پشتو و دری در نقاط وسیعی از کشور عمومیت داشته و مردم با آن تکلم می‌کنند و تقریباً تمام مردم افغانستان آن را می‌فهمند. در حالیکه با زبان‌های اورمری و عربی فقط در چند قریه محدود تکلم صورت می‌گیرد.

زبان اندو اروپایی به دو بخش آریایی (ارانی) و هندی تقسیم می‌شود که زبان آریایی به

طور عموم در قسمت‌های جنوب غرب، شمال غرب و شمال شرق کشور رواج زیاد دارد و زبان‌های مشهور آن پشتو، دری، بلوچی، اورمری و زبان پامیری (غلچه) یعنی زبان‌های کوهی می‌باشد.

در زبان هندی گوربتی، کلشه یی، تیراهی، سندی و پنجابی شامل می‌باشند. زبان رویدا که یک شاخه میان گروه هندی آریایی می‌باشد و زبان‌های کتی، بشکلی، وایگلی، پرسینی، شکونی، پشه یی، پراچی و نورستانی در آن شامل می‌شود که به‌طور عموم مردم نورستان و مردم اطراف آنجا به آن تکلم می‌کنند.

زبان‌های دیگر افغانستان ترکی و مغولی می‌باشد که شامل دو سلسله است. یکی شاخه ترکی شرقی؛ مانند اوزبیک، قزاقی و قرغزی و شاخه ترکی غربی آن که زبان‌های ترکمنی و آذری را دربر می‌گیرد.

۳، ۳ - توزیع جغرافیایی زبان‌ها:

زبان‌های افغانستان با مناطقی که مردم به آن صحبت می‌کنند ازین قرار اند:

- زبان پشتو: کسانی که به زبان پشتو صحبت می‌کنند تقریباً در تمام کشور زنده گی می‌کنند؛ اما اکثریت پشتون‌ها در مناطق شرقی، جنوبی و جنوب غربی افغانستان زیست دارند. این زبان لهجه‌های زیاد دارد که لهجه مشرقی و قندهاری خوبتر از یکدیگر تشخیص می‌شوند.

- زبان دری: از جمله قدیمترین زبان‌های کشور بوده عده زیاد نفوس کشور با لهجه‌های مختلف به این زبان آشنایی دارند. تقریباً در تمام افغانستان مردم به این زبان بلدیت دارند.

- بلوچی: مردم نواحی هلمند، گودزیره، هامون صابری و در سرحدات غربی کشور یک تعداد مردم به آن صحبت می‌کنند.

- زبان اوزبیک: در ولایات شمال کشور تعدادی از مردم به آن صحبت می‌کنند.

- زبان ترکمنی: یک تعداد مردم در شمال و شمال غرب کشور تا ولایت هرات به آن صحبت می‌کنند.

- پراچی در یکی از دره‌های نجراب متصل به اله سایی تگاب مردم به آن صحبت می‌کنند.

- زبان منجی در منجان بدخشان، زبان واخی در واخان، زبان سریگی در شمال واخان، زبان سنگلیچی در شرق منجان و جنوب زیباک بدخشان، زبان زیباکی در زیباک بدخشان، زبان اشکاشمی در اشکاشم بدخشان، زبان شغنی در اشکاشم و شغنان بدخشان، زبان روشانی و اشری در غرب بدخشان و جوار دریای پنج و زبان قرغزی در پامیر خورد مروج است.

زبان پامیری که به آن مردم صحبت می‌کنند در ساحه پامیر رایج می‌باشد.

- زبان‌های کته و ایگلی، شکونی و پارونی در نورستان، زبان گوربتی در نورستان شرقی، زبان پشه‌یی در نورستان، دره‌های لغمان، تگاب، نجراب، کوهستان، کاپیسا و پغمان. زبان تیراهی در غرب خیبر و دکه و زبان جتی زبان جت‌ها می‌باشد.

- زبان‌های سندی، لهندا و پنجابی که اهل هندو به آن صحبت می‌کنند.

زبان اورمری در لوگر، زبان براهوی در اطراف شورا بک چخان‌سور رواج دارد. زبان‌های مغلی و آذری اکنون از میان رفته؛ ولی قسماً زبان قزاقی در بعضی از مناطق ولایت بلخ وجود دارد.

زبان‌های پشتو و دری که اکثریت مردم افغانستان به آن آشنایی دارند زبان‌های رسمی دولت می‌باشند. در مناطقی که اکثریت مردم به یکی از زبان‌های ازبکی، ترکمنی، پشه‌یی، نورستانی، بلوچی، گو جری و یا پامیری تکلم می‌نمایند، آن زبان علاوه بر پشتو و دری در منطقه به حیث زبان سوم رسمی می‌باشد.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌ها تقسیم شده هر گروه در مورد یکی از موضوعات زیر باهم بحث نموده یک نفر به نماینده گی از گروه خود موضوع را پیش روی صنف شرح دهد:

- مردم افغانستان به کدام زبان‌ها صحبت می‌کنند و کدام زبان‌ها به کدام دلیل رسمی می‌باشند؟

- زبان اندو اروپایی به چند بخش تقسیم شده و هریک زبان‌های مشهور را با مناطق آن واضح سازید.

- معلومات درباره زبان‌های رویدا، ترکی و مغولی ارائه گردد.
- بلوچ‌ها، اوزبیک‌ها و ترکمن‌ها در کدام مناطق افغانستان زنده گی می‌کنند؟
- کدام زبان‌ها در بدخشان و نورستان رایج اند.

سؤال‌ها:

- ۱- هندوهای افغانستان به زبان‌های ( )، ( ) و ( ) صحبت می‌کنند.
- ۲- زبان پشه یی در کدام مناطق کشور مروج است؟
- ۳- کدام زبان‌ها اکنون از بین رفته و گوینده ندارد؟
- ۴- چرا زبان‌های پشتو و دری زبان‌های رسمی‌اند؟
- ۵- کدام زبان‌ها و به چه دلیل به حیث زبان سوم رسمی‌اند؟

فعالیت خارج از صنف:

مهمترین زبان‌های افغانستان را به ترتیب در یک جدول بنویسید.

۱،۴- اهمیت مواصلات

در تصویر فوق کدام شاهراه را ملاحظه می‌نمایید

راه‌های مواصلاتی من حیث زیر بنای انکشاف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، کلتوری و اداری جامعه در یک کشور می‌باشد.

کلیه ضروریات اقتصادی (زراعتی، صنعتی و تجارتی)، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بدون

انکشاف و ترقی خطوط مواصلاتی امکان پذیر نیست.

پیشرفت اقتصادی و صنعتی یک جامعه مرفه بسته گی تام به پیشرفت و ارتقای خطوط مواصلاتی و وسایط نقلیه همان کشور دارد.

کشورهای روبه انکشاف که مراحل ابتدایی انکشاف اقتصادی و صنعتی را طی می کنند، اولتراز همه باید شرایط مواصلاتی و ترانسپورتی را آماده سازند تا اینکه وسایل تولیدی، تجارتی کسب و کار ترقی و گسترش نماید. افغانستان که از جمله کشورهای روبه انکشاف، محاط به خشکه و کوهستانی است، دریا‌های آن نیز با نشیب زیاد با رژیم سیلابی برای کشتی رانی مساعد نمی باشد.

بناءً ضرورت انکشاف سکتور مواصلاتی زمینی و هوایی از جمله ضروریات اساسی کشور محسوب می شود که بدون شبکه منظم مواصلاتی انکشاف همه جانبه اقتصادی و اجتماعی ناممکن است.

راه‌های مواصلاتی شهر ها و مناطق را باهم پیوست می سازد، مواد خام صنعتی و مولد انرژی را به مراکز صنعتی و محصولات صنعتی و زراعتی را به مارکیت ها و مراکز استهلاکی انتقال می دهد.

سرمایه گذاری در این سکتور حیثیت زیر بنای اقتصادی کشور را دارد که باعث توسعه اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و پلان گذاری اقتصادی در تمام کشور می گردد. به طور خلاصه در مورد اقتصادی بودن مواصلات می توان گفت که:

- با استفاده از راه‌های منظم ترانسپورتی قیمت اشیا در بازار تقلیل می یابد.

- در مصرف مواد سوخت صرفه جویی به عمل می آید و اموال تجارتی بدون ضیاع وقت به مارکیت ها انتقال می گردد.

- اقوام مختلف از عنعنات همدیگر باخبر می شوند و وحدت ملی کشور تأمین می گردد. ضمناً به مناطق مصیبت زده به سرعت رسیده گی صورت گرفته می تواند. در صورت عدم موجودیت راه‌های ترانسپورتی بر علاوه اینکه اهداف فوق بر آورده نمی شود؛ بلکه سبب

عقب مانی فرهنگی و تربیتی نیز می گردد. در کشور ما با درک مشکلات فوق از گذشته در پلان های پنجساله خویش بیش ترین بودیجه انکشافی را برای اعمار شاهراه بزرگ موتر رو اختصاص داده بودند، در جنگ تحمیلی داخلی سه دهه اخیر، تقریباً همه شبکه مواصلات تخریب و ضرورت به اعمار مجدد آن احساس می گردید.

بنابر این بعد از تأسیس حکومت موقت در افغانستان در کنفرانس همکاری توکیو - جاپان با توسعه و اعمار مجدد شاهراه های کشور به حیث زیر بنای اقتصادی حق اولیت داده شده که حالا قیر ریزی شاهراه حلقوی ۸۰٪ و اتصال آن با بنادر کشور تکمیل و همچنین اتصال ولایات با همدیگر و ولسوالی ها با مرکز ولایات ادامه دارد. از جانب دیگر در نظر است که خطوط ترانزیتی با همسایه های شمال و غرب نیز فعال شود، و تجارت ما در منطقه گسترش یابد .

فعالیت داخل صنف:

شاگردان در گروه های مناسب تنظیم شوند، یک گروه اهمیت مواصلات را به حیث زیربنای اقتصادی کشور و گروه دوم رول مواصلات را در انکشاف اقتصادی و اجتماعی کشور مورد بحث قرار داده نتیجه فعالیت شان را یکی از اعضای گروه به صنف گزارش دهد. معلم صاحب در اخیر نتیجه فعالیت گروهی را با معلومات خویش جمع بندی نماید.

سؤال ها:

مختصراً جواب دهید:

- ۱- چرا در کشور ما مواصلات زمینی و هوایی نسبت به دیگر بخش های آن انکشاف خوب نموده است؟
- ۲- چرا در پلان پنجساله گذشته بیش تر توجه به انکشاف مواصلات معطوف گردیده بود؟
- ۳- چرا در کنفرانس همکاری توکیو- جاپان بیش تر توجه به اعمار مجدد شاهراه های کشور صورت گرفت؟

فعالیت خارج از صنف:

اهمیت مواصلات زمینی و تأثیر آن را بر انکشاف اقتصادی کشور در طی چند سطر تحریر و در ساعت آینده مضمون جغرافیه، به صنف ارائه نمایید.

آیا میدانید که موتر چه وقت وارد کشور ما شده است؟

موجودیت یک سیستم منظم مواصلاتی حمل و نقل به حیث زیربنای اساسی انکشاف اجتماعی و اقتصادی (به شمول صنایع) را تشکیل داده و باعث ایجاد همبسته گی اجتماعی، اقتصادی و فراهم آوری تسهیلات انتقال مواد خدماتی و اطلاعات در کشور می گردد. تجارت به سویه ملی انکشاف یافته و توأم به آن استخدام پرسونل و عواید نیز توسعه می یابد، سطح زنده گی نیز بلند می رود. موجودیت اینگونه زیربنا در افغانستان با در نظر گرفتن ساختمان اراضی و جغرافیایی به مناطق خاص و جداگانه تقسیم می شوند. تسهیلات حمل و نقل دارای ارزش فوق العاده می باشد مخصوصاً توسعه صنایع که بدون انتقال مواد خام و مواد مولد انرژی به موسسات صنعتی، تولیدات آن به مناطق استهلاکی غیر ممکن به نظر می رسد.

افغانستان با در نظر گرفتن موقعیت جغرافیای آن در جنوب آسیای مرکزی از قدیم ترین ادوار تاریخ برای مدت طولانی در تامین روابط تجارتي بین شرق و غرب و شمال و جنوب حایز اهمیت فراوان بوده، ادامه این ارتباطات تجارتي و فرهنگی در ارتقای سطح زنده گی مردمان کشور از نگاه اقتصاد و فرهنگ نقش بس مهمی را ایفا می کند.

در قرن ۴ ق. م در نتیجه لشکر کشی اسکندر مقدونی ارتباط تجارتي بین یونان و هند از طریق افغانستان تامین شده بود، در قرن اول میلادی در زمان شاهان یونان باختری این کشور در

زمینه تجارت و ارتباط مقام مهمی داشت، بلخ محل اتصال آن راه ها بود. همچنین شاهراه ابریشم و ادویه که (در دوران امپراتوری کوشانی ها) از این کشور می گذشت. بنابر آن شهر بلخ مرکز تبادله امتعه مملکت غربی (اروپایی)، چینی و هندی بود. این راه بزرگ توسط کاروان سرای ها باهم وصل گردیده بود.

در زمان حکومت امیر عبدالرحمن خان تعمیر کاروان سرای ها دوباره روی دست گرفته شد و الغای محصول تجارت داخلی زمینه را برای تجارت و اقتصاد فراهم ساخت، تمدید خط آهن توسط انگلیس ها از کراچی تا کویت (چمن) صورت گرفت؛ اما برای تجارت خارجی کشور توجه به عمل نیامد.

تا سال ۱۹۳۰ مطابق ۱۳۰۸ هـ ش تمام مسافرت ها پیاده و یا حمل و نقل به وسیله حیوانات صورت می گرفت، و از آن به بعد با استفاده از وسایل عصری حمل و نقل تدریجاً توسعه یافت، در ۱۹۰۹ م در زمان حکومت امیر حبیب الله خان بار اول موتر ها از کمپنی (دملر) در ممبئی (ممبئی) خریداری و در کابل به کار انداخته شد، ۵۷ نفر کارگر نیز به ممبئی فرستاده شد تا کارهای تخریکی موتر را فراگیرند، بدین ترتیب شرکت موتر توسط درباریان حکومت تأسیس گردید، البته بایسکل قبلاً به افغانستان وارد شده بود.

سرک های قدیمی کاروان رو را ترمیم کردند، تعمیر سرک های جدید موتر رو بین کابل - جلال آباد، جلال آباد - لغمان، کابل - جبل السراج، کابل - لوگر، کابل - غزنی ساخته شد. در سراسر خطوط مواصلاتی افغانستان کاروان سرای هایی به نام رباط های سراجیه بالای مردم آباد گردید بود و فاصله بین دو رباط شش کروه^۱ یا تقریباً ۱۸ کیلومتر بود. علاوه بر آن بالای دریا ها پل های عصری موتر رو ساخته شد. در زمان حکومت امانیه و مابعد آن بیش تر توجه به مواصلات زمینی معطوف گردید. احداث سرک و انکشاف خطوط مواصلاتی یک امر لازمی و ضروری پنداشته شد؛ چون افغانستان یک کشور محاط به خشکه است و راه بحری ندارد، بنا بر آن غرض، تأمین ارتباطات داخلی و خارجی از هیچ وسیله موثر تر به جز از ترانسپورت زمینی و در مرحله دوم فضایی نخواهد بود. در اعمار و توسعه راه های ترانسپورت زمینی کشور مشکلات زیادی موجود بود که برخی از آن را یاد آور می شویم:

۱ - کروه مساوی است به چهار هزار گز جریب و هر گز جریب مساوی است به (۲۹) انچ انگلیسی.

- ساختمان طبیعی افغانستان و کوهستانی بودن آن.

- اقلیم جداگانه مناطق کوهستانی و صحرایی.

- نبودن وسایل عصری، پرسونل فنی و سرمایه کافی.

میدانیم که $\frac{3}{4}$ حصه کشور ما کوهستانی است که، این کوه ها از شمال شرق به طرف جنوب غرب به مثابه دیوار طبیعی واقع گردیده و کشور را به دو حصه شمالی و جنوبی تقسیم نموده است. اکثریت کوتل‌های آن بیش از ۳۰۰۰ متر ارتفاع داشته که در بیشتر ایام سال پر برف بوده مانع عبور و مرور می گردد. بسیاری از دره‌های آن از شمال به جنوب کم عرض و در امتداد دریاها واقع شده که مشکلات رفت و آمد را به وجود آورده، بدین ترتیب مناطق کوهستانی و دشت‌های وسیع ریگستانی مشکلات را در برابر توسعه ترانسپورت زمینی ایجاد کرده است که به سرمایه بیشتر، وسایل عصری و پرسونل فنی ضرورت دارد.

مسیر دریا‌های کشور با وجودیکه در تمديد راه‌های کاروانی و شاهراه ها کمک مؤثر نموده است. با آن هم در تمديد و انکشاف ترانسپورت زمینی مشکلات را نیز بار آورده است. از اینکه در بعضی جاها دره ها بسیار تنگ و باریک است که تنها مجرای دریاها را تشکیل می دهد؛ مانند ماهیپر، دروخته، سالنگ و غیره که در بعضی قسمت ایجاب تراش نمودن کوه ها و ساختن تونل ها را می کند.

دریاها نیز پیچ و تاب خورده و سرک‌ها باید چند بار بالای مسیر دریا عبور نمایند. بر علاوه پل‌های متعدد و دیوارهای استنادی در مقابل برف کوچ ها نیز اعمار گردد بنابر آن برای حل این مشکلات وقت زیاد، سرمایه کافی و پرسونل فنی ضرورت است.

با وجود این همه مشکلات ترانسپورت زمینی نسبت به هروسيله دیگر ضروری و مفید تر می باشد.

در راه انکشاف خطوط آهن نیز موانع طبیعی ذکر شده قابل توجه است که به سبب آن خطوط آهن در کشور ما تأسیس نگردیده بود حالا نخستین خط آهن در داخل کشور از بندر حیرتان تا میدان هوایی مزار شریف به طول ۷۵ کیلومتر توسط کمپنی اوزبکستان در مدت یکسال تکمیل می گردد، که با اعمار این خط آهن ارتباطات کشور ما با راه‌های آهن جهان تامین شده می تواند. و همچنین راه آهن اسلام قلعه - هرات به طول ۶۰ کیلومتر به همکاری

کشور ایران اعمار می گردد، در نظر است به کمک کشور همسایه (ایکو و سارک) خطوط دیگر آهن نیز تمدید گردد.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان در گروه‌های مناسب تنظیم شوند و هر گروه روی نقش مواصلات به حیث زیر بنای اقتصادی و اجتماعی کشور باهم بحث نمایند و نتیجه بحث شان را یکی از اعضای گروه به همصنفان بیان نماید و معلم محترم نتیجه بحث را با معلومات خویش جمع بندی کند.

سؤال ها :

مختصراً جواب دهید:

- ۱- مشکلات عمده انکشاف راه‌های ترانسپورت زمینی کشور را مختصراً توضیح دارید؟
  - ۲- چرا ترانسپورت زمینی نسبت به دیگر ترانسپورت ها در کشور بیشتر توسعه یافته است؟
  - ۳- اهمیت ترانسپورت زمینی را در انکشاف اقتصادی کشور توضیح دهید.
- جملات ذیل را تکمیل نمایید:
- ۴- موتر برای اولین بار در زمان حکومت ..... وارد کشور گردید؟
  - ۵- برای اولین بار ارتباطات تجارتي بين هند و يونان از طريق افغانستان در زمان حکومت ..... برقرار گردید.
- سؤالات صحيح را مشخص کنید.
- ۶- موقعیت جغرافیایی کشور ما در تأمین روابط تجارتي بين شرق و غرب اهمیت دارد.
  - ۷- اعمار سرک‌های موتر رو در زمان حکومت امير عبدالرحمن خان آغاز گردید.

فعالیت خارج از صنف:

راجع به اهمیت ترانسپورت زمینی در توسعه اقتصادی، اجتماعی و کلتوری کشور چندسطر تحریر و در ساعت آینده مضمون جغرافیه به همصنفان قرائت نمایند.

الف. چند نوع وسایل حمل و نقل زمینی را می‌شناسید؟

شانزدهم

درس

به تصاویر فوق دقیق شوید و بگویید که این وسایل مربوط کدام بخش ترانسپورت می‌باشد؟

اصطلاح ترانسپورت زمینی به وسایلی اطلاق می‌گردد، که در روی خشکه حرکت می‌کند؛ مانند: حیوانات باربری، بایسکل، موتوسیکل، موتر (لاری‌ها، بس‌ها، مینی بوس‌ها و موترهای تیز رفتار) ریل با انواع مختلف آن.

با اختراع این وسایل فاصله‌ها بین مناطق و کشورها کوتاه تر شده، یعنی فاصله‌هایی که قبلاً کاروان‌ها به هفته‌ها طی می‌نمودند، حالا با استفاده از این وسایل به چند ساعت تقلیل یافته است. همچنین با استفاده از این وسایل مال‌التجاره سنگین که قبلاً توان انتقال آن‌را نداشتند حالا به سهولت انتقال داده می‌شود.

بایسکل مفیدترین وسیله ترانسپورتی است که هر روز میلیون‌ها انسان آن‌را در جهان مورد استفاده قرار میدهند و حتا در بسیاری کشورهای جهان برای ترانسپورت بایسکل، جاده‌های مخصوص ساخته شده است.

برای نخستین بار بایسکل را یک عالم انگلیس کنت دوسواک در ۱۷۹۰ میلادی اختراع کرد که دارای دو چرخ و یک چوکات بود. حالا در کشورهای جهان صدها نوع بایسکل ساخته می‌شود که نه تنها وسیله ترانسپورتی است؛ بلکه از نگاه سپورتی نیز مفید می‌باشد. مواد سوخت مصرف نمی‌کند و محیط زیست را نیز آلوده نمی‌سازد. حد اعظمی ترانسپورت زمینی مردم چین را بایسکل تشکیل می‌دهد مخصوصاً در شهرها.

بایسکل به کشور ما قبل از موتر در زمان امیر حبیب الله خان وارد شده بود و اکنون هزاران

نفر در کشور از آن استفاده می کنند.

وسیله دیگری که توسط ماشین کوچک با مصرف نفت فعالیت می کند به نام موتورسایکل یاد شده، نسبت کم مصرف نمودن نفت بیش تر مورد استفاده قرار می گیرد. استعمال آن در کشور ما بعد از بایسکل قرار دارد.

در نیمه دوم قرن ۱۸ میلادی با کشف ماشین بخار، سمگتن وسیله نقلیه ساخت که به واسطه بخار حرکت می کرد که اولین نوع موتور ابتدایی می باشد.

در انگلستان بسیاری از وسایل نقلیه ساخته شد؛ اما به سبب مصرف زغال سنگ زیاد دود تولید می کرد و نسبت نواقص تخنیکی زیاده تر تصادم می نمود.

در نیمه دوم قرن ۱۹ میلادی موتور اختراع گردید که به واسطه نفت حرکت می کرد. در کشور ما زمانی که مستردین سکرتر وزارت خارجه هند بریتانوی در ماه دسمبر ۱۹۰۴ م به کابل سفر کرد. در پهلوی دیگر تحایف یک عراده موتور را نیز به امیر حبیب الله خان تحفه داد. که ۷۰۰ پوند سترلنگ ارزش داشت. در آن موتور عوض دیزل چوب می سوخت و ماشین را به حرکت می آورد.

حالا در کشور ما انواع مختلف موتورها وارد گردیده است؛ مانند: موتورها باربری (لاری، تانکرها، تیل و گاز طبیعی) سرویس های خورد و بزرگ، تیزرفتارها که از عصری ترین کمپنی های جهان می باشد.

خط آهن و ریل قدیمی ترین وسیله نقلیه است، که به وسیله ماشین بخار به کار انداخته شده و خطوط آهن برایش تمدید گردیده و امروز در جهان بزرگترین وسیله حمل و نقل زمینی به شمار می رود.

در سال ۱۳۰۵ ه. ش در زمان حکومت شاه امان الله خان موقعی که ساختن شهر عصری دارالامان آغاز گردید برای انتقال افراد و مواد تعمیراتی یک ریل کوچک با خط آهن آن وارد گردید که از زیارت شاه دوشمشیره (ع) تا قصر دارالامان تمدید گردیده بود. این خط ریل یک انجن (ماشین) بخار و چند واگون داشت و همه روزه در این خط اموال و مردم را انتقال می داد. که هنوز بقایای آن در موزیم کابل موجود است.

این خط ۸۷ کیلومتر طول داشت تا سال ۱۳۰۷ ه. ش فعال بود بعد از سقوط شاه امان الله خان حکومت وقت چندان علاقه به اعمار خطوط آهن نشان ندادند.

قابل یادآوری است که در کشور ما تمام تصدی های ترانسپورتی به استثنای ملی بس منحل گردیده این تصدی با داشتن بیش از هزار عراده بس در داخل شهر کابل و ولایات کشور فعالیت می نماید و همچنین در نظر است که شبکه های بس های برقی که در جنگ داخلی شهر کابل از بین رفته بود دوباره احیا گردد.

بس های برقی بر علاوه که کم مصرف می باشد محیط زیست را نیز آلوده نمی سازد.

معلومات اضافی:

ترانسپورت زمینی مخصوصاً تورید وسایط از بیرون کشور رشد قابل ملاحظه نموده است ؛ بنابر آن در سال ۱۳۸۵ هـ ش تعداد مجموع موترهایی که ثبت شده به ۶۰۶۹۴۴ عراده

می‌رسید. این رقم در سال ۱۳۸۶ هـ ش به ۸۷۳۷۰۱ عراده بلند رفته است که افزایش ۴۳٫۸٪ رانشان می‌دهد.

موترهای شخصی و تکسی بیشترین افزایش را داشته و همچنان لاری ها از ۱۱۷۴۶۰ به ۱۳۵۴۴۶ و سرویس ها از ۴۸۵۱۳ به ۵۸۰۴۹ عراده افزایش یافته است.

ترانسپورت زمینی

شاخص ها	واحد مقیاس	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶
مجموع	عراده	۴۸۶۱۴۱	۶۰۶۹۴۴	۸۷۳۷۰۱
سکتور دولتی	//	۲۸۵۱۰	۳۰۲۵۱	۳۳۳۰۶
سکتور خصوصی	//	۴۵۷۶۳۱	۵۷۶۶۹۳	۸۴۰۳۹۲
لاری		۱۰۰۸۸۳	۱۱۷۴۶۰	۱۳۵۴۴۶
سکتور دولتی	//	۱۱۳۴۱	۱۱۹۰۸	۱۲۹۱۵
سکتور خصوصی	//	۸۹۵۴۲	۱۰۵۵۵۲	۱۲۲۵۳۱
بس ها	//	۴۱۷۱۳	۴۸۵۱۳	۰۸۰۴۹
بس های دولتی	//	۳۳۶۸	۳۵۸۶	۴۲۱۳
تیز رفتار	//	۲۶۲۷۰	۳۱۴۱۶۵	۵۱۷۶۰۱
سکتور دولتی	//	۱۲۵۷۹	۱۳۲۳۳	۱۴۵۰۱
موتر سیکل	//	۶۴۸۱۷	۱۰۸۲۸۲	۱۲۷۹۵۹
سکتور دولتی	//	۱۲۲۲	۱۵۲۱	۱۶۷۷
وسایط اتباع خارجی مقیم کشور	//	۱۲۶۶۸	۱۳۲۹۶	۲۵۷۹۴

فعالیت داخل صنف:

شاگردان در گروه‌های مناسب تنظیم شوند و تمام گروه‌ها راجع به ضرورت و اهمیت و سایل ترانسپورت زمینی در اجتماع و همچنین راجع به افزایش بیش از حد آن بالای محیط زیست بحث نمایند و نتیجه بحث را یکی از اعضای گروه به همصنفان بیان نماید.

سؤال‌ها:

مختصراً جواب دهید.

- ۱- انواع وسایل ترانسپورت زمینی را نام ببرید.
- ۲- اختراع وسایل ترانسپورتی چه سهولتی را به میان آورده است؟
- جملات زیر را تکمیل کنید:
- ۳- مخترع بایسکل ..... می‌باشد.
- ۴- به کشور ما موتر در زمان سفر ..... وزارت خارجه هند بریتانوی به کابل آورده شد.

جواب صحیح را تشخیص نمایید.

- ۵- بایسکل مفیدترین وسیله نقلیاتی است که محیط زیست را آلوده نمی‌سازد.
- ۶- تمام تصدی‌های ترانسپورتی قبلی منحل گردیده است.
- ۷- خط ریل در زمان شاه امان الله خان وارد کشور گردیده است.

فعالیت خارج از صنف:

در مورد اهمیت و ضرورت بزرگترین وسیله نقلیه زمینی (ریل) در کشور ما تبصره خود را بنویسید و در ساعت آینده مضمون جغرافیه به همصنفان بیان نمایید.

شاهراه‌ها در یک کشور حیثیت شراین خون در بدن را دارد. کشورهایی که در آن شاهراه‌ها کمتر انکشاف یافته‌اند، در واقع در آن کشورها رکود اجتماعی و اقتصادی به عمل می‌آید و قسمت‌های جداگانه چرخ اقتصادی؛ مانند: تولیدات صنعتی، محصولات زراعتی، عرضه و تقاضا، خرید و فروش در مارکیت‌ها، سیر و سیاحت و رفت و آمد از یکجا به جای دیگر کاملاً دچار مشکلات گردیده، آن کشور و جامعه در انزوای کامل اقتصادی و فرهنگی به سر می‌برد.

برای اینکه کشور ما در تحرک فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی سهم ارزشمند داشته باشد، در داخل تمام ولایات، ولسوالی‌ها و قریه‌ها و در خارج با کشورهای همسایه تماس‌های سیاسی و اقتصادی دوامدار داشته باشد ضرورت است تا به بخش مواصلاتی توجه خاص صورت گیرد.

در زمان حکومت شاه امان الله خان و اعلیحضرت ظاهر شاه مخصوصاً در هنگام صدارت محمد داوود خان سعی زیاد به عمل آمد تا کشور را از انزوای اقتصادی و اجتماعی نجات

دهند. در طول پلان‌های انکشافی پنج ساله به ساختمان شاهراه‌ها به حیث زیربنای اقتصادی کشور توجه خاص معطوف گردید، در پلان‌های پنجساله اول (۱۳۳۰ - ۱۳۳۵ هـ. ش)، دوم و سوم ۵۰٪ بودجه انکشافی مصرف شاهراه‌ها گردید، و بیش از ۲۵۰۰ کیلومتر سرک قیر و کانکریتی اعمار گردید؛ اما در طول جنگ‌های داخلی این همه جاده‌ها قسملاً تخریب شد که ایجاب ترمیم را می‌نماید. وسعت دادن شاهراه‌های سابقه و اعمار شاهراه‌های جدید یکی از ضرورت‌های اساسی دولتی به شمار می‌رود. چون سکتور خصوصی درین بخش علاقه به سرمایه‌گذاری ندارد، بنابراین همه مصارف ترمیماتی و تأسیساتی شاهراه‌ها به‌دوش دولت می‌باشد.

شاهراه‌های کشور به دو بخش تقسیم شده:

- ۱- شاهراه حلقوی که روی آن ترافیک از یک نقطه شروع و بعد از یک حرکت دورانی به شکل دایره نامنظم و یا بیضوی دوباره به نقطه شروع آن وصل شود؛ مانند شاهراه کابل - مزارشریف - شبرغان - میمنه - بادغیس - هرات - کندهار - غزنی و کابل.
- ۲- راه‌های جدا شده و قطع شده که از شاهراه حلقه‌ی جدا شده است؛ مانند: کابل - خوست و غیره.

شاهراه‌های مهم کشور عبارت‌اند از:

شاهراه شمال کشور:

در ارتباط به رشد تجارت و مواصلات ولایات مرکزی و مناطق شمال کشور، این شاهراه نقش عمده دارد.

مفاد این پروژه قرار ذیل است:

۱- با اعمار تونل سالنگ شاهراه ولایات مرکزی مستقیماً با ولایات شمال کشور وصل گردید (دره شکاری که تقریباً ۴۰ سال مناطق شمال کشور را با مناطق مرکزی و جنوب کشور مرتبط می‌ساخت) حال ۲۰۰ کیلومتر فاصله کوتاه‌تر شده، در نتیجه، مصارف ترانسپورتی و استهلاک موثر کاهش یافته و در وقت کم محصولات به بازارهای تجارتی انتقال داده می‌شود.

۲- محصولات تولیدی مناطق شمال کشور به مراکز استهلاکی جنوب کشور و اموال صادراتی به بنادر شمال کشور در کمترین وقت انتقال داده شده می‌تواند.

۳- فابریکه‌هایی چون: قند بغلان، سمند غوری، نساجی گلبهار، پلخمری، جبل السراج

و غیره در خط السیر این راه موقعیت دارد، تولیدات آنها بدون ضیاع وقت به بازارهای فروش و همچنین مواد خام و سایر ضروریات شان از همین راه انتقال داده می شود.

شاهراه کابل - تورخم:

این شاهراه در جمله راه های ترانزیتی دارای اهمیت خاص می باشد، شاهراه مذکور از طریق تورخم به پشاور وصل شده، بعداً از طریق راه آهن و شاهراه اسفلت شده به بندر کراچی و از آن طریق به راه های بین المللی بحر هند وصل می گردد. با استفاده از آن، تمام اموال تجارتی کشورما به کشور هند و دیگر کشورهای آسیایی، اروپایی و امریکایی صادر شده می تواند. بر مبنای حق ترانزیت اموال وارداتی از کشورهای مختلف جهان به کشور ما نیز انتقال داده می شود. این شاهراه توسط شاهراه های فرعی اسفلت شده به ولایات کنر، لغمان و نورستان و ولسوالی های ولایت ننگرهار نیز پیوست شده است.

در امتداد این شاهراه بندهای برق و پروژه ننگرهار اعمار گردیده که در تکمیل آنها نقش عمده را بازی نموده است، و همچنین محصولات تولیدی و زراعتی ولایات مذکور به کابل و سایر مراکز استهلاکی کشور انتقال داده می شود که در نتیجه سبب انکشاف اقتصادی ولایات مربوطه می گردد.

شاهراه کابل - کندهار:

این شاهراه از نگاه فعالیت ترانزیت مقام اول را در جمله شاهراه های کشور دارد زیرا شاهراه کابل - کندهار از طریق شاهراه کندهار - سپین بولدک و راه آهن چمن به بندر کراچی و گوادر (در ساحل بحیره عرب) وصل می گردد. و هم از طریق شاهراه کندهار - هرات به بنادر تورغندی جمهوری ترکمنستان و به بنادر اسلام قلعه در ولایت هرات و شاهراه دلارام - زرنج در ولایت نیمروز با کشور جمهوری ایران و از آن طریق توسط راه آهن به بندر چاه بهار کشور ایران به آب های بین المللی بحیره عرب راه می یابد. که از طریق این بندر نه تنها اموال افغانی؛ بلکه اموال کشورهای جمهوری های آسیای میانه نیز وارد و صادر می گردد.

شاهراه کابل - کندهار چندین ولایت را که دارای نقاط مهم تاریخی و تجارتی است با هم وصل می سازد.

شاهراه کندهار هرات – تورغندی (قره تپه سابقه):

این راه از نظر ساختمان خیلی عصری ساخته شده است از نگاه استحکام و مقاومت نخستین خط مواصلاتی به شمار می‌رود که در کشور ما طور کانکریتی اعمار گردیده بود، اکنون در نتیجه باز سازی کشور شاهراه مذکور قیر گردید است و کشور ما را با جمهوری ترکمنستان و ایران وصل می‌سازد و هم از لحاظ ارتباط دادن مراکز ولایات غربی قابل اهمیت می‌باشد که کندهار و هرات را به‌طور مستقیم و فراه، نیمروز و هلمند را به‌طور غیر مستقیم وصل می‌سازد.

شاهراه هرات – اسلام قلعه:

طول این شاهراه ۱۲۴ کیلومتر است و شهر هرات را به بندر اسلام قلعه در سرحد کشور ایران وصل می‌کند، این شاهراه در تجارت با کشورهای ایران، ترکیه و دیگر کشورهای اروپایی حایز اهمیت زیاد می‌باشد.

شاهراه پلخمری – شبرغان – فاریاب:

این شاهراه از نگاه تجارتي و اقتصادی دارای اهمیت خاص می‌باشد و جزء شاهراه حلقه یی کشور به‌شمار می‌رود، که ولایات شمال کشور؛ مانند: بغلان، سمنگان، بلخ، جوزجان و فاریاب را باهم وصل ساخته و از طریق ولایت بادغیس به ولایت هرات نیز ارتباط می‌گیرد که با اتصال آن شاهراه حلقه یی نیز تکمیل می‌گردد. و همچنین با شاهراه‌های جدا شده از آن به بنادر حیرتان، کلفت و آقینه اندخوی نیز وصل گردیده است.

شاهراه کابل – خوست:

از سال‌های زیادی به‌نام شاهراه درجه دوم بشمار می‌رفت؛ اما با وصل شدن آن با بندر غلام خان خوست و از طریق آن به گرم ایجنسی وصل گردیده اهمیت خاص اقتصادی و تجارتي را حاصل کرده، ولایات جنوب کشور؛ مانند: لوگر، پکتیا و خوست را به ولایت کابل وصل نموده است.

شاهراه کندز – بدخشان:

که ولایات مهم حاصل خیز زراعتی و صنعتی کشور؛ مانند: ولایات کندز، تخار و بدخشان را باهم وصل نموده و هم از طریق شاهراه شمال کشور به شاهراه حلقه یی کشور نیز مرتبط می‌باشد. همچنین از طریق شاهراه کندز – شیرخان بندر با کشور تاجکستان وصل گردیده است.

اعمار شاهراه‌های کشور بر علاوه اینکه روابط اقتصادی و تجارتي بين مناطق مختلف کشور را باهم نزدیک می‌سازد، روابط دوستانه میان کشورهای آسیای جنوبی و آسیای مرکزی از طریق آن نیز میسر گردیده است. بدین ترتیب اهمیت تاریخی افغانستان را از نظر موقعیت، با وصل نمودن آسیای جنوب شرقی و آسیای میانه و حوزه مدیترانه را یکبار دیگر برجسته می‌سازد.

معلومات اضافی:

شماره	شاهراه ها	طول به کیلومتر
۱	کابل - کندز	۳۳۷
۲	کندز - شیرخان بندر	۶۳
۳	پلخمری - شبرغان	۳۶۰
۴	شبرغان - میمنه	۱۷۹
۵	کابل - تورخم	۲۳۲
۶	کابل - جلال آباد	۱۴۸
۷	جلال آباد - اسعد آباد	۹۰
۸	سرخکان - مهترلام	۱۸
۹	کابل - کندهار	۴۸۳
۱۰	کندهار - سپین بولدک	۱۰۱
۱۱	کندهار - هرات - تورغندی	۶۷۹
۱۲	هرات - اسلام قلعه	۱۲۴
۱۳	کندهار - هرات	۵۶۷
۱۴	کابل - گردیز	۱۲۲
۱۵	گردیز - خوست	۱۱۴
۱۶	کندز - تالقان	۷۰
۱۷	تالقان - بدخشان	۱۶۹

فعالیت داخل صنف:

شاگردان در گروه‌های مناسب تنظیم شوند و هر گروه روی نقشهٔ مواصلاتی کشور مسیر یکی از شاهراه‌های کشور را تعیین نماید که کدام مناطق کشور را باهم وصل می‌سازد؛ مانند شاهراه کابل - کندهار، کندهار - هرات، پلخمری - هرات، کابل - تورخم و غیره. نمایندهٔ هر گروه نتیجهٔ فعالیت خویش را به همصنفان بیان نماید. و معلم صاحب نتیجهٔ فعالیت گروهی را با معلومات خویش جمع بندی نماید.

سؤال‌ها:

مختصراً جواب دهید:

- ۱- چرا بعد از تشکیل ادارهٔ موقت توجه خاص به انکشاف شاهراه‌های کشور معطوف گردید؟
- ۲- اهمیت شاهراه‌ها را در انکشاف اقتصادی کشور توضیح دهید.
- ۳- کدام شاهراه‌های ترانزیتی کشور با آب‌های بین المللی بحیرهٔ عرب وصل گردیده است؟ جملات ذیل را تکمیل کنید:
- ۴- شاهراه‌های کشور به دو بخش عمده ..... تقسیم بندی شده است.
- ۵- شاهراه حلقه یی شمال کشور از طریق بنادر ..... به کشورهای تاجکستان، اوزبکستان و ترکمنستان وصل شده است.
- ۶- کشور ما از طریق شاهراه ..... به کشور ایران وصل گردیده است.

فعالیت خارج صنف:

نقشه افغانستان را ترسیم و روی آن شاهراه‌های حلقه یی کشور را رسم نموده و در ساعت آیندهٔ جغرافیه، به همصنفان نشان دهید.

ترانسپورت هوایی در نزدیک ساختن نقاط دور کشور و جهان رول با ارزش دارد؛ اما این ترانسپورت نسبت به دیگر انواع ترانسپورت ها از نظر مصرف مواد انرژی خیلی پر مصرف و قیمت تمام می‌شود، بناءً هر کشور نظر به شرایط مالی و اقتصادی خویش برای انکشاف این سکتور توجه خاص نموده است.

طوری‌که میدانیم افغانستان کشور کوهستانی بوده، سلسله جبال هندوکش، کوه بابا و فیروز کوه به‌حیث یک حایل طبیعی کشور را به دو بخش شمالی و جنوبی تقسیم نموده است، برعلاوه کشور ما محاط به خشکه می‌باشد و تمدید شاهراه نیز جوابگوی نیازمندی‌های مردم نمی‌باشد بناءً انکشاف حمل و نقل فضایی در آن حایز اهمیت و قابل توجه است، این کشور از یک‌طرف به بحر راه نداشته و از جانب دیگر توسط کوه ها به مناطق کوچک و جداگانه جغرافیایی تقسیم شده است که این گونه شرایط طبیعی امکان ایجاد مشکلات اجتماعی و

حتی سیاسی را نیز دارد، روی این اصل اکثر مواد مورد نیاز به وقت و زمان مناسب در داخل و خارج کشور در دسترس مصرف کننده گان قرار نمی گرفت. با در نظر داشت موضوعات فوق به احداث خطوط هوایی ضرورت زیاد احساس می شد. فعالیت هوانوردی و استفاده از طیارات برای حمل و نقل مسافرین و مال تجاره در کشور ما سابقه طولانی نداشته، آغاز فعالیت هوانوردی را در ۱۳۰۶ هـ. ش مربوط به زمان حکومت شاه امان الله خان می دانند. در هفتمین سال برای اولین بار یک طیاره کوچک روسی، در ماه دو مرتبه بین کابل و ترمز شوروی وقت به فعالیت آغاز نمود.

در سال ۱۳۱۷ هـ. ش یک طیاره سه ما شینه لوفت هنزا جرمنی از برلین - هرات - کابل و از آنجا به جاپان پرواز خود را ادامه می داد.

اولین شرکت هوایی در کشور به نام ((د آریانا افغان هوایی شرکت)) به منظور حمل و نقل مسافرین و اموال تجارتی در سال ۱۳۱۷ هـ. ش به فعالیت آغاز نمود. چون تأسیسات و امکانات کافی نداشت، جوابگوی نیازمندی های کشور نه بود. بناءً در سال ۱۳۳۵ هـ. ش ریاست هوانوردی ملکی تأسیس شد. با تأسیس آن زمینه توسعه و پیش رفت هوانوردی افغانستان مساعد گردید، ریاست هوانوردی با تأسیس میدان های هوایی کابل، کندهار، مزارشریف، هرات، جلال آباد اقدام کرد.

نماینده گی های خارجی هوایی نیز از میدان های هوایی افغانستان استفاده می کنند. . از ترانسپورت هوایی اکثراً برای انتقال مسافرین و اموال که حجم آن کم و ارزش آن بیش تر باشد استفاده می شود.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شوند و هر گروه روی اهمیت و ضرورت انکشاف ترانسپورت هوایی باهم بحث نموده و نتیجه را یکی از اعضای گروه به همصنفان ارائه نماید.

سؤال‌ها:

جملات صحیح را تشخیص کنید:

۱- ترانسپورت هوایی نسبت به دیگر انواع ترانسپورت‌ها از نظر استهلاک مواد انرژی پر مصرف می‌باشد.

۲- با تأسیس ریاست هوانوردی ملکی کشور، زمینه توسعه هوانوردی مساعد گردید.

جملات ذیل را تکمیل نمایید:

۳- فعالیت هوانوردی ملکی کشور در زمان حکومت ..... در سال ۱۳۰۶ هـ ش آغاز یافته است.

۴- اولین شرکت داخلی کشور به نام ..... در سال ۱۳۳۳ هـ ش به فعالیت آغاز کرد.

مختصراً توضیح نمایید:

۵- از ترانسپورت هوایی، بیش تر، برای انتقال کدام اموال استفاده می شود؟

۶- علت توسعه ترانسپورت هوایی را توضیح نمایید.

فعالیت خارج از صنف:

راجع به ضرورت و انکشاف ترانسپورت هوایی مقالیه بنویسید و در ساعت آینده مضمون جغرافیه به همصنفان ارائه نمایید.

قسمتی از میدان هوایی بین المللی کابل

ریاست هوایی ملکی در سال ۱۳۳۵ هـ. ش تأسیس گردید که در آن وقت دارای دو مؤسسه عمده هوا شناسی و هوا نوردی بود، و عضویت مؤسسه هوانوردی ملکی جهانی را نیز داشت که از کمک های مادی و معنوی آن در کلیه شقوق استفاده می شد. تأسیس و مراقبت میدان های هوایی، نصب دستگاه های مخابره و وسایل هوا نوردی، تأسیس و نصب استیشن های میتئورولوژی (Meteorology)، تنظیم و اداره کلیه تشبثات و مؤسسات حمل و نقل هوایی، ترتیب و اجرای کلیه مقررات و اصولنامه های مربوط به هوانوردی ملکی و بالاخره تربیه پرسونل فنی مورد ضرورت درین رشته ها وظایف عمده این ریاست را تشکیل می داد.

اعمار میدان بین المللی کابل: امور ساختمانی آن در سال ۱۳۳۹ هـ. ش آغاز و در سال ۱۳۴۱ هـ. ش خاتمه یافته مورد استفاده طیارات داخلی و خارجی قرار گرفت. علاوه بر این میدان دارای یک ترمینل عصری با تمام وسایل و تجهیزات مخابره، هواشناسی، ترافیک هوایی، شعبات گمرک، مرکز تعلیمی و ورکشاپ تخیکی و غیره نیز می باشد. این میدان در سال های بعد توسعه یافت، در سال ۱۳۸۸ هـ. ش به کمک کشور جاپان ترمینل جدید مجهز به وسایل

و ملحقات جدید بر آن افزوده شد.

پلان و احداث میدان‌های هوایی سایر ولایات نیز عملی گردیده در مرحله اول چهار میدان؛ مثل میدان هوایی کندهار، هرات، کندز، جلال آباد تحت ساختمان قرار گرفت.

از آن جمله میدان هوایی کندهار به فاصله ۸ کیلومتر در جنوب شرق شهر کندهار در مسیر راه سپین بولدک در ساحه وسیع اعمار گردید؛ مانند میدان هوایی بین المللی کابل که برای استفاده هر گونه طیارات مساعد می‌باشد، البته این میدان به شکل ابتدایی و محلی آن در سال ۱۳۳۰ هـ ش مورد استفاده قرار داده شده بود. میدان هوایی کندهار دارای تمام تأسیسات عصری از قبیل هوتل، ترمینل و سایل مخابره و غیره می‌باشد.

به صورت خلاصه گفته می‌توانیم در ۱۳۸۸ هـ ش در حدود ۳۷ میدان هوایی ملکی در کشور وجود داشت که از آن جمله میدان هوایی کابل و کندهار بین المللی درجه اول و دارای تأسیسات پیشرفته و رنوی قیر شده می‌باشد.

- میدان هوایی هرات، مزار شریف، جلال آباد و کندز با ظرفیت کمتر در درجه دوم بوده دارای ترمینل و رنوی قیر شده می‌باشد.

- ۱۴ میدان هوایی دیگر درجه سوم با ترمینل و رنوی خامه اعمار گردیده است، و ۷ میدان هوایی دیگر درجه چهارم بدون ترمینل و رنوی خامه می‌باشد. علاوه بر میدان‌های هوایی درجه پنجم نیز در کشور موجود است.

قابل یاد اوری است، عوایدی که از میدان‌های هوایی بین المللی طبق مقرر از پروازهای طیارات خارجی در سال ۱۳۸۸ هـ ش تحویل خزانه دولت گردیده به شرح زیر است:

- ۱- از مجموع وزن هر طیاره خارجی فی تن ۵۰۰ افغانی تحویل عواید دولت گردیده است.
- ۲- از هر پرواز طیاره خارجی ۷۵۰۰ افغانی خدمات ترافیکی اخذ می‌شود.
- ۳- از طیارات خارجی که بیش از چهار ساعت در میدان هوایی توقف نماید تکس پارکینگ آن اخذ می‌گردد.

- ۴- از هر پرواز طیاره خارجی که به طور ترانزیت از فضای کشور ما عبور می‌کنند ۲۰۰۰۰ افغانی یا معادل آن ۴۰۰ دالر اخذ می‌شود.

ب) شرکت‌های هوایی کشور:

I- د آریانا افغان هوایی شرکت اولین شرکت هوایی دولتی کشور می‌باشد که در سال ۱۳۳۳

هش به منظور حمل و نقل مسافری و اموال تجارتي رسماً به فعاليت آغاز نمود، سرمايه ابتدایي اين شرکت سیصد هزار دالر امریکایی بود که در آن ۵۱ فیصد سهم دولت و ۴۹ فیصد شرکت اندیمار سهم داشت.

اولین پروازهای این شرکت توسط یک بال طیاره DC-۳ که گنجایش ۲۸ نفر را داشت از کابل به شهر کندهار، هرات و مزارشریف صورت می گرفت.

بعد از گذشت دو سال با ادغام شرکت بزرگ اندیمار به شرکت بزرگ پان امریکن و خریداری دو بال طیاره DC-۴ و DC-۶ شرکت آریانا به میدانهای هوایی بین المللی جهان راه یافت. اولین پرواز خارجی شرکت آریانا از کابل به مقصد بحرین در برج ثور سال ۱۳۳۴ هـ.ش با ۲۸ نفر مسافر عملی گردید. د آریانا افغان هوایی شرکت با آنکه در طول سه دهه جنگ داخلی متحمل خسارات هنگفت مالی، اقتصادی و کادری گردید با آنهم این شرکت دارای یک بال طیاره AN-۲۱-۴ چهار بال طیاره B-۷۲۷ یک بال طیاره Airbus-۳۰۰ و دو بال مدل جدید Airbus-۳۱۰ می باشد که همه روزه طبق پلان مرتبه به شهرهای هرات، کندهار، مزارشریف، جلال آباد، زرنج، لشکرگاه، بادغیس، فیض آباد، کندز و میمنه پرواز می کنند.

همچنین شرکت هوایی آریانا بیش از ۱۷ شهر بزرگ دنیا را تحت پوشش پروازهای خود قرار داده است و هنوز هم روبه توسعه است، از شهرهای بزرگ دنیا که طیارات آریانا همه روزه به آن پرواز می نمایند شهرهای دهلی، امرتسر، تهران، مشهد، اسلام آباد، دوشنبه، ارومچی، باکو، مسکو، دوبي شارجه، استانبول، انقره، ریاض، جدّه، کویت و فرانکفورت را می توان نام برد.

د آریانا افغان هوایی شرکت بر علاوه پرواز طیارات خویش تمام خدمات زمینی لازم را برای طیارات شرکت های خصوصی داخلی (کام ایر، پامیر و صافی ایر ویز) تخلیه و بارگیری طیارات بزرگ باربری (کارگو) و خدمات مساعد را برای شرکت های هوایی خارجی؛ مانند: اندین ایرلاین، شرکت هوایی آسمان، شرکت هوایی آذربایجان، امارات متحده عرب و شرکت هوایی پاکستان به اسرع وقت انجام می دهند.

طبق قوانین مالیات بر عایدات سالانه ۱۰٪ عواید خویش را به حساب دولت انتقال می دهند.

II- شرکت های هوایی خصوصی عبارت اند: از صافی ایرویز، پامیر و کام ایر، که جواز

فعالیت خویش را از اداره حمایه سرمایه گذاری افغانستان به دست آورده اند و با طیارات خویش در خطوط داخلی و خارجی مصروف خدمات می باشند، طبق قوانین عواید بر مالیات عواید دولت سالانه ۱۰٪ عواید داخلی و ۲٪ عواید خارجی را بر علاوه تکس وزارت هوانوردی و شرکت هوایی آریانا به دولت تادیه می نمایند.

فعالیت داخل از صنف:

شاگردان به گروه های مناسب تقسیم شوند و هر گروه روی اهمیت و ارزش اقتصادی میدان های هوایی باهم بحث نموده و نتیجه بحث را به همصنفان ارائه نمایند.

سؤال ها:

جواب صحیح را به حرف (ص) و غلط را به حرف (غ) نشانی کنید.

- ۱- ریاست هوانوردی ملکی در سال ۱۳۳۵ هـ ش تأسیس شده است.
  - ۲- میدان هوایی کندهار از سال ۱۳۳۰ هـ ش مورد استفاده قرار گرفته است.
- جملات ذیل را تکمیل نمایید.

- ۱- میدان های بین المللی هوایی کشور عبارت از ..... و ..... می باشند.
  - ۲- از پرواز های طیارات خارجی که به طور ترانزیت از فضای کشور ما استفاده می نمایند از هر پرواز ..... افغانی عواید حاصل می گردد.
- مختصراً جواب دهید:

- ۱- از پرواز های طیارات شرکت های خارجی چه مقدار عواید تحویل خزانه دولت می گردد؟

- ۲- میدان های درجه دوم هوایی ملکی در کدام ولایات کشور اعمار گردیده است؟

فعالیت خارج از صنف:

شاگردان راجع به ضرورت و تأسیس میدان های هوایی کشور با در نظر داشت ساختمان اراضی و موقعیت جغرافیایی آن به سطح محلی و بین المللی مورد تبصره قرار داده و در ساعت آینده جغرافیه آن را در صنف بیان کنند.

الف: اهمیت ارتباطات

ارتباطات شامل مخابرات (برقراری تبادل افکار و ارسال و اخذ پیام‌ها) و ترانسپورتیشن می‌باشد. در دروس گذشته در بخش مواصلات از آن تذکر به عمل آمده است، مخابرات Telecommunication که به معنای تبادله افکار، احساسات و اطلاعات در بین مردم از طریق نوشته‌ها، صداها، تصاویر و یا هردوی آنها انجام می‌شود، اطلاق می‌گردد. یابه عباره دیگر مخابرات وسیله ارائه معلومات رساندن خبر، احوال، پیام‌های تجارتي، صنعتی، رسمی، شخصی از یک محل به محل دیگر می‌باشد که مناطق مختلف داخلی و خارجی

از طریق آن وصل می‌شود. برای ایجاد ارتباطات از انواع مختلف وسایل، مانند: اخبار، رادیو، تلگراف، تلفون، تلویزیون، پُست، فکس و اینترنت استفاده می‌شود، که این همه وسایل سریع ارتباط از راه دور می‌باشد. در جهان کنونی صوت و تصویر به عنوان جریان الکترونیکی توسط سیم، امواج رادیویی و تلویزیونی تبدیل شده از طریق فضا و امواج نوری توسط فایبرنوری متصل می‌شود. امواج رادیویی و نوری به سرعت ۳۰۰,۰۰۰ کیلومتر فی ثانیه حرکت می‌کند در حالیکه علامت‌های الکترونیکی نیز در همین حدود می‌باشد.

در مورد اهمیت مخابرات قابل ذکر است که این بخش ارتباطات به اصطلاح اعصاب جامعه یاد شده، از اینکه در جامعه وسیله خوب انتقال و تبادل افکار می‌باشد، در جوامع و کشورهایی که مخابرات آن خوب فعال باشد به این معنا است که اعصاب جامعه خوب کار می‌کند و جامعه نیز پیشرفت خوب نموده است.

نخستین وسیله مخابراتی اختراع تلگراف بود که به اساس اختراع علایم مورس توسط جریان برق به امتداد سیم فرستاده می‌شدند.

امروز تصاویر، مدارک، صداها، تصاویر تلویزیونی، از طریق ارتباطات ماهواره، رادیویی و فایبر نوری در کمتر از چند ثانیه به دور دنیا مخابره انجام می‌پذیرد.

اقمار مصنوعی فضای انقلاب بزرگی را در کارهای مخابراتی و ارتباطات پدید آورده که باعث گسترش تکنالوژی ؛ مانند: تلفون همراه (موبایل) تلویزیون و اینترنت شده است. برعلاوه ماهواره ها به ارتفاعات متفاوت از سطح زمین تصویر برداری کرده و به ایستگاه زمین مخابره می‌کنند که از روی آن تصاویر و نقشه‌های متنوع جغرافیایی تهیه شده می‌تواند.

اکنون در کشور ما وزارت مخابرات نیز گیت وی Gate-way ملی و بین المللی در ساحه مهتاب قلعه شهر کابل اعمار نموده که توسط ایستگاه زمینی و قمر مصنوعی فعالیت می‌کند و دارای یک دیش بزرگ و سیستم پیش رفته مخابراتی و تخیکی می‌باشد. از این گیت

وی به سویه ملی و بین المللی استفاده شده می تواند. فعلاً ارتباطات دولتی، شرکت های مخابراتی در مورد خدمات تلفونی، فکس، تلویزونی و اینترنت از آن استفاده می کنند و ۳۶۴ ولسوالی و ادارات کشور از طریق همین گیت وی به جهان خارج وصل شده است. همچنین برای فعالیت بین المللی شرکت های مخابراتی خصوصی اجازه استفاده از گیت وی های مستقل نیز داده شده است. با استفاده از فایبر نوری از طریق زمین نیز ارتباطات مخابراتی کشور با جهان خارج قایم گردیده که نسبت به اقمار مصنوعی مخابراتی به مراتب ارزا نتر تمام می شود

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه های مناسب تقسیم شوند و هر گروه روی اهمیت ارتباطات در جهان امروزی باهم مباحثه کنند و نتیجه بحث را یکی از اعضای گروه به همصنفان ارائه نماید. معلم صاحب در اخیر فعالیت معلومات ارائه شده را جمع بندی نماید.

سؤال ها:

جاهای خالی جملات را تکمیل نمایید:

- ۱- ارتباطات شامل ..... و ..... می باشد.
  - ۲- سرعت امواج نوری و رادیویی ..... کیلومتر فی ثانیه می باشد.
  - ۳- نخستین وسیله اختراع شده مخابراتی عبارت از ..... می باشد.
- مختصراً جواب دهید:

۴- مخابرات را تعریف نمایید.

۵- ماهواره ها چه خدمات مخابراتی را انجام داده می تواند.

فعالیت خارج از صنف:

مطلبی تحت عنوان چگونه گی استفاده نمودن از وسایل مخابراتی در مضمون جغرافیه
تحریر و در ساعت آینده مضمون جغرافیه به صنف ارائه نمایید.

آیا می‌دانید که ریاست پُست وزارت مخابرات چه خدماتی را انجام می‌دهد؟

به تصویر فوق توجه نموده و بگویید که موترها و بایسکل سواران شامل تصویر چه وظایف را انجام می‌دهند؟

امور پُستی افغانستان برای نخستین بار در سال ۱۸۷۰ م در عصر امیر شیرعلی خان رایج گردید در آن زمان یک پُسته خانه در مرکز واقع در بالاحصار کابل به نام (چاپارخانه) و در ولایات بزرگ مملکت به شکل ابتدایی تاسیس گردید و مکاتیب دولتی و همچنین مکاتیب شخصی را به صورت راجستر به وزن یک مثقال و دو مثقال را در مراکز پُستی می‌پذیرفت. تکت‌های پُستی به قیمت‌های شاهی، ثنار (سکه مروجه آن زمان) در کاغذ سفید به رنگ ضعیف چاپ و بالای مکاتیب نصب می‌شد. مشهورترین تکت پُستی آن زمان به نام کله شیر یاد می‌شد و قبل از نصب یک کنج آن قطع می‌گردید. برای انتقال پُسته از یک مرکز به مرکز دیگر کدام وقت معین وجود نداشت. انتقالات تابع حد معینه پُستی بود. مکاتیب دولتی که

کلمه فوری و ضروری بالای آن تحریر شده بود. پُسته فوق العاده شناخته شده به نام پُسته بردار یاد می‌شد، این پُسته از طرف پُسته رسان‌های اسپ سوار که چاپار^۱ نامیده می‌شد به مرجع آن انتقال داده می‌شد.

توزیع مکاتیب ذریعه مستخدمین توزیع، که به نام نامه رسان یاد می‌شدند صورت می‌گرفت. اگر کدام مکتوب دولتی به کدام مملکت خارجی ارسال می‌گردید ارسال آن توسط قاصد مخصوص صورت می‌گرفت.

اجراآت فوق تا ۱۸۷۸ میلادی دوام داشت. از سال ۱۸۹۲ میلادی در زمان حکومت امیر عبدالرحمن خان، جریان امور پُستی منظم به وجود آمد، در سال ۱۹۰۷ میلادی در عصر امیر حبیب الله خان امور پُست انکشاف بهتر نمود در تعداد پُسته خانه ها و خطوط پُستی افزایش به عمل آمد. تکت‌های مخصوص مراسلات دولتی طبع و به کار افتاد، درین وقت دفتر پُستی به نام داک خانه یاد می‌شد. یک داک خانه دولتی در پشاور نیز تأسیس گردید. امور پُستی در عصر امانی توسعه بیشتر یافت. مدیریت عمومی پُست، تلگراف و تلیفون تحت اثر وزارت داخله تشکیل شد.

در سال ۱۹۲۵ میلادی بین کابل و مشرقی برای اولین بار برای حمل و نقل پُسته از موتر استفاده صورت گرفت و دفاتر تبادل پُستی سرحدی هم در تورخم، اسلام قلعه، طیبات ایران، تاشگذر مزار شریف، سپین بولدک و تورغندی (قره تپه) نیز تأسیس شد.

در سال ۱۳۴۴ هـ ش ریاست مخابرات به وزارت مخابرات ارتقا داده شد. موترهای سرویس پُستی جهت انتقال پُست تهیه و از کابل به سمت تورخم و کندهار به کار انداخته شد.

افغانستان در اتحادیه پُستی جهان در سال ۱۹۲۸ م عضویت حاصل نموده و از طریق مجرای دیپلوماتیک اداره پُست متعهد به انجام احکام و مواد کنوانسیون پُستی جهان گردید. سیستم پُستی روبه اصلاح گذاشت، در پُست افغانستان اقلام پُستی؛ یعنی مکاتیب، پُست کارت

۱- اصطلاح ترکی بوده از مصدر چاپماق (دویدن) است. در اینجا رساننده نامه معنی می‌دهد.

ها، بسته‌های کوچک، مطبوع و اوراق نایب‌نایان و پارس‌لات شامل است. تبادلۀ این اقلام از طریق زمین و فضا بر علاوه در سرویس داخلی، در سرویس بین‌المللی با استفاده از طیارات د آریانا افغان هوایی شرکت نیز صورت می‌گیرد.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شوند و هر گروه روی خدمات عمده پستی باهم بحث نموده و یکی از اعضای گروه نتیجه بحث خود را به هم‌صنفان تشریح نمایند؛ معلم محترم نتیجه بحث را با معلومات خویش جمع‌بندی نماید.

سؤال ها:

مختصراً جواب دهید:

۱- امور پُستی برای نخستین بار در زمان کدام شاه رایج گردید؟

۲- خدمات پُستی شامل کدام بخش ها می باشد؟

جملات ذیل را تکمیل نمایید:

۱- در زمان حکومت امیر شیرعلی خان در بالاحصار کابل پُسته خانه یی به نام ..... تأسیس گردید.

۲- پُسته های عاجل توسط اسپ سواران که به نام ..... یاد می شد انتقال می گردید.

۳- در زمان امیر حبیب الله خان دفتر پُستی به نام ..... یاد می شد.

فعالیت خارج از صنف:

شاگردان روی یک پارسل هدایت لازم را بنویسند که از طریق پُسته به یک کشور اروپایی به صورت مصون به شخص مورد نظر تسلیم داده شود.

تلفون وسیله یی است که صدا ها را به مناطق دور و نزدیک انتقال می دهد.

در قرن ۱۹ بسیاری از اختراعات در زمینه ارتباطات و رسانه های جمعی صورت گرفته است؛ مانند: کمره عکاسی، ماشین سینما، چاپ ... و غیره که زنده گی مردم را انکشاف قابل ملاحظه داد؛ اما مهمترین اختراع آن در زمینه تلفون و تلگراف بود که زمینه ارتباطات سریع را به فواصل دور مساعد ساخت. تلفون از دو کلمه ترکیب شده که عبارت است از Tele به معنای گفتن و Phone به معنای صدا است.

نخسین دستگاه تلفون کشور که باسیم مسی در بین محل سکونت امیر حبیب الله خان و برادرش سردار نصرالله خان بطول تقریباً یک کیلومتر فعالیت می کرد. لین دومی آن از محل سکونت امیر تا محل قوماندانی آن وقت ولین سومی از دروازه ارگ تا باغ بابر تمدید گردیده بود. در کشور ما اولین سویچبورد بطری دار تلفون که ظرفیت ۲۵ لین را داشت در زمان حکومت امیر حبیب الله خان در سال ۱۲۸۷ هـ ش در برج شمال ارگ به کار انداخته شد. در زمان حکومت امان الله خان در سال ۱۲۹۸ هـ ش یک سویچبورد ۵۰ لینه در عمارت پُست

شاه دو شمشیره (ع) نصب شد و ارتباط تلفونی بین مرکز و سایر شهرهای بزرگ برقرار گردید؛ همچنین پایتخت کشور توسط تلگراف با مراکز بزرگ بین المللی وصل شد. در ابتدا استفاده نمودن از تلفون بین دوایر دولتی مروج بود، بعداً اشخاص انفرادی نیز توانستند از مراکز ولایات به همدیگر سخن گویند و پیام‌های تجارتي و شخصی را ارسال نمایند.

استفاده از تلفون با تمدید لین سیمی و نصب پایه ها در خط السیر شاهراه ها امکان پذیر گردیده بود. تلفون ابتدایی دارای اندل مخصوص غرض برقرار نمودن ارتباط با سویچبورد (مرکز پخش) و از آنجا توسط اشخاص مسوؤل (آپریتور) سویچبورد ارتباط مورد نظر قائم می گردید.

در سال ۱۳۲۲ هـ ش نخستین دستگاه ۵۰۰۰ لینه اتومات از کمپنی زیمنس آلمان خریداری و در شهر کابل به کار انداخته شد و اولین مخابره تلفونی بین کابل و پاریس برقرار شد. همچنین مراکز ترانزیت پاریس مخابره تلفونی افغانستان را به سایر کشورهای جهان ارتباط می داد. در سال ۱۳۴۰ هـ ش ارتباط با مراکز دیگر ترانزیت مخابره دهلی، لندن، مسکو نیز قائم گردید.

بعدها تلفون به شکل پیش رفته آن به شکل انالوگ و دیجیتال تبدیل گردید که ارتباطات ولایتی و بین المللی این مراکز تلفونی از طریق ستلایت تأمین می گردد.

تلفون همراه یا موبایل:

این نوع تلفون در سال ۱۹۸۰ م به حیث وسیله ارتباطی معرفی و در سال ۱۹۸۳ م در شیکاگوی ایالات متحده امریکا برای استفاده عموم قرار گرفت، تلفون همراه با امواج کوتاه (Micro Wave) با قدرت کم کار می کند، پیام را به آنتن مربوطه مخابره کرده و یا دریافت می کند، استفاده کننده گان می توانند از هر محل تلفون کنند و یا پیام دریافت کنند.

در کشور ما به اثر جنگ‌های سی سال اخیر همه شبکه‌های مخابراتی قسماً تخریب و یا به کلی منهدم گردیده بود و حتی در سال‌های اخیر مردم به خاطر مخابره‌های بین المللی به کشورهای همسایه سفر می نمودند. با در نظر داشت ساختمان کوهستانی اراضی افغانستان و موجودیت تعداد زیاد مهاجرین در خارج کشور به غرض تأمین ارتباطات کمپنی‌های بزرگ خصوصی؛ مانند: افغان بیسیم و روشن در سال ۱۳۸۲ هـ ش و MTN در سال ۱۳۸۴ هـ ش و اتصالات و افغان تیلی کام در سال ۱۳۸۵ هـ ش به فعالیت آغاز نمود و فعلاً صدها هزار اشتراک

کننده در سراسر کشور دارند. که می‌توانند در سراسر کشور با آنتن‌های مربوطه و در خارج کشور با ماهواره‌های مربوطه خویش ارتباط تلفونی قائم نمایند. کد تلفونی کشور ما (۰۰۹۳) می‌باشد که با دایر نمودن این کد از خارج کشور می‌توانند به داخل کشور ارتباط تلفونی قائم سازند.

با استفاده از تلفون نیازمندی‌های اقتصادی، تجارتی و مشکلات روز مره مردم در اسرع وقت انجام شده می‌تواند، تلفون و موبایل سریع‌ترین و ارزان‌ترین وسیله تفاهم بین مردم می‌باشد.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شوند و هر گروه روی اهمیت تلفون باهم مباحثه نموده نتیجه فعالیت توسط یکی از اعضای گروه به همصنفان ارائه شود. معلم صاحب نتیجه فعالیت گروهی را جمع بندی کند.

سؤال ها:

مختصراً جواب دهید:

- ۱- تلفون در امور تجارتي از چه ارزش و اهميت برخوردار است توضيح نماييد.
- جملات ذيل را تکميل کنيد:
- ۲- در کشور ما نخستين بار تلفون در زمان حکومت .....مورد استفاده قرار گرفت .
- ۳- کمپني های بزرگ تلفون موبايل کشور عبارت اند از .....
- ....

جواب های صحيح را تشخيص کنيد.

- ۴- مهمترين اختراع قرن ۱۹ ميلادی در بخش ارتباطات تلفون و تلگراف بود.
- ۳- برای اولين بار تلفون در کشور ما در زمان حکومت شاه امان الله خان مورد استفاده قرار گرفت .

فعاليت خارج از صنف:

راجع به اهميت تلفون در زنده گی روزمره اجتماعي چند سطر نوشته و در ساعت آینده جغرافيه به همصنفان ارائه نماييد.

چگونه می‌توان از خدمات اینترنتی استفاده نمود؟

برای استفاده از اینترنت موجودیت شبکه انترنت، فهمیدن کمپیوتر و طرز استعمال آن ضروری می‌باشد. انترنت در سال ۱۹۶۷ میلادی ایجاد گردید. فکر ایجاد انترنت از وزارت دفاع ایالات متحده امریکا شروع شده، که در آن وقت از انترنت به عنوان سیستم تبادل اطلاعات محرم استفاده می‌گردید، بعداً انترنت از منابع علمی آموزشی و پیوستن چندین رسانه‌ها به وجود آمد در اواسط دهه ۱۹۹۰ میلادی مطابق ۱۳۶۹ هـ ش میلیون‌ها رسانه اطلاعاتی در سراسر جهان به شبکه جهانی انترنت وصل گردید. انترنت وسیله‌ای است که توانایی پیش رفت‌های جدید علمی و فنی را اندازه‌گیری کرده و به تکمیل آن کمک می‌کند.

انترنت از دو کلمه گرفته شده است Inter از International بین‌المللی یا جهانی و net از Network از شبکه که به معنی شبکه جهانی است.

انترنت وسیله‌ای برای مبادل اطلاعاتی است که هر کس هرگونه معلوماتی را که خواسته باشد از آن به‌دست آورده می‌تواند.

انترنت در حقیقت نام سیستم یا شبکه است که سایر شبکه‌های کمپیوتری جهان را باهم وصل می‌کند.

برای اینترنت پروگرام‌های زیادی ساخته شده و در حال ساختن است، اینترنت بزرگترین منبع ایمیل یا خط الکترونیک می‌باشد، چندی قبل تنها پیام‌ها از طریق اینترنت فرستاده می‌شد، حالا تلفون، تلویزیون، رادیو و موضوعات دیگری هم به روی آن آمده می‌تواند.

خدمات فعالیت اینترنتی کشور ما از طریق چندین کمپنی مورد اجرا قرار گرفته است.

از اینترنت و ایمیل در مضمون جغرافیه چه استفاده شده می‌تواند؟

برقراری ارتباطات با سایر جغرافیه دانان از طریق E-mail و اینترنت این امکان را فراهم می‌سازد که جغرافیه دانان در نقاط مختلف جهان بین هم ارتباط برقرار کنند و از نظریات همدیگر باخبر شوند.

بدین ترتیب هر فرد علاقه مند جغرافیه با استفاده از پُست الکترونیکی که یکی از خدمات اینترنتی است، می‌تواند با دیگر جغرافیه دانان ارتباط قایم سازد.

توسط E-mail یا پُست الکترونیکی می‌توانیم با استفاده از اینترنت و ایمیل آدرس با شخص مورد نظر ارتباط قایم ساخت؛ همچنان مطالبی را از دیگران دریافت کرد و یا اطلاعات علمی و غیره را برای آنها ارسال نمود.

- اینترنت و جغرافیه:

علاقه مندان می‌توانند غرض دریافت موضوعات جغرافیایی مورد نظر وارد یکی از سایت‌های اینترنتی مرتبط می‌شوند و اطلاعات مورد نظر خود را به صورت‌های مختلف؛ مانند: متن، تصویر، نقشه و فلم به‌دست آورند. بعداً اطلاعات را به وسیله پرینتر Printer چاپ و یادر کمپیوتر ثبت (Save) نمود.

مهمترین مزایای اینترنت امکان جستجوی موضوعات مختلف است. هر فرد می‌تواند با نوشتن اصطلاح جغرافیایی مورد نظر خود؛ مانند: اقیانوس، نقشه، مهاجرت و غیره در صورتی که فهرست و یا آدرس سایت مربوط جستجو را در اختیار داشته باشد از طریق وسیله تحقیق Search Engine به‌دست آورد. از جمله سایت‌های جستجوی جغرافیه می‌توان از Amazon, MSN, Google, Yahoo, Hot mail, G. Mail و غیره نام برد.

- آیا گاهی از طریق فکس پیام فرستاده اید؟

تصویر فوق را دقیقاً ملاحظه نمایید و بگویید که دستگاه فوق چه اهمیت ارتباطی خواهد داشت.

دستگاه فکس در ارتباطات جهانی نقش مهم به عهده دارد، این دستگاه در مدت چند ثانیه پیام‌های ارسالی را به شکل پیام‌های نوشته شده به گیرنده در هر نقطه جهان می‌رساند، دستگاه فکس بسیار شبیه به دستگاه فوتوکاپی دارد؛ اما مجهز به تلفون می‌باشد، این دستگاه در هنگام ارسال پیام، کلمات و خطوط را به علایم الکترونیکی که قابل انتقال باشد تبدیل می‌کند، دستگاه گیرنده پیام این علایم دریافتی را به حروف نوشته تبدیل کرده نسخه دقیق؛ مانند: نسخه اصلی بیرون می‌کند. وزارت مخابرات کشور در نظر دارد که تمام مراکز ولایات به شمول ولسوالی‌ها تحت پوشش خدمات اینترنتی و فکس قرار دهد.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شوند و هر گروه روی موضوعات و مزایای ایمیل و انترنت باهم مباحثه کنند و یکی از اعضای گروه نتیجه بحث خود را به همصنفان ارائه کند. همچنان معلم صاحب نتیجه فعالیت گروهی را جمع بندی کند.

سؤال‌ها:

مختصراً جواب دهید:

۱- نخستین بار اینترنت در کدام کشور و به چه منظور مورد استفاده قرار گرفت؟

جملات ذیل را تکمیل کنید:

۱- اصطلاح اینترنت از دو کلمه ..... و ..... ترکیب شده که معنای آن شبکه جهانی است.

۲- سایت‌های جستجوی جغرافیایی عبارت‌اند از .....، .....، .....
جواب صحیح و غلط را از هم تشخیص نمایید.

۳- در سال ۱۹۸۳ میلادی میلیون‌ها رسانه‌های اطلاعاتی در سراسر جهان با شبکه اینترنت وصل گردیده‌اند.

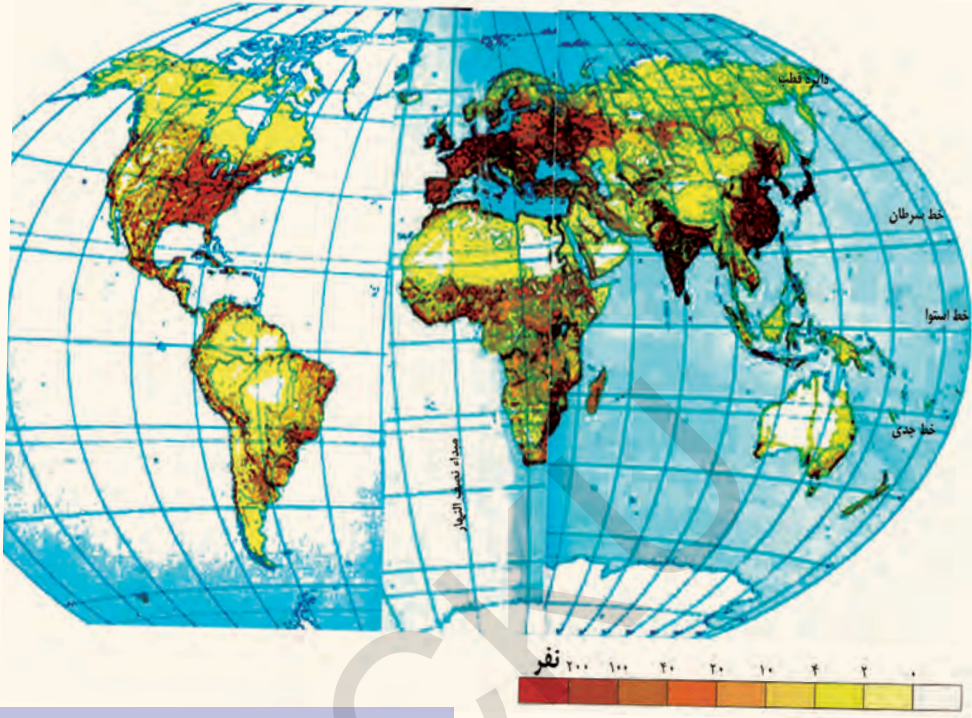
۴- اینترنت از منابع علمی، آموزشی و پیوستن چندین رسانه به وجود آمد است.

فعالیت خارج از صنف:

شاگردان در صورت داشتن امکانات اینترنتی از وسیله تحقیق درباره اصطلاح جغرافیایی آتش فشان‌های Volcano و توریسم Tourism اطلاعات را پیدا، ثبت یا ذخیره کرده و به هم صنفان خود در ساعت آینده جغرافیه ارائه کنند.

۱,۵ توزیع و تراکم نفوس در جهان

توزیع نفوس در هر کیلو متر مربع

آیامی دانید نفوس در کره زمین چگونه پراکنده شده است؟

نقشه توزیع نفوس فوق را با دقت مطالعه نمایید و بگویید که بیشترین و کمترین نفوس در

کدام قسمت‌های جهان مسکون شده است؟ چرا؟

تراکم نفوس عبارت از تعداد افراد ساکن در یک واحد سطح زمین (یک کیلو متر مربع) است. برای محاسبه تراکم نفوس باید تعداد نفوس آن ساحه را بر مساحت آن تقسیم کرد.

تعداد نفوس جهان در سال ۲۰۱۰ میلادی به ۶/۸ میلیارد نفر رسید که به روی زمین زنده گی می‌کردند. این نفوس در تمام جهان مساویانه توزیع نگردیده یابه عبارت دیگر شرایط اقلیمی، ساختمان اراضی و دیگر عوامل اقتصادی، بشری و سیاسی بالای تمرکز نفوس تأثیر گذار است؛ مانند: مناطق صحرایی و دشتی (سرزمین‌های گرم و سوزان که آب کافی نیز نداشته باشد) سرزمین‌های مرتفع ناهموار و سرد، سلسله کوه‌ها، جبه زارها، جنگلات

انبوه مرطوب، هوای گرم و مرطوب استوایی، هوای سرد قطبی، دوری از سواحل و راه‌های حمل و نقل و غیره توجه کمترین نفوس را به خود جلب نموده است. و حتی در بعضی مناطق به فاصله صدها کیلومتر دورتر نیز نشانی از انسان‌ها به نظر نمی‌رسد؛ مثلاً در قطبین و نواحی صحرایی، در حالی که در مناطق دیگر کره زمین مانند: شرایط خوب اقلیمی (آب و هوای معتدل و بارنده گی کافی)، موقعیت مناسب جغرافیایی، زمین‌های هموار و حاصل خیز، آب کافی، سواحل دریاها و بحر‌ها، بنادر، صنایع، معادن و اطراف راه‌های ارتباطی بیشترین نفوس را به خود جلب نموده اند، که در بعضی جاها بیشتر از هزار نفر در یک کیلومتر مربع زنده گی می‌کنند این ترتیب تمرکز نفوس در یک منطقه نتیجه عوامل فیزیکی، اقتصادی، سیاسی و بشری است که تأثیر این عوامل را می‌توان مختصراً ذکر نمود.

- عوامل فیزیکی؛ مانند: موقعیت جغرافیایی (عرض البلد‌ها)، سرزمین‌های مرتفع، شرایط اقلیمی، آب و غیره را روی تمام کره زمین برای همیشه مشاهده کرده می‌توانیم که به طور مستقیم یا غیر مستقیم بر طرز استفاده از منابع کره زمین تأثیر می‌نمایند. این عامل باعث تراکم بیشتر نفوس یا برعکس کم نفوسی منطقه می‌گردد.

- تأثیر عوامل اقتصادی: بر منابع طبیعی و فعالیت‌های بشری متکی است و آن عبارت از معادن، آب، انواع خاک‌ها، نباتات، حیوانات، موجودیت سرمایه و تکنالوژی جدید، به وجود آمدن شرایط کار، صنایع و غیره بالای تراکم نفوس تأثیر بیشتر دارد؛ یعنی بین توسعه صنعتی و تمرکز نفوس ارتباط متقابل وجود دارد. در هر جایی که بخش صنعت و بعداً خدمات وابسته به آن پدید می‌آید نفوس بیشتر به آن مکان تراکم پیدا می‌کند. قابل یادآوری است که تا قرن ۱۸ میلادی زراعت و عوامل مربوطه به آن (آب، خاک و اقلیم) نقش تعیین کننده داشت؛ مانند: وادی دریای نیل در کشور مصر و غیره.

اقتصاد کشور ما تا هنوز به زراعت متکی است و قسمت اعظم نفوس از این راه امرار حیات

می‌کنند.

- در بخش عوامل سیاسی می‌توان فیصله‌های حکومتی و تشکیل مراکز اداری اشاره نمود. اگر دولت به بعضی قسمت‌های کشور در تطبیق پلان‌های انکشافی خود به سرمایه گذاری، ایجاد کارها یا امکانات خدماتی و فعالیت‌های صحی توجه نه نماید. تراکم نفوس در آن مناطق کمتر می‌باشد.

- عوامل بشری: بر علاوه موضوعات فوق الذکر سرزمین‌های دور افتاده، که راه‌های حمل و نقل و وسایل ارتباطی در دست ندارند. مردم در آن سرزمین به شکل پراکنده زنده گی می‌کنند. قسمت‌های داخلی قاره‌ها که از دریاها و ابحار دورتر واقع شده نیز نسبت به مناطق ساحلی نظر به امکانات تجارتی محدود دارای نفوس کمتر می‌باشد.

با در نظر داشت عوامل ذکر شده، مناطق پر نفوس جهان Densely populated regions را می‌توان در سه حوزه (ناحیه) مشخص نمود.

- حوزه اول پر نفوس عبارت از: جنوب قاره آسیا (پاکستان، هندو بنگله دیش) قسمت‌های جنوب شرقی (اندونیزیا) و شرقی آسیا (شرق کشور چین، جزیره نمای کوریا و جاپان). در کشورهای این منطقه تراکم اوسط نفوس در یک کیلومتر مربع بیشتر از صد نفر می‌باشد و در بعضی مناطق به خصوص آنها به بیش از ۱۵۰۰ نفر در یک کیلومتر مربع می‌رسد. که علت آنها عبارت از آب و هوای موسمی، شرایط خوب زراعتی (برنج) و افزایش طبیعی نفوس می‌باشد.

- حوزه دوم: در قاره اروپا در دوره سرمایه داری به وجود آمده در بعضی کشورهای این منطقه تراکم اوسط نفوس در یک کیلومتر مربع از ۲۰۰ تا به ۴۰۰ نفر می‌رسد؛ همچنان در مناطق صنعتی تراکم نفوس در یک کیلومتر مربع از ۵۰۰ تا به ۱۰۰۰ نفر نیز می‌رسد که بیشتر آنها در سواحل دریاها، بنادر و اطراف مراکز صنعتی و نواحی مساعد زراعتی زنده گی دارند.

-حوزه سوم، پرنفوس: قسمت‌های شمال شرقی ایالات متحده آمریکا (نیوانگلیند، نیویارک، پنسلوانیا و اطراف جھیل‌های پنجگانه) و در جنوب شرق کانادا می‌باشد که علت آن فعالیت‌های تجارتی و صنعتی است.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شده، بامشوره هم جدول‌های آتی را کاپی و تکمیل نمایند و نماینده گروه آن‌را به همصنفان خود ارائه دارند.

علل	موقعیت	مناطق پرنفوس جهان
	جمهوری مردم چین و کشور هندوستان	
	اروپای شمال غربی	
	شمال شرق ایالات متحده آمریکا و جنوب شرق آمریکا	
	در کوه‌های همالیا	مناطق کم نفوس
	در جنگلات امازون	
	جزیره گرینلند	

در جدول ذیل تراکم اوسط نفوس را در کشورهای مالتا، بنگله دیش و استرالیا محاسبه کنید.

شماره	نام کشور	مساحت کشور به کیلومتر مربع	نفوس کشور	تراکم نفوس در فی کیلومتر مربع
۱	موناکو	۲	۳۲۲۷۰	۱۶۱۳۵
۲	سنگاپور	۶۴۷	۴,۳۵۳,۱۹۳	۶۷۲۹,۳
۳	مالت	۳۱۶	۳۹۶,۸۵۱	
۴	بحرین	۶۶۸	۶۷۷,۸۸۶	۱۰۱۴
۵	بنگله دیش	۱۴۷۵۷۰	۱۴۱,۳۴۰,۴۷۶	
۶	مغولستان	۱۵۶۵۰۰۰	۲,۷۵۱,۳۱۴	۱,۷
۷	استرالیا	۷۶۸۶۸۵۰	۱۹,۹۱۳,۱۴۴	
۸	کانادا	۹۹۷۰۶۱۰	۳۲,۵۰۷,۸۷۴	۳,۲

سؤال ها:

مختصراً جواب دهید:

- ۱- علت پرنفوسی کشورهای جنوب و جنوب شرقی آسیا را بیان نمایید.
- ۲- چرا در شمال غرب اروپا نسبت به دیگر قسمت‌های اروپایی مناطق پرنفوس تشکیل شده است؟
- ۳- کدام مناطق امریکای شمالی پرنفوس می‌باشد، علت آن را بیان دارید؟
- ۴- پرنفوس ترین کشورهای آسیا را نام ببرید.
- ۵- چرا در تمام قسمت کره زمین نفوس مساویانه توزیع نگردیده است؟ علت آن را توضیح نمایید.
- ۶- کدام عوامل سیاسی بر تراکم بیشتر نفوس تأثیر دارد؟

۷- آیا عوامل بشری هم می تواند بر تراکم نفوس تأثیر نماید؟ چگونه.

صحیح ترین جواب را انتخاب کنید.

۱- کدام عوامل طبیعی باعث تراکم نفوس در یک منطقه می گردد؟

الف- شرایط مناسب اقلیمی و آب کافی ؛

ب- سر زمین های مرتفع و سرد قطبی ؛

ج- جنگلات انبوه و مرطوب استوایی ؛

د- همه جواب ها صحیح است.

۲- کدام عوامل اقتصادی باعث تراکم نفوس در یک منطقه می گردد؟

الف- زراعت ابتدایی

ب- سرمایه گذاری در بخش صنایع.

ج- تطبیق پلان های انکشافی .

د- هیچکدام

فعالیت خارج صنف:

سؤال ذیل را حل نموده و در ساعت آینده جغرافیه به همصنفان ارائه نمایید.

اگر صنف شما ۶متر طول و ۴متر عرض داشته باشد و تعداد شاگردان ۶۰ نفر باشند. لطفاً تراکم

نفوس را در یک متر مربع صنف تان محاسبه نمایید، از نظر شما تعداد مناسب شاگردان صنف

باید چند نفر باشند، چرا؟

موضوع نفوس بنا بر ازدیاد آن تحت دو عنوان جداگانه مورد مطالعه قرار می گیرد:

۱- افزایش نفوس در کشورهای جهان:

نفوس جهان به سرعت در حال افزایش است؛ زیرا تعداد افرادی که به دنیا می آیند (تولدات Birth Rate) نسبت به آن افرادی که از دنیا می روند (وفیات Death Rate) بیشتر است. در اوایل قرن بیست این افزایش ۱۰ میلیون در سال، در وسط این قرن ۳۵ - ۴۰ میلیون نفر در سال و حالا به ۶۰ تا ۶۵ میلیون نفر در سال افزایش می یابد.

تعداد نفوس جهان به اساس احصائیۀ ملل متحد در سرشماری سال ۲۰۱۰م نفوس کشورهای پیشرفته را یک میلیارد و دوصد میلیون نفر و نفوس کشورهای روبه انکشاف را پنج میلیارد و ششصد میلیون نفر تخمین شده است.

این افزایش نفوس به دو علت مرتبط می گردد.

- افزایش طبیعی نفوس.

- افزایش میخانیکی نفوس.

(معلومات اضافی)

سال	تعداد مجموع نفوس کرہ زمین
۱۹۰۰ م	۱,۶۱۷ ملین
۱۹۴۰ م	۲,۲۵۲ // //
۱۹۶۰ م	۲,۹۸۲ // //
۱۹۷۰ م	۳,۶۱۰ // //
۱۹۷۹ م	۴,۳۳۶ // //
۲۰۰۰ م	۶ // //
۲۰۱۰	۶/۸ // //

از مطالعہ جدول فوق نتیجہ گرفته می شود کہ تعداد نفوس در ۵۰ سال اخیر بہ سرعت افزایش یافته است.

الف) افزایش طبیعی نفوس Natural Increase:

این افزایش نفوس نتیجہ افزایش تولدات و تقلیل وفیات است؛ بہ طور مثال اگر در یک کشور تولدات ۴۰ در ہزار نفر باشد و وفیات ۲۰ در ہزار نفر باشد افزایش نفوس با ضریب فوق العادہ زیاد صورت می گیرد.

افزایش نفوس بہ عوامل زیادی ارتباط دارد، کہ مهمترین آن در یک کشور عوامل اجتماعی، اقتصادی، کلتوری و صحتی می باشد؛ بہ خصوص رشد و انکشاف طب و قایوی و معالجوی بر افزایش نفوس تاثیر قابل ملاحظہ دارد. کہ از یک طرف باعث تقلیل وفیات و از جانبی دیگر باعث طول اوسط عمر می گردد؛ اما این افزایش نفوس در تمام کشورهای جهان یکسان نیست. ما می توانیم این ہمہ را بہ دو بخش تقسیم نماییم. افزایش نوع اول خاصہ کشورهای پیشرفتہ سرمایہ داری امریکای شمالی، اروپایی و کشورهای چین و روسیہ می باشد. خصوصیت آن حد اقل تولدات بودہ و دیگر ہم در حالت کم شدن می باشد عوامل آن قرار ذیل است:

۱- در کشورهای پیشرفتہ نفوس شهری اکثریت دارد، واضح است کہ تولدات در خانوادہ های شهری نسبت بہ دہاتی کمتر می باشد.

۲- در این کشورها زنان بہ کارهای اجتماعی جلب و جذب گردیدہ معمولاً زنانی کہ کارهای بیرون از خانہ دارند نسبت بہ زنانی کہ کار نمی کنند اطفال کمتر دارند.

در کشورهای پیشرفتہ تعداد تولدات و وفیات کمتر می باشد. افزایش طبیعی نفوس در ہر صد نفر (۵، ۱۰ -) یا در ہر ہزار نفر (۵ - ۱۰) می باشد، گاهی ہم از این رقم نیز کمتر می شود. این

افزایش کمتر مشخصه کشورهای پیشرفته می‌باشد. افزایش نفوس نوع دوم، خاصه کشورهای روبه انکشاف مثل کشورهای آسیایی، افریقایی و امریکای لاتین می‌باشد و آن عبارت از افزایش سریع تولدات است، که به عوامل آتی الذکر ارتباط دارد.

سطح پایین رشد اقتصادی، موجودیت زراعت ابتدایی، بیسوادی، نبود حفظ الصحه برای اکثریت مردم، تابعیت زنان در جامعه از فرهنگ عنعنه‌یی و ازدواج قبل از وقت آنها و غیره می‌باشد.

در کشورهای آسیایی، افریقایی و امریکای لاتین به سبب بهبود خدمات صحی و تقلیل در وفیات افزایش بیش تر نفوس را به وجود آورده است. توأم بر آن با نگهداشت افزایش بیشتر تعداد تولدات افزایش طبیعی نفوس نیز سریعتر می‌گردد که این افزایش نفوس بین ۲٪ تا ۳٪ در حال تغییر است. که در هر هزار نفر ۲۰ تا ۳۰ نفر افزایش می‌یابد. که این افزایش بیشتر خاصه کشورهای عقب مانده می‌باشد. به منظور مقایسه رشد نفوس کشورهای پیشرفته صنعتی و روبه انکشاف به هرم سنی توجه کنید.

. کودکان و نوجوانان (صفر تا ۱۵ ساله و کهن سالان بیشتر از ۶۵ ساله) معمولاً نفوس غیر فعال اقتصادی می‌باشند. افراد جامعه بین سنین (۱۸ تا ۶۵ ساله) گروه اصلی تولید کننده و نفوس فعال اقتصادی جامعه هستند.

هرم‌های سنی در بخش‌های مختلف جهان متفاوت است. در کشورهای روبه انکشاف، مانند: مکزیکو قاعده هرم پهن ؛ یعنی در هر ۱۰۰ نفر نفوس بیشتر از ۱۵ - ۰ ساله می‌باشند که این نفوس جوان می‌باشد. کشورهایی که با نفوس جوان روبرو هستند باید برای تأمین

نیازمندی‌های جوانان به خصوص در تعلیم و تربیه و ایجاد شغل آنها سرمایه گذاری کنند. این محاسبه باید در طول یک سال صورت گیرد و نتیجه آن به فیصد اعلان شود در صورتی که تولدات بروفیات بیشتر باشد رشد طبیعی گفته می شود. در هرم سنی محور افقی تعداد فیصدی نفوس و روی محور عمودی تعداد زنان و مردان با گروه‌های مختلف سنی نشان داده شده است. در کشورهای پیشرفته صنعتی؛ چون سویدن که در آن تولدات و وفیات هردو کمتر و امید به زنده گی بیشتر می باشد، در این کشور قاعده هرم کوچک و تعداد نفوس فعال بیشتر می باشد؛ ولی نفوس به تدریج به طرف کهن سالی می رود.

$$\text{رشد طبیعی نفوس} = \frac{\text{تعداد تولدات} - \text{تعداد وفیات}}{\text{مجموع کل نفوس}}$$

(ب) افزایش میخانیکی نفوس: Mechanical Increase

توأم با افزایش طبیعی نفوس حرکت میخانیکی نفوس؛ یعنی مهاجرت ها نیز در افزایش تعداد نفوس تأثیر قابل ملاحظه دارد.

مهاجرت‌های داخلی تنها باعث تمرکز دوباره نفوس یک محل می گردد و در تعداد نفوس کشور کدام تغییر به عمل نمی آید؛ اما مهاجرت‌های خارجی در تعداد نفوس تأثیر مهم دارد؛ اگر تعداد مهاجرت ها از خارج به داخل کشور نسبت مهاجرت به خارج کشور بیشتر باشد افزایش میخانیکی نفوس صورت می گیرد. و بر عکس آن سبب تقلیل نفوس می گردد. در رشد مطلق نفوس یک کشور باید بر علاوه تولدات و وفیات مهاجرت ها نیز محاسبه شود.

رشد مطلق نفوس = تعداد تولدات - وفیات + تعداد مهاجرت ها به داخل کشور

رشد مطلق نفوس = تعداد تولدات - وفیات - تعداد مهاجرت ها به خارج کشور

. این افزایش بی حد (طبیعی و یا میخانیکی) نفوس باعث به میان آمدن نفوس اضافی (Over Population) می گردد. این اصطلاح زمانی استعمال می گردد که در یک منطقه از امکانات منابع موجود آن بیشتر نفوس سکونت اختیار نماید یا از اهداف تعیین شده اجتماعی بیشتر گردد.

گاهی ممکن تعداد نفوس مناسب بوده؛ اما توزیع نامناسب صورت گیرد. در بعضی از مآخذ اصطلاح نفوس مناسب استعمال گردیده؛ اما این اصطلاح نیز کدام تعریف مشخص ندارد، نفوس اضافی اصطلاح نسبی است که به اندازه استفاده نمودن از منابع موجود منطقه ارتباط می گیرد؛ مثلاً کشورهای پیشرفته نسبت به کشورهای روبه انکشاف از همین منابع موجود برای مردم کار خوب و امکانات بیشتر فراهم نموده است به همین سبب مطالعه نفوس اضافی به

سطح پیشرفت تکنالوژی تعلق می گیرد.

در نتیجه می توان گفت: سرعت افزایش نفوس و بالا رفتن تولدات از مشخصات کشورهای عقب مانده است. این افزایش طبیعی در حال حاضر جز از محدود کردن و فشار بر بودجه اقتصادی و رکود کارها نتیجه دیگری ندارد. در سابق به علت عدم توسعه خدمات صحی، عامل قحطی، امراض و جنگ نفوس محدود می گردید؛ اما امروز افزایش نفوس سرسام آور شده و کشورهای عقب مانده با گرسنه گی، بیماری و بیکاری دست به گریبان اند این بیکاری سبب فقر و فقر سبب بیچاره گی و یا مهاجرت های غیر قانونی می شود. جامعه شناسان این افزایش بی حد نفوس را انفجار نفوس ویا بزرگترین خطر به جامعه می دانند.

در مجموع تعداد نفوس جهان ۶,۵ میلیارد بوده، در سال ۲۰۵۰ به ۹ میلیارد و در سال ۲۱۵۰ به یازده میلیارد پیشبینی شده است که بنابر عدم کنترل فاجعه بزرگی را برای جهان بار خواهد آورد.

.....

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه های مناسب تقسیم شوند و جدول ذیل را کاپی نموده، به سؤالات زیر جدول جواب تهیه نمایند و نماینده گروه آن را به همصنفان ارائه کند.

کشورها	نفوس درفی کیلومتر مربع	تولدات در هزار نفر	وفیات در هزار نفر	رشد طبیعی نفوس در هزار نفر	رشد نفوس به فیصدی
برازیل	۱۸	۲۶	۸	۸	۱,۸
ایتوپی (حبشه)	۴۷	۴۹	۱۹		
جاپان	۲۳۰	۱۲	۸	۴	۰,۴
عربستان سعودی	۸	۳۶	۵		
آلمان	۲۲۹	۱۱	۱۲		
کنیا	۴۷	۴۳	۱۰		
ایالات متحده امریکا	۲۳۹	۱۴	۹	۳۳	۳,۳
فرانسه	۱۰۶	۱۳	۱۰		
بنگله دیش	۷۹۱	۴۱	۱۴		

الف) میزان رشد طبیعی نفوس را در کشورهایی که روبه روی آن دایره ترسیم شده محاسبه کنید و در دایره بنویسد.

ب) میزان رشد طبیعی همه کشورها را به فیصدی نیز محاسبه کنید.

ج) آیا می توانید کشورها را به رشد نفوس کمتر و زیاد تقسیم کنید، چه طور؟

سؤال ها:

مختصراً جواب دهید.

- ۱- کدام عوامل باعث رشد سریع طبیعی نفوس در کشورهای روبه انکشاف می شود؟
- ۲- کدام عوامل باعث رشد بطی در کشورهای پیشرفته جهان می گردد؟
- ۳- کدام عوامل سبب رشد اضافی نفوس یک کشور می گردد؟
- ۴- هدف از اصطلاح نفوس اضافی چیست واضح سازید؟
- ۵- تاثیر رشد سریع طبیعی نفوس در ترکیب سنی آن جامعه چگونه است توضیح دارید؟
- ۶- کشورهایی که رشد بطی نفوس دارند ترکیب سنی آن جامعه چگونه است؟

فعالیت خارج از صنف:

سؤالات ذیل را جواب تهیه نموده و در ساعت آینده جغرافیه به همصنفان ارائه نمایید.
آیا نفوس کشورما سریعاً افزایش می کند؟ اگر این افزایش همین گونه ادامه داشته باشد، چه مشکلات را به وجود خواهد آورد؟ چگونه می توان جلوگیری از افزایش نفوس را محدود ساخت؟

مشکلات و کمبود نفوس فعال اقتصادی در بعضی کشورهای جهان

شما در درس گذشته راجع به مشکلات نفوس اضافی معلومات حاصل نمودید، حالا مشکلات کم نفوسی یا Population declining را مطالعه می‌کنید.

کنترل نفوس در کشورهایی که در آن نفوس اضافی موجود باشد مفید است؛ اما در شماری از کشورهای دیگر بنابر کنترل نفوس تعداد تولدات نسبت به وفیات کاهش می‌یابد، این علت سبب می‌شود که نفوس بزرگ سالان بالاتر از ۶۵ ساله گی یا افراد متقاعد و ناتوان افزایش نماید. در این صورت صنایع به کمبود قوای بشری روبرو می‌شود و انکشاف صنایع محدود می‌گردد. در نتیجه از استعدادهای بشری موجوده در جامعه به صورت مؤثر استفاده شده نمی‌تواند.

این حالت در کشورهایی که به کمبود نفوس (Depopulation) فعال اقتصادی بین

سین ۶۵-۱۸ ساله گی روبه‌رو باشد، دیده می‌شود و برای به کار انداختن منابع و انکشاف صنایع موجود خود به نفوس فعال اقتصادی ضرورت دارد. مجبوراً باید این ضرورت را از طریق تشویق تولدات (به‌طور مثال کشورهای اروپایی که مواجه به کمبود نفوس فعال اقتصادی هستند معمولاً با تشویق خانواده‌ها، اعطای جوایز و هدایا و یا در نظر گرفتن تسهیلات خاص از لحاظ کار و وسایل زنده گی و مراقبت از کودکان خانواده‌ها را تشویق می‌کند) یا به جلب مهاجرت‌های خارجی به داخل کشور حل نمایند. در نتیجه گفته می‌توانیم که نفوس اضافی و کم نفوسی هر دو حالت برای کشور مشکلات را بار می‌آورد.

یکی از علمای جامعه شناس انگلیسی به نام مالتوس عقیده داشت، که منابع کره زمین نسبت به نیازمندی‌های نفوس که هر لحظه تعداد آن در حال افزایش است محدود می‌باشد. باید تولدات از طریق خانواده‌ها محدود و کنترل شود. بعد از جنگ جهانی دوم این افزایش بی حد نفوس سبب $\frac{2}{3}$ حصه مشکلات اقتصادی جهانی تشخیص گردید. در دهه ۱۹۵۰ میلادی کشورهای پیشرفته به کشورهای روبه انکشاف غرض پیشرفت اقتصادی و فرهنگی شان پیشنهاد محدود ساختن خانواده‌های شان را نمودند. هند نخستین کشوری بود که با پالیسی محدود ساختن خانواده‌ها در سال ۱۹۵۲ میلادی موافقه نمود. بعداً این پالیسی در کشورهای چین و مصر نیز عملی شد. کشور چین در این راه موفقیت‌های خوبی را نصیب شد، رشد ضریب افزایش نفوس که در سال ۱۹۵۵ میلادی ۴٪ بود در ۱۹۹۶ میلادی به ۱٫۷٪ تقلیل یافت که بر اساس آن برای هر خانواده چینیایی داشتن بیش از یک طفل منع قرار داده شده بود حالانکه در کشور هند تا هنوز رشد ضریب نفوس ۲٫۶ - ۳٫۹٪ می‌باشد.

برخلاف نظریه مالتوس یک تعداد علمای جامعه شناسی عقیده دارند که نفوس زیاد باعث افزایش تولیدات و رشد اقتصادی می‌گردد و باید سیر افزایش نفوس آزاد گذاشته شود.

به همین اساس شماری از کشورها مخالف محدود ساختن خانواده‌ها می‌باشند و خانواده‌های پرنفوس را تشویق می‌کنند که این پالیسی در سال ۱۹۳۰ م در کشور آلمان نازی عملی گردید و همچنین در کشورهای بلجیم، سویدن، انگلستان و فرانسه نیز در زمان‌های مختلف

طرفدارانی داشته است.

در بعضی کشورهای جهان سوم بعد از حصول استقلال شان غرض افزایش تعداد دهاقین، کارگران و عدم وابسته گی شان به کشورهای خارجی از پالیسی افزایش نفوس طرفداری نموده اند.

در نتیجه گفته می توانیم، در شرایطی که در آن اندازه منابع ضروری قابل استهلاک و اندازه نفوس با یکدیگر متناسب نباشد و فشار مصرف کننده ها بیش از حد باشد می توان گفت که فشار بر منابع وارد گردیده و این فشار با کاهش نیافتن ضریب رشد نفوس جدی تر خواهد شد.

به عبارت دیگر می توان گفت اگر پلان های انکشاف اقتصادی یک کشور متناسب با افزایش نفوس آن نباشد مشکلات اقتصادی و اجتماعی را بار خواهد آورد. کمبود نفوس به تناسب رشد اقتصادی نیز باعث رکود و عدم انکشاف صنایع شده و عامل عقب مانگی یک کشور می گردد.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه های مناسب تقسیم شوند، هر گروه روی موضوعات ذیل باهم مباحثه نموده و نماینده گروه نتیجه فعالیت شان را به همصنفان شان ارائه نماید.

آیا منابع موجود کشور ما جواب گوی نیازمندی های نفوس کشور می باشد، یا خیر؟ اگر است، چرا مردم ما به فقر، بیکاری و مهاجرت به کشورهای خارجی مجبور گردیده اند، در این مورد باهم مباحثه نمایید.

سؤال ها:

مختصراً جواب دهید.

- ۱- چرا در اکثر کشورهای روبه انکشاف به محدود ساختن خانواده ها تأکید می شود؟
- ۲- محدود ساختن خانواده چه نتایجی در پی خواهد داشت؟
- ۳- محدود ساختن خانواده در کدام کشورها مؤثر خواهد بود؟
- ۴- چرا عده یی از کشورها مخالف محدود ساختن خانواده ها هستند؟

فعالیت خارج صنف:

موضوع ذیل را تحلیل نموده و در ساعت آینده جغرافیه به همصنفان ارائه نمایید.
نفوس اضافی (Over population) در یک کشور باعث ایجاد کدام پرابلم ها می شود
برای حل این مشکلات چه راه هایی را پیشنهاد می کنید.

مهاجرت چیست و چند نوع مهاجرت را می‌شناسید؟

مهاجر یا (Immigrant) شخصی است که مسکن و جای بودوباش را تغییر داده از یک واحد اداری به یک واحد اداری دیگری نقل مکان می‌نماید.

مهاجرت ها در طول تاریخ بشر صورت گرفته و دارای انواع مختلف می‌باشد که عده آنها در داخل کشور صورت می‌گیرد؛ مانند: مهاجرت مردم دهات به شهر ها، مهاجرت به مناطق صنعتی، زراعتی جدید و غیره و برخی دیگر از آنها که با عبور از سرحدات بین المللی صورت می‌گیرد مهاجرت خارجی می‌باشد.

این مهاجرت ها در کشورهای مختلف به پیمانه‌های متفاوت عملی شده است. و اکثریت آنها مهاجرت ها اختیاری بوده که به رضا و رغبت خود برای به‌دست آوردن دست مزد بیشتر و زنده گی بهتر صورت می‌گیرد؛ اما مهاجرت‌های اجباری نیز به‌وقوع می‌پیوندد، که به اثر درگیری‌های سیاسی و نظامی، مردم مجبور به مهاجرت می‌شوند. آنهایی که در داخل کشور نقل مکان می‌کنند به‌نام بیجا شده گان داخلی (Internally displaced person) یاد

می‌شوند، که طبق ارقام ملل متحد تعداد آنها در سال ۱۳۸۷ هـ. ش در جهان به ۲۴ میلیون نفر می‌رسید و آنهایی که از سرحدات بین المللی می‌گذرند به نام پناهنده گان خارجی یاد می‌شود؛ مانند: پناهنده گان فلسطینی به کشورهای عرب و پناهنده گان افغان به کشورهای همسایه و جهان که تعداد مجموع مهاجرین خارجی در جهان به ۱۶ میلیون نفر بالغ می‌گردد، افغان‌ها نیز شامل آن می‌باشند.

اکثر مهاجرت‌های متذکره موقتی بوده که قصد بازگشت به محل اولی را دارد؛ مانند: مهاجرت کوچی‌های کشور ما که به منظور تغییر آب و هوا و چراگاه‌های بهتر صورت می‌گیرد و با تغییر موسم دوباره به محل اولی خود بر می‌گردند. مهاجرت‌های دایمی نیز موجود است که قصد بازگشت به محل اولی زنده گی را ندارند.

مهاجرت‌ها علل مختلف دارد که می‌توان بخشی از آن را یاد آور شویم:

۱- عوامل طبیعی: که موجب مهاجرت می‌گردد؛ مانند: کم شدن آب در منطقه، نامطلوب شدن شرایط آب و هوا، فقیر شدن خاک یا وقوع آفات طبیعی؛ مانند: زلزله، سیل، طوفان‌های بحری خشک‌سالی و غیره.

۲- عوامل اقتصادی: اساسی ترین عامل مهاجرت می‌باشد؛ مانند: مهاجرت مردمان دهات به شهر که در طول تاریخ عملی شده، حالا این مهاجرت خاصه کشورهای روبه انکشاف می‌باشد؛ زیرا درین کشورها نابرابری زیاد بین شهرها و دهات وجود دارد. در حالیکه در کشورهای پیشرفته سطح زنده گی دهاتی با سرعت به سطح زنده گی شهری ارتقا می‌یابد در این کشورها برعکس مردم شهری علاقه زیاد مهاجرت از شهر به حومه شهر و دهات را دارند تا در هوا و محیط پاک و آرام زنده گی نمایند.

علت مهم این مهاجرت در کشورهای روبه انکشاف عامل اقتصادی است. عایدات کم مردم دهات که تنها نیازمندی‌های اولیه آنها را رفع نمی‌تواند و توان فعالیت‌های اقتصادی را در دهات نیز ندارند، از طرف دیگر به علت رشد طبیعی نفوس، در دهات زمین و آب برای فعالیت‌های اقتصادی همه ساکنان دهات کافی نمی‌باشد، ماشینی شدن زراعت نیز باعث بیکاری عده زیادی از دهاقین گردیده که مجبور به مهاجرت می‌گردند.

این مهاجرین که اکثریت آنها را جوانان تشکیل می‌دهند در شهر شغل خود را از دهقانی به حرفه‌های دیگر تبدیل می‌کنند. در شهرها نیز این مهاجرین شغلی را که به دست می‌آورند ناکافی بوده به اثر غیر ماهر بودن با مشاغل در سطح پایین؛ چون دست فروشی، کارهای شاقه فزیک و غیره

می‌پردازند؛ بناءً در محل اصلی و همچنین در جایی که مهاجر شدند افزایش و کاهش نفوس، ترکیب سنی نفوس، نیروی کار، بیکاری، اندازه دست مزد؛ همچنان بالای فرهنگ و زبان اثر می‌گذارند. مهاجرت اقتصادی نوع دیگر به اثر توسعه زمین‌های زراعتی، پروژه‌های آبیاری شده جدید، مناطق صنعتی، استخراج معادن و فعالیت‌های تجاری یا برعکس به اثر در آمد کم خانواده‌ها، بیکاری، تعطیل شدن معادن و یا کارخانه‌ها صورت می‌گیرد.

۳- مهاجرت سیاسی: این اصطلاح بیشتر برای پناهنده گان سیاسی استعمال می‌شود. اصطلاح پناهنده به کسی اطلاق می‌شود که بنابر عوامل مختلف از قبیل جنگ، دهشت، تعقیب و پیگرد سیاسی، عقاید مذهبی، تعلقات به گروه‌های اجتماعی و اقلیت‌های قومی کشور اصلی خویش را ترک گفته و از کشور دیگری تقاضای پناهنده گی می‌نماید؛ مانند: پناهنده گان افغانی که از سال ۱۳۵۷ ه. ش به بعد به کشورهای همسایه و جهان مهاجرت کردند و یا؛ مانند پناهنده گان بوسنی (یوگوسلاویای سابق) پناهنده گان کمپ روندا و داد فور سودان در افریقا و غیره.

فیصله‌های کنوانسیون منعقدۀ ۱۹۵۱ میلادی جینواد رابطه به وضعیت پناهنده گان به سند مهمی در رابطه به دفاع از حقوق پناهنده گان تبدیل شده است. اصطلاح پناهنده یا تقاضا کننده پناهنده گی Asylum seeker به کسی اطلاق می‌شود که در کشور اصلی اش نسبت فعالیت‌های عقیدتی (ایدئالوژیکی و سیاسی) جنس، نژاد، زبان، ملیت و قوم مورد پیگرد و تعقیب قرار گرفته باشد یا عملاً در خطر شکنجه (روحی و فزیک) زندان و مرگ مواجه باشد.

وجه مشترک بین مهاجرین اقتصادی و سیاسی فقط دوری از وطن و غربت است اولی آنرا خود پذیرفته و به بهبود وضع اقتصادی خود می‌پردازد، در حالیکه، دومی خود را قربانی می‌پندارد، اگر چه در فضای مطمئن و آرام هم به سر ببرند.

۴- مهاجرت‌های مذهبی: این مهاجرت‌ها به اثر قیودات یا وضع محدودیت‌ها بر اجرای مراسم مذهبی و دیگر مسایل اجتماعی و فرهنگی صورت می‌گیرد؛ مثال خوب آن بعد از تقسیم نیم قاره هند به دو کشور هند و پاکستان در ۱۹۴۷ میلادی است که در نتیجه آن میلیون‌ها خانواده پیرو دین هندو از سرزمین پاکستان به هندوستان و بالمقابل میلیون‌ها خانواده مسلمان از هندوستان به پاکستان به رضا و رغبت خود مهاجرت کردند.

به‌طور خلاصه می‌توان گفت عواملی که سبب مهاجرت می‌گردد عبارت‌اند از: عوامل اقتصادی و بیکاری، آفات طبیعی، سیاسی، مذهبی، فرهنگی و غیره. عواملی که باعث جذب و تشویق مهاجرین می‌گردد عبارت‌اند از: امکانات زنده گی بهتر، آموزش بهتر، مسکن بهتر و وابسته گی‌های فامیلی و مصونیت افراد.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شوند روی موضوعات ذیل باهم مباحثه نمایند و نتیجه مباحثه را نماینده گروه به صنف ارائه نماید.

۱- مهاجرت‌های داخلی و مهاجرت‌های خارجی.

۲- عوامل اقتصادی مهاجرت.

۳- عواملی که سبب مهاجرت‌های افغان‌ها به کشورهای خارجی می‌شوند.

۴- اگر مهاجرت‌ها از دهات به شهرهای کشور ادامه داشته باشد، چه مشکلات را در دهات و شهرها به وجود خواهد آورد شما برای کاهش این مهاجرت‌ها چه راه‌های حل را پیشنهاد می‌نمایید.

سؤال‌ها:

جملات ذیل را تکمیل نمایید:

۱- مهاجرت کوچی‌های کشور ما از نوع مهاجرت ..... می‌باشد.

۲- مهاجرت فلسطینی‌ها به کشورهای اردن و لبنان از نوع مهاجرت ..... می‌باشد.
مختصراً جواب دهید.

۳- کدام عوامل طبیعی باعث مهاجرت می‌گردد؟

۴- چرا مردم در کشورهای روبه انکشاف علاقه مند مهاجرت به شهر و از کشورهای پیشرفته برعکس به دهات می‌باشند؟

۵- از چند نوع مهاجرت‌های اقتصادی نام ببرید.

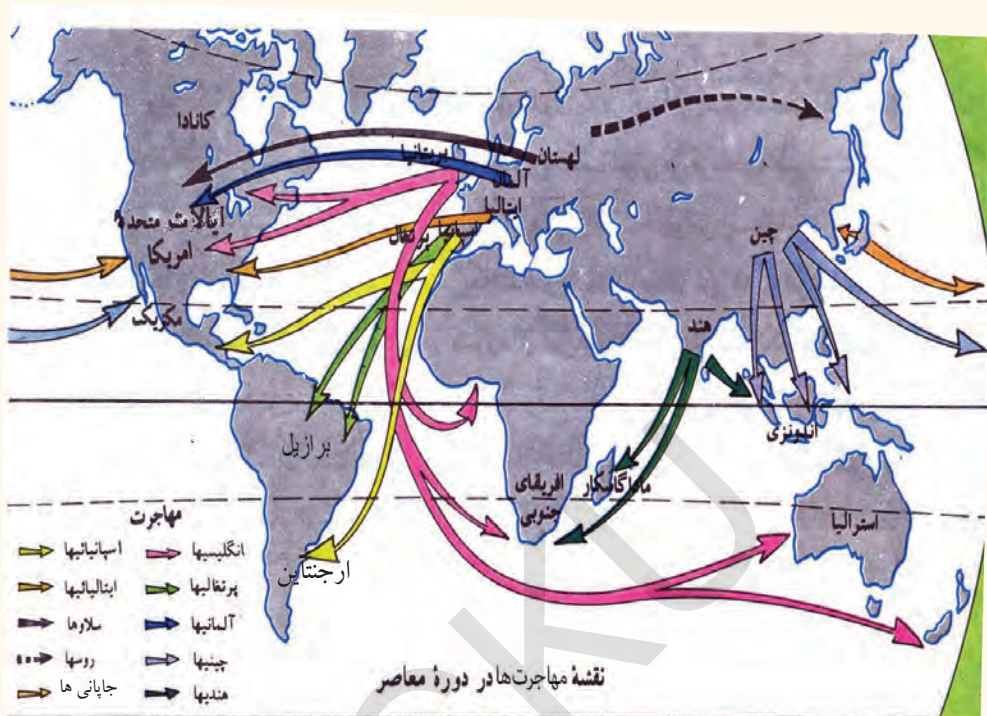
۶- کدام عوامل سیاسی سبب مهاجرت می‌گردد؟

۷- کنوانسیون اپریل ۱۹۵۱ میلادی منعقد ژنیو پناهنده را چگونه تعریف نموده است؟

فعالیت خارج صنف:

شاگردان تحت این موضوع که چرا از کشورهای روبه انکشاف مهاجرت خارجی بیشتر صورت می‌گیرد و برای جلوگیری از این نوع مهاجرت‌ها چه راه‌ها را پیشنهاد می‌نمایید مقاله‌ی را تحریر و در ساعت آینده مضمون جغرافیه به هم صنفان ارائه نمایند.

چرا مردم علاقمند به مهاجرت به خارج از کشور شان می شوند ؟

طوری‌که در درس گذشته تذکر داده شده، مهاجرت (Emigration) به صورت عموم به اثر دو عامل صورت می‌گیرد:

۱- عوامل دفع کننده (نا مساعد): از قبیل عوامل طبیعی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و مذهبی.

۲- عوامل جذب کننده (مساعد): از قبیل کم بودن نفوس یک ساحه، سرزمین های مرغوب، منابع زیر زمینی، فراوانی کار و مزد بیشتر.

مهاجرت ها در طول تاریخ صورت گرفته و تا امروز جریان دارد. عده آنها در داخل کشور صورت می گیرد که به نام مهاجرت های داخلی یاد می شود و برخی دیگر آنها با عبور از سرحدات بین المللی صورت می گیرد که آن را مهاجرت های خارجی می گویند. مهاجرین می خواهند تا از شرایط بهتر سیاسی، اقتصادی یا اجتماعی کشور مربوطه مستفید گردند.

مهاجرت‌های آریائی‌ها از محل بودباش‌شان به سمت‌های شرق، جنوب، غرب و یا مهاجرت‌های مردمان آسیای شرقی به قارهٔ امریکا و همچنین مهاجرت‌های بین‌المللی در نتیجهٔ اکتشافات

بزرگ جغرافیایی از قرن ۱۵م وسعت پذیرفته و منجر به مهاجرت‌های اروپاییان به سایر نقاط جهان گردیده است. آن زمان در طول یک و نیم قرن ۷۰ میلیون نفر اروپایی مهاجر شدند، تا از سرمایه‌های خویش در دنیای جدید استفاده کنند و به تجارت بپردازند. در نتیجه قاره آمریکا و اقیانوسیه پر نفوس شد که مثال خوب آن کشورهای آمریکای شمالی اند که ۹۵٪ نفوس آن را مهاجرین اروپایی و ۲٪ آن را سیاه پوستان آفریقایی تشکیل می‌دهند.

از دیاد نفوس و بحران اقتصادی در اروپا در طول قرن ۱۹م موجب مهاجرت‌ها شده که به اثر آن بار سنگین نفوس متراکم اضافی اروپا را کمتر ساخت، تنها در کشور انگلستان از ۱۸۱۵م تا ۱۹۲۰ م ۱۷ میلیون نفر

اقدام به مهاجرت نموده اند. این مهاجرت‌ها که دو جنبه داشت، مهاجرت دائمی و مهاجرت کارکنان اداری و مبلغین مذهبی که جنبه موقتی داشت. از ترکیب این دو نوع مهاجرین امپراتوری بریتانیا به وجود آمده بود، که بعداً این مهاجرت‌های بی حد تبدیل به معضله جهانی گردید و کشورها را مجبور ساختند تا

مقرراتی را برای پذیرفتن مهاجرین وضع کنند. کانگرس ایالات متحده آمریکا غرض جلوگیری مهاجرین در سال ۱۹۲۴م قانونی را به نام مهاجرت تصویب کرد. این قانون برای ورود مهاجرین به آمریکا، و تعدادی که از کشورهای مختلف می‌توانند وارد آمریکا شوند مقررات وضع کرد. قانون متذکره بیشتر از مهاجرین نژاد زرد جاپانی و چینیایی جلوگیری می‌کرد و بعداً در مورد سایر کشورها نیز عملی شد. طبق این مقررره مهاجرین باید سرمایه خویش را نیز با خود داشته باشند. و آنها می‌توانستند بعد از پنج سال اقامت تابعیت آمریکا را حاصل کنند و یا خارج شوند.

حالا برعکس بیشترین مهاجرت‌های بین المللی از کشورهای جهان سوم به کشورهای پیشرفته صنعتی صورت می‌گیرد، که علت اساسی آن عامل اقتصادی و سیاسی می‌باشد. وقتی که عایدات

خانواده ها تنها رفع نیازمندی های اولیه و حد اقل معاش باشد، آنها توانمندی سرمایه گذاری و فعالیت های اقتصادی در داخل کشور را نخواهند داشت. از جانب دیگر به اثر رشد روز افزون نفوس طبیعی، بیکاری و غیره مشکلات مجبوراً به شهرها و کشورهای خارجی مهاجرت می کنند. چون آنها مدارک قانونی مهاجرت کردن را در دست ندارند بناءً از راه های غیر قانونی و قاچاقی استفاده می کنند. با قبول مشکلات و حتی با قبول تلفات خود را به کشور مورد نظر می رسانند. این مهاجرین نفوس فعال اقتصادی (۱۵-۶۵ ساله گی) کشور را تشکیل می دهند. چون یک تعداد آنها ویزه و جواز رسمی کار کردن و مهارت به خصوص کارگری را ندارند بناءً با معاش ناچیز و در محیط نا سالم و دور از نظارت دولتی به کارهای شاقه و غیر صحی می پردازند.

قابل یاد آوری است که یک تعداد از کشورهای پیشرفته سرمایه داری به سبب کنترل رشد طبیعی نفوس به کمبود قوای بشری نیز مواجه هستند که غرض رفع این مشکل تعدادی از کارگران مهاجر را از راه قانونی می پذیرند.

در اروپای غربی در حدود ۱۱ میلیون کارگر مهاجر کار می کنند، از نظر پذیرش کارگران مهاجر آلمان در مقام اول و سپس انگلستان، فرانسه، سوئیس و کشورهای اسکاندیناوی قرار دارد.

کشورهای اروپای غربی در سال های اخیر به اساس کم شدن مهاجرت های کارگران موسمی کشورهای همسایه (ایتالیا، پرتگال و هسپانیه) متوجه کارگران کشورهای اروپای جنوب شرقی، ترکیه، جزایر انتیل و افریقا شدند. آلمانی ها معمولاً از کارگران مهاجر ترکی و یونانی، فرانسوی ها از کارگران مهاجر شمال افریقا و انگلستان از کارگران کشورهای مشترک المنافع استفاده می کنند در کشور ایالات متحده امریکا از کارگران موسمی مکسیکو نیز استفاده می شود.

همچنین مهاجرت ها از کشورهای پیشرفته سرمایه داری اروپا به کشورهای روبه انکشاف نیز صورت می گیرد، سرمایه آنها مهارت کاری آنها بوده که در کشورهای شان حاصل کرده اند.

تعداد این مهاجرین سالانه تقریباً به ۲۰۰ تا ۳۰۰ هزار افراد اروپایی می رسد که برای جستجوی کار و زنده گی بهتر کشورهای شان را ترک می گویند و دست به مهاجرت های بین القاره یی می زنند. سرزمین های جدید این مهاجرین را با درهای باز با امکانات فراوان و زنده گی بهتر می پذیرند.

مهاجرین خارجی به کشورهایی که مهاجرت می کنند سبب افزایش و از کشورهایی که مهاجرت می کنند سبب کمبود نفوس می گردد. همه مهاجرین کشورهای روبه انکشاف را نفوس جوان و فعال اقتصادی تشکیل میدهند به اثر این مهاجرت ها نفوس فعال اقتصادی کشورهای روبه انکشاف کاهش می یابد که در نتیجه سبب رکود اقتصادی می گردد.

فعالیت داخل صنف:

- شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شوند، در مورد موضوعات ذیل باهم مباحثه کرده و نتیجه مباحثه خویش را توسط نماینده گروه به صنف ارائه نمایند.
- ۱- کدام عوامل نامساعد یک کشور باشندگان آن را مجبور به ترک وطن می‌سازد. این معضله را در کشور خود مورد ارزیابی قرار دهید.
  - ۲- کدام عوامل مساعد باعث جذب مهاجرین می‌گردد. بیشترین مهاجرت از کشور ما به کدام کشورها صورت گرفته است، چرا؟
  - ۳- شما برای کاهش و جلوگیری مهاجرت‌ها از دهات به شهرها و یا به خارج از کشور چه پیشنهاد می‌کنید.
  - ۴- تأثیر مهاجرت‌های خارجی را بر اقتصاد و نفوس کشور مورد بررسی قرار دهید.
  - ۵- شرایط مهاجرین کشورهای روبه انکشاف را به مهاجرین کشورهای پیشرفته سرمایه داری مقایسه نمایید.

سؤال‌ها:

- ۱- کدام عوامل سبب جذب مهاجرین می‌گردد؟
- ۲- کدام عوامل باعث دفع مهاجرین می‌گردد؟
- ۳- بعد از اکتشافات بزرگ جغرافیایی کدام قاره‌ها بیشترین مهاجرین را جذب نموده است؟
- ۴- چرا کانگرس ایالات متحده امریکا در سال ۱۹۲۴م قانونی را برای ورود مهاجرین وضع کرد؟
- ۵- کدام عوامل باعث مهاجرت‌های بین المللی از کشورهای جهان سوم به کشورهای پیشرفته صنعتی گردیده است؟
- ۶- کدام نوع مهاجرت‌ها را قانونی و کدام مهاجرت‌ها را غیر قانونی گفته می‌توانیم؟

فعالیت خارج از صنف:

کدام عوامل باعث ازدیاد مهاجرت‌های داخلی و خارجی در کشور ما گردیده است تحت این مطلب مقاله تحلیلی تحریر و در ساعت آینده مضمون جغرافیه به هم صنفان ارائه نمایید.

۱- چرا در جهان نژادهای مختلف وجود دارد؟

۲- چند نوع نژاد را می شناسید؟

الف) نژاد RACE:

نژاد عبارت از گروهی افراد جامعه هستند که از نظر چهره ظاهری، رنگ جلد، موی، علایم فارقه و خصوصیات ارثی مشترک باشند.

تمام افراد جهان به سه نژاد اصلی تقسیم گردیده اند. که عبارت اند از: نژاد سفید یا اروپایی، نژاد زرد یا ترکی و مغولی، نژاد سیاه یا استوایی. هر یک از نژادهای ذکر شده دارای مشخصات ارثی خاصی هستند؛ مانند: شکل و رنگ موها، رنگ پوست، ساختمان چشم، بینی، جمجمه و خصوصیات دیگر.

نژاد سفید دارای قد بلند، پوست سفید، بینی بلند، موی خرمایی و شکل مخصوص چشمان باز دارند.

نژاد زرد پوست زرد گونه، موی سیاه و صاف، ریش کم، سر مدور، چشم بادامی، بینی کوتاه، قد

کوتاه و نسبتاً چاق می‌باشد.

نژاد سیاه یا مایل به نصواری دارای، بینی پهن، موی‌های مجعد و لب‌های ضخیم می‌باشد. نژاد مختلط یا دو رگه در نتیجه مهاجرت‌ها و ازدواج‌های بین نژادهای فوق الذکر به وجود آمده؛ مانند نژاد مولات و سامبو.

سرخ پوستان اصلاً از نژاد زرد پوستان می‌باشند؛ اما به اساس عقاید مذهبی شان روی و موی خود را خینه می‌کنند به همین سبب به نام سرخ پوستان شهرت یافته‌اند. از نظر شما در به وجود آمدن نژادهای مذکور کدام عوامل تاثیر گذار بوده در حالیکه همه افراد بشر از یک پدر و مادر ((بابا آدم (ع) و بی بی حوا (ع)) متولد گردیده‌اند؟ علما به این سؤال چنین جواب می‌دهند.

نژاد به اثر مطابقت و توافق با شرایط گوناگون محیط طبیعی، اقلیمی و مواد غذایی که بالای زنده گی بشر تاثیر وارد نموده به وجود آمده است. شرایط طبیعی ذکر شده بالای نژادهای جداگانه تاثیر می‌نماید. به طور مثال در جاهایی که سیاه پوستان زنده گی دارند شعاع آفتاب عمود و گرمی هوا بسیار زیاد است. آفتاب بالای پوست باشنده گان آن مناطق تاثیر مستقیم نموده و این حرارت بیش از حد به انسان‌ها زیان می‌رساند. به همین سبب جسم (اورگانیزم) باشنده گان کشورهای گرم با گذشت هزاران سال به گرمی بیش از ضرورت توافق نموده و در نتیجه آن ماده نسجی سیاه رنگ در پوست شان تجمع می‌نماید، این ماده نسجی (میلانین Melanin) لایه رنگی اپیدرم — Epidermis پوست حاوی حیراتی است که رنگ جلد را می‌سازد و دارای رنگ‌های زرد، نصواری، سرخ و حتی سیاه می‌باشد، مردمی که پوست شان میلانین بیشتر دارد رنگ پوست شان تاریک تر می‌باشد. این ماده مانع نفوذ شعاع آفتاب می‌گردد و پوست را از شعاع آفتاب زده گی (سوختن) نگاه می‌کند. با گذشت زمان در این گروه سیاهی پوست میراثی گردیده است. موهای درشت و مجعد جمجمه شان را از گرمی زیاد نگاه می‌دارد.

مردم نژاد سفید پوست بیشتر در مناطق معتدله شمال زنده گی میکنند در مناطق معتدله جاهای که بارنده گی رطوبت و ابر آلودی زیاد باشد و مردم آن از نور بیشتر آفتاب مستفید نه گردند. در وجود آنها ماده نسجی میلانین تنها در فصل تابستان افزایش می‌یابد؛ یعنی زمانی که بدن انسان به اثر نور آفتاب مقدار مورد ضرورت ویتامین دی (D) را جذب می‌نماید در آن صورت انسان سفید پوست به گندمی رنگ مبدل می‌شود.

در جاهایی که زرد پوستان زنده گی می‌کنند در آنجا معمولاً باد، و توفان‌ها می‌وزد که با خود

خاک و ریگ میده را انتقال می‌دهند و با گذشت سال‌های متمادی به این باده‌ها و توفان‌ها توافق نموده و چشم‌های مردم زرد پوست تنگ تر گردیده به علت اینکه در مقابل خاک و ریگ نگهداری شود. این نشانی در بین مردم زرد پوست ارثی گردیده است و غذای روزمره اکثریت آنها را برنج تشکیل می‌دهد. که مواد غذایی کمتر دارد تمام نژادها از نظر استعداد و ذکاوت کدام فرقی ندارند چهره‌ظاهری آنها طوریکه ذکر شد محصول شرایط طبیعی و محیطی است. در سال ۱۹۶۵م مجمع عمومی سازمان ملل متحد معاهده بین المللی را درباره‌ از بین بردن تمام انواع تبعیض نژادی به تصویب رسانید که به اساس آن نشر هر نوع نظریات که بر مبنای امتیازات نژادی استوار باشد منع نموده، توهین و برای تبعیض نژادی هر نوع کوشش نمودن را جنایت می‌دانند. این موضوع در ماده ۲۲ فصل دوم قانون اساسی کشور ما درج گردیده که هر نوع تبعیض و امتیاز بین اتباع افغانستان ممنوع است، اتباع افغانستان اعم از زن و مرد در برابر قانون حقوق و وجایب مساوی دارند.

فعالیت داخل صنف:

- شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شوند و هر گروه روی موضوعات ذیل باهم بحث نمایند و نتیجه بحث خود را توسط نماینده گروه به همصنفان ارائه دهند:
- ۱- از جمله نژادهای بشری کدام نژادها ذکی و با استعداد هستند؟
  - ۲- چرا نژاد سیاه دارای جلد سیاه و چهره‌ظاهری به خصوص است؟
  - ۳- چرا نژاد سفید دارای خصوصیات ظاهری خاص می‌باشد؟
  - ۴- سرخ پوستان در کدام قاره جهان سکونت داشته و علت سرخی چهره شان را توضیح دهید.
  - ۵- نژاد مختلط چگونه به وجود آمده است؟

سؤال‌ها:

مختصراً جواب دهید.

- ۱- مشخصات ظاهری سیاه پوستان را بگویید؟
- ۲- سرخ پوستان به کدام نژاد متعلق می‌باشند؟

جواب صحیح را مشخص نمایید.

۱- تمام افراد جهان به چهار نژاد سفید، سرخ، سیاه و زرد تقسیم شده اند .

۲- نژاد سفید دارای قد بلند، پوست سفید، بینی بلند، موی های سیاه موجدار می باشند.

۳- نژادها، محصول شرایط گوناگون محیطی طبیعی، اقلیمی و مواد غذایی می باشند.

جملات ذیل را تکمیل کنید:

۱- نژاد مختلف به اثر مهاجرت و ازدواج ها به وجود آمده مانند ..... و .....

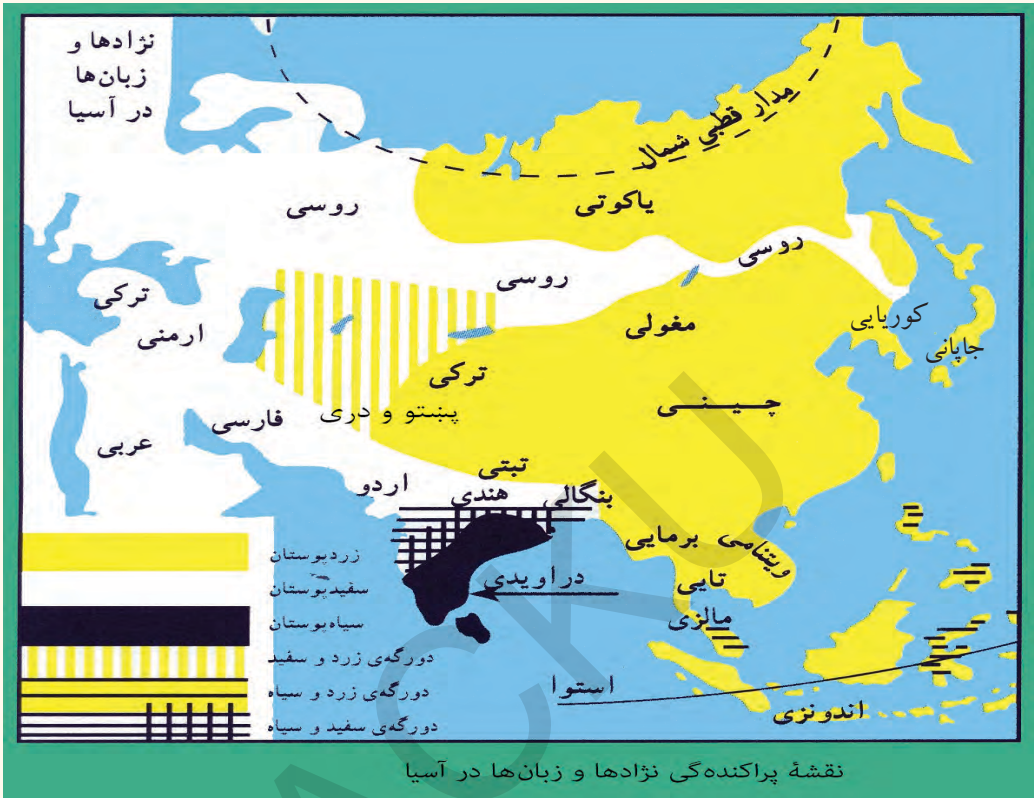
۲- در فصل دوم ماده ..... قانون اساسی هر نوع تبعیض و امتیازات را بین اتباع افغانستان ممنوع قرار داده است.

فعالیت خارج صنف:

موضوع ذیل را تحلیل نموده در ساعت آینده جغرافیه به صنف ارائه نمایید. مردم کشور ما از کدام نوع نژاد می باشند قانون اساسی کشور در کدام ماده ها هر گونه تبعیض را منع قرار داده است.

تقسیمات جغرافیایی نژادها (ب)

اکثریت نفوس کدام کشورهای براعظم آسیا را زرد پوستان تشکیل می‌دهد.

بیشترین نفوس نژاد سفید، زرد و سیاه در کدام قاره‌های جهان مسکن گزین شده‌اند؟ نفوس آسیا از نژادهای مختلف ترکیب شده که اکثریت آنها را زرد پوستان تشکیل می‌دهد و بقیه آن سفید پوست و سیاه پوست هستند، که به اثر ازدواج نژادهای مختلف بخش مختلط (دورگه) نیز به وجود آمده است. در مورد تقسیمات جغرافیای آنها مختصراً تذکر به عمل می‌آید:

گروه‌های نژادی قاره آسیا:

الف) نژاد زرد: این نژاد نسبت به دیگران اکثریت نفوس آسیا را تشکیل می‌دهند مغل‌ها، تبتی‌ها، سامویدها، ترکمن‌ها، قرغزها، مردم چین شمالی، کوریا با کمی تفاوت دارای همین خصوصیات نژادی هستند، مردم جنوب شرق آسیا (چین جنوبی، کامبوج، لاوس، تایلند، میانمار و ویتنام) و حتی جاپانی‌ها که رنگ پوست روشن دارند جزء این نژاد محسوب می‌شوند. بعضی

دسته‌های فرعی آن در مناطق تندرا و جنگلات تایگاه (سوزن برگ) سایبریای شمالی به شکل گروه‌های چند هزار نفری زنده گی می‌کنند.

(ب) نژاد سفید: در هند و چین تعداد نسبتاً کمی از نژاد سفید پوست یافت می‌شوند که به حالت ابتدایی زنده گی می‌کنند محل واقعی بود و باش سفید پوستان در غرب سلسله کوه‌های همالیه می‌باشد. افغان‌ها، ایرانی‌ها، قفقازی‌ها و روس‌ها بهترین معرف نژاد سفید می‌باشند؛ همچنان مردم سامی در عربستان، سوریه، اردن، اسرائیل بخشی از ترکیه و کردستان سکونت دارند نیز از نژاد سفید گندمی‌رنگ می‌باشند.

(ج) نژاد سیاه پوست: در مناطق استوایی سکونت دارند که نژاد شناسان آن را نگریتو (Negritos) می‌گویند، این سیاه پوستان تیره رنگ بوده و موهای مجعد دارند، نمونه خالص آن در سیلون، در جنوب کوه همالیا در هندوستان، شبه جزیره مالاکا، جزایر اندیمان و نیکوبار پراکنده شده اند این مردم به حالتی نیمه ابتدایی زنده گی می‌کنند و بیشتر آنها در جنگلات به سر می‌برند.

گروه‌های نژادی قاره اروپا:

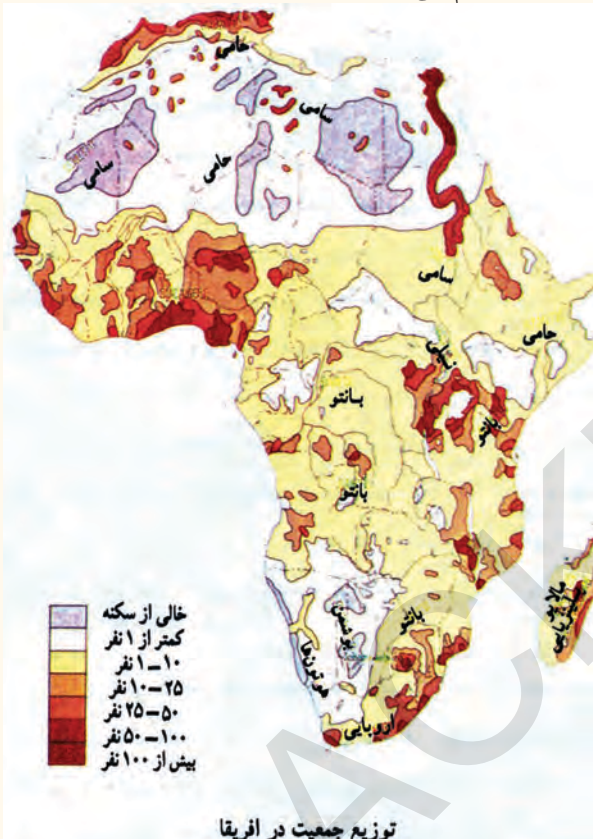

ساکنان اروپا تقریباً همه سفید پوست هستند و به گروه‌های شمالی، شرقی، آلبی، دیناریکی و مدیترانه‌ای تقسیم می‌شوند، محل سکونت نژاد سفید شمالی و شرقی در کشورهای اسکندیناویا، انگلستان، شمال فرانسه، آلمان، لهستان (پولیند) و بخش اروپایی روسیه، بخش آلبی آن در نواحی مرکزی و غربی اروپا سکونت دارند. در حالیکه بخش مدیترانه‌ای چهره گندمی‌رنگ دارند در کشورهای اطراف بحیره مدیترانه متمرکز شده اند. بخش دیناریکی در البانی و در برخی از کشورهای اروپای شرقی به سر می‌برند. لاپن‌ها در شمالی ترین نقطه اروپا سکونت دارند.

گروه‌های نژادی قاره آفریقا:

گروه‌های نژادی آفریقا را سیاه پوستان، اعراب، بربرها، آسیایی‌ها و اروپایی‌ها تشکیل می‌دهند.

سیاه پوستان ۷۰٪ نفوس افریقا را تشکیل می‌دهند که همه آنها در جنوب صحرای اعظم سکونت دارند، سیاه پوستان خود به چهار گروه تقسیم می‌شوند که عبارت‌اند: از بانتوها، نیلوت

ها (Nelotes)، پیگمی‌ها (Pygmies) بوشمن و هوتن‌ت‌ها Bushmen and Hottentots است. تفاوت‌های زیادی در چهره‌های ظاهری هر کدام از گروه‌های سیاه پوست وجود دارد. بانتوها بزرگترین گروه سیاه پوستان افریقا را تشکیل داده که در غرب افریقا مخصوصاً در امتداد سواحل این منطقه، در افریقای مرکزی، در قسمت‌های شرقی و جنوب شرقی و در جزیره ماداگاسکار زنده می‌کنند، رنگ پوست آنها قهوه‌ای دارای بینی پهن، لب‌های ضخیم و موهای مجعد هستند.

نیلوت‌ها مردمان قد بلند (۱۸۳ سانتی متر) که در سودان، اوگاندا و کینیا زنده می‌کنند. پیگمی‌ها در جنگلات استوایی زنده می‌باشند و دارای قد کوتاه می‌باشند (تا ۱۴۷ سانتی متر).

بوشمن‌ها و هوتن‌ت‌ها نیز قد اندک و در اطراف صحرای کالاهاری حیات به سر می‌برند. اعراب و بربرها در شمال صحرای اعظم سکونت دارند، مردم عرب گندمی رنگ و دارای موهای سیاه می‌باشند. در شمال غرب افریقا بربرهای سفید پوست که در نسل با مردم اسپانیا و ایتالیا شباهت دارند. زنده می‌کنند به همین لحاظ مردم کشورهای الجزایر، تونس و مراکش را کشورهای بربر نیز یاد می‌کنند.

مردم سفید پوست اروپایی بعد از استعمار به افریقا مهاجرت کرده و پراکنده شدند، مناطق اصلی تمرکز آنان در شمال غرب (المغرب) و در جنوب (افریقای جنوبی و زمبابوی) می‌باشند؛ همچنان در کینیا و در زیر نیز زنده می‌کنند. مردم مهاجر آسیا نسبت به اروپایی‌ها بیشتر هستند، هندی

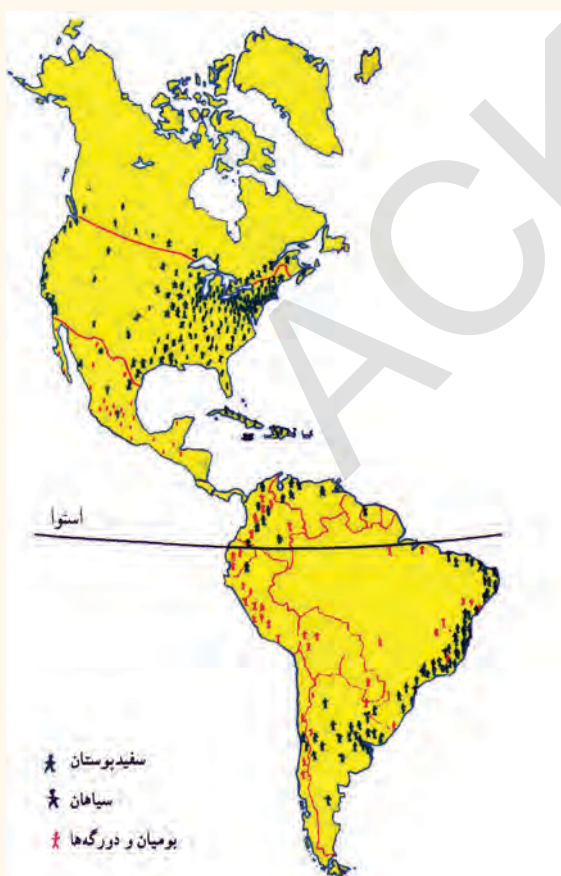

ها در افریقای جنوبی، کینیا و یوگندا زنده گی می کنند. بیشترین نفوس جزایر موری شس را هندی ها تشکیل می دهند، بیشترین نفوس مادغاسکر را مردم مالایایی و پولینزیایی تشکیل داده اند.

گروه های نژادی قاره آمریکا:

بیشترین مردم امریکا در حال حاضر از نژاد سفید پوست یا دو رگه هستند. باشندگان اصلی قاره آمریکا را سرخ پوستان تشکیل می داد، که اصلاً بخشی از نژاد زرد پوست می باشند که به اساس عقاید مذهبی شان چهره و موی خود را توسط خینه سرخ می کنند تعداد آنها در امریکای شمالی بسیار محدود می باشند؛ اما در کشورهای مکسیکو و السوادور بیشترین نفوس آن کشور ها را تشکیل می دهند در سرزمین های مرتفع بولیویا، گواتیمالا، اکوادور، پیرو و پاراگوای نصف

نفوس آن را سرخ پوستان تشکیل می دهد. علت افزایش سفید پوستان قاره آمریکا به دلیل مهاجرت مداوم سفید پوستان از ممالک مختلف جهان به این سرزمین می باشد، اما نژاد غیر سفید پوست (زردپوستان) از چین و جاپان به این قاره مهاجرت نموده اند؛ نژاد سیاه پوستان به اثر رایج نمودن برده داری و برده فروشی از قاره افریقا منتقل شده اند. و بیشترین آنها در جنوب شرق ایالات متحده امریکا مسکن گزین گردیده اند؛ همچنین در مناطق گرم سیر و مرطوب جزایر کارابین و اراضی مجاور آن ساکن اند؛ غیر از پورتوریکو، کیوبا و دو مینکن دیگر همه جزایر سیاه پوست نشین هستند و در بخش های کوچک ونزوئلا، سورینام، گیانا فرانسوی و

نقشه پراکندگی نژادها در قاره ی آمریکا

پاناما سیاه پوستان زنده گی می کنند.

نژاد مختلط (دو رگه) به اثر ازدواج سفید پوستان و سیاه پوستان (مولات Mollates) و سیاه پوستان و سرخ پوستان (زانبوس Zanbus) در طول چهارنیم قرن به وجود آمده که این نژاد بیشتر در ممالک امریکای مرکزی و جنوبی سکونت دارند.

در اقیانوسیه بیشترین نفوس را مهاجرین سفید پوست اروپایی و تعداد کمی آن را سیاه پوستان، زرد پوستان و نژاد دو رگه تشکیل می دهد.

گروه های نژادی استرالیا: قبل از مهاجرت اروپاییان به استرالیا ۵۰۰ قبیله نژاد سیاه پوست در آنجا زنده گی می کردند و اکنون تعداد آنها تقریباً به شصت هزار نفر می رسد. اروپایی شدن استرالیا بعد از سال ۱۸۳۰م با مهاجرت اروپاییان آغاز شده و اولین مهاجرین آن محکومین به جزای ترک وطن بودند. اکنون نفوس مختلط در این قاره اکثریت دارند و علت آن اینکه هیچ زن سفید پوست حاضر به مهاجرت به این جزایر نبوده بناءً با زن های بومی ازدواج کردند و نفوس مختلط را به وجود آوردند.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه های مناسب تقسیم شوند و به یکی از سؤال ها به مشوره هم جواب تهیه و نماینده آن به همصنفان ارائه نماید.

۱- از روی نقشه های داده شده محل سکونت نژاد سفید پوستان را در جهان تثبیت نمایید.

۲- از روی نقشه های داده شده محل سکونت نژاد زرد پوستان را در جهان تثبیت کنید.

۳- از روی نقشه های داده شده محل سکونت نژاد سیاه پوستان را در جهان تثبیت نمایید.

۴- خصوصیت نژاد زرد پوستان را بنویسید.

۵- نژاد مختلط چیست و این نژاد بیشتر در کدام قاره های جهان وجود دارد.

سؤال ها:

جاهای خالی جملات ذیل را به کلمات مناسب تکمیل کنید:

- ۱- اکثریت نفوس براعظم آسیا را ..... تشکیل می دهد.
- ۲- اکثریت نفوس اروپا را نژاد ..... و از افریقا را نژاد ..... تشکیل می دهد.
- ۳- به اثر ازدواج سیاه پوستان و سفید پوستان نژاد مختلط ..... به وجود آمد.
- ۴- به اثر ازدواج سیاه پوستان و سرخ پوستان نژاد مختلط ..... به وجود آمد.

مختصراً جواب دهید.

- ۱- بخش گندمی رنگ نژاد سفید پوستان اروپا در کدام کشورها سکونت دارند؟
- ۲- گروه های نژادی براعظم افریقا را نام ببرید.
- ۳- خصوصیات نژادی سرخ پوستان را بگویید.
- ۴- نژاد مختلط چیست و این نژاد بیشتر در کدام قاره های جهان وجود دارد؟

فعالیت خارج صنف:

مهاجرین در کدام قاره ها باعث ازدیاد نفوس شده اند. تحت این مطلب مقاله را تحریر دارید و در ساعت آینده مضمون جغرافیه به صنف ارائه نمایید.

۶-۱ راجع به ادیان مهم جهان چه می‌دانید؟

نقشه فوق را دقیقاً مطالعه نمایید و بگویید که کدام ادیان در جهان پیروان بیش تر دارند؟

دین یکی از مهمترین عناصر فرهنگی جوامع بشری است، هریک از ادیان و آیین‌ها از یک مکان معین مبدأ گرفته و سپس در سایر نواحی انتشار یافته است، دین‌ها معمولاً از سرحدات سیاسی، نژادی، زبانی و اقتصادی فرارفته‌اند و ساحت نفوذ آن تابع هیچ یکی از عوامل فوق نیست. ادیان و آیین‌ها به اساس عقاید پیروان آن به بخش‌های ذیل تقسیم شده است.

۱- **انیمیزم Animism** یا پیروان عقاید پدیده‌های طبیعی: انیمیزم آیین انسان‌های ابتدایی است که اشیاء و جمادات را دارای روح پنداشته پیروان آن در ادوار گذشته مخصوصاً در دوره قبل تاریخ به اشیای طبیعی به خصوص اشیای حیران‌کننده خاصیت خدایی قایل بودند، مثلاً رعد و برق، روشنی، توفان، باران... و غیره رابه صفت قدرت‌های بزرگ می‌شناختند. این آیین اکنون بیش تر در مناطق قطبی، بیابانی و جنگل‌های دور افتاده در بین مردم سیاه پوست و زرد پوست مشاهده می‌شود.

۲- پیروان عقیده ارباب‌الانواع: پیروان این عقیده معتقد بودند که هر حادثه و پدیده خدای جداگانه دارد. این آیین از مدنیت یونان آغاز شده و در مدنیت روم قدیم به حد اعلی خود رسید؛ مانند

خدای آتشفشان، خدای رعد و برق، خدای ابحار، خدای ستاره ها، خدای باران و غیره.

۳- پیروان ادیان آسمانی: این ادیان بیش تر جنبه اخلاقی و عبادت کردن به خداوند(ج) را دارند که برای رهنمایی آن ها پیغمبران مختلف مبعوث می شد؛ مانند دین یهودیت، مسیحیت و اسلام که مکمل ترین آنها دین مقدس اسلام می باشد و با ظهور این دین مقدس دیگر ادیان منسوخ گردیده است. پیروی مردم از ادیان متفاوت بعضاً باعث تفاوت های زیادی در محیط اجتماعی آن می گردد؛ مثلاً هندوان که استفاده از گوشت گاو نزد آنها ممنوع می باشد. در قلمرو زنده گی آنها مرکز فروش گوشت گاو دیده نمی شود؛ چون مسلمانان و عیسویان مرده های خود را دفن می کنند در محیط آنها قبرستان ها دیده می شود؛ ولی در محیطی که هندوها بود و باش دارند، مرده های خود را می سوزانند و محل سوختاندن اجساد به نظر می رسد. روزهای تعطیل نیز در ادیان مختلف متفاوت است که بر فعالیت های اقتصادی و سایر امور تاثیر دارد؛ به طور مثال در اسلام روز جمعه و در عیسویت روز یکشنبه تعطیل می باشد. در مناطق اسلامی سبک معماری خاص وجود دارد و خانه های دارای حریم مشخص می باشد، مسجد ها، گلدسته ها، رواق ها، مینارها، گنبدها در کشورهای اسلامی سبک خاص دارد، که در عیسویت چنین سبک دیده نمی شود.

فعالیت داخل صنف:

با بررسی به گروه های مناسب تقسیم شوند و هر گروه روی نقشه ادیان جهان ساحت نفوذ عقاید انیمیزم، ارباب الانواع و ادیان آسمانی را بالای آن مشخص نمایند و هر گروه معلومات تهیه شده را به همصنفان نشان دهد.

سؤال ها:

- ۱- ادیان جهان به صورت عموم به کدام بخش ها تقسیم شده اند؟
- ۲- مذهب ایمینیزم چگونه مذهب است؟
- ۳- مذهب ارباب الانواع از مذهب ایمینیزم چه تفاوت دارد؟
- ۴- کاملترین همه ادیان کدام است؟
- ۵- تاثیر مذهب در به وجود آمدن نواحی خاص فرهنگی یک منطقه را واضح سازید؟

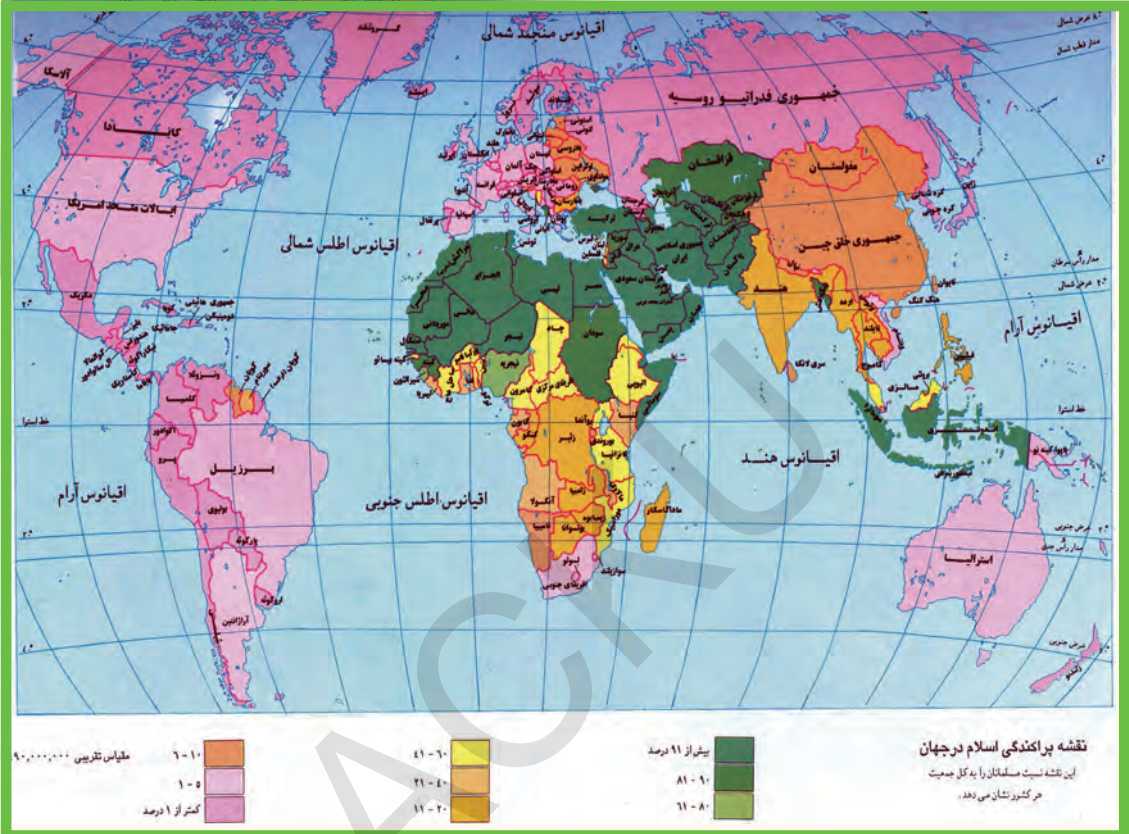
فعالیت خارج از صنف:

ادیان و آیین های مهم جهان را نام گرفته و تفاوت بین دین و آیین را توضیح نمایید.

الف: دین اسلام

راجع به کشورهای اسلامی جهان چه می دانید؟

نقشه فوق را مطالعه نموده و بگویید که بیشترین کشورهای اسلامی در کدام براعظم جهان وجود دارد؟

دین مقدس اسلام بر مبنای وحدانیت الهی و عدالت اجتماعی استوار است که با بعثت حضرت محمد (ص) و نزول اولین آیات مبارک در مکه مکرمه به بشریت تقدیم گردید.

دین مقدس اسلام بعد از هجرت آنحضرت (ص) از مکه معظمه به مدینه منوره به سرعت انتشار یافت و در افکار شرق و غرب تأثیرات زیاد نمود، اکثریت مردم بنا بر مزیت اسلام به این دین آسمانی مشرف شدند و دیگران را به آن دعوت می نمودند؛ بنا بر آن در مدت کمی به قسمت های وسیع جهان پخش گردید؛ فعلاً در تمام کشورهای جهان دعوت اسلامی به نحوی از آنها وجود دارد.

- در جهان امروز مسلمانان در بخش‌های وسیع کره زمین متوطن شده تقریباً $\frac{1}{5}$ حصه نفوس جهان را تشکیل می‌دهند، قاره آسیا اولین تمرکز نفوس مسلمانان جهان است. کشورهای اسلامی این قاره در شرق میانه، آسیای مرکزی، آسیای جنوبی و جنوب شرقی قرار دارد. وسعت خاک آنها بیش از ۱۵ میلیون کیلومتر مربع و نفوس آنها $\frac{1}{3}$ حصه نفوس قاره آسیا را تشکیل می‌دهند. تعداد کشورهای مسلمان آسیا ۲۷ کشور و از آنجمله در ۱۸ کشور اسلام دین رسمی آنها می‌باشد. قابل یادآوری است که دین مقدس اسلام را در جنوب شرق آسیا (اندونیزیا) تباران گجراتی هند و ایرانی در قرن ۱۳ م همزمان با تجارت خویش مذهب اسلام را نیز ترویج نمودند تا اینکه حکام وقت آن را قبول و برای نشر آن تلاش نمودند. امروز بیشترین مسلمانان این منطقه در کشورهای اندونیزیا، مالیزیا، بورنیو و فلپین سکونت دارند.

قاره آفریقا دومین مرکز مهم سرزمین اسلامی محسوب می‌شود، منطقه مسلمان نشین آن در شمال قاره آفریقا قرار دارد. این ناحیه از شمال به بحیره مدیترانه از جنوب تا ناحیه تحت استوایی ساوانا، از شرق تا بحیره احمر و در غرب تا اقیانوس اطلس وسعت دارد. در دیگر کشورهای آفریقایی نیز به فیصدی‌های مختلف سکونت دارند.

تعداد قابل توجه مسلمانان در قاره اروپا و امریکا نیز زنده گی می‌کنند در قاره اروپا آذربایجان، البانیا، بوسنی، هرزگونی و در امریکای جنوبی کشور سورینام با داشتن ۱۹/۶٪ مسلمانان، سرزمین‌های اسلامی این دو قاره است.

به اساس احصائیه سال ۲۰۰۰ م در ۶۳ کشور دیگر جهان نیز مسلمانان از یک تا ۳۸ فیصد زنده گی می‌کنند. حالا کشوری در جهان وجود ندارد که در آن مسلمانان نباشد. غرض معلومات بیشتر به جدول ضمیمه مراجعه کنید.

کشورهای جهان اسلام از نظر اقتصادی و نفوس یکسان نیستند؛ ولی در برخی امور اشتراک فراوان دارند. بسیاری از کشورهای اسلامی از نظر منابع طبیعی؛ مانند: نفت، گاز طبیعی، زغال سنگ، مس و رابر... بسیار غنی هستند در حدود ۶۵,۵٪ ذخایر نفت جهان در خلیج فارس (خلیج عرب) قرار دارد؛ به اساس موجودیت همین منابع، این منطقه مورد توجه استعمارگران جهان قرار گرفته است. همچنین بیشترین کشورهای اسلامی به علت مداخله کشورهای استعماری و کمبود نیروی انسانی متخصص قدرت استفاده از منابع خود را ندارند. به همین دلیل در جمله صادر کننده گان منابع محصولات خام اولیه به قیمت ارزان و وارد کننده گان کالا به قیمت گران از کشورهای توسعه یافته درآمده اند. از نظر اقتصادی به کشورهای ثروتمند وابسته هستند.

معلومات اضافی

تعداد مسلمان در صد نفر	کشورهای قاره اروپا	پر جمعیت	دین رسمی	تعداد مسلمان در صد نفر	کشورهای قاره افریقا	پر جمعیت	دین رسمی	تعداد مسلمان در صد نفر	کشورهای قاره آسیا	پر جمعیت
۸۴	اذربایجان	۱	اسلام	۹۹,۷	الجزایر	۱	اسلام	۹۹/۶	افغانستان	۱
۳۸,۸	البانی	۲		۳۵	تانزانیا	۲	اسلام	۹۳,۵	اردن	۲
۴۳	بسنی و هرزگوینی	۳	اسلام	۹۸,۹	تونس	۳	-	۷۶/۲	ازبکستان	۳
				۹۴,۱	جیبوتی	۴	-	۷۶/۵	اندونیزیا	۴
				۵۹	چاد	۵	اسلام	۸۲/۷	امارات	۵
	کشورهای قاره امریکا			۸۷,۶	سنگال	۵			متحد عرب	
۱۹/۶	سورینام	۱	اسلام	۷۰/۳	سودان	۶	اسلام	۹۹/۲	ایران	۶
				۹۸/۳	سومالی	۷	اسلام	۸۲/۴	بحرین	۷
				۴۵,۹	سیرالیون	۸	اسلام	۶۴/۴	برونی	۷
				۳۸/۶	ساحل عاج	۹	اسلام	۸۵/۸	بنگلہ دیش	۸
				۱۰۰	صحرا	۹	-	۷۸/۶	تاجکستان	۸
				۹۸	کومورو	۱۰	-	۸۷/۲	ترکمنستان	۹
				۸۶,۹	گامبیا	۱۱		۹۷/۴	ترکیه	۱۰
				۶۷,۳	گینه	۱۲	اسلام	۹۶	پاکستان	۱۱
				۳۹,۹	گینه بسیاو	۱۳	اسلام	۸۶/۲	سوریه	۱۲
		اسلام		۹۶,۱	لیبی	۱۴	-	۸۷/۷	فلسطین	۱۲
				۸۲	مالی	۱۴	-	۴۲/۲	قزاقستان	۱۳
				۸۴,۴	مصر	۱۵		۶۰/۸	قزغزستان	۱۴
		اسلام		۹۸,۳	المغرب	۱۶	اسلام	۸۲/۷	قطر	۱۵
		اسلام		۹۹,۱	موریتانی	۱۷	اسلام	۹۴	عربستان سعودی	۱۶
		اسلام		۹۰/۷	نیجیر	۱۸	اسلام	۹۶	عراق	۱۷
				۴۵/۹	نیجریا	۱۹	اسلام	۸۷/۴	عمان	۱۸
				۴۸,۶	ولتای علیا (بورکینافاسو)	۲۰	اسلام	۸۳	کویت	۱۸
				۵۰	ارتیریا	۲۱	اسلام	۵۵/۳	لبنان	۱۹
								۱۰۰	مالدیو	۲۰
								۶۰/۴۵	مالیزیا	۲۱
							اسلام	۹۸/۹	یمن	۲۲
										۲۳
										۲۴
										۲۵
										۲۶

در برما، سریلانکا، فلپین تعداد قابل ملاحظه مسلمانان زنده گی می کنند. در هند ۱۲ فیصد نفوس آن مسلمان است.

سازمان کنفرانس اسلامی جهان دارای ۵۷ کشور عضو می باشد که از آن جمله ۲۵ کشور آسیایی ۲۷ کشور افریقایی، ۳ کشور اروپایی و دو کشور امریکا در آن شمولیت دارند

فعالت داخل صنف:

شاگردان در گروه‌های مناسب تنظيم شوند و هر گروه راجع به علت انتشار دين مقدس اسلام به تمام قاره‌های جهان بين هم مباحثه کنند و نماينده گروه نتيجه بحث را به صنف ارائه نمايد، معلم صاحب نيز نتيجه بحث ارائه شده را با معلومات خویش جمع بندي نموده به شاگردان توضيح دهد.

سؤال ها:

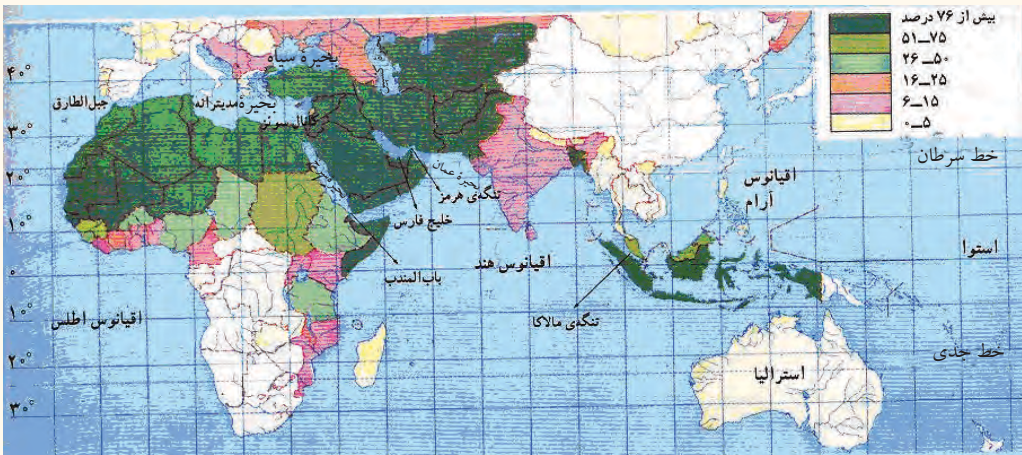
مختصراً جواب دهید :

- ۱- اساس دين اسلام بر چه استوار است؟
- ۲- نخستين وحی بر حضرت محمد ﷺ چه وقت و در کجا نازل گرديد؟
- ۳- چرا کشورهای اسلامي بیشتر مورد توجه استعمار گران جهان قرار گرفته است.
جواب صحيح را انتخاب کنید
- ۱- در کدام کشور جنوب شرق آسيا بیش ترين نفوس جهان زنده گی می کنند.
(الف) ماليزيا (ب) اندونيزيا (ج) بنگله ديش (د) افغانستان
- ۲- مجموع کشورهای مسلمان قاره آسيا عبارت اند از:
(الف) ۲۷ کشور (ب) ۲۳ کشور (ج) ۳ کشور (د) ۱۰ کشور

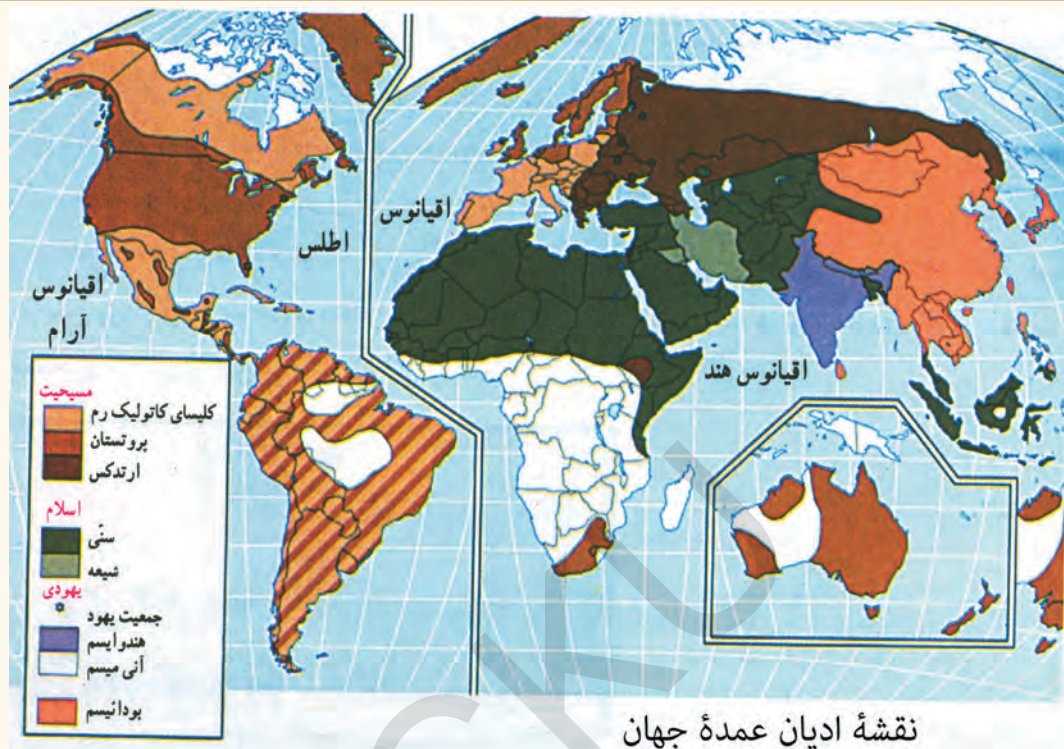
فعالت خارج از صنف:

با استفاده از نقشه داده شده و لست کشورهای اسلامي جهان، نقشه بدون نام کشورهای اسلامي را کاپي و تکميل کنید و در ساعت آینده جغرافيه با تفکيک براعظم ها به صنف ارائه نماييد.

ب) راجع به دین مسیحیت چه می‌دانید؟

به نقشهٔ فوق توجه کنید و بگویید که مناطق نفوذ پیروان دین عیسویت بیشتر در کدام قاره‌های جهان قرار دارد.

عیسویت از جمله ادیان آسمانی بوده که پیروان زیاد در جهان دارد و در قرن اول میلادی ظهور کرده ..

این دین در ابتدا توسط حضرت عیسی (ع) بن مریم در فلسطین به مردم معرفی گردید؛ چون حضرت عیسی (ع) پدر نداشت به‌ناء به‌نام عیسی بن مریم یاد شده است، پیروان آن در مورد تولد حضرت عیسی (ع) نظریات متعدد دارند و حتی وی را به درجه الوهیت نیز می‌بینند، از همین جهت عیسویت امروزی از توحید منحرف گردیده شرکیات و خرافات زیادی در آن جا گرفته، عیسویان به تثلیث عقیده دارند یعنی به سه خدا معتقد هستند: خدا، پسر خدا (عیسی بن مریم) و روح القدس.

حضرت عیسی (ع) در بین انبیای بنی اسرائیل آخرین پیامبر بوده و در مدت بین حضرت عیسی (ع) و حضرت محمد (ص) هیچ نبی دیگر فرستاده نشده است، حضرت عیسی (ع) در زنده گی خویش عروسی نکرده و نه برای بود و باش خانه ساخته است.

دین مسیحیت در زمان کنستانتین اول از سال ۳۰۶ تا ۳۳۷ میلادی در امپراتور روم دین رسمی و کلیسا تحت نظارت مستقیم حکومت قرار گرفت، قوانین را به مسیحیت موافق ساخت نخستین کلیسای

سان پیتر و واتیکان امروزی بناء نهاده شده است

مذهب عیسویت به ۲۵۰ فرقه مذهبی تقسیم شده که از آن جمله سه بخش عمده آن عبارت‌اند از:

I- کاتولیک Catholic: به معنی کلی و عمومی است. این اصطلاح در مورد کلیسای قدیمی و منشعب نشده به نام کاتولیک‌های رومی‌ها خوانده می‌شد که در رأس آن کلیسا، پاپ قرار داشت در اصطلاح لاتینی پاپ به معنی پدر می‌باشد.

اسقف روم به اساس این برتری مدعی کنترل مستقیم و متمرکز

بر تمام دنیای مسیحیت شدند. در ۷۵۶ میلادی دولت پاپ در ایتالیا به وجود آمد که مرکز آن در واتیکان قرار داشت.

از نظر کاتولیک‌ها پاپ مصون از همه گناه، اشتباه و خطا است. رجال کلیسا نباید ازدواج کنند این مذهب در درجه اول بیشتر در ایتالیا، بلژیم، فرانسه، اسپانیه، پرتغال و مخصوصاً در بین قوم لاتین و در درجه دوم در بین اقوام اتریش، پولیند، مجارستان، چک، سلواک، کرواتی و سلوانی (یوگوسلاویای سابق) و اقلیت‌های آن در اتحادیه بریتانیا و سایر کشورهای اروپایی است.

II - ارتودوکس ORTHODOX: به معنی کامل و صحیح است، امپراتوری روم در سال ۴۷۶ میلادی به دو بخش شرقی و غربی تقسیم گردید به همین دلیل کلیسا نیز به کلیسای روم غربی (کاتولیک) و روم شرقی یونانی (ارتودوکس) تقسیم گردید، کلیسای روم غربی کوشش می‌کرد که نفوذ خود را در بین سلاویان (بلغارستان) توسعه دهد این عمل کلیسای روم شرقی را ناراض ساخت.

مسلمانان در جنگ یرموک در ۶۲۶ میلادی در زمان خلافت حضرت عمر (رض) روم شرقی را شکست داده و مناطق سوریه و فلسطین را آزاد ساخت. در زمان خلافت امویان ترکیه نیز به تصرف مسلمانان افتاد. امپراتور روم لیوی سوم غرض جلوگیری از نفوذ دین اسلام بعضی از اصلاحات مذهبی را عملی نمود. در سال ۷۶۶ میلادی فرمان صادر کرد که نصب تصاویر و

تمثال‌ها در کلیسا منع است و این عمل را نوعی از بت پرستی دانست. این عمل در اروپای شرقی و غربی عکس العمل‌ها تولید کرد، در روم شرقی به قوه نظامی عملی شد؛ اما در شهر روم پاپ گری گورس سوم شورای مذهبی تشکیل و فتوا صادر کرد که هر کس مخالف احترام تصاویر و تمثال در کلیسا است از اهل ایمان خارج است.

اختلافات عمده بین این دو فرقه مذهبی عبارت‌اند از:

۱- ارتودوکس‌ها به طور قطعی مخالف این اصل‌اند که پاپ روم بر تمام جامعه کلیسای مسیحی ریاست عمومی داشته باشد.

۲- پاپ روم معصوم نیست ممکن در مسایل ایمانی و اخلاقی اشتباه کند، رجال کلیسای ارتودوکس در ازدواج خود مختار‌اند.

اکثریت مردم روسیه، صربستان، رومانیه، یونان و به صورت عموم در نژاد سلاوها بیشتر پیروان مذهب ارتودوکس هستند.

III - پروتستان Protestant: معنی لغوی آن اعتراض یا پروتست کننده می‌باشد.

کلیسای کاتولیک که بیش تر به شکوه و جلال رو آورده بود برای تامین نیازمندی‌های خود لوحه‌های بخشش گناه را می‌فروختند و مقام روحانی را در مقابل پول واگذار می‌کردند، در آلمان توسط مارتین لوتر روحانی ۱۴۸۳-۱۵۴۶ میلادی مورد اعتراض قرار گرفت. در ۳۱ اکتوبر ۱۵۱۷ میلادی نامه اعتراضیه که مشتمل به ۹۵ ماده بود نوشت، در ۱۵۳۴ میلادی انجیل را از زبان لاتینی که زبان مذهبی بود به زبان آلمانی ترجمه کرد که خواندن انجیل آسان شد مردم بیشتر طرفدار کلیسای لوتری شدند که شرایط آسانتر داشت و کمتر به شعایر و رسوم توجه می‌کرد. این مذهب به نام لوتریسم نیز یاد می‌شود.

در اروپا پروتستان بیش تر در بین اقوام جرمنی پیروان زیاد دارد. این مذهب در فنلند، سویدن، ناروی، دنمارک، انگلستان، هالیند، آلمان، اتریش و در یک بخش از سویس، چک، سلواک و جمعیت کوچک در سایر کشورهای اروپا زنده گی می‌کنند.

بعد از اکتشافات بزرگ جغرافیایی در قرن ۱۶ میلادی و تأسیس امپراتوری‌های بزرگ استعماری اروپایی‌ها در تمام قاره‌های جهان، فرهنگ و مذهب خویش را نیز ترویج نمودند، که حالا در تمام مستعمرات سابق اروپاییان به فیصدی‌های مختلف پیروان این دین موجود است؛ مثلاً اکثریت نفوس تمام کشورهای امریکای جنوبی، مرکزی (کاتولیک) و از امریکای شمالی پروتستان و کاتولیک هستند، همچنان در کشورهای تحت استعمار قبلی اروپایی در افریقا در کشورهای افریقای جنوبی، ایتوبی و بعضی کشورهای ساحل خلیج گینه می‌توان مشاهده کرد.

در آسیا و اقیانوسیه نیز به فیصدی‌های مختلف پیروان مذهب عیسویت موجود است. با وجود آن هم دین عیسویت در سه کشور امریکای جنوبی (ارجنتاین، بولیوی و پیرو)، در یک کشور

افریقایی (لیسوتو) و در سه کشور اروپایی (مالتا، ناروی و واتیکان) دین رسمی کشور می باشد.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه های مناسب تقسیم شوند و هر گروه از روی نقشه داده شده راجع به علت انتشار دین عیسویت در قاره های جهان باهم مباحثه نمایند و نتیجه کار شان را نماینده گروه به همصنفان ارائه کند.

سؤال ها:

مختصراً جواب دهید:

- ۱- دین عیسویت چرا به این اسم مسمی گردیده است؟
- ۲- آخرین پیامبر در بین انبیاء بنی اسرائیل که بود؟
- ۳- شعبات مهم دین عیسویت کدام ها است؟
- ۴- تفاوت بین کلیسای کاتولیک و ارتودوکس چیست واضح سازید؟

فعالیت خارج از صنف:

راجع به انتشار دین عیسویت در خارج از قاره اروپا تبصره خود را نوشته و در ساعت آینده جغرافیه به همصنفان ارائه کنید.

ج - راجع به آیین تائوئیسم Taoism و شنتوئیسم چه می‌دانید؟

نقشهٔ ادیان جهان را به‌دقت در صفحه (۱۲۷) مطالعه نموده و محل انتشار آیین تائوئیسم و شنتوئیسم را در آن مشخص کنید.

تائو در زبان چینی به معنی راه و طریق است. این مکتب منسوب به فیلسوف بزرگ چین لائوتزو و یالائوتان است. شخصی افسانوی است که دارای مقام تحقیق و مطالعه بود؛ ولی از سرگذشت زنده گی آن چیزی در دست نیست و حتی حقیقت وجود او نیز مورد تردید است، روایات حاکی است که آن مرد در ایالت چو در سال ۶۰۴ قبل از میلاد به جهان آمده و بعضاً تاریخ تولد آن را ۵۰۷ قبل از میلاد می‌دانند.

فلسفه تائوئیسم قدیمتر از عصر کنفیوس در چین می‌باشد، مبدا تائوئیسم مجموعه از معتقدات، اعمال و مناسکی است که دربرگیرنده یک سلسله عقاید عامیانه، خرافات و اوهام بوده و همچنان شامل یک اندازه افکار فلسفی و عرفانی می‌باشد. فلسفه وی نوعی از آیین آزاد و عاری از قید بوده، با تشریفات مخالف بود. نیکی طبیعی انسانان را خارج از قید و بست توصیف می‌نمود.

قوم و ملت چین بر روی این عقیده استوار است. آیین تائوئیسم در سال ۱۶۵ میلادی در زمان حکومت هوان، خاقان از سلسله هان، نخستین بار رسمی شد و معبدی به نام او بناء کرد؛ اما چندان پیش رفت نکرد تا آنکه بنیان گذار سلسله تانگ ۶۱۸ میلادی به آن ایمان آورد، تائوئیسم آیین رسمی و به شکل سازمان یافته تبدیل شد.

شنتوئیسم Shintoism در لغت به معنی (طریق خدایان) بوده، آیین مردم جاپان است. به اساس این آیین تعداد زیاد خدایان وجود داشته که شخص امپراتور نیز از جمله خدایان محسوب می‌شود.

این آیین مربوط به زمان قبل تاریخ جاپان دانسته شده، جاپانی ها عقید دارند که غیر از جاپانی ها نباید دیگران در آن سرزمین زنده گی کنند و جاپانی ها نیز نباید در جای دیگر بمیرند. جاپانی ها سرزمین خود را کشور الهی می‌دانند، و کشورهای دیگر را دارای این خصوصیت نمیدانند. آیین شنتو آیین قدیم مردم جاپان است که بعداً تحت تاثیر آیین کنفیوس و بودایی تحول کرد. شکل امروزی آن آداب و سنن، زیارت اماکن مقدس، برپاداشتن جشن ها و عیدهای عمومی است. این مسایل بر جنبه مذهبی غلبه دارد، پیروان آن در جاپان و سایر کشورهای آسیای شرقی زنده گی دارند.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های دو نفری تقسیم شوند، به نکات عمده فلسفه آیین تائوئیسم و شنتوئیسم باهم مباحثه نموده و نتیجه بحث خود را به همصنفان ارائه کنند.

سؤال‌ها:

مختصراً جواب دهید:

- ۱- تائویزم به معنای چیست این مذهب در کدام کشور ظهور کرده است؟
- ۲- پیروان آیین تائویزم در کدام کشورها زیست دارند؟
- ۳- آیین شنتو به معنای چیست و پیروان آن آیین بیشتر در کدام کشورها بودوباش دارند؟
- ۴- از نظر مذهبی نظریات مردم جاپانی‌ها را راجع به کشورشان بیان نمایید؟

فعالیت خارج از صنف:

نظریات خود را در مورد آیین‌های تائویزم و شنتویزم طی چند سطر بنویسید.

د - راجع به آیین‌های بودایی و هندوییزم چه می‌دانید؟

نقشه توزیع مذاهب جهان را در صفحه (۱۳۳) به دقت مطالعه نمایید و بگویید که دین بودایی در کدام کشورهای جهان توسعه یافته است.

آیین بودایی که در قرن ۵ ق. م ظهور کرده، مؤسس آن شهزاده به نام سیدارتا (سد هارتا) بود که به عمر ۳۰ ساله گی در این راه توفیق یافت، برایش گوتاما (گوتما) لقب داده شد. به نظر بوداییان چون به دانش و حقیقت وصل شد به نام بودا (فیلسوف و عاقل) نامیده شد.

بودا معتقد است که انسان باید میل نفسانی، شهوت و غضب خود را بداند و آن را مهار نماید. آیین بودایی طرفداران زیاد و کتب فراوان دارد. کتاب مقدس آنها تری پیتیکا (سه سبد دانش یا گل) است. پیروان این آیین امروز بیشتر در هند، جاپان، چین، مغلستان، تبت، برما، کامبوج، بوتان، تایلند و در سایر نقاط جهان به سر می‌برند. شهرهای مقدس آن بنارس در هند و لاهاسا در تبت است، این آیین در کشورهای کامبوج، بوتان و تایلند رسمیت دارد. قابل یادآوری است که مجسمه بودا در ابتدا در گندهارا (هده جلال آباد) در زمان کنشکا در افغانستان ساخته شده بود، بعدتر در بامیان مجسمه‌های بزرگ در پیکره کوه تراشیده و ساخته شد که محل بزرگ زایرین بودیزم را تشکیل می‌داد.

از فرقه‌های عمده این دین، لاماییزم است که شکل خاصی از بودیزم می‌باشد و قلمرو آن بیشتر در تبت است و اساس کار آن در دست شخص رئیس روحانی لااما است.

هندوییزم Hinduism عبارت از یک سیستم مذهبی اجتماعی است که در حدود ۱۵۰۰ ق. م در هندوستان رواج داشت. و امروز نیز اکثریت مردم هند پیروان این آیین هستند، مشخصه این آیین تناسخ روح است، به عقیده هندوان آدمی در جهان مسؤول اعمال نیک و بد خویش است، به عقیده آنها اگر انسان زنده گی خویش را به درستی گذرانده باشد روح وی به بدن شخص بهتر و اگر بد کار باشد روح آن پس از مرگ برای مجازات به بدن شخص پست تر و حتی حیوانات حلول خواهد کرد، و تا آن وقت ادامه خواهد یافت تا آنکه انسان نیکو کار شود.

هندوان باید قوانین طبقاتی را مراعات کنند و عقیده داشته باشند که بارعایت آن بار دیگر در این جهان تولد خواهند شد، روزگار فرخنده تر خواهند داشت.

دین هندوان دارای سه خدا است، برهما (افریده موجودات) ویشنو (خدای حافظ موجودات) شیوا (خدای نابود کننده موجودات). کتاب مقدس این آیین ویدا (وداها Veda برهمن ها) نام دارد این کتب نزد آریایی‌های هند نیز مقدس می‌باشد که به زبان سانسکریت تحریر شده است، اصول این آیین قدیمی هند را سرودها و دساتیر مذهبی تشکیل می‌دهد که سابقه آن به قرن ۷ قبل از میلاد می‌رسد.

هندوییزم به کاست (طبقات مذهبی معتقد هستند که این طبقات عبارت از برهمن ها، ویشیا، کشتریا و شودرا) یاد می‌شود که مقام هر طبقه در جامعه مشخص است.

نکته جالب توجه اینست که تمام ادیان بزرگ جهان در قاره آسیا ظهور کرده و به سایر نقاط جهان انتشار یافته است، هر دین و آیین به شعب و فرقه‌های متعدد تقسیم شده است.

.....

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شوند و هر گروه روی نکات عمده آیین‌های بودیزم و هندوییزم مباحثه کنند و نماینده گروه نتیجه فعالیت خود را به همصنفان ارایه کند معلم صاحب موضوع را جمع بندی و یا

معلومات خویش را به صنف تقدیم کند.

سؤال ها:

مختصراً جواب دهید:

- ۱- مؤسس آیین بودیزم کی بود و در کجا ظهور نمود و کتاب مقدس آن چه نام دارد؟
- ۲- آیین بودیزم در کدام کشورهای جهان پیروان بیشتر دارند؟
- ۳- تناسخ روح در آیین هندوئیسم به چه معنا استعمال می شود؟
جملات زیر را تکمیل کنید:

- ۱- کتاب مقدس هندوئیسم ..... می باشد.
- ۲- کتاب مقدس بودایی ها به نام ..... می باشد.

فعالیت خارج از صنف:

روی مسایل سیاسی فلسفی آیین های بودیزم و هندوئیسم تبصره خود را تحریر نموده در ساعت آینده درسی جغرافیه به هصنفان قرائت نمایند.

تعداد پیروان ادیان هندوئیسم، بودیزم، تاوئیسم و شنتوئیسم در قاره آسیا (معلومات اضافی)

شماره	کشورها	هندواییزم	بودیزم	تائواییزم	شنتواییزم
۱	اندونزی	۳/۴ %			
۲	انگلستان	۱ %			
۳	بنگله دیش	۱۲/۴ %	۰/۶ %		
۴	بوتان	۲۰/۵ %	۷۴ %		
۵	تایوان		۴۳/۴ %	۳۴/۵ %	
۶	پاکستان	۱/۲ %			
۷	جاپان				۸۴/۲ %
۸	چین		۸/۵ %	۲۰/۱ %	
۹	سنگاپور	۴۲/۴ %			
۱۰	فیجی	۳۳/۳ %			
۱۱	کریای شمالی		۲۲/۸ %		
۱۲	مالیزیا		۱۹/۲ %		
۱۳	میانمار		۷۲/۷ %		
۱۴	موریس	۴۹/۶ %			
۱۵	نیپال	۸۰/۶ %			
۱۶	ویتنام		۴۹/۲ %		
۱۷	هند	۸۱/۳ %	۹/۱ %		

آن عدد زبان‌های دنیا که دارای ریشه واحد اند، به نام خانواده زبان ها یاد می‌شوند. خانواده زبان‌های جهان عبارت اند از:

الف) زبان‌های اند و اروپایی: این گروه بزرگترین و وسیع ترین گروه زبانی دنیا است، که به شاخه‌های مختلف اندو اروپایی (لاتین، هلنیک، بالتیک، سلاویک، جرمانیک و ارمنی) و اندو آریایی تقسیم شده اند.

ب) زبان نیگرویی که شامل دو زبان ذیل می‌باشد:

۱- زبان سودانی: که مردم جنوب سودان، جمهوریت چاد، نایجریا و کشورهای استوایی افریقا به آن سخن می‌گویند.

۲- زبان بانتو: مردمان حوزه کانگو، زمبیا و انگولا به این زبان صحبت می‌کنند.

ج) زبان حامی و سامی: در کشورهای عربی و شمال افریقا اکثریت دارد.

- زبان سامی: در شبه جزیره عربستان، جمهوری عربی مصر، لیبیا، الجزایر، مالی و در مراکش مروج است.

- زبان حامی: در حبشه، الجزایر، نیجیر و بخشی از مردم سنیگال به آن صحبت می‌کنند.

د) زبان‌های التایی و اورالی که در آن پنج زبان ذیل شامل است:

۱- فن که مردم الپ، فنلند، اویستاک و شمال روسیه اروپایی به آن سخن می‌گویند.

۲- ترکی: در بین مردم ترکیه، ازبکستان، قرغزستان، اوغوریستان چین، ایران، افغانستان قسماً در عراق و ترکمنستان مروج است.

۳- منگولیایی: در حوزه منگولیا (مغلستان) و در شمال چین به آن صحبت می‌شود.

۴- زبان توگوس: در شمال سایبریا به خصوص در مناطق تایگاه و تندرا مروج است.

۵- زبان جاپانی و کوریایی که در جزایر جاپان و شبه جزیره کوریا به آن تکلم می‌شود.
زبان‌های دیگر:

۱- زبان مالیزیایی و پولینزیایی در جزایر جاوا، سوماترا، در قسمتی از کمبودیا و جزایر بورنیو رواج دارد.

۲- زبان اصلی و بومی امریکایی در حوزه آمازون مروج است.

۳- زبان دراویدی در جنوب هند و در قسمتی از سریلانکا رواج دارد.

۴- زبان چینی به حیث بزرگترین گروه زبانی در کشور چین مروج است.

آیا می‌دانید که بیشترین مردم جهان به کدام زبان ها تکلم می‌کنند؟

- زبان ماندترین یکی از معروفترین زبان‌های آسیای شرقی محسوب می‌شود که $\frac{1}{5}$ حصه مردم جهان یا در حدود ۸۵۳ میلیون نفر چینیایی و در مجموع تقریباً یک میلیارد و دوصد و سیزده هزار نفر جهان به آن تکلم می‌کنند.

- جدول ذیل را به دقت مطالعه کنید.

معلومات اضافی

زبان‌های مهم جهان که تعداد زیاد سخن‌گویان دارد (میلیون)

زبان	زبان مادری	کل سخن‌گویان
ماندترین چینیایی	۸۵۳	۱۲۱۳
هندی	۳۴۸	۴۵۴
اسپانوی	۳۴۶	۴۰۱
انگلیسی	۳۳۰	۴۸۷
بنگالی	۱۹۷	۲۰۴
عربی	۱۹۵	۲۳۰
پرتگالی	۱۷۳	۱۸۶
روسی	۱۶۸	۲۸۰
جاپانی	۱۲۵	۱۲۶
آلمانی	۹۸	۱۲۴
فرانسوی	۷۴	۱۲۶
مالای اندونیزیایی	۵۴	۱۶۴
ایتالوی	-	۶۲
اردو	-	۶۱

- زبان انگلیسی که شاخه‌ی از زبان‌های اندو اروپایی است که میلیون‌ها انسان به آن تکلم

می‌کنند و زبان رسمی‌یش از ۴۹ کشور جهان می‌باشد.

- زبان عربی که شاخه از خانواده زبان سامی است، در بیش از ۲۲ کشور جهان زبان رسمی می‌باشد و به آن تکلم می‌کنند.

قابل یادآوری است که حدود گسترش لسان‌ها با حدود سیاسی مطابقت ندارد؛ ممکن در یک مملکت چند لسان مروج باشد؛ اما تمام افراد مملکت که در یک حدود سیاسی (کشور) زیست می‌کنند خود را به یک واحد منسوب ساخته و به آن افتخار دارند؛ مانند افغانستان که در آن بیش از ۳۰ زبان و لهجه وجود دارد؛ اما همه خود را به نام افغان یاد می‌کنند و به دو لسان رسمی (پشتو و دری و در مناطقی که اکثریت مردم آن به یکی از زبان‌های اوزبیک، ترکمنی، بلوچی، پشه‌یی، نورستانی، پامیری، و غیره) تکلم می‌نمایند آن زبان بر علاوه زبان پشتو و دری در منطقه به حیث زبان سومی رسمی می‌باشد.

- برعکس کشورهایی هم در جهان وجود دارد که دارای حدود سیاسی جداگانه بوده اما به یک لسان واحد تکلم می‌کنند؛ مانند: زبان عربی که در کشورهای عربستان، سوریه، عراق، مصر، لیبیا ... زبان مروج و رسمی می‌باشد.

زبان‌های بین‌المللی که در سازمان ملل متحد به آن صحبت می‌شوند؛ عبارت‌اند از: زبان‌های انگلیسی، فرانسوی، آلمانی، عربی، روسی، چینی و هسپانوی هستند.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شوند و به استناد نقشه داده، شده ساحت زبان‌های بزرگ جهان را تعیین نمایند، نماینده گروه معلومات حاصل شده را به همصنفان ارائه کند. معلم صاحب مطالب ارائه شده را با تجارب و معلومات خویش غرض رسیدن به اهداف درسی جمع‌بندی نماید.

سؤال ها:

مختصراً جواب دهید:

- ۱- زبان (لسان) را تعریف نمایید.
- ۲- زبان حامی و سامی در کدام کشورهای جهان مروج است؟
- ۳- از پنج زبان بزرگ جهان نام ببرید که بیشترین تعداد مردم به آن تکلم می کنند.
- ۴- چرا گوینده گان لسان مادرین چینی در جهان بیشتر می باشند؟
- ۵- زبان اند و اروپایی شامل کدام زبان ها می باشد؟
- ۶- زبان های آلتایی و اورالی به کدام شاخه ها تقسیم شده اند؟

فعالیت خارج از صنف:

شاگردان راجع به اهمیت زبان چند سطری نوشته در ساعت آینده مضمون جغرافیه به هم صنفان خود ارائه نمایند.

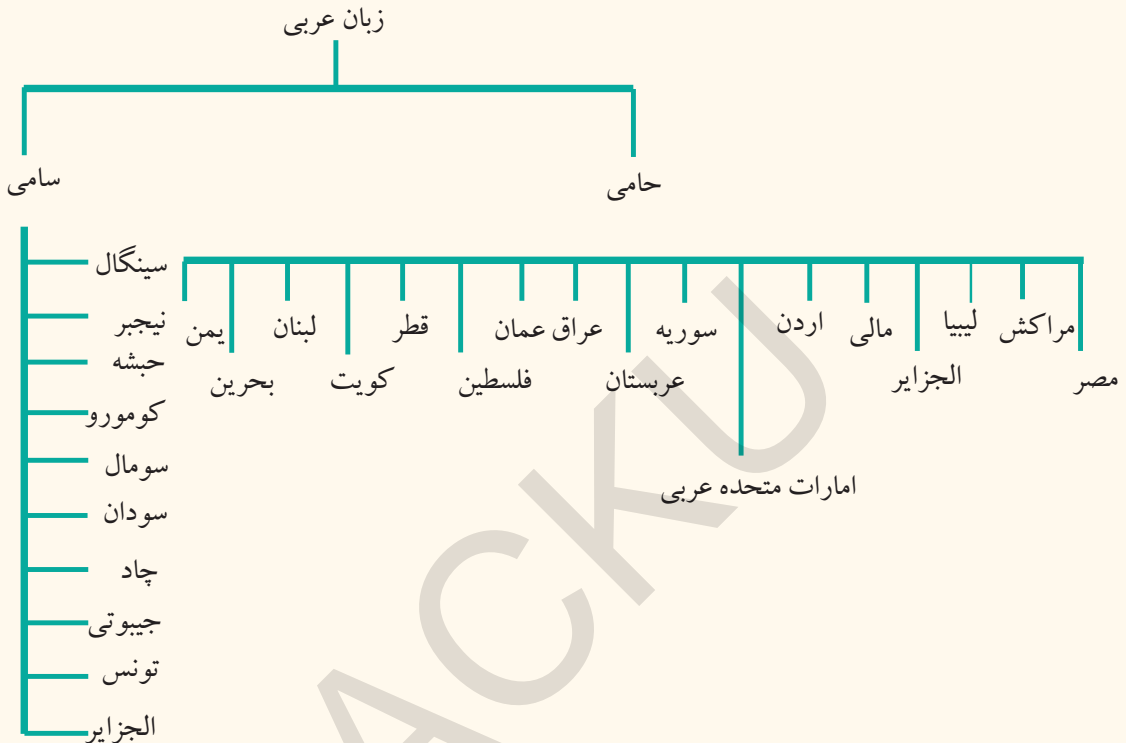

خانوادهٔ زبان‌های اند و اروپایی

الف) زبان عربی

به نظر شما زبان عربی لسان رسمی کدام کشورها می باشد؟

نقشه صفحه (۱۴۱) زبان های جهان را مطالعه نموده، ساحت نفوذ زبان حامی را از سامی جدا سازید.

واضح است که ارتباط و تفاهم ملل با یکدیگر، توسعه السنه و عدم ارتباط، سبب جدایی و محدودیت لسان می شود؛ مانند لسان عربی که به اثر نشر و نفوذ دین مقدس اسلام در تمام جهان انتشار یافت. که کتاب مقدس مسلمانان جهان نیز به همین لسان نازل شده است. به همین دلیل اهمیت خاص دارد؛ با وجودی که قرآن کریم به بسیاری زبان ها ترجمه شده؛ ولی همه مسلمانان جهان آن را به زبان اصلی (عربی) تلاوت می کنند و می آموزند. بناءً برای تمام

مسلمانان ضروری است که غرض تلاوت قرآن مجید و احادیث نبوی (ص) استفاده از احکام الهی و عبادت کردن، قواعد زبان عربی را بیاموزند.

احتیاج به وضع و تدوین قواعد آموزش عربی در آن هنگام محسوس شد که به واسطه انتشار، نفوذ و نشر دین مبین اسلام ملل و اقوام غیر عرب داخل حوزه لسان عربی شدند، پیوسته باهم دیگر در اختلاط و آمیزش بودند، کم کم زبان عربی را یاد می گرفتند، سخن می گفتند و می نوشتند، وضع این قواعد دو هدف داشت:

۱- سهولت در تعلیم قرآن، احادیث و دیگر احکام شرعی.

۲- حفظ زبان عربی از تصرف و دست بیگانه گان.

بدین ترتیب زبان عربی در بسیاری نقاط جهان اسلام جاگزین زبان های محلی گردید. در قرون وسطی حتی کتب علمی و ادبی که دانشمندان تألیف و تدوین می کردند اکثراً به زبان عربی بود بناءً زبان عربی زبان علمی و بین المللی عصر خود محسوب می شد و حالانیز از جمله زبان های بین المللی جهان می باشد.

زبان عربی بر علاوه براعظم های آسیا و افریقا به اثر نفوذ مسلمانان در جنوب اروپا الی پرتگال نیز انتشار یافت، و تاکنون از لغات و اصطلاحات ادبی، نظامی، تجارتی، دریانوردی، نجوم و علوم (در مضامین کیمیا، ریاضی، بیولوژی، طب و دواسازی) زبان عربی استفاده می شود. این اصطلاحات بیشتر در زبان های فرانسوی، ایتالی و اسپانوی رواج یافته است.

از جمله ۲۲ کشور جهان که لسان رسمی آن ها عربی است، ۱۰ کشور آن افریقایی و ۱۲ کشور آن آسیایی می باشد.

معلومات اضافی آنعده کشورهای جهان که لسان رسمی آن ها عربی است. قرار ذیل اند:

کشورهای آفریقایی که لسان رسمی آن عربی می باشد:	کشورهای آسیایی که لسان رسمی آن عربی می باشد:
۱- الجزایر	۱- اردن
۲- تونس	۲- امارات متحده عرب
۳- جیبوتی	۳- سوریه
۴- چاد	۴- عراق
۵- سودان	۵- عربستان سعودی
۶- سومالی	۶- عمان
۷- کومورو	۷- فلسطین
۸- لیبیا	۸- قطر
۹- مصر	۹- کویت
۱۰- مراکش	۱۰- لبنان
	۱۱- یمن
	۱۲- بحرین

فعالیت داخل صنف:

به گروه های مناسب تقسیم شوند و هر گروه روی موضوعات ذیل باهم بحث کنند و نتیجه را توسط نماینده گروه به همصنفان ارائه نمایند.

- کشورهایی که زبان رسمی شان عربی است لست نمایید .

- چرا در براعظم اروپا تا الحال لغات و اصطلاحات عربی در مضامین کیمیا، ریاضی، بیولوژی، طب ... و غیره استعمال می شود.

سؤال‌ها:

مختصراً جواب دهید:

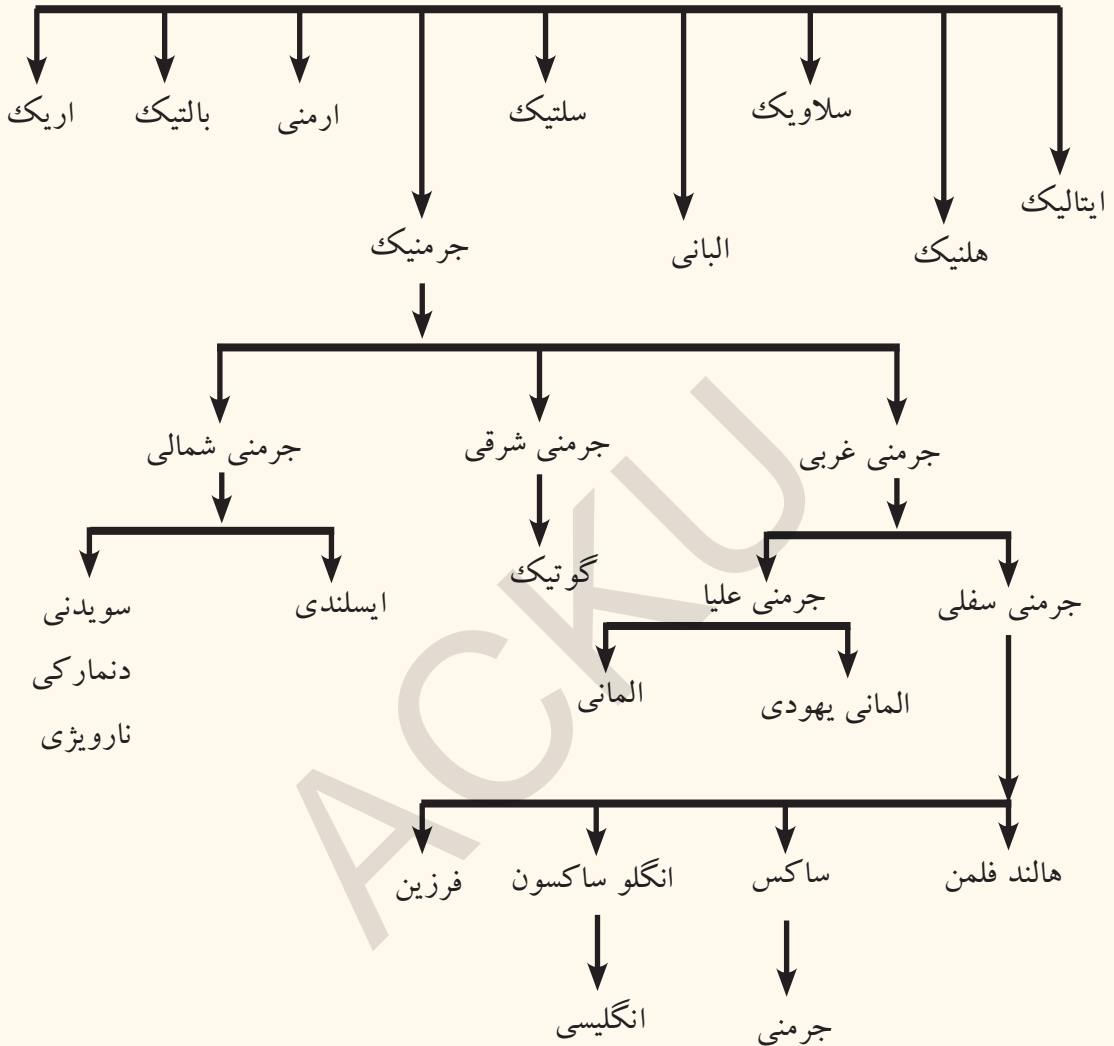
- ۱- چرا زبان عربی در اکثریت کشورهای جهان انتشار یافته است؟
- ۲- لسان عربی در چند کشور آسیایی و آفریقایی رسمی می‌باشد؟
- ۳- ریشهٔ زبان عربی را معرفی کنید.

فعالیت خارج از صنف:

چرا آموختن زبان عربی برای تمام مسلمانان جهان ضروری و لازمی است؟ تحت این عنوان مضمونی را تحریر و در ساعت آینده درسی جغرافیه به صنف ارائه نمایید.

خانوادهٔ زبان‌های اندو اروپایی

چرا اکثریت مردم جهان علاقه مند یاد گرفتن زبان انگلیسی هستند؟

جدول زبان اندو اروپایی فوق و نقشه‌های صفحات (۱۴۱ و ۱۵۹) را دقیقاً از نظر بگذرانید و بگویید که زبان انگلیسی از جمله کدام گروه زبان‌های اندو اروپایی می‌باشد.

از دوران استعمار انگلو ساکسون ها تا فتح نورماندی‌های فرانسه یعنی از سال ۵۰۰-۱۰۶۶ میلادی

قدیمی‌ترین لسان مروج در انگلیند زبان انگلیسی بود، این زبان خالص توتانی Teutonie خیلی مشکل و مرکب از چند لهجه بود. بعد از فتح انگلیند توسط نورماندی ها زبان فرانسوی نیز رایج گردید و تا سال ۱۲۵۰ م هردو زبان انگلیسی و فرانسوی در انگلیند استعمال می‌شد. بعداً به اثر اختلاط این دو لسان، زبان دیگری به نام زبان انگلیسی خاص به وجود آمد؛ بناءً زبان انگلیسی زبانی مرکب از زبان‌های توتانی (انگلیسی سابقه)، لاتینی و زبان فرانسوی (نورماندی ها) می‌باشد، با آنهم زبان انگلیسی از نظر ویژگی‌های عمومی و ساختمان گرامری تماماً توتانی شمرده می‌شود.

تغییر عمده جدیدی که اخیراً در زبان انگلیسی به وقوع پیوسته عبارت از داخل شدن و انحلال کلمات خارجی است که تابع پیشرفت علوم معاصر و توسعه افکار عمومی می‌باشد. یکدسته زیاد کلمات به این زبان افزوده شده که بیشتر یونانی و بعضاً عبرانی و لاتین می‌باشد. در قرن ۱۹ میلادی انگلستان امپراتوری وسیع مستعمراتی تأسیس نموده بود که به اصطلاح آفتاب در آن غروب نمی‌کرد. در آن مستعمرات برعلاوه استثمار منابع اقتصادی به انتشار فرهنگ خویش نیز اقدام نمود که بخش عمده آن زبان انگلیسی می‌باشد. کسانی که زبان مادری آنها انگلیسی است تعداد شان در جهان تقریباً به ۳۳۰ میلیون نفر می‌رسد و ۱۵ میلیون نفوس دیگر دنیا این زبان را به عنوان زبان دومی ارتباطی به کار می‌برند. همچنین زبان انگلیسی در ۴۹ کشور مستعمره سابق بریتانیا که حالا استقلال خود را نیز حاصل نموده اند، نسبت عدم انکشاف زبان اصلی کشور شان، زبان انگلیسی را به حیث زبان رسمی اول و در بعضی کشورها به حیث زبان رسمی دوم خویش قبول نموده اند.

با فراگیری زبان انگلیسی منحصراً زبان بین المللی برعلاوه تفاهم بین المللی می‌توان در مورد موضوعات مورد نیاز جغرافیایی و علوم دیگر منابع معلوماتی و مأخذ معتبر از انترنت، کتب و مجلات منتشر شده زبان انگلیسی استفاده نمود.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شوند، روی علت انکشاف لسان انگلیسی باهم بحث نموده و نماینده گروه نتیجه بحث خویش را به همصنفان ارائه کند. معلم صاحب نتیجه بحث گروه‌ها را با معلومات خویش جمع بندی نموده به صنف توضیح نماید.

سؤال‌ها:

مختصراً جواب دهید:

- ۱- لسان انگلیسی چرا در ۴۹ کشور جهان به حیث لسان رسمی کشورشان قبول شده است؟
- ۲- زبان انگلیسی فعلی مرکب از کدام لسان‌های قبلی می‌باشد؟
- ۳- چرا اکثریت جوانان کشور علاقه مند یادگیری زبان انگلیسی هستند؟
- ۴- علت انتشار زبان انگلیسی را به تمام قاره‌های جهان توضیح دارید؟

فعالیت خارج از صنف:

در مورد ضرورت یادگیری زبان انگلیسی چند سطر بنویسید و در ساعت آینده درس جغرافیه به صنف ارائه نمایید.

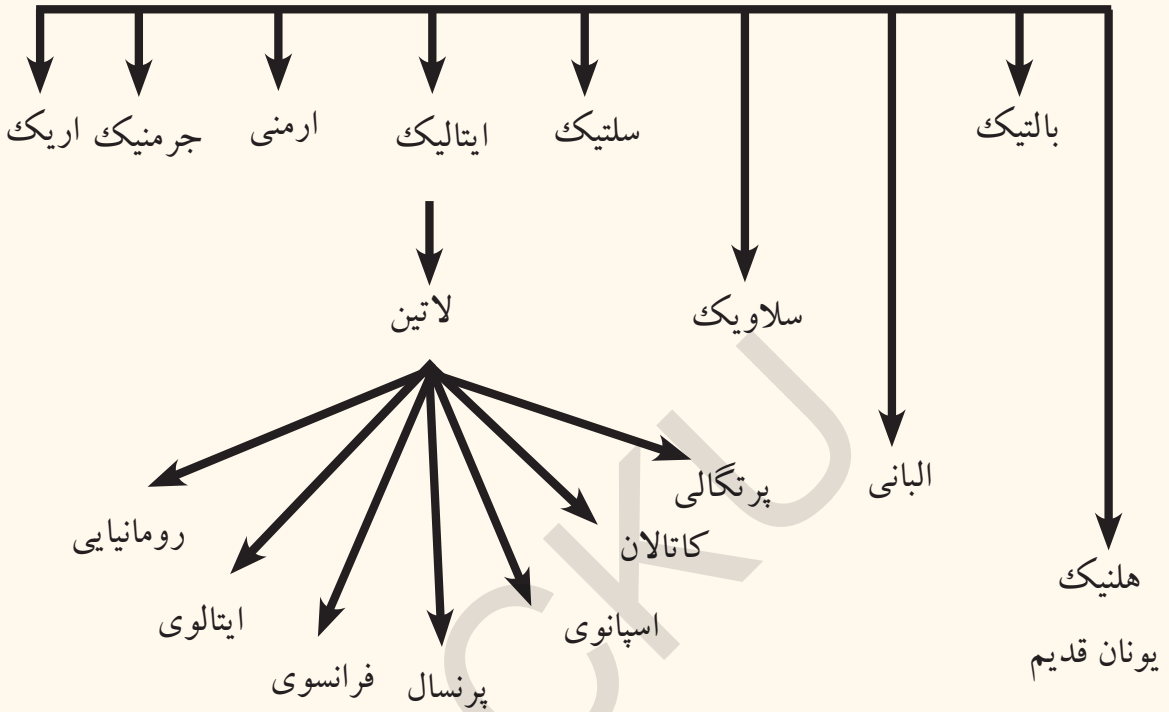
معلومات اضافی

کشورهایی که در آن زبان انگلیسی به‌هیئت زبان رسمی کشورشان قبول شده است (بدون کشور انگلستان) ۴۹ کشور می‌باشد.

ردیف	درقاره آمریکا	ردیف	درقاره افریقا	ردیف	درقاره اروپا	ردیف	درقاره اقیانوسیه	ردیف	درقاره آسیا
۱	انتیگوآ و باربودا	۱	اوگاندا	۱	انگلستان	۱	استرالیا	۱	سنگاپور
۲	ایالات متحده آمریکا	۲	بوتسوانا	۲	ایرلند	۲	تونگا		
۳	بهاما	۳	تانزانیا	۳	مالتا	۳	تووالو		
۴	باربادوس	۴	زیمبابوی			۴	ساموا		
۵	بلیز	۵	نامیبیا			۵	جزایر سلیمان		
۶	ترینیداد و توباگو	۶	سوازیلند			۶	فیجی		
۷	جامیکا	۷	سرالیون			۷	کریباتی		
۸	دومینیکا	۸	سیشل			۸	مارشال		
۹	سنت کیتس و نویس	۹	گانا			۹	میکرونزی		
۱۰	سنت لوسیا	۱۰	کامرون			۱۰	نائورو		
۱۱	سنت وینسنت و گرنادین	۱۱	کینیا			۱۱	وانواتو		
۱۲	کانادا	۱۲	گامبیا			۱۲	پاپوا گینه		
۱۳	گرینادا	۱۳	لیسوتو			۱۳	پالائو		
۱۴	گویان انگلیسی	۱۴	لایبیریا						
		۱۵	مالاوی						
		۱۶	موریس						
		۱۷	نایجریا						
		۱۸	زامبیا						
		۱۹	افریقای جنوبی						

ج) زبان لاتینی (فرانسوی، اسپانوی و پرتگالی)

خانوادهٔ زبان اندو اروپای

نقشهٔ صفحهٔ (۱۴۱) و جدول فوق را مطالعه نموده و بگویید که از زبان لاتینی کدام زبان‌های بزرگ جهان به وجود آمده است؟

زبان رومن‌ها (ایتالیای سابق) از جمله شاخه‌های خانوادهٔ زبان اندو اروپایی است که بعداً به نام زبان لاتین مسمی گردیده است. این زبان، زبان اصلی روم قدیم می‌باشد که در نواحی تحت نفوذ امپراطوری روم قدیم تکلم می‌شد، در نواحی غرب اروپا تدریجاً تغییر کرده و به لهجه‌های محلی تبدیل گردیده است؛ مانند: زبان‌های مردمان اسپانیه، پرتگال فرانسه و در شرق زبان مردمان رومانیه و البانیه را می‌توان نام برد. قدیمی‌ترین آثار رومن‌ها متعلق به سدهٔ ششم قبل از میلاد است؛ اما ادبیات لاتین از سدهٔ سوم میلادی آغاز گردیده است. زبان‌های فرانسوی، اسپانوی و پرتگالی از جمله زبان‌های زنده اند که به اثر استعمار ویا علل دیگر از حوزهٔ اصلی اهل

زبان به‌خارج حوزه رواج یافت و دارای گرامر نسبتاً وسیع می‌باشد. کشورهای اسپانیه، پرتغال و فرانسه از جمله کشورهایی بودند که بعد از اکتشافات بزرگ جغرافیایی مستعمرات وسیع در قاره آمریکا، آفریقا، آسیا و اقیانوسیه به‌دست آوردند، و در آن سرزمین‌ها فرهنگ و کلتور خویش را نیز رواج دادند که یکی از بخش‌های عمده آن توسعه زبان محسوب می‌شود. در اثر تسلط چندین قرن کشورهای استعماری اروپا زبان‌های محلی کشورهای مستعمره رشد نه کرده بود، حالا کشورهای مستقل هم هستند بنابر مجبورت زبان استعماری خارجی را به حیث زبان رسمی کشور خود انتخاب کرده اند؛ مانند: زبان فرانسوی که در ۲۶ کشور جهان، اسپانوی در ۱۹ کشور جهان و پرتگالی در ۶ کشور جهان زبان رسمی‌اولی و در بعضی کشورها زبان رسمی‌دوم به‌شمار می‌رود. غرض معلومات بیشتر به جدول ضمیمه مراجعه کنید.

شاخه‌های زبان لاتین

فرانسوی		اسپانوی		پرتگالی	
براعظم‌ها	کشورها	براعظم‌ها	کشورها	براعظم‌ها	کشورها
اروپا	موناکو	اروپا	اندورا	افریقا	انگولا
آسیا	فلپین	افریقا	گینه استوایی	امریکای جنوبی	برازیل
افریقا	افریقای مرکزی	امریکایی	ارجنتاین	آسیا	تیمور شرقی
//	بنین	جنوبی	اکوادور		ساوتومه
//	بروندی	//	السلوادور	افریقا	و پرئسیپ
//	بورکینافاسو	//	اوروگوای		کپ ورود
//	توگو	//	بولیوی	افریقا	گینی بیسائو
//	چاد	//	پیرو	افریقا	
//	جیبوتی	//	پانامه		
//	روندا	//	پاراگوای		
//	ساحل عاج	//	دومینکن		
//	سنگال	//	چیلی		
//	سیشل	//	کلمبیا		
//	کومورو	//	کوستاریکا		
//	گابون	//	کیوبا		
//	گینه	//	گواتیمالا		
//	لوکزامبورگ	//	نیکاراگوا		
//	مدغاسکر	//	ونزوئلا		
اروپا	موناکو	//	هندوراس		
افریقا	نیجریا				
اروپا	نایجیر				
افریقا	کامرون				
//	کانگو برازاویل				
//	کانگو کشاسا				
امریکای مرکزی	هایتی				
امریکای شمالی	کانادا (انگلیسی و فرانسوی)				

شاخه‌های زبان لاتین که خارج از اهل زبان به حیث زبان رسمی کشورهای شان تعیین گردیده است .

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شوند و هر گروه درباره یکی از شاخه‌های زبان لاتین (پرتگالی، اسپانوی، فرانسوی) باهم بحث نمایند که چرا این زبان ها در بیشتر کشورهای جهان تا الحال زبان رسمی شان می باشد ؟.

نتیجه بحث شان را توسط نماینده گروه به صنف ارائه نموده و معلم صاحب نتیجه بحث گروه را با معلومات خویش جمع بندی نموده به صنف توضیح نماید.

سؤال ها:

مختصراً جواب دهید:

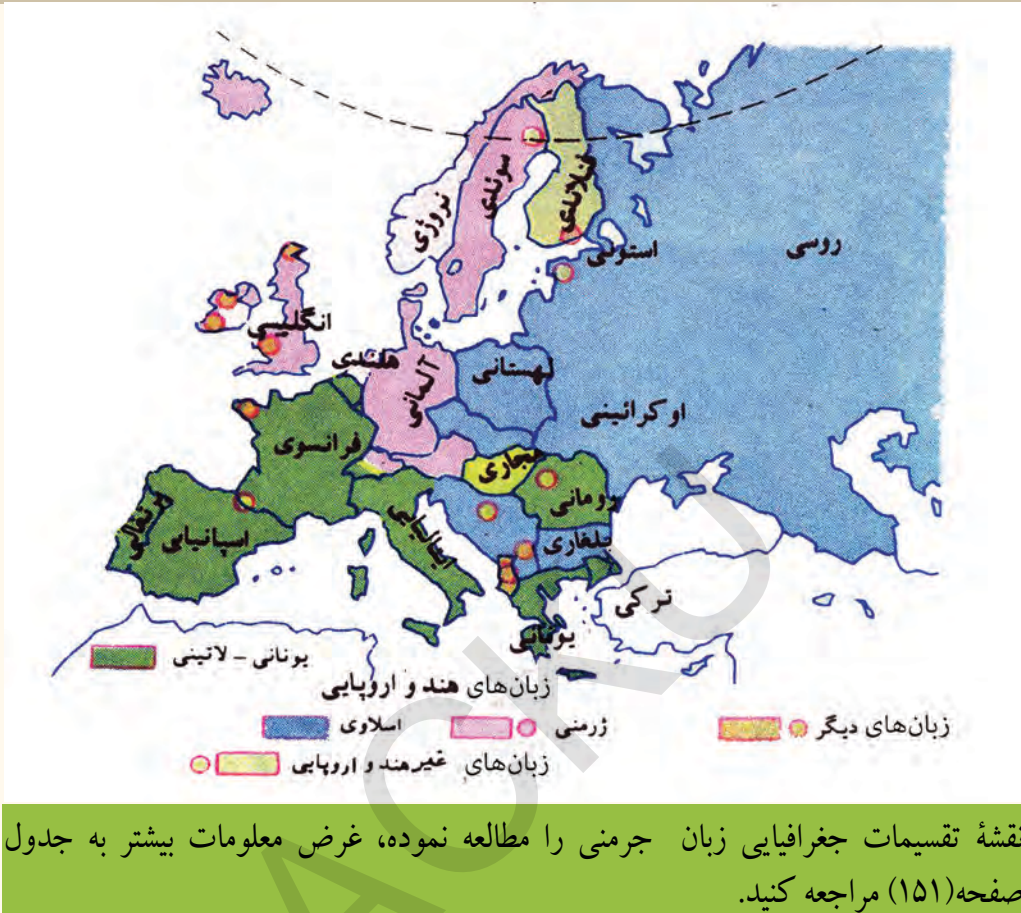
- ۱- شاخه‌های زبان خانواده لاتین را معرفی کنید.
- ۲- زبان فرانسوی غیر از کشور فرانسه در چند کشور جهان زبان رسمی می باشد؟ صحیح ترین جواب را تشخیص نمایند.
- ۳- زبان فرانسوی شاخه یکی از خانواده زبان های ذیل می باشد:
الف) جرمنیک   ب) لاتین   ج) سلاوی   د) سانسکرت
- ۴- زبان های اسپانوی و پرتگالی شاخه یی از خانواده زبان های ذیل می باشد.
الف) سلاوی   ب) یونان قدیم   ج) لاتین   د) جرمنیک

فعالیت خارج از صنف:

با استفاده از جدول ضمیمه کشورهایی که زبان رسمی شان، فرانسوی، پرتگالی، اسپانوی هستند در نقشه جهان تثبیت و در ساعت آینده درس جغرافیه به همصنفان ارائه نماید.

د - زبان جرمنی

قبیله‌یی در اوسط هزاره اول پیش از میلاد در قسمت شمال آلمان و جنوب شبه جزیرهٔ سکاندیناویا زنده گی می‌کرد و از قرن دوم میلادی به بعد به مناطق دیگر که امروز مسکن گزین هستند مهاجرت کردند.

زبان جرمنیک از جملهٔ زبان‌های اندو اروپایی بوده که شامل زبان‌های انگلوساکسون (آلمانی، هالندی و انگلیسی)، زبان مردم ایسلند و سکاندیناویا (ناروی، سویدن و دنمارک) و گوتیک Gothic است آثار زبان گوتیک از دورهٔ قرن چهارم میلادی به این طرف موجود می‌باشد. زبان آلمانی به دو لهجه محلی تقسیم می‌شود.

۱- زبان آلمانی مناطق مرتفع که در قسمت جنوب به آن تکلم می‌شود و زبان ادبیات رسمی آلمان را تشکیل می‌دهد.

۲- زبان آلمانی مناطق هموار و کم ارتفاع که در جلگه‌های شمالی دیده می‌شود. از همین

زبان محلی شمالی، زبان فلامندی Flemish و هالندی مشتق گردیده است. زبان آلمانی برعلاوه کشور آلمان در کشور اتریش، لختن شتین و سویس (آلمانی، فرانسوی و ایتالوی) نیز رسمی می باشد، مردم کشور لوکزامبورگ، ۷۰ درصد و برخی از مردم هالند به زبان آلمانی صحبت می کنند.

قابل یاد آوری است که زبان انگلیسی نیز از جمله زبان های منطقه هموار و کم ارتفاع آلمان می باشد که به وسیله قبایل انگلوساکسون Anglo-Saxon در قرن ششم میلادی به انگلستان برده شده و بعداً با حروف فرانسوی مخلوط گردیده است. مردم انگلستان و قسمت از مردم ایرلند به آن صحبت می کنند.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه های مناسب تقسیم شوند و هر گروه از روی نقشه داده شده مناطق زبان های جرمنی را مشخص نمایند و نماینده گروه نام کشورهایی را که در آن زبان آلمانی بیشتر مروج است به همصنفان معرفی نمایند.

سؤال ها:

مختصراً جواب دهید:

کدام زبان های اروپا جزء زبان جرمنی می باشد؟

۲- زبان انگلوساکسون شامل کدام زبان ها است؟

۳- زبان های شبه جزیره اسکاندیناوی را که ریشه زبان جرمنی دارند نام ببرید؟

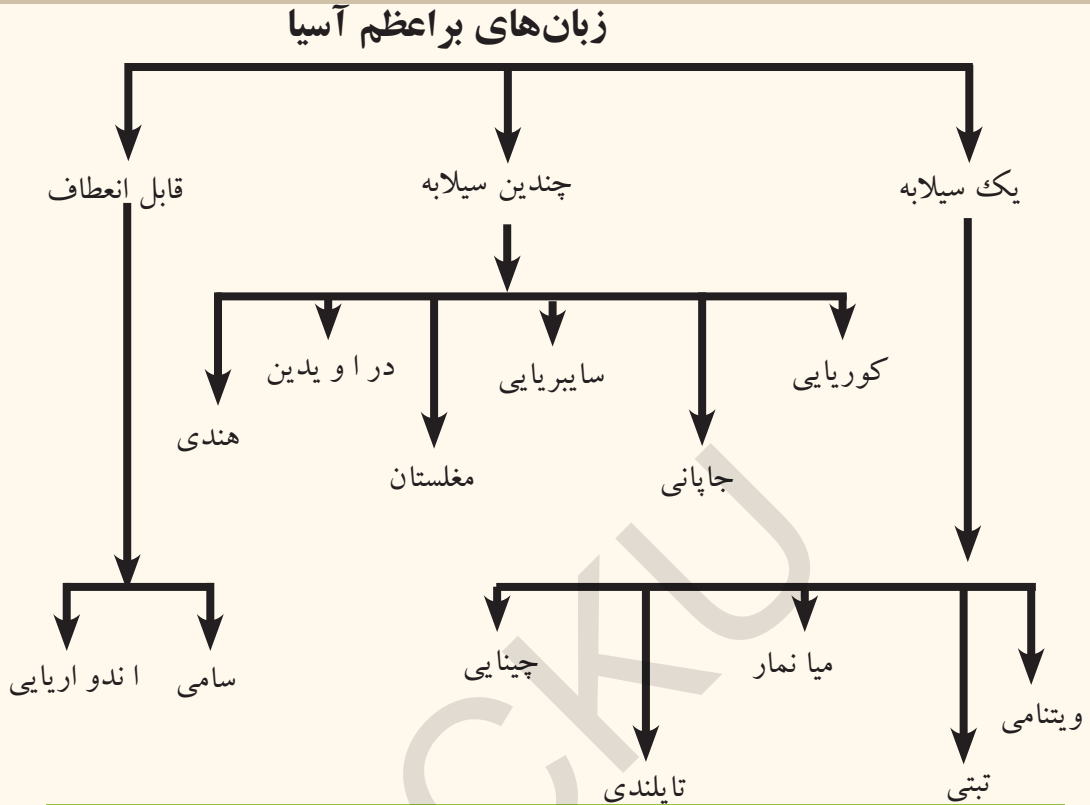
۴- زبان آلمانی، زبان رسمی کدام کشورها می باشد.

فعالیت خارج از صنف:

نقشه گنگ قاره اروپا را کاپی یا ترسیم نموده با استفاده از جدول عمومی زبان خانواده های اند و اروپایی مناطق سخن گویند شعبات از زبان جرمنیک (جرمنی غربی، جرمنی شرقی، و جرمنی شمالی) را به رنگ های متفاوت رنگ آمیزی نموده و در ساعت آینده جغرافیه به همصنفان ارائه نمایید

هـ- راجع به زبان‌های چینی، جاپانی و اندونیزیایی چه می‌دانید؟

نقشه صفحه (۱۴۱) و چارت فوق را مطالعه نموده بگویید که زبان چینی از زبان جاپانی چه تفاوت دارد؟

زبان ماندترین چینی؛ مانند زبان‌های ویتنامی (انامی)، تبتی، تایلندی، و میانماری (برمایی) و در اصطلاح زبان شناسی یک هجایی (یک سیلابه) می‌باشد، کلمات این زبان دارای سیلاب‌های جداگانه است. صرف کلمات به ندرت موجب تغییرات آنها می‌شود.

زبان چینی سابقه بیشتر و ادبیات وسیعتر دارد. الفبای این زبان به چهار صد حرف میرسد و مصور می‌باشد و چند صد علامت فرعی نیز دارد، به همین دلیل آموختن آن مشکل و هرکس امکان آموزش آن را ندارد و سبب بیسوادی عامه مردم گردیده بود، به این دلیل در این اواخر برای ساده کردن آن کوشش‌ها به عمل آمده است. مردم این گروه زبانی، پیوسته گی نژادی باهم دارد و از لحاظ تعداد بیش از نیمی نفوس قاره آسیا را تشکیل می‌دهد و دامنه نفوذ آن به طرف شرق آسیا صورت گرفته است.

- گروه زبان‌های چندین سیلاب مثل زبان کوریایی، جاپانی، زبان بخش اعظم مردم سائیریا، آسیای مرکزی، دراویدی و هندی می‌باشند که درین گروه زبانی کلمات پیچیده پسوند و پیشوند بسیار موجود می‌باشد.

- زبان‌های قابل انعطاف تحت عناوین جداگانه قبلاً معرفی شده است.
 - زبان اندونزیایی که از زبان مالایی (زبان جنوب کشور مالیزیا) مشتق شده زبان رسمی کشور اندونزی می‌باشد، در سال ۱۹۲۸ م به حیث زبان ملی انتخاب گردیده در طول زمان کلمات از زبان‌های عربی، چینی، هالندی، پرتگالی، سانسکریتی، تامیلی، فرانسوی و انگلیسی در آن وارد گردیده، به‌طور مثال در حدود ۷۰۰۰ لغات هالندی در این زبان وجود دارد.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شوند نقشه خانواده زبان‌ها را در صفحه (۱۴۱) دقیقاً مطالعه نمایند. بعداً ساحت زبان‌های مردمان زرد پوست را با کشورهای مربوط آن با همکاری یک دیگر مشخص نمایند و نتیجه فعالیت شان را به واسطه نماینده گروه به هم صنفان ارائه دارند، معلم صاحب نتیجه فعالیت را با معلومات خویش جمع بندی نماید.

سؤال‌ها:

مختصراً جواب دهید:

- ۱- خصوصیات زبان ماندرین چینی را بگویید.
- ۲- زبان‌های یک سیلابه آسیایی کدام‌ها اند؟
جواب صحیح را انتخاب کنید.
- ۳- زبان چینی از جمله زبان‌های خانواده ذیل است:
الف) یک سیلابه   ب) چندین سیلابه   ج) قابل انعطاف   د) همه جواب صحیح است
- ۴- زبان جاپانی از جمله زبان‌های ذیل می‌باشد:
الف) یک سیلابه   ب) چندین سیلابه   ج) قابل انعطاف   د) همه جواب‌ها غلط است
جواب صحیح را انتخاب کنید:

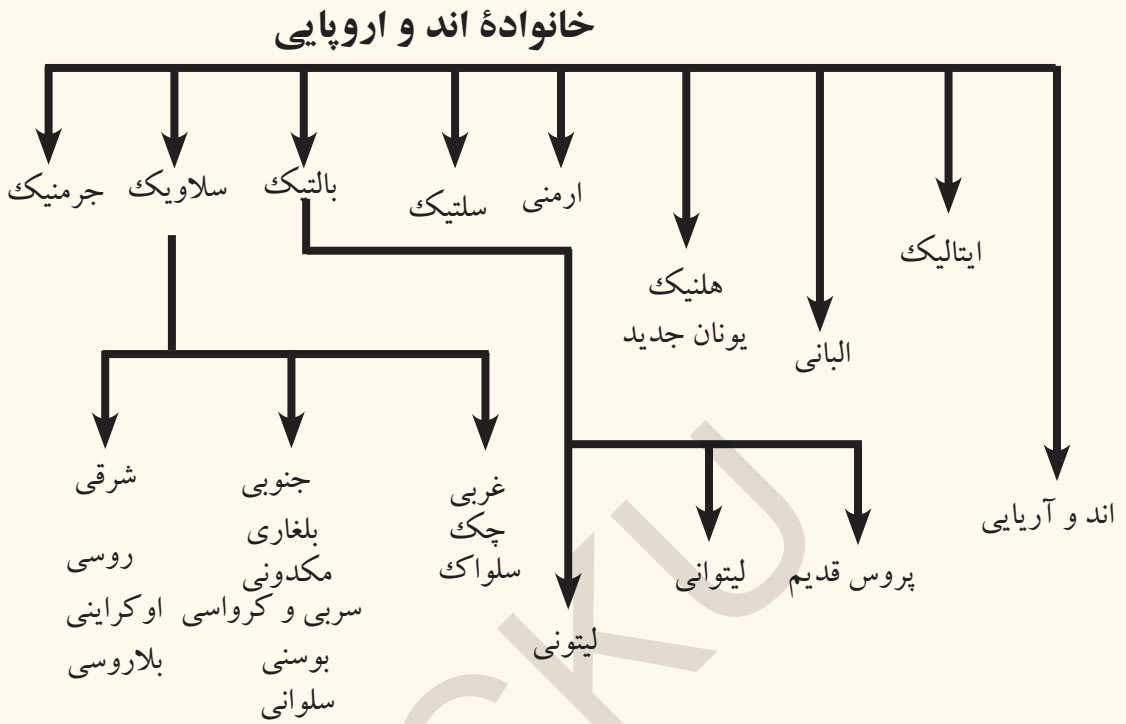
- ۱- زبان اندونزیایی از زبان مالایی مشتق گردیده است.
- ۲- زبان ماندرین چینی دارای چهار صد حرف و چند صد علامه فرعی می‌باشد.
- ۳- زبان‌های ویتنامی، تبتی، تایلندی و برمایی از جمله زبان‌های چندین سیلابه می‌باشند.

فعالیت خارج از صنف:

نقشه گنگ براعظم آسیا را از صفحه (۱۴۱) کپی نموده زبان‌های یک سیلابه و زبان‌های چندین سیلابه را به رنگ‌های جداگانه رنگ آمیزی نموده در ساعت آینده به همصنفان ارائه نمایید.

و) زبان بالتیک – لیتوانی و سلاوی

نقشه صفحه (۱۴۱) و گراف فوق را دقیقاً مطالعه نموده و بیان دارید که زبان سلاوی از جمله کدام خاندان زبانی بوده و دارای کدام شعبات می‌باشد.

زبان سلاوی نیز از شعبات زبان‌های اند و اروپایی است. که در اروپای شرقی و سایر کشورهای سلاوی‌های بالکان مروج می‌باشد.

در قرن اول میلادی قبیله‌های بالتیکی و سلاوی بخش بزرگی را در اروپای شرقی اشغال کرده بودند که در غرب مسکن آنها قبیله‌های جرمنی و در جنوب قبیله‌های آریایی واقع بودند. از سده پنج میلادی سلاوها منطقه نفوذ خود را به جهات مختلف گسترش دادند و امروز زبان سلاوی در بخش وسیع از اروپای شرقی رایج است.

زبان سلاوی دارای لهجه‌های محلی زیادی است و مهمترین همه زبان روسی می‌باشد که در مناطق تایگاه در سایبریا و در دو طرف خط آهن ترانس ساینرین، آذربایجان و اکراین مروج است.

زبان سلاوی به چند لهجه محلی دیگر نیز تقسیم می‌شود، که قسمتی از اهالی هنگری و بالکان و همچنین چک‌ها، سلواک‌ها، پولیندی‌ها، سربی‌ها، بوسنی‌ها، کرواتی‌ها، بلغارها و مردم مقدونیه به آن تکلم می‌نمایند.

زبان اهالی سواحل بحیره بالتیک شباهت به زبان سلاوها دارد و زبان‌های لیتوانیایی نیز شعبه از خانواده زبان‌های سلاوی را تشکیل می‌دهد.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شوند روی شعبات عمده زبان سلاوی باهم بحث نمایند، نماینده گروه نتیجه بحث خویش را به همصنفان ارائه نموده، معلم موضوع بحث را جمع بندی و با معلومات خود یکجا و به صنف بیان نماید.

سؤال‌ها:

مختصراً جواب دهید:

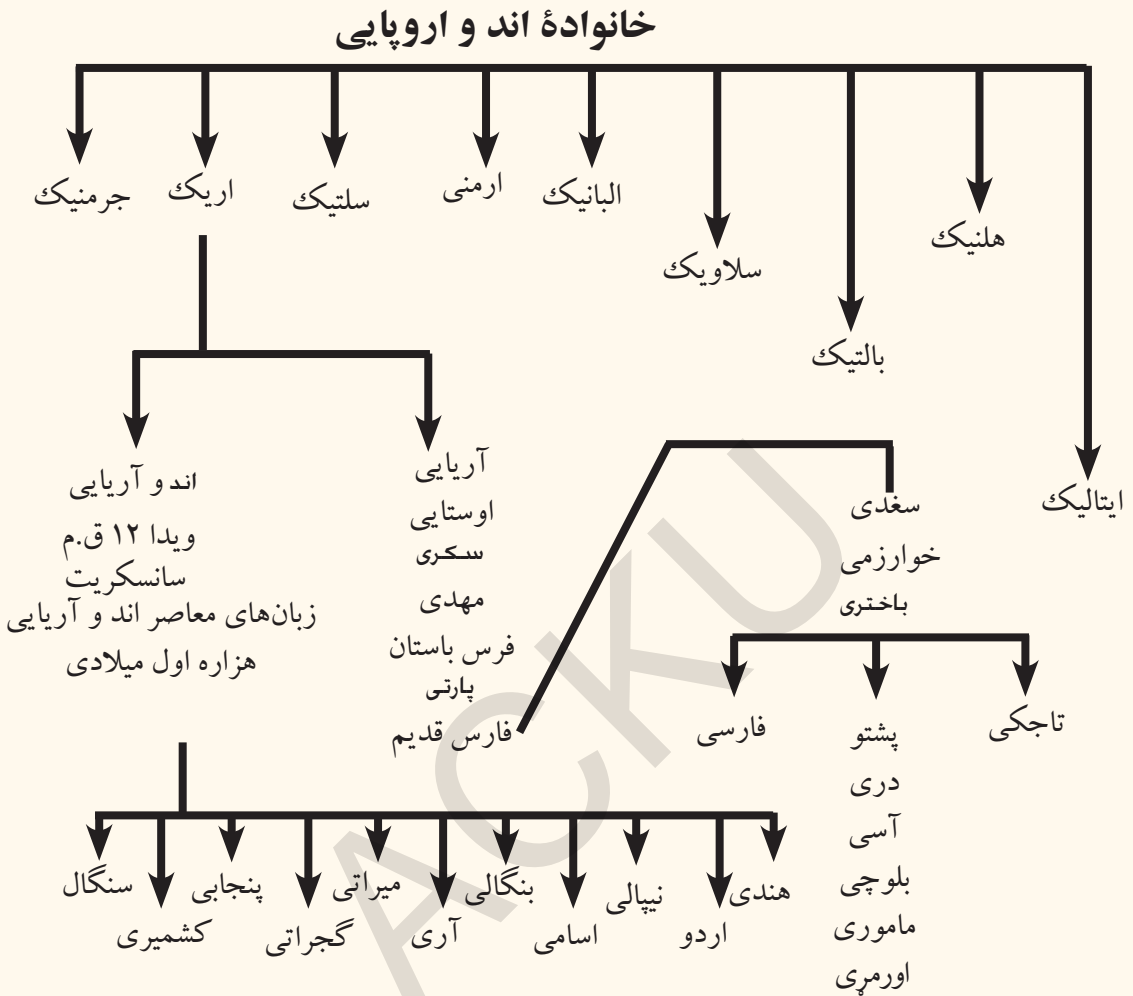
- ۱- زبان سلاوی شعبه کدام یک از خاندان بزرگ زبانی را تشکیل می‌دهد؟
  - ۲- زبان سلاوی در کدام قسمت اروپا بیشتر تکلم می‌شود؟
  - ۳- شعبات مهم زبان سلاوی را معرفی کنید.
  - ۴- شعبات مهم زبان بالتیک را معرفی کنید.
- جوابات صحیح را تشخیص دهید:
- ۱- زبان سلاوی از شعبات زبان‌های اندواروپایی است.
  - ۲- زبان سلاوی بیشتر در اروپایی غربی و سایر کشورهای بالکان مروج است.
  - ۳- مهمترین شعبه زبان سلاوی روسی می‌باشد.

فعالیت خارج از صنف:

نقشه گنگ اروپا را ترسیم نموده مناطق نفوذ زبان سلاوی را توسط رنگ به روی نقشه مشخص نمایید و در ساعت آینده جغرافیه به همصنفان ارائه دارید.

ز (زبان هندی و اردو)

نقشه (۱۴۱) و جدول فوق را دقیقاً مطالعه نموده و بگویید که زبان اردو از کدام گروه زبان‌ها می‌باشد.

زبان هندی زبان اصلی و رسمی کشور هندوستان است در حالیکه زبان اردو زبان اصلی و رسمی کشور پاکستان و بنگالی زبان مردم بنگله دیش می‌باشد. اردو زبانی است که از نگاه تاریخی از زبان سانسکریت مشتق گردیده با زبان فارسی مخلوط شده و از امتزاج آن یک لسان جدید به نام اردو به وجود آمده و در نتیجه لسان مشترک پاکستان، و بخشی از بنگله دیش و هندوستان گردیده است، این زبان در زمان حکومت شاه جهان (۱۶۲۷ - ۱۶۸۵م) نواسه ظهردالدین محمد بابر بنیان گذار سلاله تیموری در هند که به نام مغولان هند نیز یاد می‌شود. به نام زبان اردو رسمی گردیده است.

زبان اردو مرکب از زبان‌های فارسی، ترکی و هندی قدیم می‌باشد؛ اما اساسات اولیه آن در هند با ورود فاتحین مسلمانان شروع شده؛ چنانچه در زمان حکومت سلطان محمود غزنوی و پسرش سلطان مسعود به هندی‌ها مناصب بلندی در دربار غزنویان داده شده بود، زبان درباری غزنویان در هند نیز دری بود و حکام مسلمین هند با این زبان تکلم می‌کردند. بعداً این رابطه دایمی، باعث تأثیرات زبان دری به زبان اردو گردید. اصطلاح اردو ترکی است و معنای آن عسکر و قرارگاه قشون می‌باشد. چون عساکر ترک، فارس و هندو در یک قرارگاه عسکری باهم یکجا بودند بناء این لسان از سه زبان ترکی، دری و هندی متشکل شده و تحت عنوان زبان اردو معروف گردیده که بعداً به اثر تسلط چند قرنه انگلیس‌ها اصطلاحات و کلمات انگلیسی نیز بر آن افزود گردیده است.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های دو نفری تقسیم شوند و هر کدام روی تاریخچه زبان اردو باهم مباحثه نمایند و موضوع بحث را به همصنفان ارائه نمایند معلم مضمون نتیجه بحث را جمع بندی و معلومات لازمه دست داشته خویش را با شاگردان شریک سازد.

سوالات:

مختصراً جواب دهید:

- ۱- زبان‌های معاصر اندوآریایی شامل کدام زبان‌ها می‌باشند؟
- ۲- زبان اردو چرا به این نام مسمی گردیده است؟
جملات زیر را تکمیل نمایید:
- ۱- زبان اردو در زمان حکومت ..... به نام زبان اردو مسمی شده است.
- ۲- زبان اردو مرکب از زبان‌های .....، ..... و ..... می‌باشد.

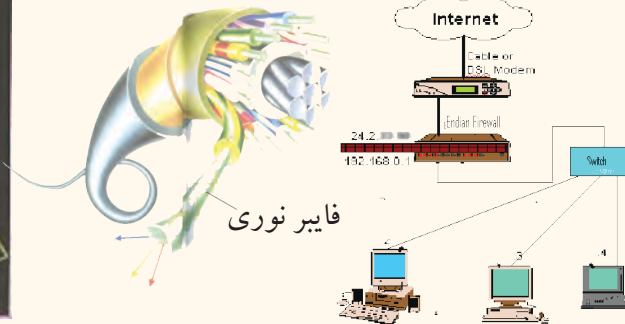
فعالیت خارج از صنف:

شاگردان نقشه گنگ جنوب شرق آسیا را ترسیم نموده و کشورهای اردو زبان را به رنگ مشخص نمایند و در ساعت آینده مضمون جغرافیه در صنف نشان دهد.

۷-۱ ارتباطات و جهانی شدن Globalization

آیا به موضوع جهانی شدن آشنا هستید؟

انکشاف در عرصه‌های مختلف علوم؛ مانند مخابرات به خصوص معلومات از اقمار مصنوعی، رادار، انترنیت و مانند آن به دست می‌آید جهان را نظر به سابق بیشتر با هم نزدیک تر ساخته و روابط کشورها را مستحکمتر گردانیده است.

معلومات از راه دور Remote Sensing در بخشهای تجارت، صنعت، فرهنگ و حمل و نقل زمینی، هوایی و بحری انتقال اموال را از یک کشور به کشور دیگر و از یک ساحه به ساحه دیگر سهل تر و آسانتر ساخته است. ازین رو جهانی شدن کلیه مسایل خاصاً در بخش جغرافیه با به میان آمدن مخابرات الکترونیکی و ارتباطات اقمار مصنوعی جنبه حقیقی خود را اختیار کرد و تسهیلات قابل ملاحظه را در عرصه‌های مختلف جغرافیایی فراهم ساخت و به این اساس جهان را در یک مقیاس بزرگ به حیث خانه مشترک انسان ها قرار داد.

بنابر انکشاف ساینس و تکنالوژی، سفر انسان به فضا، موجودیت ایستگاه‌های فضایی و اقمار مصنوعی به اطراف زمین، انسان توانست که ارتباطات خویش را در عرصه‌های مختلف با همدیگر نزدیک و نزدیک تر سازد؛ مثلاً به کمک اقمار مصنوعی از کابل به نیویارک، کانادا، و دورترین نقاط جهان بدون در نظر داشت فاصله مکانی به اسرع وقت تماس برقرار کرده می‌تواند، علاوه بر آن در عرصه تجارت، امور بانکی، داد و ستد اسعار، امور فرهنگی، ترانسپورتی، انرژی و امور نظامی تمام مناطق جهان در تحت و پوشش معلوماتی می‌آید. بناءً در بعد زمان و مکان فاصله‌های تماس کوتاه و نزدیک شده است که مفهوم Globalization یا جهانی شدن را افاده می‌کند.

انکشاف ارتباطات یا (Telecommunication)؛ مانند: رادارهای پیش رفته، تیلیفون ها، موبایل، انترنت، فکس و سیستم‌های ماهواره یی کشورهای جهان را در مناطق مختلف باهم بیشتر وصل گردانیده فاصله‌یی که قبلاً در جهان بین کشورها وجود داشت از میان برداشته شد.

انکشاف سریع وسایل ارتباطی و اطلاعاتی؛ مانند: فکس Fax، کمپیوتر Computer، انترنت Internet، تیلیفون Telephone، تلویزیون (T.V) و غیره زمینه خوبی را برای نزدیک شدن کشورهای مساعد ساخته است؛ به طور مثال وارد کننده گان اموال تجارتي اگر بخواهند از جاپان کالاهای تجارتي را به نیویارک و یا دویي وارد نمایند، وارد کننده توسط انترنت Internet

تقاضای ارسال اموال را از کمپنی‌های مربوطه می‌نماید، در مرحلهٔ اول فرمایش گرفته می‌شود، کمپنی صادر کننده قیمت اموال، کرایه و بیمه کالاها را اطلاع می‌دهد. مشتری از طریق آویزهای الکترونیکی پول قیمت اموال را ذریعهٔ اینترنت به حساب بانک طرف مقابل می‌فرستد و خط السیر و سایل انتقالاتی توسط اقمار مصنوعی ذریعهٔ اینترنت Internet، و موبایل لحظه به لحظه کنترل می‌شود تا آنکه اموال به دست خریدار برسد. این پروسه انتقالاتی توسط تسهیلات فایبرهای نوری Electronic Fiber یا الکترونیکی آسان تر ساخته شده، معاملات را در فاصله هزاران کیلومتر در یک دقیقه تنظیم می‌کند. این است مفاد جهانی شدن مسایل ارتباطی در سطح جهان.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان عزیز می‌توانند بعد از تقسیم شدن به سه گروه دربارهٔ اهمیت سه وسیلهٔ مهم ارتباطی جهانی؛ مانند: رادیو، تلویزیون و تلفون بحث کنند و نتیجه را نمایندهٔ گروه به همصنفان بیان نماید و معلم صاحب با معلومات خود نتیجهٔ فعالیت را جمع بندی نماید.

سؤال ها:

از جمله چهار جواب، صحیح آن را انتخاب کنید.

۱- Globalization عبارت است از:

الف) ارتباطات (ب) جهانی شدن (ج) نظام سیاسی (د) عدم ارتباط

۲- تلفون برای اهداف ذیل به کار می‌رود:

الف) تبادل اجناس (ب) تحویل گیری متاع تجارتي (ج) تأمین ارتباط بین افراد و موسسات (د) هیچکدام
جمله را تکمیل کنید:

۳- اینترنت وسیله ( ) در جهان است.

مختصراً جواب دهید:

۴- وسایل پیشرفتهٔ ارتباط جمعی امروزی را نام بگیرید.

فعالیت خارج از صنف:

وسایل ارتباطی کدام مفاهیم را افاده می‌کند و ارزش آن‌ها در کدام مسایل است؟ لطفاً آن را در کتابچه‌های تان درج کنید و در ساعت آیندهٔ جغرافیه به صنف بیاورید.

انواع عمده وسایل ارتباطی یا (Telecommunication)

چند نوع وسایل ارتباطی عامه را می‌شناسید؟

دریافت حقایق جغرافیایی در انتقال پیام‌ها؛ مانند سایر علوم نیازمند وسایل ارتباطی بوده ازین رو انواع عمده وسایل ارتباطی برای دانش آموزان رشته جغرافیا کار حتمی و ضروریست. خصوصاً تحقیقات امروزی در مورد نظام شمس، اقمار مصنوعی و پیامد آنها درباره تحولات و دریافت حقایق جدید راجع به معادن، آسیب‌های زراعتی و غیره و همچنان پیشرفت‌های جدید درباره کاینات و دریافت حقایق درباره سیارات و رابطه آن به زمین مسایلی اند ضروری که ذریعه وسایل مخابراتی Telecommunication انجام می‌شود.

انسان‌ها از ابتدای حیات شان در کره زمین از اشارات، علامات و وسایل ساده استفاده می‌کردند. همچنان نواختن دهل، نقاره و سپس استفاده از حیوانات اهلی و بالاخره از موتر، تلیفون‌های سیم دار، مونولوگ، بی سیم، رادیو، تلویزیون، انترنت و رادار استفاده می‌شود.

استعمال تلیفون‌های دی جی تل Digital و مونولوگ در عصر حاضر مشکلات مخابراتی را حل نموده و روابط را با همدیگر مستحکم تر ساخته است.

اختراعات در زمینه تلی کمونیکیشن Telecommunication چهره جهان را تغییر داده و پیشرفت‌های سیستم ارتباطی در هوانوردی، بحریمایی و بسیاری از موضوعات ترانسپورتی تغییرات بنیادی را به میان آورده است. تحولات بزرگ خصوصاً از جنگ جهانی دوم به بعد اختراعات سریعتر صورت گرفت، با ارتباطات جمعی (Media) در جهان دستگاه‌های معاصر ارتباطی تأسیس شد.

به میان آمدن رادیو به حیث وسیله ارتباطی انسان‌ها را باهم نزدیک ساخت و طول موج (متوسط کوتاه، طویل و FM) فواصل دور را ذریعه انتشارات صوتی نزدیک ساخت.

نشر اخبار، اموال تجاری، اعلانات درباره اموال تولیداتی، صنعتی و وسایل تخنیکی، روزنامه‌ها، تلویزیون (T.V) انترنت Internet، ماهواره از وسایل بزرگ ارتباطی Telecommunication به شمار می‌روند که در تحقیقات جغرافیایی از آن استفاده اعظمی صورت می‌گیرد، در سایت

گوگل Google اینترنت این پروگرام جابه‌جا شده است PC Glob (اطلس جهان) اعداد و احصائیه‌های اقتصادی و فیزیکی، آب و هوا و غیره را به‌دسترس انسان‌ها قرار داده است. سفرهای کیهانی و استقرار روابط بین اقمار مصنوعی و زمین به شیوه پیشرفته‌تر مبدل گردید و تحقیقات معاصر کیهانی توانسته است درباره شناختن برخی از اسرار طبیعت و زمین انسان را به‌شیوه بهتر کمک نماید. نصب کمره‌های پیشرفته در اقمار مصنوعی باعث روشن ساختن برخی حقایق کره زمین و ابحار گردیده و مطالب جدید را درباره جنگلات، معادن، ابحار و محیط زیست میسر می‌سازد.

وسایل عمده ارتباطی در طول حیات بشر سیر ارتقایی را دارا بوده که شامل بخش ذیل می‌باشد:
۱- وسایل ابتدایی؛ مانند: پرندگان (هدهد و کبوتر) و حیوانات اهلی؛ مانند: (اسپ، اشتر، مرکب و قاطر).

۲- وسایل عصری: مانند وسایل ارتباطی Media (رادیو دارای موج متوسط، کوتاه و FM)، تلویزیون (T.V)، موبایل Mobile، کامپیوتر Computer، اینترنت Internet و اقمار مصنوعی که در بالا توضیح شد.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های جداگانه تقسیم شده وسایل ارتباطات جمعی را نام بگیرند، و نقش ماهواره را در مطالعات جدید فضا و زمین بیان نمایند.

سؤال‌ها:

جواب صحیح را انتخاب کنید:

۱- Media عبارت است از:

الف) اخبار   ب) ارتباطات جمعی   ج) رادیو   د) هیچکدام

۲- از ماهواره‌ها برای کدام مسایل جغرافیایی استفاده شده می‌تواند؟

۳- وسایل اصلی ارتباطی شامل .....، .....، .....، ..... و ..... می‌باشد.

فعالیت خارج صنف:

درباره تلو کمونیکشن Telecommunication مختصراً معلومات داده و طریق استعمال موبایل را در کتابچه‌های تان درج نمایید و در ساعت آینده مضمون جغرافیه به صنف ارائه کنید.

— پُست Post در جهان

آیا در باره Post معلومات دارید؟

از زمان‌های قدیم سیستم پستی در جهان وجود داشته است. در کشورهای جهان همچون چین، مصر، یونان و امپراطوری روم قدیم با استفاده از حیوانات و پرنده گان خط و پیام را انتقال می‌دادند. با به میان آمدن مشاغل مختلف در سکتور اقتصاد به وسیله خدمات پستی نیازمندی‌های شان از طریق ارتباطات مرفوع می‌گردید. تشکیلات پستی در آن وقت نیمه دولتی بوده که این حالت تا پایان قرون وسطی ادامه داشت اما این حالت به مرور زمان تغییر نموده به اثر تقاضای روز افزون پُست رونق خوب یافت.

همچنان در عهد امپراطوری امویان و عباسیان سیستم پستی را به کار برده و آن را بهترین وسیله امنیت شهرها و کشورها می‌دانستند که خالد برمکی در عهد هارون الرشید به حیث متصدی پستی امپراطور مقرر گردید که به نام (البرید) معروف بود

اختراع ماشین چاپ، تعمیم گسترش سواد و تعلیمات ابتدایی در کشورهای مختلف، کشف قاره‌های جدید، کثرت وسایل و وسایط حمل و نقل زمینه آمد و رفت مردم را هر چه بیشتر مساعد ساخته و مراودات میان آنها را توسعه داد که باعث رشد ارتباطات گردید.

در قرن شانزدهم میلادی پُست از قلمرو محدود کشورها پافراتر گذاشت و به همت (فرانسواتا کسی) برای اولین بار سرویس پستی به وجود آمد و چندین کشور در اروپا بین خویش به تبادل اقام پُستی که صرف مکاتیب را احتوا می‌نمود پرداختند.

در قرن هجده پُست ابعاد و سیعتری کسب کرده و توانست منحیث وسیله ارتباطی قابل اعتبار به دسترس مردم قرار گیرد. کشورها با عقد موافقتنامه‌های دو جانبه با یکدیگر به تبادل پُستی سراسری اقدام نمودند.

اختراع کشتی‌های بخار و به وجود آمدن راه آهن به پُست شکل سریعتر بخشید. امور پُست بین المللی با استفاده از وسایل حمل و نقل و موجود آن زمان جز از طریق ساده کردن تشریفات یکنواخت و پرداخت اجزای پُستی میسر نبود، بناءً راولاند هل Mr Rawland Hill انگلیسی در سال ۱۸۴۰م نرخنامه و ایجادتکت پُستی یک پنی را در داخل تمام سرحدات مملکت رایج کرد.

اتحادیه پُست جهانی برای اولین بار در بین کلیه کشورهای متمدن در سال ۱۸۶۸م توسط

هانری یکی از کارمندان ارشد اداره پست کشور آلمان طرح گردید. و به دولت خود پیشنهاد نمود که طرح فوق در یک کنفرانس که از نماینده‌های دولت‌ها تشکیل شده باشد بحث شود. و بعداً در ۱۵ ستمبر سال ۱۸۷۴ در شهر برن به اشتراک نماینده گان ۲۱ کشور عضو، در طی کنفرانس منعقد به امضای یک معاهده به نام معاهده برن یاد می‌شود تصویب شد معاهده مذکور در حقیقت اساس اتحادیه پستی به شمار می‌رود. سه سال بعد با پیوستن کشورهای متعدد به معاهده برن اتحادیه عمومی پست به نام اتحادیه پستی جهانی مسمی گردید و در سال ۱۹۹۶ تعداد کشورهای عضو به ۱۸۹ کشور رسید.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شده هر گروه درباره تسهیلات پُست بحث نموده و نتایج بحث تان را تنظیم و معلومات تنظیم شده را در صنف بیان کنید.

سؤال‌ها:

مختصراً جواب دهید:

- ۱- فرانسوا تا کسی کیست؟
- ۲- اختراع کشتی‌های بخار و راه آهن باعث کدام تحولات پُستی جهانی گردید؟ جمله را تکمیل کنید:
- ۳- اتحادیه پُستی جهانی برای اولین بار در بین کلیه کشورها در سال ( ) توسط ( ) در کشور آلمان تشکیل گردید.

فعالیت خارج صنف:

نقش پُست را در حیات انسان‌ها به طور مختصر بنویسید.

تلفون و موبایل Telephone & Mobile در جهان

نقشه سیستم کیبل‌های زیر دریایی الکتال (Alcatel) در سطح جهان

آیا می‌توانید پیام‌های مختلف را ذریعه تلفون یا موبایل با افراد مورد نظر تان انتقال دهید؟

تلفون Telephone، موبایل Mobile از اجزای مهم ارتباط جمعی در تکنالوژی عصری به‌شمار می‌روند و کاربرد آنها در مسایل جغرافیایی به‌حیث وسیله ارتباطی می‌باشد؛ مانند: (انتقال معلومات آب و هوا، وقوع زلزله‌ها، سیلاب‌ها، آتش‌سوزی‌ها، مسایل تجارتي و اقتصادی ...) ازین رو استعمال تلفون و موبایل در موضوعات جغرافیایی برای همه شاگردان مسأله مهم و ضروریست؛ طوریکه قبلاً ذکر گردید.

برای اولین بار گراهامیل (Graham Bill) تلفون ابتدایی را اختراع کرد، که در حیات بشر گام بزرگ بوده و سپس تلفون بی سیم اختراع شد که در سال ۱۸۹۷م اولین پیغام به‌واسطه گگلیمو مارکونی Gugilemo Marcone از اروپا به آن‌سوی بحر اطلس مخابره گردید. این آزمایش نشان داد که ارتباطات با استفاده از امواج رادیویی غیر ممکن نیست، این عمل آغاز ارسال پیام شفاهی است از یک شخص به شخص دیگری ذریعه یک ماشین کوچک. قرن نهم شاهد بسیاری از اختراعات در زمینه ارتباطات و رسانه‌های جمعی بوده که ارتباطات بی سیم در سیستم هوانوردی و مطالعات جوی تغییرات مهم ایجاد کرد.

بعد از جنگ جهانی دوم اختراعات بیشتر و سریع‌تر صورت گرفت. و تلفون‌های عصری، جاگزین تلفون‌های کهنه شد، ملل متحد در سال ۱۹۷۰م مرکز مخابراتی غیر وابسته را تأسیس نمود، اولین پیام نماینده ملل متحد به‌نام (مک براید) از یونسکوی پاریس برای تمام ملل جهان انتشار یافت.

اختراع ترانزستور Transistor در سال ۱۹۴۷م سهولت‌های زیاد مخابره بی‌ی را در جهان به وجود آورد. از تاریخچه مختصر Mobile Radio Communication چنین می‌یابیم که

پروگرام خدمات انفرادی مخابراتی در حیات اجتماعی بیشتر سبب پیشرفت ارتباطات شده است. استفاده از تکنیک مخابراتی انفرادی P.C.S (personal communication Service) که در سال ۱۹۶۰ م ۶۲٪ مورد استعمال داشت، در سال ۱۹۷۰ م به ۷۲٪ تزايد یافت. اکنون پروگرام PCS به سرعت در حال رشد است.

تلفون بی سیم که نام لاتین آن سیلولر Cellular است عبارت از نوع تلفون پیشرفته تر بوده که رابطه دو نفر را برقرار می سازد و در هر جای قابل انتقال می باشد، کلمه Cellular از کلمه Cell یا حجره گرفته شده است که نظر به اهداف مشخص ساحه بزرگ یا کوچک را تحت پوشش موبایل قرار می دهد، که این موضوع به ظرفیت کمپنی تعلق دارد و ساحه معین را در بر می گیرد؛ مثلاً: کمپنی افغان بیسیم، روشن، MTN و اتصالات در سطح افغانستان ولایات را تحت پوشش قرار داده است و به خارج نیز ارتباط دارند. موبایل محرمیت مخابراتی نیز داشته که هر کمپنی و هر کشور کود نمبر خاص را دارا می باشد و بدون کود نمبر دایر کردن آن ناممکن است.

فعالیت داخل صنف:

برای اولین بار تلفون ذریعه کدام مخترع به میان آمد و باعث کدام تحولات در بین انسان ها گردید. لطفاً معلومات تان را با همدیگر شریک سازید.

سؤال ها:

جواب صحیح را انتخاب نمایید:

- ۱- مخترع تلفون کدام یک از اشخاص ذیل اند:
(الف) گراهامیل (ب) انتونی (ج) ماریا (د) گگلیمو مارکونی
- ۲- سیلولر Cellular عبارت است از:
(الف) نوع از تلفون پیشرفته تر بوده که رابطه بین دو نفر را برقرار می سازد.
(ب) ساحه انترنتی است ج. ساحه تلفون انالوگ است د. هیچکدام
جواب صحیح را انتخاب نمایید:
- ۳- ملل متحد در سال ۱۹۷۰ م مرکز مخابراتی غیر وابسته را تاسیس کرد.
- ۴- ترانزیستور باعث سهولت های زیاد مخابراتی را در جهان به وجود آورده است.
مختصراً جواب دهید:
- ۵- اصطلاح PCS را تشریح کنید.

فعالیت خارج صنف:

چگونه گی استفاده موبایل Mobile کشورهای خارجی را به کتابچه های تان نوشته و در ساعت آینده مضمون جغرافیه در صنف بیان نمایید.

فکس Fax در سطح جهان

ماشین فکس (Fax) در موضوعات جغرافیایی چه نقش مهم دارد؟

یکی از ضرورت‌های مهم جغرافیایی در تمام شقوق آن استعمال فکس (Fax) است که ذریعۀ آن پیام‌ها به مناطق دور و نزدیک انتقال می‌یابد، و استعمال فکس (Fax) برای دریافت حقایق و اسنادمبرم در جغرافیه و سایر بخش‌ها سهولت‌های بزرگ را به‌وجود آورده است؛ مانند: (صنعت، تجارت و سایل تولیدی، صادرات و واردات و غیره).

فکس (Fax) عبارت از تکنالوژی جدید است که در سال ۱۹۲۴م ذریعۀ ریچارد رنجر Rechar H. Ringer اختراع گردید و اولین پیام را از نیویارک به لندن ارسال نمود. در سال ۱۹۷۰م تغییرات بهتر در ساختمان ماشین و اجزای آن رونما گردید، فکس (Fax) وسیله انتقالات پیام‌های تحریری است، که پیام‌ها و گذارشات به‌روی کاغذ داخل ماشین گردیده به‌جای مطلوب در مدت چند ثانیه میرسد.

فکس (Fax) وسیلهٔ تخنیکی است که اطلاعات و اسناد (Document) را به‌طور تحریری به حیث یک سند انتقال می‌دهد.

بعد از اختراع ماشین فکس تسهیلات تجارتی و صنعتی در جوامع بشری به‌وجود آمد و کاری

را غرض ثبت حقایق، فرمایشات تجارتي، ارائه اسناد، اقلام صادراتی و وارداتی و اسناد رسمی و شخصی انجام می دهد. فکس (Fax) نه تنها در مسایل تجارتي و صنعتی به کار می رود؛ بلکه در اقمار مصنوعی نیز از آن کار می گیرند، طوریکه اسناد محرم و کشفیات تازه از زمین به فضاء و برعکس از فضاء به زمین ارسال می گردد.

بناءً فکس (Fax) از رسانه های ارتباط جمعی است که پیام های شخصی و رسمی، معاملات تجارتي، حقوقی، صنعتی و غیره را به صورت فوری و ضروری به فاصله های دور و نزدیک در وقت کوتاه می رساند.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به چند گروه تقسیم شوند، هر گروه در مورد طریق کار و فعالیت فکس و اهمیت آن در ساحات مختلف زنده گی بحث نموده نماینده هر گروه، نتیجه بحث خویش را در صنف ارائه نماید.

سؤال ها:

مختصراً جواب دهید:

۱- فکس Fax چیست؟

۲- موارد استعمال فکس را بیان کنید.

جواب صحیح را انتخاب کنید:

۳- ذریعه فکس مفاهیم ذیل ارسال می گردد.

الف) مطالب جغرافیایی   ب) مطالب صنعتی   ج) مطالب صادراتی و وارداتی

د) تماماً صحیح است

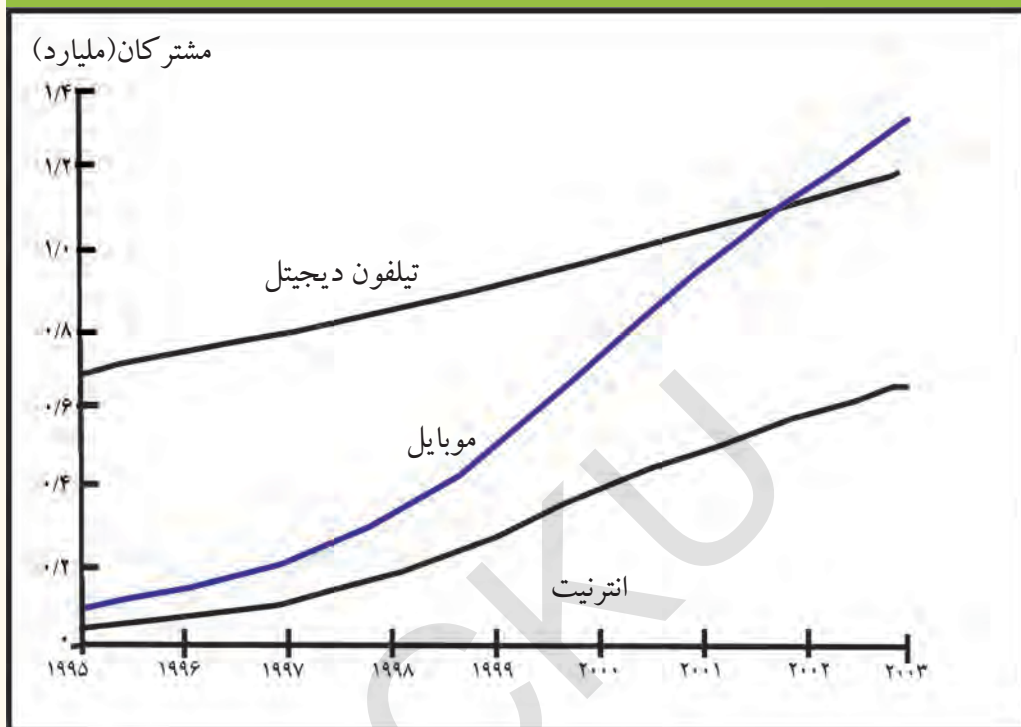
فعالیت خارج صنف:

شاگردان راجع به تسهیلات فکس مقاله مختصر بنویسند و در ساعت آینده در صنف ارائه نمایند.

انترنت و ای میل Internet & E.mail در سطح جهان

روند رشد ارتباطی از طریق تلفون ثابت، تلفون همراه و اینترنت طی سال‌های ۱۹۹۵-۲۰۰۵

نسبت دست‌رسی به اطلاعات و ارتباطات در جهان

جدیدترین وسیلهٔ مخابراتی در عصر حاضر اینترنت و ای-میل (Electronic Mail) است که در بخش‌های جغرافیایی و سایر علوم و بخش‌های مختلف حیاتی وظایف خاص را انجام می‌دهند.

جغرافیه‌دان‌ها در تمام مراکز تحقیقاتی شان برای ارسال پیام‌ها از هردو وسیله فوق استفاده می‌کنند مهم‌تر اینکه از همه دریافت پیام‌ها و انتقال آن به صورت خاص و محرمانه به هر اندازه که خواسته باشند در مدت کوتاه انجام می‌یابد، کاربرد هردو وسیله مذکور در همهٔ مؤسسات دولتی، تجاری و شخصی صورت می‌گیرد.

کمپیوتر (Computer) در نیمهٔ قرن نوزدهم مورد استفاده قرار گرفت. در سال ۱۹۴۴ - ۱۹۵۱م انکشاف بیشتر کرد سرانجام کشف ماشین دی‌جی‌تل (Digital) ذریعهٔ ویلیم شاکلی باعث انکشاف بیشتر کمپیوتر شد. اینترنت (Internet) پروگرام خاص کمپیوتر است که توسط یک شبکهٔ علیحده به کمپیوتر وصل می‌گردد و دارای پروگرام‌های مختلفی بوده که نه تنها پیام

ها را انتقال می‌دهد؛ بلکه تصاویر، متن‌های علمی و سایر معلومات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و غیره را از طریق کامپیوتر به اشخاص مورد نظر به کمک اینترنت انتقال می‌دهد. هر شخص و هر مؤسسه می‌تواند سایت‌های مشخص خود را به آدرس‌های جداگانه باز نماید و آنرا مورد استفاده قرار دهد.

اینترنت Internet یک سیستم تنظیم شده است که در تکنالوژی کنونی بشر به‌هیچ‌منبع خوب و سریع در انتقال اطلاعات و پیام‌ها به‌کار می‌رود.

مجموعه اسناد (Document) که از طریق اینترنت شامل کامپیوتر ساخته شده است، بعد از پرنت (Print) یا چاپ شدن به‌دست می‌آید. اینترنت بهترین وسیله ارتباطی است که همه کشورهای جهان شامل این پروگرام می‌باشند. قبل از ۱۹۹۰ م ذریعه اینترنت هیچ نوع تسهیلات وجود نداشت. اولین دیپارتمنتی که ذریعه ماشین کامپیوتر وسیله ارتباط مخابراتی را مهیا ساخت مرکز تحقیقات نظامی (DOD) در ایالات متحده امریکا بود.

در سال ۱۹۶۷ م مؤسسه ماشینری کامپیوتر (ACM) یا دفتر (ARPA) ایالات متحده امریکا ماشین کوچک را ساختند که معلومات را از یک کامپیوتر به کامپیوتر دیگر انتقال می‌داد. انتقال پیام از یک کامپیوتر به کامپیوتر دیگر به‌وسیله داخل کردن پیام‌ها IMP (Interface Message Processor) صورت می‌گیرد.

پوهنتون کالیفرنیا (California) و لاس‌انجلس توانستند که در سال ۱۹۶۹ م توسط (Internet) رابطه را با پوهنتون یوتا (Utah) برقرار نمایند.

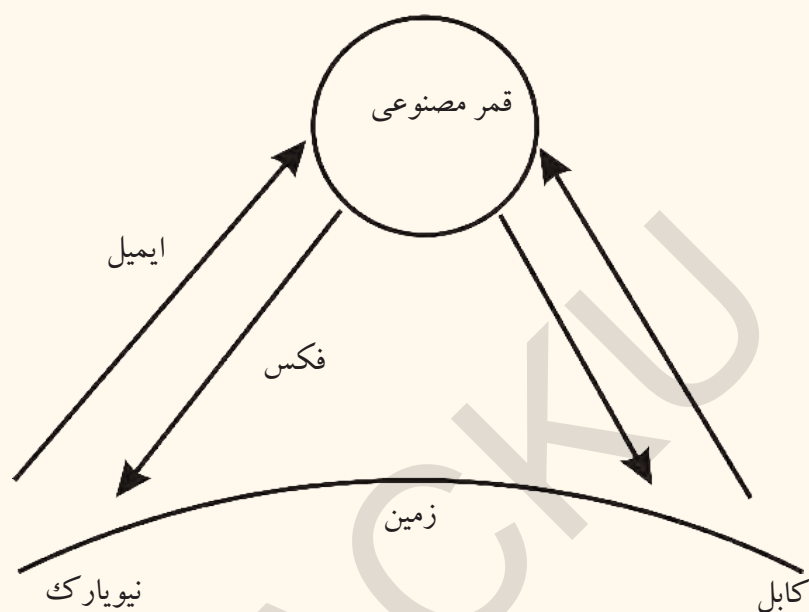
پروگرام اینترنت در سال ۱۹۸۰ م در بخش فرهنگی و تجارتي آغاز به‌کار نمود و در سال ۱۹۹۰ م به سطح جهانی توسعه یافت و پروگرام‌های امروزی فضایی جهت تحقیقات و دریافت اسرار کاینات توسط اینترنت Internet و به‌ساده‌گی از یک جابه‌جای دیگر انتقال داده می‌تواند.

نقش اینترنت Internet در جغرافیه دریافت حقایق جغرافیایی است درباره یخچال‌های قطبی، گرم شدن کره زمین، تخریش طبقه اوزون دریافت منابع انرژی؛ مانند: (نفت، گاز و غیره) مرزهای طبیعی، دریافت محل زیست ماهی‌ها در ابحار، حفظ جنگلات، پیش‌گویی آب و هوا، درجه گرمی و سردی و شناختن خاک... که محققین در وب سایت Website داده و بعداً توسط اینترنت آنرا اخذ می‌کند. معلومات از اینترنت توسط دو نفر، دو مؤسسه دولتی و یا شخصی به‌خوبی تبادل شده می‌تواند، مشروط به اینکه کود ایمیل طرف مقابل را داشته باشد.

مثلاً (<http://www.google.com>).

اینترنت Internet رابطه ماهواره‌یی و فایبر نوری دارد و اکثر پیام‌ها و معلومات زراعتی و

اقتصادی و غیره را به صورت دقیق از زمین اخذ و دوباره به مرکز مربوط مخابره می کند. ای - میل یا (Electronic Mail) نیز از جمله تکنالوژی جدید است، که در ارسال پیام های تجارتی، صنعتی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و انفرادی وظایف عمده را انجام می دهد و ارتباط فوری ذریعه همین ماشین در فواصل دور و نزدیک بزودی تامین شده می تواند. مخفف آن E-mail است که به نام

کاربرد E-mail در ارسال و اخذ پیام ها ذریعه امواج رادیویی صورت می گیرد، که از یک دستگاه E-mail با آدرس دستگاه دیگر E-mail پیام فرستاده می شود و در مدت چند ثانیه به آدرس مطلوب میرسد.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه های مناسب تقسیم شده هر گروه در باره انترنیت و استعمال آن باهم بحث نموده نتیجه بحث خود را به همصنفان ارائه دارند.

سؤال ها:

جمله را تکمیل کنید:

۱- اینترنت برای اولین بار در ( ) آغاز به کار نمود

مختصراً جواب دهید:

۲- اختراع ماشین دی جی تل Digital باعث کدام تحولات گردیده است.

۳- ذریعه اینترنت چگونه پیام ارسال می شود؟

۴- ای - میل چیست؟ تعریف نمایید.

فعالیت خارج صنف:

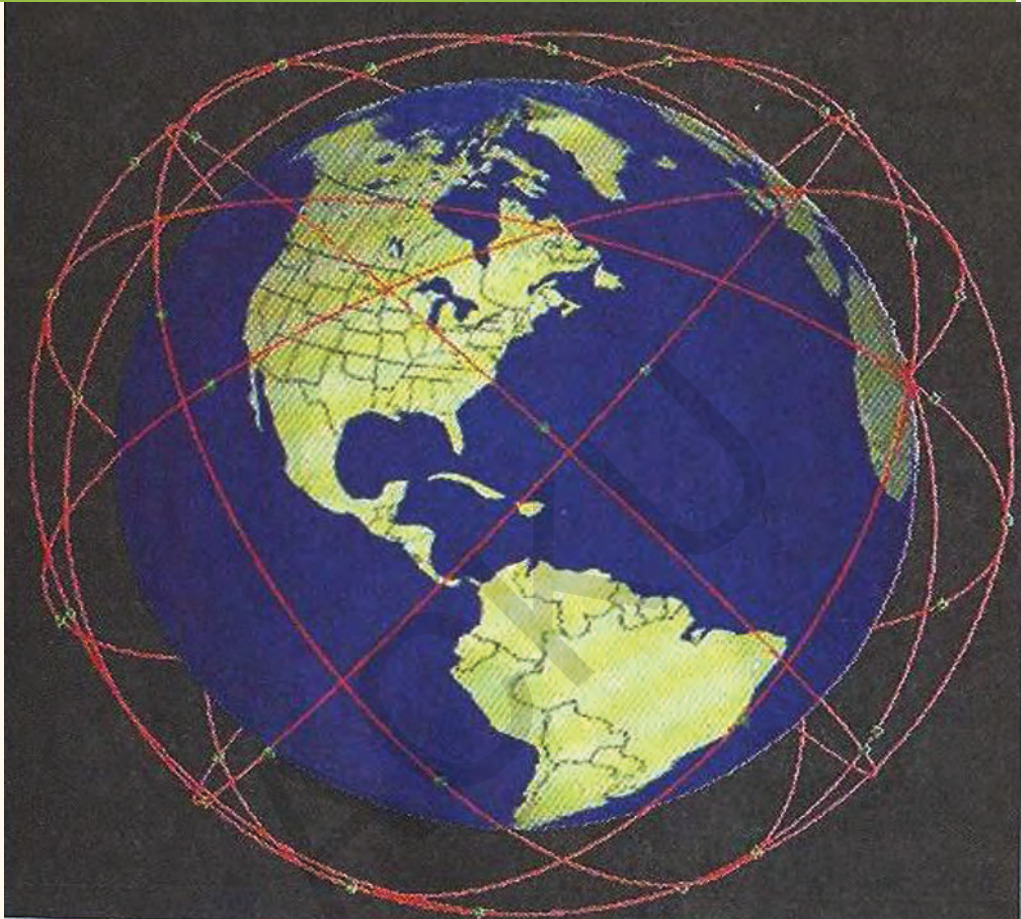

چگونه گی استفاده از کمپیوتر را تحریر نموده و در ساعت آینده مضمون جغرافیه در صنف بیان نماید.

۷-۲ شبکه ماهواره‌ی Satellite Network

نظام ارتباطی ماهواره‌ی جهانی به عنوان شبکه‌ی جهانی

آیا درباره‌ی قمر مصنوعی معلومات دارید؟

اقمار مصنوعی معلومات از راه دور (ریموت سنسنگ Remote Sensing) عصری ترین وسیله‌ی تکنالوژی جدید است که جغرافیه دانان را توانایی بخشیده تا به مسایل نا مکشوف جغرافیای کره زمین و فضا دست یابند و انسان را به رازهای نا مکشوف توانایی بیشتر بخشد. تحقیقات شبکه‌ی اقمار مصنوعی Satellite Network معلومات درباره‌ی فضا و زمین را بیشتر ساخته است. نقش آن در جغرافیه قابل ملاحظه می باشد؛ مانند: (مطالعات زراعت، معادن، منابع طبیعی، پیشگویی آب و هوا، تثبیت جنگلات و تثبیت مناطق ماهی گیری، رهنمایی کشتی ها،

انتقال اموال تجارتي (وغيره. همچنين زمينه سفرهاي فضايي را براي دانشمندان تدارك نمود كه كيهان نوردان ذريعه ماهواره به فضا سفر نموده اند.

سيستم مخابره يي ماهواره از طريق كمپيوتر و تلفون اجرا مي گردد كه به نام سيلولر تلفون يا Cellular Phone يا (cell) معروف است. سيستم مخابره ماهواره يي عبارت از: سيستم مغلق و پيچيده تكنالوژي جديد است كه از فضا به زمين اطلاعات را ارسال مي كند. پيام هاي كه از فضا به زمين مي رسد به نام (Down Link) و پيامي كه از زمين به فضا ارسال مي گردد (Up Link) ياد مي شوند. بعضي اقمار مصنوعي در يك نقطه ثابت از زمين نگهداشت مي شود كه به اصطلاح Geo Stationary ياد مي شود.

ماهواره ها در فضا عمود، مايل يا موازي به خط استوا در مدارهاي معين ويژه يي بدور زمين قرار داده مي شود.

انسان ها مي توانند كه به كمك ماهواره ها درباره نظام شمس و سيارات مربوط آن و از جمله زمين معلومات بيشتر حاصل كند ؛ مانند: ارتفاعات بلند زمين، آب هاي روي زمين، مقدار باران ذخيره شده وغيره تحقيقات تازه نشان مي دهد كه ماهواره ها بشر را قادر ساخته است تا برخي

اسرار طبیعت را دریابد و برای معلومات بیشتر، این نوع تحقیقات به صورت سریع ادامه دارد و کشورهای که صاحب ماهواره اند قرار ذیل اند: (ایالات متحده آمریکا، روسیه، چین، هند ...) بعضی کشورهای دیگر نیز سعی دارند تا به این تکنالوژی جدید دست یابند. همه مسایل مخابراتی از طریق ماهواره تنظیم می گردد ؛ مانند: (رادیوها، تلویزیون ها و غیره که ماهواره های زیاد در فضا برای ارسال پیام ها و امواج رادیویی) فعالیت می کنند و در سراسر جهان امواج مشخص رادیویی را انتقال می دهند و در برخی امور دیگر مخابراتی؛ مانند بخش نظامی، استخباراتی و غیره نیز فعالیت دارند.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه های مناسب تقسیم شوند راجع به اهمیت اقمار مصنوعی، پیشگویی آب وهوا، موضوعات اقتصادی، زراعتی ونظامی. باهم مباحثه نموده و نتیجه بحث را سرگروه به همصنفان بیان کنند.

سؤال ها:

مختصراً جواب دهید:

۱- جیو استشنری Geo Stationary چیست؟

۲- Sattelit Network در بخش جغرافیه چه خدمات را انجام می دهد.

جمله ذیل را تکمیل کنید:

۳- پیام هایی که از اقمار مصنوعی به زمین می رسد ..... و پیام هایی که از زمین به اقمار مصنوعی فرستاده می شود به نام ..... یاد می شود.

نوت: اقمار مصنوعی در هنگام فعالیت در فضاء توسط دو بال که در اطراف آن جا داده شده، انرژی مورد ضرورت خود را از آفتاب می گیرد

فعالیت خارج صنف:

راجع به انواع اقمار مصنوعی و تهیه انرژی مورد ضرورت آن مقاله مختصر بنویسید و در ساعت آینده مضمون جغرافیه به همصنفان قرائت نمایید.

۱-۸ دود و گاز ناشی از مواد سوخت

در محلی که زیست دارید آیا دود و گازات فابریکه ها شما را اذیت می کند؟

سلامتی بدن و صحت انسان از ضرورت های اصلی حیات است، هر عاملی که صحت و سلامت انسان را آسیب می رساند مضر است. از این رو محل زیست ما باید عاری از کثافات و مواد مضره باشد، در غیر آن محیط زیست ما آلوده خواهد بود، پس لازم و ضروری است تا اشیا و عواملی که محیط زنده گی را متضرر می سازد آن را به صورت بهتر بشناسیم و در صدد چاره جویی آن باشیم.

محیط به صورت فطری پاک بوده و از جمله اعطای خداوندی است.، بناءً شناختن محیط زیست که جزء بزرگی از جغرافیه است، باید به آن معرفت کامل داشته باشیم.

محیط زیست مجتمع Complex کلیه پدیده های حیاتی است که به انسان ها، حیوانات و نباتات

زمینه، حیات را مساعد می‌سازد. اجزای مهم آن را اراضی محل بود و باش، خاک، آب، فرش نباتی، موجودیت حیوانات و اتموسفیر تشکیل می‌دهد.

در طول زمان انسان‌ها دریافتند که همین محیط می‌تواند بسیاری از نیازهای آنها را مرفوع سازد. از این جهت به سرعت با محیط خود رابطه برقرار کردند. درین ارتباط تجربه‌های زیادی کسب نمودند، به زشتی‌ها و زیبایی‌های طبیعت آشنا شدند و هم با تهدیدات آن پنجه نرم کردند. انسان‌ها دریافتند که در هر محیط باید با طبیعت رابطه برقرار کنند تا از امکانات آن بهره مند گردند.

مناطق صحرایی و خشک برای زراعت و تولید مواد غذایی مناسب نبوده در مناطق سرسبز مجاور دریا‌ها و جھیل‌ها همه شرایط برای زنده گی مطلوب فراهم بود. پس در کنار همین دریا‌ها تمدن‌های بزرگ شکل گرفت.

در هر جای، انسان سعی دارد شرایط محیط طبیعی را بشناسد و زنده گی خود را با آن مطابقت دهد و یا محیط را مطابق نیازمندی‌های خود تغییر دهد.

محیطی که ما در آن زنده گی داریم دارای نظم و قانون مندی خاص است، که از جانب خداوند (ج) تنظیم شده است. باریدن باران، وزش بادهای، رویدن نباتات، همه و همه بر اساس قوانین معین به وجود می‌آید. ما باید قوانین طبیعی را بشناسیم و به آن پابند باشیم و محیط خود را پاکیزه نگهداریم. در غیر آن حیات طبیعی ما را متأثر ساخته و زنده گی را بر همه مشکل می‌سازد.

متأسفانه تأسیسات صنعتی، فابریکه‌ها، زباله‌های صنعتی ترافیک مزدحم روی زمین و صعود گازات مضره گلخانه‌یی اتموسفیر زمین را آلوده ساخته که حیات انسان، حیوان، و نبات را به خطر مواجه گردانیده است.

در رابطه به آلوده گی باید راجع به آب و هوای محل، معلومات مستند و دقیق داشته باشیم. اتموسفیر یک پدیده مهم حیاتیست برای انسان، حیوانات و نباتات بنابر آن به این منبع حیاتی باید توجه و دقت کامل نموده و از این منبع به صورت صحیح و درست استفاده کرد.

دود و گازات ناشی از مواد سوخت در سراسر جهان فضا را آلوده ساخته که مستقیماً بالای سیستم

تنفس انسان و دیگر زنده جان ها اثرات ناگوار دارد و تعاملات گازات کاربن دای اوکساید و مونو اوکساید، گاز متان، کلوروفلورو کاربن، نایتروجن اوکساید بالای جهاز دوران خون، جهاز تنفسی و غیره تأثیرات غیر صحی دارند.

منابع دود و گازات در زمین شامل سوختن زغال سنگ، نفت، آتش سوزی ها و فابریکات صنعتی می باشد.

فضای شهر کابل به اثر ازدیاد وسایط نقلیه، ازدیاد نفوس و آلوده گی های شهری غیر صحی، آلوده گردیده که بالای صحت همشهریان ما اثرات ناگوار وارد کرده است. موادیکه در مجموع باعث آلوده گی هوا می گردد قرار ذیل اند:

- ۱- مواد سمی
- ۲- مواد کیمیایی
- ۳- انتشار صداها
- ۴- تراکم مواداضافی و غیر صحی
- ۵- زباله های صنعتی و اتمی
- ۶- تراکم اجسام مضر
- ۷- آتش سوزی
- ۸- عدم موجودیت کانالزیسیون مناسب و غیره.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه ها تقسیم شوند درباره گازات مضره مواد سمی، آلوده گی آب و هوا تراکم مواد فاضله که بالای صحت ما اثرات ناگوار دارد بحث نموده و نتایج آن را در محضر همصنفان بیان کنند.

سؤال ها:

مختصراً جواب دهید:

- ۱- محیط زیست را تعریف نمایید.
- ۲- کدام مواد باعث آلوده گی محیط زیست می گردد؟
- جملات صحیح را تشخیص دهید .
- ۳- گازات مضره در فضا مستقیماً بالای جهاز دوران خون و سیستم تنفسی ما اثر دارد.
- ۴- منابع اصلی دود و گازات مضره آتش سوزی های روی زمین است.

فعالیت خارج از صنف:

شاگردان درباره آلوده گی هوای کابل و نتایج مضره آن معلومات جمع آوری نموده و آن را در صنف ارائه نمایند.

• انتشار دود و گازات وسایط نقلیه بالای آلوده گی محیط زیست چه نوع اثرات منفی را دارا می باشد؟

وسایط نقلیه یکی از ضرورت های مهم بشری است که در انتقالات اشیا و افراد تسهیلات لازم را به میان آورده است؛ اما درینجا بحث روی وسایط نقلیه در شهر ها به حیث عامل آلوده گی های هوا صورت می گیرد.

وسایط نقلیه در فضا، زمین و ابحار برای انتقالات به کار می رود، شبکه های انتقالاتی در تمام جهان مشکلات حمل و نقل را حل میکند. در پهلوی آن انتشار دود و گاز آن محیط زیست را آلوده می سازد خصوصاً هوا را آلوده ساخته و تنفس را برای انسان، حیوان و نبات مشکل می سازد. دود و گازات مضره وسایط نقلیه باعث کثیف شدن هوا و به وجود آوردن فضای غیر صحتی برای تمام موجودات حیه می گردد.

قرار مطالعات امروزی وسایط نقلیه هوا را ملوث می سازد، عامل آلوده گی هوا (Pollution) شامل (دود، کاربن مونو اوکساید، نایتروجن اوکساید، سلفر، سرب و غیره) می باشد. بناءً هر عاملی که باعث آلوده گی محیط می گردد به نام آلوده گی یا Pollution یاد می شود. ازدیاد نفوس در جهان ضرورت بیشتر به وسایط نقلیه دارد، در نتیجه، تولید گازات این وسایط باعث ازدیاد آلوده گی هوا می گردد.

محیط زیست در کشورهای فقیر مطابق معیارهای صحتی و شهری نیست. کشورهای پیشرفته توانسته اند تا حدی جلو افرازاات مضره وسایط نقلیه را از نظر تکنالوژی جدید و ساختار وسایط بهتر نقلیه بگیرند و به هیچ وسیله نقلیه که سبب تولید دود و گاز مضره می گردد، اجازه گشت و گذار را نمی دهند.

کشور عزیز ما افغانستان درین اواخر با داشتن وسایط نقلیه بیشتر، مخصوصاً شهر کابل به مشکلات بزرگ آلوده گی محیطی مواجه می‌باشد فضای شهر زیبای کابل را گازات مضره و دود موترهای کهنه و فرسوده و استعمال نفت بی کیفیت که باعث افزایش سلفر در هوا می‌گردد خراب ساخته است.

آلوده گی وسایط نقلیه را به کتگوری‌های زمینی، بحری و هوایی می‌توان مطالعه نمود که هر بخش آن به نوبه خود زمین، ابحار و فضا را آلوده ساخته است. طبیعتاً فضای صاف و طبیعی آلوده نمی‌باشد؛ اما انسان‌ها با استفاده از تکنالوژی جدید در بسی نقاط محیط را آلوده ساخته اند.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شوند و هر گروه درباره عوامل آلوده گی هوا (Pollution) با همدیگر بحث نموده و نتیجه بحث را نماینده گروه به همصنفان بیان کند.

سؤال‌ها:

مختصراً جواب دهید:

- ۱- کشورهای پیشرفته چگونه جلو آلوده گی هوا را گرفته اند؟
  - ۲- گازات وسایط نقلیه باعث کدام مشکلات در شهرها می‌گردد؟ جملات را تکمیل نمایید:
  - ۳- وسایط نقلیه در ( ) باعث آلوده گی می‌گردد.
  - ۴- صحت انسان مستقیماً با ( ) رابطه دارد.
  - ۵- هر عاملی که باعث آلوده گی می‌گردد ( ) نامیده می‌شود. جواب صحیح را انتخاب کنید:
  - ۶- کدام یک از گازات باعث آلوده گی هوا می‌گردد.
- (الف) اوکسیجن (ب) نایتروجن اکساید (ج) کاربن مونو اکساید (د) ب، ج صحیح است

فعالیت خارج صنف:

در باره وسایط نقلیه فکر کنید. که چرا محیط زیست را آلوده می‌سازد. در این مورد مقاله بنوسید و در ساعت آینده مضمون جغرافیه به همصنفان بیان نمایید.

ب) تأثیر فابریکه ها بالای محیط زیست

گاهی به فابریکه‌های صنعتی رفته اید؟ کدام نوع گازرات مضره از فابریکه ها خارج می گردد و محیط زیست را آلوده می سازد؟

محیط زیست در مجموع جلب توجه جغرافیه دان ها را به خود معطوف ساخته و مطالعات امروزی درین باره نشان می دهد که ایجاد کارخانه ها در سطح وسیع باعث آلوده گی هوا، زمین و آب های جاری و تحت الارضی گردیده است.

انقلاب صنعتی از اروپا آغاز گردید. که مهد آن کشور انگلستان بود و از آنجا به سایر کشورهای اروپایی انتشار یافت و در امریکای شمالی مخصوصاً در ایالات متحده امریکا به حد وسیع

توسعه یافت، فابریکه‌های موتر سازی، کشتی سازی، طیاره سازی و صدها نوع فابریکه در زمینه‌های دیگر آغاز به کار نمود.

کشورهای آسیایی؛ مانند: جاپان، چین، هند و غیره به تأسیسات کارخانه‌های مختلف پرداختند و در اکثر کشورهای دیگر؛ مانند قارهٔ افریقا و استرالیا نیز فابریکه‌های بزرگ در بخش‌های خاص تأسیس گردید. همه تأسیسات به آلوده گی محیط زیست مشکلات بزرگ را ایجاد نموده است؛ مانند تولیدات گازات زهرناک کاربن دای اکساید (CO_2)، گاز متان (CH_4) گاز کلورو فلورو کاربن (CFC)، نایتروجن دای اکساید (NO_2)، بخارات آب و آیون‌های ذرات اتمی و غیره داخل هوا می‌گردد که خواص فیزیکی و شیمیایی هوا را تغییر می‌دهد.

مجموعاً گازات مضره که از فابریکه‌ها خارج می‌گردند، بعضاً صعود نموده هوا را آلوده می‌سازد؛ مثلاً: گاز کلورو فلورو کاربن C.F.C (Choloro Fluoro Carbon) از فابریکه‌ها و منابع سرد کنندهٔ خارج می‌گردد که در طبقات بالایی هوا در قشر اوزون با مرکبات شیمیایی تعامل کرده باعث تخریش طبقهٔ اوزون شده و بالاخره باعث گرم شدن زمین می‌گردد. گازات مضره مجموعاً باعث آلوده گی هوا گردیده حیات را به خطر مواجه می‌سازد که در نتیجه باعث به میان آمدن امراض گوناگون می‌گردد.

همچنان فابریکه‌های اتمی (Radio Active Waster) باعث ایجاد مشکلات ذیل می‌گردد:

- تشعشعات اتمی در ساحت یک کیلومتر مربع ماحول خود را تخریب می‌سازد.

- بالای زراعت، کشت و کار اثرات منفی دارد.

- داخل جو فضا می‌گردد.

- حیوان، انسان و نبات را به مرگ تهدید می‌کند.

- انفجار اتمی چرنوبل که ساحت وسیع را از بین برده، مثال برجستهٔ این مطلب است.

- باعث تولید گاز کاربن دای اکساید CO_2 می‌گردد.

- سرطان‌های جلدی را بار می‌آورد.

- تأسیسات و مواد غذایی را متأثر می‌سازد.

تأثیرات ناگوار فابریکه ها و کارخانه های صنعتی نه تنها در زمین؛ بلکه در فضا و ابحار نیز قابل احساس است، تأثیرات ناگوار فابریکه ها، اتموسفیر زمین را نیز آلوده می سازد. دریاهایی که در جوار فابریکه ها جریان دارد نیز از مواد اضافی فابریکه ها متأثر می گردد. مواد فاضله اتمی نیز آب ابحار را آلوده می سازد، انتشار نفت از کشتی های نفت کش در ابحار تأثیر منفی در آب ابحار و حیات بحری وارد می کند.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان در صنف به گروه های مناسب تقسیم شوند، هر گروه درباره اضرار فابریکه ها فکر نموده، اثرات ناگوار دستگاه اتمی را توضیح و آن را نماینده گروه به همصنفان ارائه نمایند.

سؤال ها:

جواب صحیح را تشخیص کنید:

- ۱- یکی از کشورهای ذیل مهد انقلاب صنعتی است.
(الف) جرمنی (ب) انگلستان (ج) فرانسه (د) ایتالیا
- ۲- دستگاه اتمی مولد برق چرنوبل به کدام کشور ذیل تعلق دارد.
(الف) اکراین (ب) قزاقستان (ج) ترکمنستان (د) ارمنستان
- ۳- گاز مضره کلور فلور کاربن کدام اثرات منفی را دارند.

الف) طبقه اوزون را تخریش می کند . ب) برای حیات مفید می باشد.
ج) برای تنفس مفید است . د) تنها برای نباتات مفید است.
مختصراً جواب دهید:

- ۱- کدام گازات محیط زیست را آلوده می سازد؟
- ۲- گازات مضره فابریکات بیشتر سبب کدام امراض می گردد؟
- ۳- تأسیسات فابریکه های اتومی باعث ایجاد کدام مشکلات می گردد؟

فعالیت خارج از صنف:

لست گازات مضر را که در آشپزخانه (پخت و پز) موجود است بنویسید و اثرات نادرست آن ها را در باره حیات انسان واضح سازید .

دربارهٔ آلوده گي محل زيست تان فكر نموده ايد و اضرار زباله‌هاي صنعتي را مي‌دانيد؟

۱- زباله‌هاي فزيكي يا Physical State: كه شامل اجزاي ذيل مي‌باشد: زباله‌هاي خانه‌گي، زباله‌هاي شهري، آب‌هاي گنديده و امثال آن.

۲- زباله‌هاي كيميائي حياتي و Biochemical؛ مانند: كاربن، تركيب اوكسايدهاي كاربن، نايتروجن اوكسايد، كلورايدهاي عضوي و غيره .

۳- سكتورهاي خدماتي: كه شامل وسايط نقليه زميني، هوايي و بحري مي‌شود.

۴- زباله‌هاي مواد غذايي: نان پزي و طباحي.

۵- زباله‌هاي شهري: كه معمولاً از مواد گنديده آن گاز متان توليد مي‌شود.

۶- منابع توليدي اتمي: كه تركيبات ايون‌هاي اتمي هوا را آلوده مي‌سازد.

۷- توليدات صنعتي: كه گاز كلورو فلورو كاربن (C.F.C) از آن توليد مي‌شود.

زباله ها معمولاً در اثر تعاملات شیمیایی و فیزیکی خواص اصلی محیط را تغییر می دهد و این تغییرات در خشکه و آب و هوا تاثیرات ناگوار دارد. که در فضا به طبقه اوزون صدمه رسانیده و شعاع ماورای بنفش مستقیماً به زمین نفوذ می کند که بالای صحت انسان ها و دیگر موجودات حیه و تغییرات آب و هوای کره زمین تأثیر منفی به جا می گذارد .

موجودیت زباله ها بزرگترین مشکل برای عالم بشریت است که حیات تمام اجسام حیه را تهدید می کند. محیط زیست انسان در حالات کنونی غیر صحی شده و باعث ایجاد مشکلات بزرگ گردیده است. از طرف دیگر زباله های صنعتی ابحار را آلوده ساخته حیواناتی را که در ابحار و دریا زیست دارند متضرر می سازد؛ مانند: دریا های تایمز Thames و راین در اروپا. فابریکه های صنعتی و شیمیایی که در جوار این دو دریا قرار دارند، مواد اضافی آن فابریکه ها را به دریا ریخته میحط زیست حیوانات بحری را کثیف و آلوده می سازد.

دریای راین از منبع تامصب ۱۳۰۰ کیلومتر فاصله را طی می کند این دریا از کشور سویس سرچشمه گرفته و از کشورهای فرانسه، آلمان و هالند عبور نموده به بحیره شمال می ریزد.

پاکسازی آلوده گی نفتی از ساحل الاسکا

وزباله‌های صنایع فلزی و شیمیایی زیادی را به بحر انتقال می‌دهد.

ابحار ذریعه زباله‌های اتومی و نفتی آلوده می‌شود که باعث نابودی حیوانات بحری می‌گردد.

بشر شاهد بسیار آلوده گی‌های نفتی در ابحار بوده که در ایالات متحده امریکا ۷۰۰۰ واقعه را ثبت نموده اند.

حوزه دریای راین و مراکز صنعتی اطراف آن

همچنان در بسا نقاط دیگر نیز تانکرهای نفت کش در اثر عارضه تخریکی در وقت انتقال آب بحر را آلوده می‌سازد. استخراج نفت از کف ابحار نیز آلوده گی را افزایش داده است. بناءً انکشاف صنعتی در کره زمین اگر از یک طرف برای بشر مفید است، به همان اندازه زمین، بحر و هوا را آلوده ساخته است که نمونه‌های مهم آن را قبلاً ذکر نمودیم. یعنی زباله ها ناشی از فعالیت‌های انسانی باعث ایجاد مشکلات زیاد در تمام جهان گردیده است که تا اکنون ما به این مشکلات دست و پنجه نرم می‌کنیم.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شده دربارهٔ تأسیسات فابریکه‌ها و اضرار آن در محیط زیست بحث نموده و نتیجهٔ بحث را نمایندهٔ گروه به همصنفان بیان کند.

سؤال‌ها:

جمله ذیل را تکمیل کنید:

۱- زباله‌های صنعتی بزرگ‌ترین ( ) برای عالم بشریت است.

جواب صحیح را انتخاب نمایید:

۲- کدام دریا‌های اروپایی بیشتر آلوده می‌باشد:

الف) راین   ب) تایمز   ج) دنیوب   د) الف و ب صحیح است

مختصراً جواب دهید:

۳- چرا موجودیت فابریکه‌ها در داخل شهرها مضر است؟

۴- زباله چیست تعریف کنید.

۵- در کدام کشورهای جهان زباله‌های صنعتی بیشتر می‌باشد؟

۶- محیط زیست حیوانات بحری را کدام زباله‌ها تهدید می‌کنند.

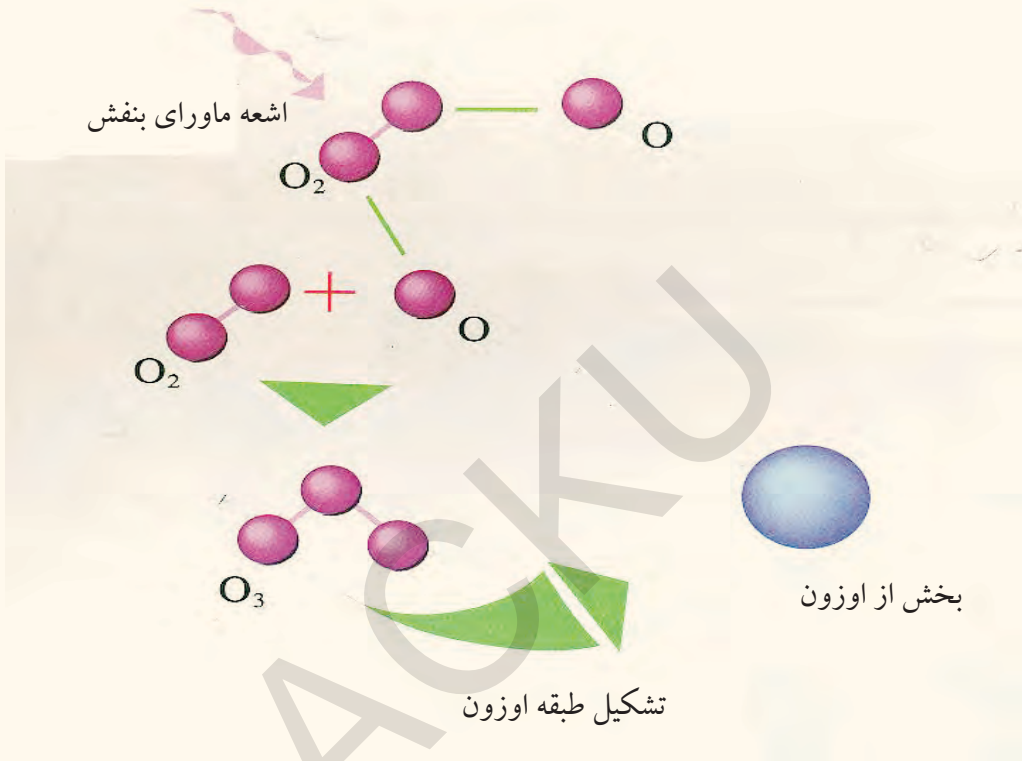
فعالیت خارج از صنف:

دربارهٔ محیط زیست معلومات داده و عوامل مضرهٔ زباله‌ها را بنویسید و در صنف ارائه نمایید.

۸، ۳- خطرات نازک شدن طبقه اوزون

آیا به کلمه طبقه اوزون آشنایی دارید؟

طبقه اوزن (O_3) بالای طبقه تروپوسفر به ارتفاع (۱۵) کیلومتر از سطح بحر به مثابه یک مانع در برابر اشعه ماورای بنفش Layer Ultraviolet و یا (UL) عمل میکند. این اشعه ممکن است باعث سرطان جلدی و نابینایی چشم و همچنان کاهش محصولات زراعتی و از بین رفتن ماهی‌های ابحار و عملیه ترکیب نوری فوتوسنتیز که برای زنده گی ضروری است شود.

اشعه ماورای بنفش به سه قسم می‌باشد.

۱- اشعه ماورای بنفش (UV-C):

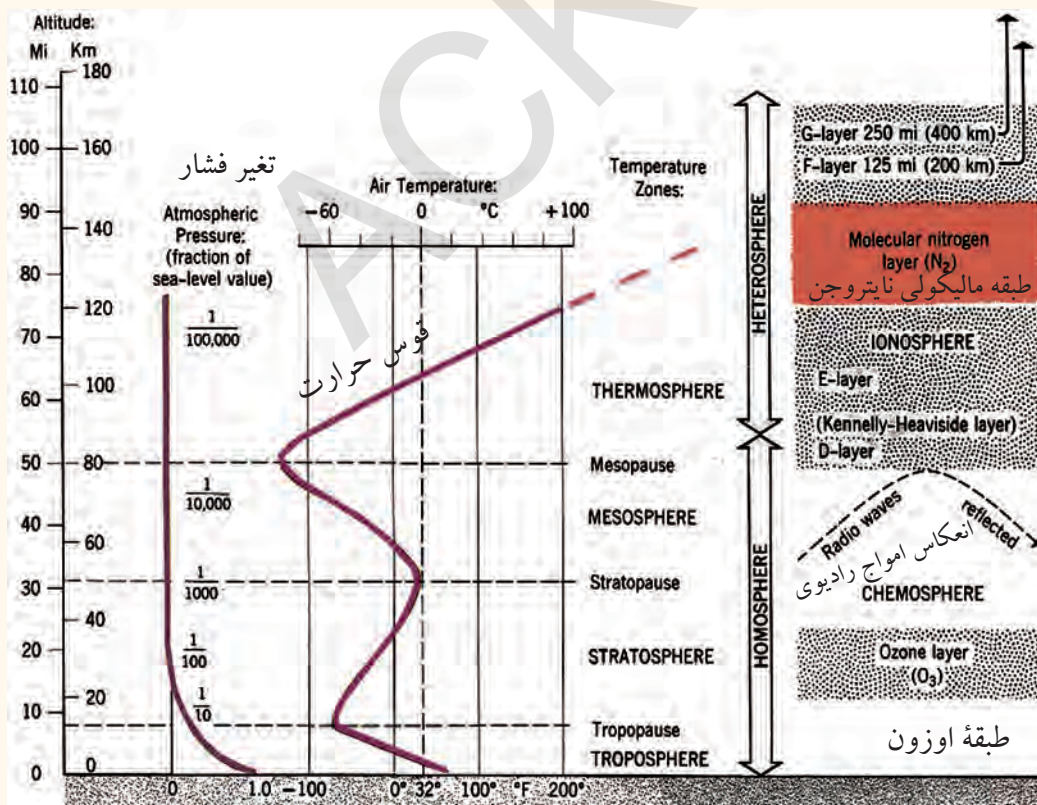
که طول موج آن از (۲۰۰ تا ۲۸۰) نانومتر می‌باشد (که یک میکرون مساوی به ۱۰۰۰ نانومتر و یک میلیون نانومتر مساوی است به یک ملی متر).

تأثیر این اشعه بالای زمین و باشندگان آن خیلی خوب و عالی بوده که زمین را از خطرات اشعه ماورای بنفش محافظه می‌کند، به خصوص آن عده زنده جان‌هایی که انسان به آن ضرورت دارد و برای انسان در تولید غذا مفید می‌باشند.

هرگاه قشر اوزون به کلی تخریش گردد اشعه (UV-C) بازهم وظیفه خود را به درستی انجام می‌دهد یعنی تخریش طبقه اوزون بالای اشعه (UV-C) و وظایف آن هیچ نوع تأثیر ندارد.

۲- اشعه ماورای بنفش (UV-A):

طول موج آن (۲۸۰ - ۳۲۰) نانومتر می‌باشد و آن را اشعه فعال نیز می‌گویند که همیشه حیات را به مرور زمان در مدت دراز تخریب می‌کند یعنی برای باشندگان زمین خطرناک می‌باشد و اثرات آن فوری نبوده؛ بلکه به گذشت زمان تأثیرات منفی آن خطرناک می‌باشد.

۳- اشعه ماورای بنفش (UV-B): طول موج آن (۳۲۰-۴۰۰) نانومتر می‌باشد و این اشعه به تمام باشنده گان روی زمین مضر بوده و حیات انسان و سایر موجودات حیه را تهدید به مرگ می‌کند. طوریکه قبلاً گفته شد باعث کوری چشم و سرطان جلد نیز می‌گردد.

زمین به حیث خانه مشترک و محل زیست تمام موجودات حیه بوده، باید از تمام آلوده گی ها محفوظ باشد. موجودیت گازات مفیده اوزون در طبقه تروپوسفر Troposphere که (۱۱) کیلومتر ضخامت دارد جابه‌جا شده و کره زمین را احاطه کرده است..

گاز نایتروجن و اوکسیجن مستقیماً بالای حیات اثر دارد، گذشته از آن ترکیب دسته جمعی آن طبقه تروپوسفر Troposphere را از اشعه تحت سرخ و ماورای بنفش حفاظت می‌نماید.

طبقه اوزون (O_3) طبقه حایل است میان تشعشعات نور آفتاب و طبقه تروپوسفر Troposphere سطح زمین، که زمینه هر گونه فعالیت‌های حیاتی را برای انسان، حیوان و نبات و سایر موجودات فراهم می‌سازد و طبقه کره حیاتی یا بایوسفر (Biosphere) را تمثیل می‌کند؛ بناءً نازک شدن طبقه اوزون (O_3) ویا تخریش آن حیات را در کره زمین تهدید می‌کند..

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شوند روی موضوعات ذیل باهم بحث کنند و نتیجه بحث را سر گروه به همصنفان ارائه نمایند.

- ۱- طبقه اوزون چه اهمیت حیاتی دارد؟
- ۲- اشعه UV-C ماورای بنفش چه اهمیت دارد؟
- ۳- اشعه UV-B ماورای بنفش چه خصوصیت دارد؟
- ۴- ضرر اشعه UV-A ماورای بنفش را واضح سازید؟

سؤال ها:

مختصراً جواب دهید:

۱ کدام اشعه ماورای بنفش باعث سرطان جلدی و کوری چشم می گردد؟

۲-بایوسفر چه معنی دارد؟

جواب صحیح را تشخیص کنید .

۳- خصوصیت اشعه ماورای بنفش (UV-C) چیست؟

الف) حیات زنده جان ها را تامین می کند. ب) بالای حیات در سطح زمین تأثیر ناگوار دارد

ج) هیچ نوع تأثیر ندارد. د) باعث سرطان جلدی می گردد

۴- اشعه ماورای بنفش (UV-B)

ب) هیچ اثر ندارد.

الف) اشعه مفید سطح زمین است

د) برای حیات روی سطح زمین مضر است

ج) اثرات منفی دارد.

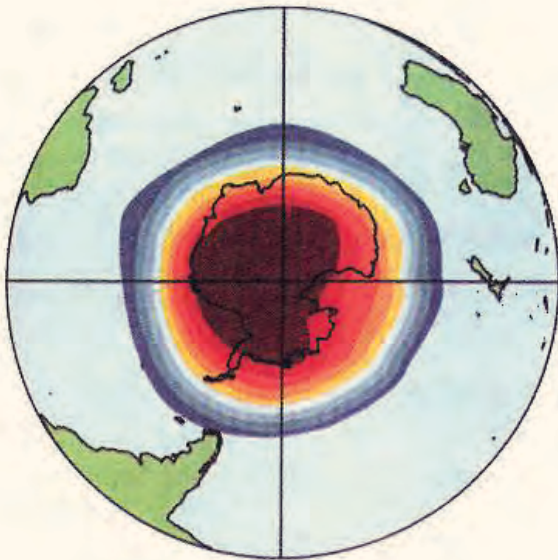
فعالیت خارج از صنف:

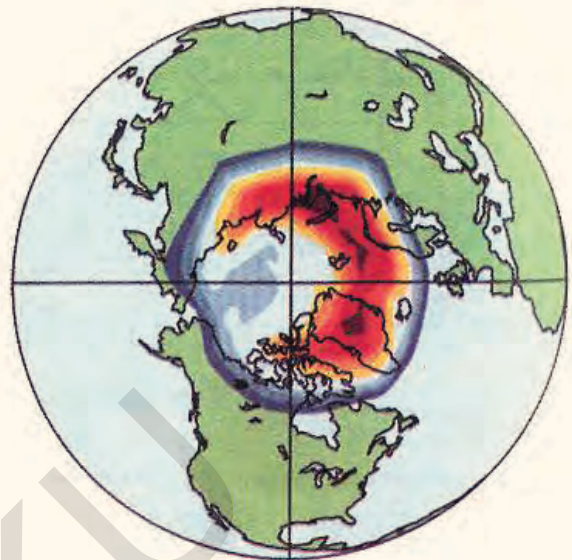
با استفاده از کتابخانه و اینترنت تحت عنوان اهمیت طبقه اوزون، معلومات را جمع آوری و در

ساعت آینده جغرافیه به همصنفان ارائه کنید.

الف) تخریش طبقه اوزون

قطب جنوبی

قطب شمالی

تخریش طبقه اوزون

طبقه اوزون (O_3) برای ادامه حیات در کره زمین چه ارزش دارد؟

مطالعات جدید فضایی و طبقات هوا که توسط ریموت سنسنگ (Remote Sensing) صورت گرفته است، جغرافیا دان ها دریافتند که قشر محافظه یی سطح زمین (توسط افزایش گازهای گلخانه یی) در قطب جنوب تخریش شده است. طبقه اوزون که حیات انسان ها را از تابش ماورای بنفش آفتاب نگاه میدارد موجودیت آن لازم و ضروریست.

طوری که در درس گذشته درین باره بحث گردید، طبقه اوزون (O_3) قشر محافظه یی اتموسفیر Atmosphere برای اجسام حیه از تشعشعات اشعه ماورای بنفش آفتاب است. در سال ۱۹۷۴ م بعضی از دانشمندان دریافتند که گازات گلخانه یی مانند (کاربن دای اکساید، گازمتان، اکسایدنایتروجن و کلوروفلوروکاربن C.F.C باعث تخریش طبقه اوزون (O_3) می شود

تولید گاز C.F.C از دستگاه‌های سرد کننده Air-condition؛ مانند: فریزر، ایر کندیشن یا ماشین سرد کننده و غیره در فضا نفوذ می‌نماید. این گاز به سبب تعاملات سنگین نمی‌تواند در سطح پائین اتموسفیر تعامل نماید، ازین رو وقتی گازات مذکور در طبقه (O_3) صعود می‌کند، تعامل کیمیایی نموده سبب تخریش طبقه اوزون (O_3) می‌گردد.

همچنان دانشمندان در سال ۱۹۸۷ دریافتند که ۵۰٪ قشر اوزون در قطب جنوب تخریش (Deplete) گردیده و از ضخامت اصلی آن کاسته شده که هیچگاه دانشمندان به این اندازه زیاد از تخریشتات طبقه (O_3) پیش بینی نمی‌کردند، ازین رو دانشمندان در سال ۱۹۹۵ م در مونترال کشور کانادا دورهم جمع شدند تا از تخریشتات بیشتر طبقه (O_3) جلوگیری نموده و این واقعه را به گوش جهانیان برسانند؛ بناءً در این جلسه بزرگ علمی تصمیم گرفتند تا جلو تخریشتات بیشتر طبقه اوزون قطب جنوب را بگیرند و هرچه عاجل تر آن را ترمیم کنند تا از تولید بیشتر گاز C.F.C جلوگیری شود؛ اما متأسفانه تمام کشورهای شرکت کننده به فیصله (مونترال) عمل نه نمودند بالاخره نماینده گان (۱۲۴) کشور جهان در شهر لندن دورهم جمع شدند و درباره خطرات بیشتر گاز (C.F.C) و تولید آن بحث نموده و به صورت قاطعانه تصمیم گرفتند تا با پیروی از جلسه مونترال یک بار دیگر در جلسه لندن از تولیدات گازات گلخانه‌یی (C.F.C) به صورت جدی و حتمی جلوگیری صورت گیرد.

در سال (۱۹۹۸) م دریافتند که سوراخ بزرگ در فضای قطب جنوب به مساحت ۲۶ میلیون کیلومتر مربع یا معادل به مساحت امریکای شمالی می‌باشد، Van Alan دانشمند چینیایی به کشف واقعه فوق نایل گردید.

در سال (۱۹۹۹-۲۰۰۱) م دانشمندان امریکایی در انجمن NOAA و ناسا NASA مرکز تحقیقات فضایی ایالات متحده امریکا دریافتند که کشفیات Van Alan به صورت واقعی درست بوده در سال ۲۰۰۳ م مساحت تخریش طبقه اوزون به اندازه ۲۸ میلیون کیلومتر مربع توسعه یافته است. دانشمندان در پی آن شدند تا به صورت عاجل از تخریشتات (O_3) جلوگیری شود، بالاخره توانستند جلو تخریش طبقه اوزون را در قطب جنوب بگیرند. زیرا تخریش طبقه اوزون (O_3)

باعث عوامل ذیل در کره زمین گردیده است:

- گرم شدن زمین نظر به سال‌های قبل.
- ذوب شدن یخچال‌ها در کره زمین.
- بالا آمدن سطح ابحار.
- به‌میان آمدن خشک سالی و کمبود محصولات زراعتی در زمین.

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه‌های مناسب تقسیم شوند، درباره ارزش قشر اوزون برای حیات در سطح زمین و در صورت تخریش اوزون عوامل ناشی از آن در کره زمین بحث کنند و نتیجه بحث شان را نمایندۀ گروه به همصنفان بیان نماید و معلم صاحب نتیجه بحث را با معلومات خویش جمع بندی کند.

سؤال‌ها:

مختصراً جواب دهید:

- ۱- درباره طبقه اوزون (O_2) به‌طور مختصر معلومات دهید؟
  - ۲- گاز کلوروفلورو کاربن C.F.C در کدام صنایع مورد استفاده می‌باشد و برای طبقه اوزون چه ضرر دارد؟
  - ۳- چرا طبقه اوزون تخریش می‌گردد؟
- جملات ذیل را تکمیل کنید:

۵- در جلسه لندن در سال ۱۹۹۵م تصمیم گرفته شد که جلو تولید گازهای ..... و ..... گرفته شود.

۶- در ۱۹۹۸م عالم چینیایی ..... دریافت که سوراخ طبقه اوزون به ..... کیلومتر مربع رسیده است.

فعالیت خارج از صنف:

از کتابخانه مکتب، مجلات و غیره منابع راجع به گازات گلخانه‌یی و عوامل ناشی از آن چند سطر بنویسید و در ساعت آینده مضمون جغرافیه به همصنفان ارائه کنید.

۴، ۸- قطع جنگلات

آیا می‌دانید که موجودیت جنگلات برای موجودات حیه چه ارزش دارد؟

جنگلات و نشو و نماى طبیعى آن از نعمت‌هاى خداوندی است که برای انسان ها ارزانی نموده است. جنگلات به زیبایى و سرسبزی کره زمین رونق خوب صحى و اقلیمى بخشیده است؛ زیرا موجودیت جنگلات درتصفیه هوا که ما از آن تنفس میکنیم نقش خاص دارد و گازات مضره؛ مانند کاربن دای اکساید را جذب نموده و اوکسیجن را آزاد می‌سازد. اوکسیجن ماده حیاتیتست که آن را تنفس می‌کنیم.

جنگلات برای برقراری نظم طبیعت و حفظ شرایط مطلوب زیست و جلوگیری از گرم شدن کره زمین سرنوشت ساز است؛ همچنان جنگلات در اثر عمل فوتوسنتز photosynthesis نباتات آب و نمک ها را توسط ریشه جذب نموده و به برگ ها انتقال می‌دهد و برگ ها کاربن دای اکساید را از هوا جذب نموده و به اثر تابش نور آفتاب کاربوهایدرید ها را تولید می‌نماید و در روز اوکسیجن را آزاد می‌سازد که برای تنفس موجودات حیه ارزش حیاتی دارد و بر عکس در شب کاربن دای اکساید را خارج و اوکسیجن را می‌گیرد یعنی توازن گاز کاربن دای اکساید و اوکسیجن را تنظیم می‌کند. همچنین مقدار زیاد گرد و خاک آتموسفیر را جذب می‌کند.

موجودیت جنگلات در حیات بشر فواید دیگر را نیز دارا می‌باشد:

- میوه درخت ها اکثراً غذای عده زیادی از انسان ها را تشکیل می دهد.
- چوب درخت ها در ساختمان، تهیه لوازم منزل و کاغذ مورد استعمال قرار می گیرد.
- سایه درختان انسان را از گرمای شدید محافظت می کند.
- جنگل ها از بروز سیلاب ها جلوگیری می کند؛ زیرا ریزش باران به روی برگها و شاخ ها از سرعت باران می کاهد و ریشه درخت ها از فرسایش خاک جلوگیری می نماید، خاک جنگل هم پوشیده از شاخ و برگ گیاهان است که آب را جذب کرده و جویبارهای مملو با آب را به وجود آورد.
- از حاصلات جنگل برای تهیه ادویه استفاده می شود.
- از حاصلات جنگلات در صنعت استفاده می شود.
- جنگل ها محلات مناسب برای تفریح و گشت و گذار می باشد.
- درختان از سروصدای موترها، فابریکه ها و طیارات می کاهد.
- محیط زیست حیات وحش را می سازد.

نابودی جنگلات نابودی زنده گی است

در اکثر مناطق جهان برای به دست آوردن مواد غذایی، وسایل خانه، مواد سوخت و بسیاری از نیازمندی های دیگر خود، از قطع جنگلات استفاده می کنند. در طول دهه ۱۹۸۰م در بسیاری از نواحی جهان قطع و نابودی جنگل را شاهد بوده ایم. طبق احصائیه، تنها در نواحی استوایی و همه ساله ۱۰۵ میلیون هکتار زمین از مساحت جنگلات کاسته می شود.

قطع جنگلات در کره زمین به جای اینکه نتیجه مفید دهد برخلاف اثرات نامطلوب داشته و باعث برهم خوردن اقلیم می گردد؛ زیرا ازدیاد نفوس و انکشاف بیشتر صنعت و فابریکه ها ساحه جنگلات را در کشورهای اروپایی، امریکایی، افریقایی، آسیا و اوقیانوسیه قسماً محدود ساخته است. در این اواخر سازمان سبز در ملل متحد ایجاد و حامیان آن مانع قطع جنگلات شد؛ اما تا حال تخریب جنگلات در نیم کره شمالی و جنوبی یکسان است و موفق به قطع جنگل ها نه گردیده اند. قطع، جنگلات در اکثر کشورهای جهان به ملاحظه می رسد که قسماً به اثر آتش

سوزی ها و قسماً به اثر قطع کردن به منظور صنایع صورت می گیرد و بخشی از منابع خود را از دست داده و در نتیجه مرحله صحرایی شدن را سریع می سازد.

- عوامل ذیل برای از بین بردن جنگلات نقش زیاد دارد:

۱- خانه سازی و انکشاف صنعتی در جهان

۲- تبدیل منطقه جنگلی به زمین زراعتی

۳- آتش سوزی

فعالیت داخل صنف:

شاگردان به گروه های مناسب تقسیم شوند بخشی از گروه ها درباره مفیدیت موجودیت جنگلات و بخشی دیگر درباره ضررهای قطع جنگلات با یک دیگر بحث نموده و نتیجه آن را نمایندند گروه به همصنفان بیان کند.

سؤالات:

مختصراً جواب دهید:

- ۱- عمل فوتوستیز در تصفیه هوا چه تأثیر دارد؟
- ۲- از جنگلات چه استفاده اقتصادی ممکن است؟
- ۳- از بین رفتن جنگلات چه تأثیر به محیط زیست دارد؟
- در جملات ذیل جواب صحیح را تشخیص کنید.
- ۴- جنگلات گرد و خاک اتموسفیر را جذب می کند.
- ۵- توازن اکسیجن و کاربن هوا را تنظیم می کند.
- ۶- قطع جنگلات برای حیات ما چندان مفید نیست.
- ۷- تخریب جنگلات در نیم کره شمالی و جنوبی یکسان می باشد.

فعالیت خارج از صنف:

به دقت تمام توجه نموده و قطع جنگلات را به رابطه حیات انسان تحلیل کنید و نتایج آن را در کتابچه های تان ثبت و ساعت آینده جغرافیه درباره آن در صنف بحث کنید.

اصطلاحات

آلوده گی: Pollution: پروسه‌یی است که به‌طور مستقیم و غیر مستقیم در اثر آن قسمتی از محیط آلوده شده برای زنده گی نا مساعد و یا خطرناک می‌گردد.

آلوده گی معمولاً به اثر افزایش و جود یک یا چند عنصر در محیط؛ مانند: دود و گازات در آب بحر در هوا و یا افزایش مواد نفتی در ابحار به اثر سوراخ شدن تانکرهای نفت کش، باران‌های اسیدی به وجود می‌آید.

اوکسیجن: O_2 : گاز کیمیاییست که برای اجسام حیه مفید می‌باشد.

ایکولوجی: Ecology: علمی است که رابطه انسان، نباتات و حیوانات را با محیط طبیعی مورد مطالعه قرار می‌دهد.

اتموسفیر: یا جو Atmosphere: هوایی که اطراف کره زمین را پوشانیده است. اتموسفیر دارای طبقات گوناگون و گازها و مواد مختلف است. عناصر موجود در جو عبارت اند از O_2 , CO_2 , N_2 , هلیوم He، متان CH_4 و کرپتون Kr.

- ۱- تروپوسفیر Troposphere ۰ - ۱۲ کیلومتر
  - ۲- استراتوسفیر Stratosphere ۱۲ - ۴۸ کیلومتر
  - ۳- مزوسفیر Mezosphere ۸ - ۹۸ کیلومتر
  - ۴- ترموسفیر Thermosphere ۹۸ - ۶۸۹
  - ۵- اگزوسفیر Exosphere بیش از ۶۸۹ کیلومتر
- اقلیم:** یا آب و هوا Climate: حالت متوسط آب و هوای زمین در مدت طولانی (۳۰-۴۰ سال) در محل معین است.

اقمار مصنوعی: Satellite: عصری ترین وسیله تکنالوژی جدید است که به مطالعات زمین و سیارات می‌پردازد.

- انفجار نفوس: افزایش بسیار سریع نفوس در کشورهای عقب مانده تقلیل سطح وفیات و نگهداشت سطح بلند تولدات را علمای غرب به نام انفجار نفوس یا د نموده اند.

اسناد تحقیقی و رسمی: Document

انترنت: Internet: سیستم تنظیم شده است که منبع سریع انتقال اطلاعات و پیام‌های تجارتي، صنعتی،

رسمی و تحقیقی بوده و جدید ترین سیستم انتقال اطلاعات ذریعۀ کمپیوتر و شبکه انترنت می باشد.
ایمل - E-mail: پست الکترونیکی .

ارتباطات جمعی Telecommunication؛ مانند (رادار، تلفون، موبایل، انترنت و سیستم های ماهواره وغیره).

باطلاق ها: سرزمین پست که از رطوبت اشباع شده و معمولاً بته ها در آن روییده باشد برخلاف دند آب از آب پوشیده نیست.

- تراکم نفوس: در یک ساحة معین تعداد باشندگان آن را گویند .

$$\frac{\text{مجموع نفوس یک منطقه}}{\text{مجموع مساحت منطقه}} = \text{حدوسط تراکم نفوس یک ناحیه}$$

- ترانزیت از کلمه Traitus گرفته شده و معنای آن گذشتن است یعنی بین کشورها و نواحی از یک استیشن به استیشن دیگر انتقال اموال و مسافرین می باشد.

- تولدات Birth Rate: در یک جامعه (شهر، منطقه و کشور) سرعت تولدات اطفال را در طول یکسال در هر هزار فرد تعیین می کردند.

$$\frac{\text{تعداد تولدات}}{\text{هزار نفر باشنده}} = \text{سرعت تولدات در یکسال}$$

پُست Post یا وسیله انتقال مراسلات و پارسل است.

Globalization یا جهانی شدن.

- حرکت میخانیکی نفوس: مهاجرت ها یی که به خارج کشور به اثر عوامل سیاسی، اقتصادی، مذهبی وغیره صورت می گیرد. مهاجرت های داخلی باعث تمرکز دوباره نفوس می گردد، در تعداد نفوس تأثیر ندارد؛ اما مهاجرت خارجی بر تعداد نفوس تأثیر مهم دارد. اگر مهاجرت ها از خارج به داخل کشور نسبت به مهاجرت های که از داخل به خارج کشور صورت می گیرد بیشتر باشد. افزایش میخانیکی نفوس صورت گرفته است.

دوران آبی Hydro cycle: سایکل یا دوران آبی است که توسط عملیۀ تبخیر آب بحر به شکل بخار صعود کرده و در اثر سردشدن دوباره به شکل باران فرود می آید و از مجرای دریا ها به بحر می ریزد.

- دیموگرافی: از کلمه یونانی دموس Demos (مردم) و گرافی Graph یا ترسیم ترکیب شده است. و عبارت است از مطالعه طبیعی نفوس، هجرت، جنس، عمر، کسب و کار و غیره مشخصات نفوس می باشد.

- رشد طبیعی نفوس: به دو عامل مرگ و میر و تولدات ارتباط دارد. به منظور محاسبه رشد طبیعی نفوس در یک ناحیه و یا یک کشور باید رشد و اندازه تولدات و وفیات را در سال مورد نظر محاسبه نموده و نتیجه را به فیصدی اعلان نمود.

$$\text{رشد طبیعی نفوس} = \frac{\text{تعداد تولدات} - \text{تعداد وفیات}}{\text{مجموع کامل نفوس}}$$

Remote Sensing: تکنالوژی عصری حال حاضر است که معلومات را از راه دور می دهد. **زباله Waster:** تفاله، مواد پس مانده فابریکه ها و مواد پس مانده صنعتی. **ستاره شناسی یا Astronomy:** علم تحقیقی درباره خورشید ویا ستاره گان و سیارات و دیگر اجرام سماوی را نجوم می گویند.

سرازیر یا نشیبی Slope: آنچه که دارای نشیب است، سطح مایل، سراشیب دار به پایین، مقابل بالایی. **سلولر Cellular** وسیله مخابره جدید است که مناطق خورد یا بزرگ را تحت پوشش مخابره بی قرار می دهد.

شاهراه High way: راه های عمومی ترانسپورت زمینی.

علوم طبیعی. Natural Science

فکس (Fax): ساختمان تخنیکی است که ذریعه آن اطلاعات و اسناد Document اقتصادی، تجارتی و دفتری و تحقیقی را به فواصل دور و نزدیک و در مدت کوتاه از محلی به محلی انتقال می دهد. **قشر اوزون (O₃):** قشر محافظه یی زمین است که در بالای طبقه تروپوسفر موقعیت دارد و زمین را از اشعه ماورای بنفش حفاظت می کند.

مگنتوسفر Magnetosphere: عبارت از کره مقناطیسی است در اطراف زمین.

مهاجرت Emigration تغییر مسکن از یک محل به محل دیگر اگر این مهاجرت در داخل کشور باشد به نام **Inmigration** یاد می شود اگر این تغییر دادن محل از یک کشور به کشور دیگر باشد به نام **Immigration**. این مهاجرت بخشی از مهاجرت بین المللی است..

- مهاجرت داخلی: مهاجرت‌های که به شکل دائمی، فصلی یا موقتی بین قسمت‌های داخلی یک کشور صورت می‌گیرد.

- مهاجرت خارجی: نوع مهاجرتی که افراد از یک کشور به کشور دیگر می‌روند تا از شرایط یا زمینه‌های مختلف فعالیت‌های اجتماعی کشور مقصود استفاده کنند.

- مهاجرت دائمی: نوع مهاجرتی که قصد بازگشت به محل اولیه زنده گی خود را نداشته باشد.

- مهاجرت موقت: نوع مهاجرتی که مهاجران قصد بازگشت به محل اولیه زنده گی خود را دارند، مهاجران کارگران فصلی و قبایل کوچی می‌باشند.

- مهاجرت اجباری: نوع مهاجرتی که با میل و رضای مهاجرین انجام نمی‌شود؛ مانند مهاجرت در اثر جنگ‌ها و آفات طبیعی.

میدیا Media: اطلاعات جمعی که شامل تلویزیون، رادیو و نشرات مطبوع و غیره می‌باشد.

- نفوس فعال اقتصادی: به تعداد نفوس یک کشور گفته می‌شود که در فعالیت‌های ساحه‌های تولیدی و غیر تولیدی اقتصادی مصروف هستند.

ناسا NASA: مؤسسه تحقیقاتی فضایی ایالات متحده امریکا.

کلوروفلوروکاربن (C.F.C): مخفف گاز کلورو فلوروکاربن است.

گازات: یکی از حالت ماده است که در طبیعت دیده می‌شود، مثلاً آب در حالت جامد، به شکل یخ بر حالت مایع به شکل آب و حالت تبخیر به حالت گاز دیده می‌شود.

گراوند پوزیشننگ ستیشن: جی، پی، اس GPS:

هایدروسفر Hydrosphere کره مایع را گویند که زمین توسط ابحار و سایر عناصر مایع احاطه شده است.

- وفیات: در یک جامعه (شهر، منطقه و کشور) سرعت تعداد وفیات در طول یک سال در هر هزار باشنده تعیین می‌شود.

$$\text{سرعت وفیات در یکسال} = \frac{\text{تعداد افراد وفات شده}}{\text{فی هزار نفر باشنده}}$$

وسایط نقلیه Transportation: وسایلی است که برای انتقال امتعه تجارتي و افراد به کار می‌رود.

یخچال‌ها: عبارت از توده یخ‌هایی است در مناطق مرتفع کوهستانی و قطبین زمین.

(IMP) Interface Message Processor انتقال پیام از یک کامپیوتر به کامپیوتر دیگر.